

*Redaktor gusəsi***Ədəbiyyat təkcə şeir və
hekayələrdən ibarət deyil...**

Zaman ildürüm sürəti ilə gəlib keçdi. Jurnalımızın ilk nömrəsi geniş auditoriyalarda müəyyən əks-səda verdi. Alqışlarımız da oldu, nöqsanlarımız da. Tam səmimiyyətlə jurnalımızın ikinci nömrəsini təqdim edirik.

Müəyyən obyektiv səbəblər ucbatından buraxılmış nöqsanları aradan qaldırmağa çalışıraq və heç şübhəsiz ki, tezliklə buna nail olacaqıq.

Jurnalın tarixi missiyasına, ədəbi nəşrlər sırasında seçdiyi hədəfə və professional təyinatına gəlincə bəzi məqamları aydınlatmağa ehtiyac duyulur.

Heç kimə sərr deyil ki, əksər qələm sahibləri xeyli vaxtdır qərb ədəbi fikrinə kökləniblər. Adı cizma-qaralarında belə əcnəbilərdən sitat götürirlər. Dünya ədəbiyyatı adı altında sinəq-salxaq əcnəbilərin zay məhsulları ilə ədəbiyyatda yaranan bütün boşluqları tixamağa çalışırlar. Belə olan tərzdə indiki dövrə yaşıyib-yaratmaq qismətinə yazılmış Azərbaycan şair və yazıçılarının, lap elə həvəskarların milli mentalitetimizə söykənən qələm məhsullarını hansı dərgi öz mübarək səhifələrində dərc edərək ictimaiyyətə çatdıracaqdır?

Əlbəttə ki, dahilərdən kiminsə bir vaxtlar işlətdiyi ifadəni sitat olaraq xatırlatmaq yerinə düşərdi: "General olmaq istəməyən əsgər yaxşı əsgər ola bilməz!" "Xəzən" bütün ədəbi dərgilərə parallel olaraq fəaliyyətini genişləndirəcək, səhifələrinin sayını, tirajını, dərc etdiridiyi materialların səviyyəsini yüksələn temp üzrə inkişaf etdirəcək və müəyyən zirvəni fəth etməyə cəhd göstərəcək. Professional təyinatı baxımdan, heç şübhəsiz ki, elmi, savadı zəif olan, işgüzarlığı tənbəlliye meylli görünən müəlliflərlə uzun məsəfə qot etmək mümkünsüzdür. Söz poliqonunda sözsüz ki, söz pəhləvanları qalib gələcəkdir.

Jurnalın birinci nömrəsində şeir və hekayələrlə yanaşı bir bədii publisistika (V.Məhərrəmov, "Təslim olmayan tut ağacı"), bir romandan parça (A.Kəskin, "Anamın gəlini olarsanmı?") və bir təhlilli yazı (H.Hüseyni, "Əhli-beyt şairi Aşıq Novrəs İman") dərc etdirdik. Axı ədəbiyyat təkcə şeir və hekayələrdən ibarət deyil...

Odur ki, dram əsərlərinizi, ədəbiyyat adamlarından götürülmüş müsahibələrinizi, görkəmli ədəbiyyatçılar haqqında hazırladığınız ocerkləri, kitablar haqqında yazdığınız resenziyaları, ədəbi prosesləri bizi inkişafına

təsiri və dəxli ola biləcək digər elmi-fəlsəfi məqalələrinizi təqdim edin. "Xəzən" özünü ədəbiyyatçı hesab edən hər kəsin jurnalıdır. Amma gəlin, ilk öncə özümüz, sonra qələm məhsulumuzu təqdim etdiyimiz ictimaiyyətə hörmətlə yanaşaq. Elə edək ki, yazdıqlarımızla qürur duya, fəxr edə bilək!

Hörmətlə:
Əli bəy AZƏRİ
Baş redaktor

XƏZAN

Ədəbi-bədii jurnal

Mart - aprel 2016, № 2

Baş REDAKTOR:
Əli BƏY AZƏRİ

NƏSR şöbəsinin müdürü:
Vahid MƏHƏRRƏMOV

POEZİYA şöbəsinin müdürü:
Hikmət MƏLİKZADƏ

Redaksiya heyəti:

Firuzə Məmmədli, Məhəmməd Əli, Şahməmməd Dağlaroğlu, Afandıl Nəbiyev, Sahib Abdullayev, Əlisahib Əroğlu, Barat Vüsəl, Vəli Xramçaylı, Ramiz Qusarçaylı, Rüstəm Kamal, Məlahət Yusifqızı

Redaksiyanın ünvani:

Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə, "Azərbaycan" nəşriyyatı

Əlaqə telefonları:

(070) 575 03 99

Email ünvani:

xezan23@mail.ru,
5750399a@mail.ru

Çapa imzalanıb:

23 aprel 2016-cı il

Tiraj: **60 nüsxə**

Ədliyyə Nazirliyində 15 yanvar 2016-cı ildə qeydə alınmışdır: 5331

Jurnal aylıqdır. 2016-ci il üçün iki ayda bir dəfə çıxmazı nəzərdə tutulur.

Materiallar elektron variantında, yaxud diskdə və on dörd şriftlə printerdən çıxmış çap variantında (bir nömrə üçün) poeziya və publisistika beş, nəşr on səhifədən çox olmamaq şərtilə qəbul olunur.

Jurnalda dərc olunmuş yazılar tam olaraq bədii təxəyyülün məhsuludur və müəlliflər məsuldur.

JURNALI Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin "Bayati" və KİTABEVİM.AZ kitab mağazalarından əldə edə bilərsiniz.

CƏBHƏ BÖLGƏSİNDEN REPORTAJ**ORDUMUZUN APREL ZƏFƏRİ***(yazıçının cəbhə təəssüratları)*

Yenə də cəbhə bölgəsinə ezamiyyətə gedirəm. Amma bu gediş əvvəlki gedişlərdən tamam fərqlidi. Hərbi səhra paltarını da əynimə xoş ovqatla geyinirəm. Bir neçə gündür ordumuzun hissələri bütün cəbhə boyu zəfər yürüşünə başlayıb. Atəşkəs rejimini pozan ermənilər neçə müddətdir həm mövqelərimizi, həm də yaşayış məntəqlərimizi atəşə tuturlar. Mülki adamlar arasında ölü və yaralananlar var. Düşməni susdurub mülki vətəndaşların həyatını xilas etmek üçün ordumuzun hissələri əks-həmlə ilə qəsbkarları geri oturdublar. Ağdərə rayonunun Talış kəndi, həmçinin Füzuli rayonunun ərazisindəki Lələtəpə yüksəkliyi erməni işgalçılardan azad edilib. Çoxdan bəri gözlədiyimiz, həsədində olduğumuz günlər həyatımıza qədəm qoyub. Erməni qəsbkarları ordumuzun gücü, qüdrəti qarşısında duruş götirə bilməyərək yüzdən çox canlı qüvvəsini, artilleriya qurğularını, zirehli texnikalarını itirərək geri çəkilməyə, da ha doğrusu biabircasına qaçmağa məcbur olublar. Ordumuz gücünü, qüdrətini bir daha düşmənə göstərib.

İllerdən bəri sıralarında xidmət etdiyim doğma ordumuzun zəfər yürüşü ürəyimi sevinclə doldurub. Qürurla, fərəh hissələri ilə torpaqlarımızı erməni işgalçılardan azad etmiş zabit və əsgərlərlə görüşmək üçün yola çıxıram.

Qatarın yola düşməsinə bir saat qalmış evdən çıxdım. Həm avtobusda, həm də metroda sərnişinlər da ha çox ordumuzun uğurlarından danışındı. Hamının üzündə sevinc, gözündə fərəh var idi. Hiss edirdim ki, Silahlı Qüvvələrimizin uğurlarından söz açan bu insanların ürəkləri ön xətdə vuruşan zabit və əsgərlərimizin yanında döyüñür. Ordumuzun aprel zəfərində ruhlanan şəhər sakinləri ətrafında olan zabit və əsgərlərə daha böyük diqqət və qayğı ilə baxırlar.

"Yenə də döyüşə hazırlam"

Qatarda hərbçilər çox idi. Hamı ön xəttə, zabit və əsgərlərin yanına tələsir. Kupelerdə söhbət ancaq ordumuzun uğurlarından gedir. Adamlar zəng vurur, Silahlı Qüvvələrin apardığı uğurlu döyüş əməliyyatları barədə bir-birilərinə məlumat verib sevinirdilər. Kupe yoldaşımız Nazim Əhmədov keçmiş hərbçidir. Bir neçə il əvvəl təqaüdə çıxıb. Qarabağ mühəribəsində yaxından iştirak edib. Ağdamda, Ağdərdə vuruşub. Ordumuzun uğurlarından söz açan Nazim dedi ki, Silahlı Qüvvələrimizin işgalçlarının tapdağı altında olan bir neçə kəndi və yüksəklikləri azad etməsini eşidəndə çox sevindim. Axı, mən özüm də bir vaxtlar zabit kimi bu ordunun sıralarında xidmət etmişəm. Eşitdiyim qələbə xəbəri məni göylərə qaldırdı. İnanırdım ki, getdikcə güclənən ordumuz günlərin birində düşmən üzərində qələbə qazanacaq. Budur, o günləri gördük, qələbə sevincini yaşadıq. Artıq ordumuzun zəfər yürüşləri başlanıb. Bu xəbərə, bu zəfərə indi hamı sevinir. Xalq öz ordusunu sevir, ona inanır. Bu gün hamı bir nəfər kimi Silahlı Qüvvələrimizə dəstək durur. Yaşım çox olsa da, özümü güclü, qüvvətli hiss edirəm. Qələbəmizin davamlı olması üçün artilleriyaçı kimi həmişə döyüşə hazırlam. Erməni qəsbkarları torpaqlarımızı tərk etməyincə, son nəfərinə kimi məhv edilməlidir.

Toplar gurlayır, quşlar nəğmə oxuyur

Səhərin alatoranında cəbhə bölgəsində yerləşən dəmiryol stansiyasında qatardan düşəndə top atəşləri eşitdim. Güclü gurultu yeri-göyü titrədirdi. Hiss olunurdu ki, ön xətdə gərgin döyüşlər gedir. Ordumuzun hissələri atəşkəs rejimini pozmuş düşməni susdurmağa çalışır. Bizi hərbi hissəyə aparan taksi sürücüsü dedi ki, dünən top səsləri daha güclü idi. Görünür ki, düşmən zəifləyib geri çekilir, ordumuzun əks-həmləsi qarşısında duruş götirə bilmir.

Elə ilk addımda hərbi hissədə böyük canlanma olduğunu hiss etdik. Hamı ayaq üstədir. Rabitə qurğuları bir an olsun belə susmur. Ön xətdən yeni məlumatlar daxil olur, yeni tapşırıqlar verilir.

Vaxt, zaman ötüb keçir. Yavaş-yavaş göyün üzündən qaranlıq çökilir. Bayaqdan səmanın ənginliklərində sayrısan ulduzlar bir-bir görünməz olub "yoxa" çıxır. Səhər gözlərini açıb işiqlaşan kimi quşlar cəhcəh vurub nəğmə oxuyur. Havadan yaz qoxusu, bahar ətri gəlir. Ağ çıçəyə bürünmiş ağaclar təbiətə xüsusi yaraşıq verir. Bu gözəlliyyə aşiq olan quşlar həzin-həzin nəğmə oxuyur. Quşların cəh-cəhi, topların gurultusu bir-birinə qarışır, təbiətin harmoniyası pozular.

Səhər ertədən Müdafiə Nazirliyi Mənəvi-Psixoloji və İctimaiyyətlə Əlaqələr İdarəsinin rəisi general-major Rasim Əliyev bizimlə görüşür və müvafiq tapşırıqlar verir. Vaxt itirmədən müxtəlif istiqamətlərə yollanırıq.

Qələbə naminə hamı əlindən gələni etməlidir

Yolüstü "N" hərbi hissəsinə baş çəkib zabit və əsgərlərlə görüşdük. Ovqatı yüksək olan hərbçilərin gözlərindən od parlayır. Ordumuzun uğurlu əməliyyatlarına, zəfər yürüşlərinə hamı sevinir. Şəxsi heyətlə söhbət edərəkən öyrəndim ki, hər üç mobil operator - həm Azərsell, həm Baksel, həm də Nar mobil cəbhə bölgəsində xidmət edən hərbçilərə pulsuz dəqiqələr hədiyyə edib. Düşünürəm ki, bu, çox alqışlanmalı addımdır.

Bir azdan hərbi hissənin nəzarət-buraxılış məntəqəsinin qarşısında mülki avtomobil dayanır. Məlum olur ki, sürücü hərbçilərə siqaret gətirir. Adını öyrənməyə çalışırıq. Amma o adının haradasa yazılmışını istəməyərək "Qələbə naminə hamı əlindən gələni etməlidir. Hər kəs orduya arxa durmalıdır", - deyir.

Şükürlər ki, qələbə sevincini də yaşadıq

İrəli getdikcə yollarımız qısalır. Qarşidakı döngəni keçib ön xətdə yerləşən hərbi hissəyə yaxınlaşırıq. Topların gurultusu burada daha hündürdən eşidilir. Yaxınlıqda yaşayan sakınlər təpələrin üstünə çıxaraq atəş səsləri gələn istiqamətlərə boyanırlar. Onlar cəbhədən uğurlu xəbərlər gözləyirlər.

Budur, düşməni diz çökdürüb Talış kəndini, həmçinin bir neçə strateji yüksəkliyi qəsbkarlardan azad edən şəxsi heyətin yanına gəlib catırıq. Onlar döyüsdən yenicə çıxıblar. Ürəyim atlanır, gözümüzdən sevinc parlayır. Qarşımızda ordumuzun ilk zəfər yürüşünü həyata keçirən, qələbəni bizə dadızdırıran, xalqımıza sevinc bəxş edən Azərbaycan zabitini, Azərbaycan əsgəri dayanıb. Ürəyim fərəh hissi ilə dolur. Şükürlər olsun ki, qələbə sevincini də yaşadıq, bu anları gördük.

Döyüsdən yenicə dönmüş əsgərlərin çöhrəsindən yorğunluq sezilsə də, üzlərində təbəssüm, gözlərində bir dünya sevinc var. Bu cəsur oğullar xalqımıza qələbə sevinci bəxş ediblər, gözəl anlar, xoş günlər yaşadıblar. Cəsarət və hünərləri ilə Azərbaycan ordusunun zəfər tarixini yazıblar. Elə bir tarix ki, həmisi şərəflə xatırlanacaq.

Azərbaycan əsgəri qüdrətlidir, məğlubedilməzdir

Cöhrəsindən cəsurluq yağan bir zabitlə üzbeüz oturmuşam. Bu, baş leytenant Nihad Bayramovdur. O da son əməliyyatda hünər və igidlik göstərib. Savaşın həllədici anında yaralansa da döyüş postunu tərk

etməyib. Uğrunda mübarizə apardığı mövqeyi axıradək qoruyub.

Baş leytenant son döyüsdən ətraflı danışdı:

-Neçə müddət idi erməni qəsbkarları həm yerləşdiyimiz bölgənin yaşayış məntəqələrini, həm də postlarımızı atəşə tuturdular. Aprel ayının 1-də xəbər verildi ki, düşmən postlarımıza hücum edib. Hücumun qarşısını almaq üçün silaha sarılıb döyüşə atıldıq. Elə ilk həmlədən qəsbkarları geri çəkilməyə məcbur etdik. Bir azdan ermənilər silah-sursatlarını da atıb qaçmağa üz qoydular. Arxalarınca düşüb onları təqib etdik. Düşməni geri qova-qova bir neçə mövqeyi ələ keçirdik. Burada xeyli silah-sursat atılıb qalmışdı. Postlarda vüzual görüntü üçün kameralar quraşdırılmışdı. Qəsbkarlar bizim belə güclü əks-həmləmizi gözləmirdilər. Qısa müddətdə ermənilərin dörd postunu alıq. Sonuncu mövqedə möhkəmlənib dayandıq. Gecəni burada qaldıq. Səhər tezdən hava işıqlaşan kimi düşmən üzərimizə hücuma keçdi. Gərgin döyüş başlandı. Bir addım da olsun geri çəkilmədən vuruşurduq. İşgalçılara müqaviməti yavaş-yavaş qırılırdı. Mövqeyimi dəyişmək istəyəndə böyrümən gullə dəydi. Yaralansam da geri çəkilməyib döyüşü davam etdirdim. Tutduğumuz postları sonadək qoruyub saxladıq. Bir addımda da olsun düşmən irəliliyə bilmədi. Ara sakitləşəndə döyüşçü yoldaşlarım məni hospitala çatdırıldılar. Müayinə zamanı məlum oldu ki, gullə böyrümü dəlib keçib. Xoşbəxtlikdən yaram yüngül idi. Hospitalda çox ləngimədim, elə ertəsi gün əsgərlərimin yanına döndüm. Düşmən bir neçə dəfə cəhd etsə də, heç nəyə nail olmadı, itki verib geri çəkildi. Ümumiyyətlə, qəsbkarlar bu istiqamətdə ağır məğlubiyyətə düşcar oldular. Həm xeyli canlı qüvvə, həm də döyüş texnikalarını itirdilər. İşgalçılara yaxşıca məğlubiyyət dərsi verdik. Zabit və əsgərlərimiz əməliyyatlar zamanı üzərlərinə düşən döyüş tapşırıqlarının öhdəsində bacarıqla gəldilər. Onlar düşmənə göstərdilər ki, Azərbaycan əsgəri çox güclü və məğlubedilməzdir. Döyüşdə fərqlənən əsgərlərdən Ramal Abbasov, İsmət Fətiyev, Tarverdi Abbasov və başqalarının adlarını çəkmək istərdim.

Düşməndən götürülmüş silahlar

Döyüşçülərlə səhbət edərkən öyrəndim ki, Taliş kəndi uğrunda gedən döyüslərdə ermənilər silah-sursatlarını da atıb qaçıblar. Əsgərlərimiz bu silahları qənimət kimi götürüb hərbi hissəyə gətiriblər. Bir vaxtlar düşmənlərin əlində olan silahlar indi səliqə ilə taborun həyətində torpağın üstünə düzülmüşdü.

Baş leytenant Nihad Bayramovla səhbətdən sonra həmin silahlara yaxından baxdıq. Bir neçə qumba-raatan və avtomat silahları idı. Kiçik yaşıklardə isə xeyli sayıda əl qumbaraları yerləşdirilmişdi. Bir neçə də açılmamış patron yaşıkları var idi. Erməni dilində olan kitabça və dəftərlər də diqqətimizi cəlb etdi. Dəftərlərin birində nəsə bir siyahı da var idi.

Bir vaxtlar düşmənin əlində olan silahlar qarşımızda yerə düzülüb. Daha atəş açıb gurlamır, susub. İnanıram ki, bir gün düşmənlər özləri də silahları kimi qarşımızda boynubükük, məğlub görkəmdə dayanaaclar...

Silahlar təmizlənib döyüşə hazırlanır

Döyüsdən yenicə qayıtmış əsgərlər taborun həyətində silahlarını təmizləyirlər. Silahın təmiz olması başlıca şərtdir. Zabitin, əsgərin silahı hər an atəş açmağa hazır olmalıdır. Ona görə də əsgərlər yorğun ol-salar da, ilk növbədə silahlara əl gəzdirib təmizləyirlər. Yağlayıb sazlayır, qarşidakı döyüslərə hazırlayırlar. Bu səhnəyə tamaşa etdikcə sevimli şairimiz Səməd Vurğunun bu misrası yada düşür: "Silahını təmiz saxla, atını da tumarla". Bəli, silahlar hər an döyüşə, düşməni məhv etməyə hazır olmalıdır.

Nə qədər çətin olsa da, şəxsi heyət qarşıya qoyulan döyüş tapşırıqlarını yerinə yetirmişdi. Son əks-həmlədə zabit və əsgərlərimiz böyük hünər və rəşadət göstərərək işgalçılara sarsıcı zərbələr vumuşdular. Qaznilan uğurlar bir daha sübut etdi ki, Azərbaycan əsgəri güclü və qüdrətlidir. Düşmənə qalib gəlib yurdumuzu azad etmək gücündədir. İnanıraq ki, bu qələbələr davamlı olacaq. Torpaqlarımız mərhələ-mərhələ erməni işgalçılardan azad olunacaq. Deməli, Azərbaycan əsgərini hələ qarşıda neçə-neçə uğurlu döyüslər gözləyir.

Vahid MƏHƏRRƏMOV

YARIMÇIQ MƏZUNİYYƏT

(hekayə)

(2016-ci ilin aprel döyüslərində şəhid olan əsgərlərimizin ruhuna)

Ürəyindən keçənləri kimsəyə bildirmirdi. Düşüncələrində istəklə tərəddüd çarpışmaqdadı; istəyini bildirməyə tərəddüd edirdi, tərəddüdünü yumşaltmağa, yumşalda-yumşalda əritməyə çətinlik çəkirdi. Nə onu bacarırdı, nə o birini. Nə ondan uzaqlaşa bilirdi, nə o birindən. Döyüş növbəsinə getmə ərəfəsində özünü birtəhər ələ alırkı ki, kimsə qayğılı olduğunu hiss etməsin. Bilən olsa, xidmətə buraxmazdalar, əvəzindən başqasını göndərərdilər. Bunu istəmirdi.

Dörd gündən sonra qardaşının toyu olacaqdı. Gəlinin babası ağır xəstə olduğundan qudalar razılığa gəlmışdilər ki, toyu tezləşdirsinlər. Seymur səbirsizlik eləmişdi: "Samirsız nə toy?". Atası onun sözünü kəsmiş, "Samir əsgərdi. Komandirinə deyər, imkan olsa, gələr, olmasa gəlməz..." - demişdi. Samirə də zəng eləyib dənə-dənə tapşırılmışdı ki, imkanı olmasa gəlməsin...

Bacısından ötrü "burnunun ucu göynəyirdi". Qoşa qollarını anasının kürəyində çarplamaq istəyirdi, nənəsinin köksünə sığınmağı arzulayırdı. Qardaşının əllərinin saçlarında gəzisməsini "dədə boyu" bilmək keçirdi könlündən. Fürsət tapıb Təranəylə də görüşəcəkdi. Deyə bilmədiklərini deyəcəkdi...

Onu xəyaldan gün növbətçisinin səsi ayırdı:

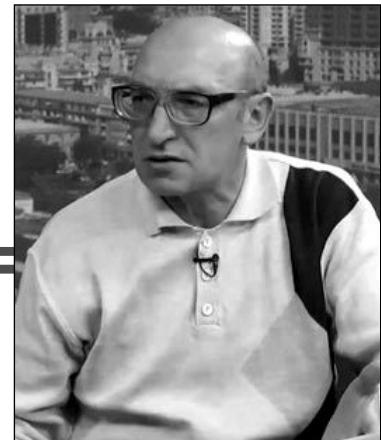
- Samir, komandir səni çağırır!

...Komandirin kabinetindəydi. Elə bil havası çatmadı. Niyə çağırıldığını dəqiq bilməsə də, gümanlayır, çavuş Tuncay Cəfərlini qınayırdı: "Onun işidi. Komandirə nəsə deyib. Yoxsa komandir fikirli olduğumu hardan bilərdi..."

- Həsənov, səni qayğılandıran nədi, nəyin fikrini çəkirsən? - komandir təmkinlə dilləndi.

Komandirin sərt baxışlarından sixılırdı. Desinmi? - necə desin, deməsinmi? - necə deməsin. Digərləri kimi o da komandirin saygışını öz üzərində həmişə hiss eləyirdi. Ondan ata, qardaş

**Rəşid
FƏXRALI**

qayğısı göründülər. Hamısı komandiri çox istəyirdi.

- Komandir, - dedi. - Dörd gündən sonra qardaşımın toyudu...

Kəlmələr közə dönüb dodaqlarını yandırdı. Daha heç nə demədi, deyə bilmədi. Alnına soyuq tər gəldi. Ürəyi uçundu. Neçə gündən bəri ürəyinə yük olanları demişdi. İndi nə eşidəcəyinin intizarındaydı...

Ermənilər atəşkəsi tez-tez pozurdu. Səngərdaşını, səngər qardaşını dar ayaqda qoyub getməyi şəninə sıçısdırmırdı. Həm də qardaş toyunda doyunca, yorulunca oynamaq keçirdi könlündən. Neçə illərin o üzündə qalan yeniyetməliyində olduğu kumu. "Güləşəngi" çalınanda sümükləri titrəyirdi. Yaxşı güləşirdi. Qardaşının da toyunda güləşmək istəyirdi. Bu dəfə əsgər kimisi...

- Get, Həsənov, - komandir ağır-ağır dillənib alını alını ovuşturdu. - Səni yenə çağıracam...

Kabinetdən çıxdı.

Hər yandan yazın qoxusu gəlirdi. Ağacların tumurcuqları yarpaqlayırdı. Bir qədər aralıda gövdəsi yaralanmış ağaclar da vardı. Hərbi hissə əsaslı təmir ediləndə o ağacı mühəribədən bir nişanə kimi saxlamışdılar. Seymour budağı gövdəsindən aralanmış bu ağacın yanında həmişə

ayaq saxlayırdı. Bu boyda bir ağaç da evlərinin həyətindəydi. Bu ağaçın görəndə həyətlərindəki o ağaç düşürdü yadına...

Komandirin son kəlmələrini xatırladı. "Səni yenə çağıracam...". Bu kəlmələrdən sezilən işq istəyinin aq yoluna dönmüşdü. Bu yolun sonunda kəndləri vardı, kəndlərində evləri vardı, evlərinin həyətində toy mağarı vardı. Kənddə sevdası- Təranəsi vardı...

İki saatdan sonra döyüş növbəsinə gedəcəkdi...

Samir on günlük məzuniyyətə buraxılmışdı.

Sabah toy olacaqdı.

Təranəni görmək, ürəyini açmaq istəyirdi. Bu iki gündə gəlib-gedənlərə görə evdən çıxmağa imkanı olmamışdı. "Sabah mütləq görəcəm..." - düşünmüştü...

Razılığını alsaydı, elçi göndərəcəkdi. Dilsiz sevdasının dili sabah açılacaqdı...

Otağın pəncərəsi açığıydı. Səhər yeli otaqda şahlıq eləyirdi. Vaxt öldürmək üçün televizoru açdı. Aparıcının verdiyi məlumatları eşidincə qanı damarında dondu elə bil, düşmənlər onun xidmət elədiyi ərazidə də atəşkəsi pozmuşdu. Ağır döyüşlər gedirdi.

Anasına heç nə demədən tələsik həyətə çıxdı.

Atası həyətdəydi, ona yaxınlaşdı.

- Ata, - dedi. - Ermənilər atəşkəsi yenə pozub. Ağır döyüşlər gedir...

Atası əl saxladı, beli tullayıb bir az maraqla, bir az narahatlıqla oğlunu süzdü, bilmədi nə desin.

- Mən qayıtmalıyam, ata. Orda vəziyyət ciddidir. Mənə xeyir-dua ver...

Samir də döyüşürdü...

Hansı hissin təsirindənsə, sağ cinaha baxdı. İki-üç erməni dəydi gözlərinə. Atışın səmtini ora yönəltdi. Biri öldü. Digər ikisi qeyb oldu elə bil...

Atış davam etdirirdi...

Qəflətən diz çökdü - sinəsinə qəlpə dəymışdı...

Gözəcə sağına-soluna boylandı...

Göy üzündə gördüyü qara buludlar ağır-ağır üstünə enirdi...

Özünü toplayıb ayağa qalxmaq istədi, qalxa bilmədi...

Əsgər Samir Həsənov şəhid olmuşdu...

Samirin məzuniyyət vərəqi köz olub komandirin əllərini yandırırdı; məzuniyyətin qurtarmasına hələ üç gün vardı...

TƏBRİZ TƏRANƏLƏRİ

Dayan, zaman... Dayan... Mən Təbrizdə bir az da nəfəs almaq istəyirəm...

...Uzaqdan közərən işıqlar yavaş-yavaş böyüyürdü: Mənmi onlara yaxınlaşirdım, onlarmı mənə, ayırd edə bilmirdim. Həsrət dolu gözlərin baxışına bənzəyirdi böyüməkdə olan bu işıqlar...

İlk dəfə deyildi ki, Təbrizə gedirdim. İçimdəki həyəcan dolu sevinc, Təbrizin məni yenidən qucağına alacağından xəbər verirdi. Gözlərimi saatın əqrəblərindən çəkə bilmirdim, nədənsə həyəcanla ötən hər dəqiqə mənə çox uzun vaxt kimi gəlirdi...

Hava qaralanda Təbrizdə olacaqdım. Qışın bu qısa gündündə soyuq günəşin al şəfəqlərinin Təbriz gecəsinə necə əlvida deyib, uğultusu ilə insanın içini üzüdən küləyin, sazağın bu şəhərə necə lay-lay çalacağının şahidi olacaqdım bu gecə. İl-lər boyu yaşadığım həsrəti Təbrizli bacı-qardaşlarla bələşməyə, paylaşımağa gedirdim. Gedirdim deyirəm, əslində buludların üzəri ilə uçan ağ qanadlı "səma gəmisi"nə bənzəyirdim.

Təbrizdəyəm... Sübə çəği yuxudan Azan səsi-nə oyandım. Həmişə olduğu kimi, bu sehirli səs yenə də ruhumu oxşadı...

Astaca pəncərəyə yaxınlaşdım. Körpə uşaq dəcəlliyyi ilə açılan al səhər öz körpələrini şirin öpüşlərlə yuxudan oyadan analar kimi Təbrizi qar dənəcikləri ilə öpə-öpə oyadırdı. Bir an içində bütün şəhəri acgözlükə gözümdəm keçirmək istədim. Az qala qanad açıb uçacaqdım. Birdən, qanadları heydən düşmüş quşa bənzədim. Gözlərimdə ləpələnən yaşlar kirpiklərimə dəyib ürəyimə qayıtdı, necə ki, ləpələr qayalara dəyib qayıdır. Mən ağlamaq istəmirdim; bir ömür yuxularımda görüşdürüüm Təbrizə qovuşmuşdum. Söz vermişdim özümə, ağlamayacağam. Sevinc dolu göz yaşlarını içimdə boğmağa çalışdım.

Axşamdan heç dayanmadan yağan qar Təbrizi ağ libasa büryürdü. Sanki ömrüm boyu bu şəhərdə yaşamışdım və onun hər daşına, torpağına bələd idim. Hardan idi bu doğmaliq, bu yaxınlıq? Ərdəbil, Təbriz deyiləndə içimdə bir təlatüm baş qaldırırdı həmişə. Baba-nənələrimizdən, böyükərimizdən eşitdiyim həsrət dolu xatırələr canlanrırdı, yaşayırıdu ruhumda. Bütün yol boyu qəlbimi didib-parçalayan fikirlər hələ də məni

*Təranə
CƏFƏRLİ*

rahat buraxmırıdı. Bir zamanlar Yerevan deyilən qədim İrəvan torpaqları ilə Naxçıvana gedərkən, Arazın bu tayına baxıb düşünərdim: O tayda dili, dini, adət-ənənəsi eynilə bizimkindən olan insanlar yaşayır. Qəribədir, indi də İran torpaqlarından keçərkən, İrəvan torpaqlarına həsrətlə baxıb düşünmüşdüm: - Ora bizim üzbüüz torpaqlarımız, vətənimizin bir parçasıdır. O darmadağın olan yurdılarda çox yaxın zamanlara qədər mənimlə eyni dildən, eyni dindən olan insanlar yaşayırı, həm də əsrlər boyu. O evlərin, bağların əsl sakinləri isə, indi didərgin, məcburi köçkü damğası altında yaşayırlar...

Lap yaxın günlərdə köçkünlərlə görüşmüşdüm. Yurd-yuvalarından qərib düşmüş bu insanlar indi yaşadıqları evlərdə də qərib idilər. Mən onların yurda həsrət göz yaşlarına, divarına, daşlarına aqlamışdım. Çünkü onların isti nəfəsi köçkündə düşdükleri torpaqları, yaşaqıqları mənzilləri, yatdıqları yatağı belə isitmirdi. Sanki soyuq məzara bənzəyir qəribin isti yuvası. Ataların bir deyimi düşmüştü o zaman yadıma: "Ocağın yanar, qazanın isti olsun". Amma bu qərib ocaqları heç kim və heç nə isidə bilməzdı. Bağ-bağçalarından, həvəslə qurduqları bər-bəzəkli ev-eşiklərindən didərgin düşənlərin isti nəfəsi, döyünen qəlbi, şirin laylası, yanıqlı ağısı, açıq süfrəsi də didərgin idi. İndi yası da, məzarı da didərgin düşmüştü. Aman Rəbbim, bu millətin ağrı-acısı Sənə agahdır. Bəs nə zaman, nə vaxt bitəcək?!

Uzun-uzadı yollara qayıdan xəyalım geri dönmüşdü. Bu gün həsrət sözünün üstünə xətt

çəkmişdim. Qoca Təbriz dolamışdı qollarını boy numa, ana nəvazişi ilə basmışdı məni bağrina.

Elə bu gün təbrizli bacı-qardaşlarımla görüşüb, işimizə başlamalı idik. İşimiz çox, vaxtimız az idi. Bundan əvvəlki səfərlərimdə olduğum kimi işə başlamazdan önce bu qədim şəhərin küçələrində təkbaşına dolaşib, sonra isə böyük Şəhriyarin məqbərəsini ziyarət edəcəkdir. Havanın şaxtasını qar mümkün qədər "sındırılmışdı". "El Gölü"nə qalxan xiyabanla yavaş yavaş yuxarı addımlayırdım. Ətrafımdan keçən insanlara tanış deyildim. Elə buna görə də onların bəziləri mənə heyrətlə baxır, bəziləri də eti-nasızlıqla yanımıdan ötüb keçirdilər. Gözüm qar-

dı. Çırtılı ilə yanın samovarın səsi bağçada ötüşən quşların səsi ilə birləşib, təbiətin ecazkar musiqisinə çevrilirdi... Taxtın üstünə ağ rəngli süfrə salınmışdı. Güllü nənə məcməyidə gətirdiyi südü, qaymağı, pendiri açıq süfrənin üstünə qoydu. Başqa şeylər də vardi, amma mən hasardan boylandığım üçün yaxşı görə bilmirdim. Heç onlar da məni görmürdülər. Hacı Həsən baba əlindəki bellə üzüm tənəklərinin dibini belləyirdi. Təbrizin qışı bir anlıq yaza dönmüşdü mənim üçün və bu qəribə yaşam məni çox təəccübləndirirdi. Günəşin al şəfəqləri hələ tam yayılmamışdı. Evin sağ tərəfindəki sac, fikrimi cəlb elədi. Deyəsən isti idi. Çünkü altındakı od hələ közərir-

şidakı köhnə hasara sataşlığı an sanki birdən-bir rə yüz il qocaldım. İndi qarşımı çıxan hər kəs bu şəhərin əsrlərlə əvvəl yaşayan köhnə sakıləri idi sanki. Məndəmi illər önce yaşamışdım bu qədim küçədə?! ...Yanımdan ötüb keçən bu insanlara səsim yetdikcə bağırıb:

- Mən sizləri tanıyorum! - demək istəyirdim.

Yolun üstündəki böyük bina gözümün önündəcə kiçilib, bir zamanlar olduğu kimi balaca bir daxmaya döndü. İki otaq, bir eyvandan ibartı idi, bağçası da çox böyük deyildi. Mən hasardan içəri boylanırdım. Güllü nənə həyətdəki taxtın yanına qoyulmuş mis samovara od salmış-

di. Güllü nənə yenicə bişirdiyi çörəyi süfrəyə qoyandan sonra asta səslə Hacı Həsən bəbəni səslədi. Mən diksindim, bu səs məni yenidən özümə qaytardı və bu oxşarlıq məni heyrətə saldı... Bir gün önce "Savalan"ın ətəyilə yol gəlirdim. Dağların o tayını düşünüb qəribsəmişdim. Axı orda, lap yanında mənim doğulub boy-a-başa çatdığını "Germi" ilə çox da uzaq məsafədə olmayan Yardımlı rayonu yerləşirdi. Perimbel, Şəfəqli (köhnə Cerimbel) kəndləri gözümüzün önündə canlanmışdı. Mən eynilə bu mənzərəni orda, Perimbel kəndində də yaşamışdım. Güllü nənənin səsi mənə Saraysultan nənənin səsini

xatırlatdı. O da Mir Həsən babanı elə bu cür asta səslə çağırardı.

Boşuna diksinməmişdim. Onların simaları, səsleri, danişdigi ləhcəsi, hətta yaşıdları məkan da çox bənzəyirdi bir-birinə və bu zaman xatırələr yenidən canlanırdı. Saraysultan nənənin bacısı Xanımgül nənə ailə qurandan az sonra, mənfur sovetlər rejiminin iyrienc niyyətlərinə qurban gedən minlərlə ailələrdən biri olmuşdu. Bir ömür bir-birinə həsrət yaşamış bu bacıların ömürlərinin lap ahl vaxtında görüşləri yadına düşdü. Mən o zaman bu hadisəni qələmə almağı özümə borc bilmədim. Amma bir gün Yardımlıdan çox-çox uzaqlarda, Təbrizdə bu hissələri yenidən yaşayacağımı ağlıma belə gətirməzdim.

Özümdən ixtiyarsız bir saatdan artıq idi ki, dayanmışdım o köhnə hasarın dibində. Hasar qapısının cırıltısına geri döndüm. Qapını açan orta yaşılı bir kişi idi. Piçilti ilə öz-özümə: - Bu, odur, Hacı Həsən kişinin nəvə-nəticələrindən biridir - dedim. Başimdakı uğultudan bu adamın nə dediyini eşidə bilməsəm də, mənimlə danişdigi simasından bəlli idi. O da mənim kimi çəşib qalmışdı.

Ordan sürətlə uzaqlaşdım. Təbrizli şair dostum Taysızın bir şeri yadına düşdü. O yazdı:

***Yar, tanımazsan məni sən,
Get məni dağdakı daşdan xəbər al.
Məni alın yazılısı ayrı saltı dağlardan.
Mən uca dağların ol parçalanın sırdaşıyam.
Baxma indi cavan oğlanlara mən başdaşıyam.
Savalanın daşıyam.
Ya da gəl kimligimi gözdəki yaşdan xəbər al.
Mən o səhraları abad eləyən göz yaşıyam.***

Mən də Təbrizli qardaşımı belə bir cavab göndərməmişdim:

***Yar, səni mən tanıram, ol dedigin dağda daşam.
Ayrı düşən dağlardan.
Sirri, sırdaşı da mən,
Üsdəki başdaşı da mən.
Savalan dağına həsrətlə baxan,
Sızlayan, gözdən axan göz yaşı mən.
Ürəyi həsrətdən dağlı mənəm,
Tanimazsan məni sən,
Təbrizə həsrətlə mənəm.***

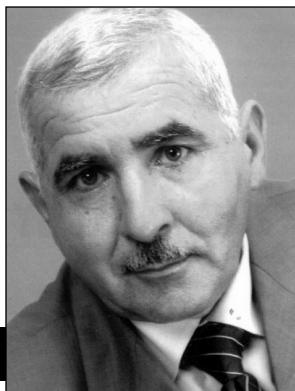
Dostlarımıza danışdığını yerə gəldim. Hava çox soyuq idi. Nə qədər üzüyən adam olmağımı baxmayaraq, Təbrizin soyuğundan, sazağından belə zövq alırdım. İlahi, bu şəhər hər şeyi ilə nə qədər doğma gəlirdi mənə!... Üşüyərkən anasının qucağına sığınan körpəyə bənzədirdim özümü.

Görüşdük. Mənim Bakıdan Təbrizə gəlişimin səbəbi burda yaşayan müvəffəq xanımların ailələri ilə görüşmək, dünyanın harasında olursa olsun, bu zərif məxluqların ailədə, evdə və eyni zamanda cəmiyyət içərisində qazandıqları müvəffəqiyyətlərin sırrını oyrənmək, bu qədər çətin və məsuliyyətli işlərin öhdəsindən necə gəldiklərinin üzərində tədqiqat aparmaq, eyni zamanda onların nə qədər gücə, necə böyük qüdrətə malik olduğunu və həyat təcrübələrini qələmə alıb bu gündü nəslə çatdırmaq idi. Bilirik ki, hər zaman olduğu kimi bizim də yaşadığımız bu dövrdə dünyanın hər yerində yaranmış müxtəlif boşluqlar var. İster ailə, övlad təbiyyəsində, böyük-kiçik münasibətlərində insanlığa gərekli olan çox şeylərin aradan getdiyinin şahidi oluruq. Və düşünürəm ki, biz hər birimiz bacardığımız qədər iş görə bilsək, əldən gedən adət-ənənələri, milli-mənəvi dəyərləri qoruyub saxlaya bilərik. Övladlarımıza Allahı, dini, dili, vətən, valideyn sevgisini aşılıaya bilərik.

Əziz peyğəmbərimizin çox gözəl bir tövsiyyəsinə xatırladım: "Vətəni sevmək imandandır".

Artıq doğma vətənə qayıtmagın zamanı gəlmışdı. Təbrizdən uzaqlaşdım. Ömrümü zamanla ələlə tutub bu günə çatlığımin fərqini indi daha aydın gördüm. Sanki zaman əlimi buraxmış və mən yalnız yürüyürdüm. Bakıya çatanda buludlar şəhərin üzərinə kölgə salmışdı, günəşin şəfəqlərindən əsər-əlamət yox idi. Sərin sazaq əsir, yavaş-yavaş yağış yağırdı. Dənizə, yollara, ağaclarla deyil də, sanki mənim qəlbimə, ruhuma yağırdı bu yağış. Onu necə həsrətlə gözlədiyimi bilirmiş kimi ömrümə, yaddaşımı yağırdı...

Bir yerdə qərar tuta bilmirdim, heç sevdiklərimin yanında belə. Yenə ora tələsirdim və mənə elə gəlirdi ki, o da ora tələsir, dənizə yağmaq üçün... Axı mən dənizə yağışın nəgmələri altında çox təəssüratlar danişardım həmişə: Bəzən sıxıcı, bəzən də onu coşduracaq qədər sevinc dolu anılar...

MƏHƏMMƏD ƏLİ

İlan balası

"Ağlama, ağlama, ilan balası,
Baxtını qarğama, ilan balası!"

Ramiz Rövşən

Çıxıb yoluma
Baxırsan üzümə
məyus-məyus, ilan balası.
Atan ilan,
anan ilan,
tünbətün olmuşun fidan balası.
Çıxarıb ağızından
özün boyda dilini
mənə necə də yalvarırsan,
gətirib gözünün önünə ölümünü,
Qısılıb
dönübsən bapbalaca yumağa,
yerində donub qalıbsan,
taqətin də yoxdur,
bir yana qaçmağa.
Mən səni öldürsem
batacağam günaha,
ölüm Tanrı hökmüdür,
Bu, xoş getməz Allaha.
Səni öldürməyib buraxsam,
böyüüb əfi ilan olacaqsan.
Məni çalmasan da
kimi isə çalacaqsan.
Ay ilan balası,
ilan balası,
yoluma çıxməqla
olubsan başımın bələsi.

Baxıram yuxarı bığ,
aşağı saqqal,
əqlim çاش-baş olub;
başımın üstündə Allah,
önümdə ilan balası durub.

Şahmat oyununda

Piyada
gözdən yayınıb
sürünə-sürünə
birtəhər
keçdi başa.
Şahin üzünə ağ oldu,
çıxdı
onunla savaşa.

Xatırələr içində

Nimdaş paltartək
geydim əynimə xatırələri,
bu xatırələr içində
vurnuxa-vurnuxa
dirigözlü açdım səhəri;
gah küləklərə qosulub
çəməni, çölü dolaşdım,
gah da qartallardan qanad alıb
zirvələri aşdım,
gah tufanlara, qasırğalara
sinə gərən çinar oldum,
gah da baharda
vaxtsız açılmış gültək
şaxta vurdu, soldum,
gah yandırıcı məni

həyatın cəhənnəm əzabı, - istisi,
gah da çıxdı başımdan
qəlbimi alovlandıran
bir gözəlin həsrətinin tüstüsü,
gah göylərdən qucaq-qucaq
üstümə kədər, qəm yağdı.
(kədər, qəm yükü,
sən demə,
hər şeydən ağırdı!)
Nimdaş paltartək
geydim əynimə xatirələri,
bu xatirələr içində
vurnuxa-vurnuxa
dirigözlü açdım səhəri...

20 yanvar

Göydən yağan
zindantək ağır xəbər
Qanla sulanmış şəhər.
Havanın bağrını deşən
ölüm saçan mərmilər.
Sahildə dayanmış
qana həris gəmilər.
Şəhər boyunca yanmış maşınlar.
Tırtıllar altında
qalmış maşınlar.
Küçələri bürüyən
şəhid qanı - qərənfillər.
Gözü qanla açılan səhər.
Vəhşiliyin,
qəddarlığın son zirvəsi.
Xalqın polad iradəsi!
Can verən imperiyanın
ölüm səsi.
Ədalətin zülmə qələbəsi!
Millətin birliyi,
yenilməzliyi!
Özünün təsdiqi -
ölməzliyi!
Zülmlərdən doğan
nəişə,
şadlıq!
Azadlıq!
Azadlıq!!
Azadlıq!!!

Kərtənkələ

Yaman şanlısan
ilana zəhər verən kərtənkələ,
sənintək şanlısını
tanrı yaratmayıb hələ.
İlana zəhəri verən
olsan da sən,
Başı əzilən,
lənətlənən ilan olur.
Sənsə düşmürsən yada.
Gəzirsən başını tutub dik,
quyruğunu oynada-oynada,
öz kefindəsən,
səndən çox-çox uzaqdır
qada, bəla.
Hələ ki, dövrən belədir belə,
yaşa özün üçün
keflə,
gülə-gülə,
İlana zəhər verən kərtənkələ!

Məni məndən sorma

Elə haldayam ki,
məni məndən sorma.
Adım yaddan çıxıb,
məni məndən sorma.

Mən ki mənsiz qaldım,
şaxta vurdu, soldum.
Ocaqtək qaraldım,
məni məndən sorma.

Yanan odum söndü,
söndü, külə döndü.
Bu an ürək dindi,
məni məndən sorma.

Ahım göyə qalxdı,
şimşək olub çaxdı.
Dərd əlimi sixdı,
məni məndən sorma.

Duydum, bunu gerçək;
hər gələn gedəcək.
Oldum yaman kövrək,
məni məndən sorma.

Tanrım, nə imiş günahım?

*Respublikanın Əməkdar artisti
Rəşid Səməndərə*

Tanrım, nə imiş mənim, de, günahım?
Əyrini əyri, düzü düz görürəm.
Üzümə gülən dostu, tanışları
Nanəcib, satqın, iki üz görürəm.

Tanrım, nə imiş mənim, de, günahım?
Düşür hər gün qiymətdən söz, görürəm.
Riyakar libasında, kədər yaşılı
Gözümə düz baxan göz görürəm.

Tanrım, nə imiş mənim, de, günahım?
Naməndlərin işini tez görürəm.
İpək donuna girmiş, al-qırmızı
İnsanları aldadən bez görürəm.

Tanrım, nə imiş mənim, de, günahım?
Dağı dağ, düzü də düz görürəm.
Bu işıqlı dünyada, gen dünyada
Nahaqçı çox, haqqısa az görürəm.

Tanrım, nə imiş mənim, de, günahım?
İndi çəkirəm zülmü, məşəqqəti.
Sən demə, günüm qara olacaqmış,
Gördüyüm üçün haqqı - həqiqəti,
Gördüyüm üçün haqqı - həqiqəti.

Səni gözləyirəm, hardasan?

Həsrətin gözümdə yaş olub,
Səni gözləyirəm, hardasan?
Gəlmirsən, qəlbinmi daş olub,
Səni gözləyirəm, hardasan?

Gün keçdi, ay ötdü, il oldu,
Bağçamdaçı çiçək, gül soldu.
Gözləməkdən gözüm yoruldu,
Səni gözləyirəm, hardasan?

Məcnun olub çöllər gəzirəm,
Hicran dənizində üzürəm.
Az qalib, canımdan bezirəm,
Səni gözləyirəm, hardasan?

Tor tutub gözümün qarası,
Sızlayır qəlbimin yarası.
A dərdimin əlacı, çarası,
Səni gözləyirəm, hardasan?

Bilmirəm ki, nədir günahım,
Çəkirəm bu zülmü, Allahım.
Sənsən son ümidim, pənahım,
Səni gözləyirəm, hardasan?
Səni gözləyirəm, hardasan?!

TƏPƏLƏRİN DİVANI**(esse)****"Müxalifət qəzetlərindən xəbərlər" silsiləsindən**

Təpələr uzun müddət idi ki, gözləyirdi təkamül nəticəsində böyüüb Dağ olacaqlar. Çox gözlədilər, bir nəticə hasıl olmadı, əksinə, əsən sərt küləklər, yağan yağışlar onları erroziyaya uğratdı. Büyümək əvəzinə kiçilməyə başladılar. Dağlara qarşı qəlblərindəki həsəd, paxıllıq hissələri Dağların Dağ vüqarına, Dağ əzəmətinə, Dağ duruşuna, Dağ böyüklüyünə və Dağ ucalığına qısqanlıqla baxan Təpələrin səbr kəsası dolmuşdur, daha dözə bilmirdilər. Bu yandan da varlıqları gözə çarpmadığından özlərinə yer tapa bilmirdilər.

Təpələr toplanıb gizli məşvəret iclası keçirir. Dağları xalqın gözündən salmaq, onlara qara yaxmaq, nüfuzlarına xələl gətirmək və beləliklə, həm də özlərini gündəmə salmaq üçün baş sındırıldılar. Çox götür-qoy etdikdən sonra çıxış yolu tapdilar.

Bizə məlumat verən mənbəyə görə, xaricdən getirilmiş tör-töküntülərdən yaranan Zibilli Kiçik Təpə yerli Təpələrin Dağlara qarşı olan qısqanlığı duyan kimi onlara qosulur. Yerli Təpələr öz çirkin niyyətlərinə çatmaq üçün onun vasitəsi və köməyi ilə telekanallardan birində "Dağların Dağ olması" başlığı al-

tında müzakirələrin aparılmasına efir vaxtı alırlar.

Mənbə onu da bildirir ki, Təpələr vaxtı itirmədən işə başlayırlar. Təyin olunmuş vaxtda veriliş aparan Donqar Təpə əvvəlcə bu müzakirələrin əhəmiyyətindən, Dağların həqiqi Dağ olması, onların Dağ kimi tarixə düşməsi, bu zaman bəzi Dağların isə Dağ adından istifadə edib, bu adın arxasında öz qara niyyətlərinin gizlədilməsi faktlarının olduğunu bildirir. Xüsusi olaraq vurğulayır ki, bizim məqsədimiz düzü düz, əyrini əyri, necə deyərlər, kimin kim olduğunu olduğu kimi xalqa çatdırmaqdır. Qoy, xalq həqiqəti, necə var, incəliklərinə qədər bilsin.

"Dağların Dağ olması" müzakirənin birinci canlı efir yayımında Bazar Düzü Dağının Dağ olması məsələsi gündəmə çıxarıılır və müzakirəyə qoyulur. Donqar Təpə birbaşa mətləbə keçir:

-Bildiyiniz kimi, cənablar və xanımlar, bu gün biz günün çox aktual məsələlərindən birinə toxunuruq. Onu müzakirə edəcəyik. Mən əvvəlcədən bildirməliyəm ki, bu müzakirələr zamanı mənə qarşı sərt danışanlar olacaq. "Bu nə mövzudur müzakirəyə çıxarmışınız?" - deyib soruşanlar da tapılacaq. Mən sizi əmin edirəm ki, müzakirələrdən sonra siz mənim haqlı olduğumu dəstəkləyəcəksiniz. Vaxtinizi çox almaq istəmirəm. keçirəm əsas mətləbə. Bu günü müzakirəmizin mövzusu Bazar Düzü Dağının Dağ olması haqqındadır. Özünüz diqqət yetirin: Bazar Düzü və Dağ. Düz hara, Dağ hara? Özü də adı düz yox, Bazar Düzü. Adından göründüyü kimi, Bazar Düzü Dağ sözünün arxasında gizlənərək özünü Dağ adlandırır. Mən əminəm ki, hörmətli Təpələr bu mövzu ətrafında öz mülahizə və fikirlərini açıq deyəcəklər.

Donqar Təpənin giriş çıkışından sonra müzakirəyə qoşulan Uçuq Təpə çox alovlu danışdı. Sözünün sonunda:

-Təpələr, - dedi. - Dağ dağdır. Düz sözü Dağın Dağ olmasına şübhə yaradır. Dağların adına ləkə gətirir. Mən təklif edirəm ki, bu gündən Bazar Düzü Dağının adından Dağ sözü götürülsün. Həqiqətdə olduğu kimi Bazar Düzü adlansın. Çünkü bura keçmişdə alış-veriş yeri olub. Bu adı da buna görə veriblər. Baxmayaraq ki, bu yer, yəni Bazar Düzü ölkəmizdə ən uca zirvə sayılır, bu bizə haqq qazandırırmır ki, alış-veriş Düzünə Dağ deyək. Nə vaxtadək həqiqəti olduğu kimi qəbul etməməliyik? Gec də olsa haqq-ədalət bərpa olunmalıdır. Qoy, hamı bu həqiqəti bilsin: Bazar Düzü Dağı Dağ deyil, alış-veriş yeri olan Bazar Düzüdür.

Müzakirələrdə iştirak edən Çopur Təpə təlaş və həyəcanla yerindən qalxır. Uçuq Təpənin dediklərini alqışlayır. Onun sözlərinə qüvvət verərək, bu müzakirənin məqsədi və məramının kiməsə qara yaxmaq olmadığını vurğulayır. Uçuq Təpənin dedikləri ilə tam razılışdığını, onun, yəni Uçuq Təpənin Bazar Düzü Dağının qaranlıq səhifələrini böyük ustalıqla və dahiyana üzə çıxartdığı üçün ona təşəkkürünü bildirir. Sonra da Çopur Təpə özünəməxsus bir əda ilə:

-Bazar Düzü Dağının adından Dağ sözü götürülsün, onun adı Bazar Düzü adlandırılın! - deyir.

Müzakirələrdə iştirak edən mənbəmizin məlumatına görə, bundan sonra Kiçik Dağlardan biri söz alır. Bazar Düzü Dağının Dağ olması haqqında inkar olunmaz dəlil və sübutlar gətirir. Bazar Düzü Dağının ölkəmizdə ən uca Dağ zirvəsi olmasından, əsl Dağlara xas bütün xüsusiyyətlərin onda olmasından, onun səfahı yaylaq və oylaqlarından, xallı yamaclarından, dərin dərələrinin gözəlliyyindən, gecə-gündüz çağlayan coşqun bulaqlarından, qartallar yuvası olan şış qayalarından, yaşıl-yaşıl ormanlarından söz açır. Təpələrə bildirir ki, siz Təpəsiniz. Bazar Düzü Dağının Dağ olmasını görə bilməzsiniz. Boyunuz çox alçaqdır. Bu gün sizin belə bir mövzunu müzakirəyə çıxartmağınız absurddur. Belə müzakirələri eşidənlər bizə güllərlər. Unutmayın, tarixin sərt sınaqlarından çıxmış Bazar Düzü Dağı Dağ adını özünə əbədi həkk edibdir.

Həmin mənbənin sözlərinə görə, Təpələr Kiçik Dağın sözünü ağızında yarımcıq qoyurlar. Ona danışmağa imkan vermirlər. Hətta üstünə yeriyib hücum çəkənlər də tapıldı. Ara qarışır, məzhəb itir. "Bazar Düzü Dağının adından Dağ sözü götürülsün" şüərləri səslənir.

Bu ara müzakirəyə qoşulan Qanqallı Yoxuş daha ucadan, var səsi ilə Bazar Düzü Dağının Dağ kimi qəbul edilməsinin yolverilməzliyini bildirir.

-Buraxılmış tarixi səhvi düzəltməsək, tarix bunu bizə bağışlamayacaqdır. - deyir.

Bizə məlumat verən mənbə bu müzakirələrin elə-belə aparılmadığını da söylədi. Onun sözlərinə görə, Dağların nüfuzu, əzəməti bəzi yuxarı dairələrin canına vəlvələ salıbdır. Ona görə də onlar Təpələrin

Dağlara olan qısqanlığından səmərəli bəhrələnib, Təpələri bu müzakirələrə qoşub və onlara kənardan himayədarlıq edirlər.

Son məlumatə görə, canlı efir vasitəsi ilə yayılan müzakirələrə gələn sms-ləri nəzərə alsaq, Bazar Düzü Dağının Dağ olması haqqında ikili fikirlər yaranıbdır. Bazar Düzünün Dağ olmasına şübhə ilə yanaşanların sayı durmadan artır. Təpələr öz işini görməkdədir.

"Dağların Dağ olması"nın növbəti müzakirəsində Təpələr Şah Dağının Dağ olması məsələsinə müzakirə edəcəklər.

Bizi izləyin!

Bahar

(mənsur şeir)

Sən hər il təzədən gəlirsən, Bahar. Ətək-ətək çiçəklərinlə, gülərinlə, qucaq-qucaq yarpaqlarınla. Təbiəti məst edən ətrinlə. Gəlişinlə təbiət cana gəlir. Yeni bir aləm yaradırsan. Hamı elə bilir ki, sən dəyişməzsən. Təkrar-təkrar yenidən doğulursan. Ancaq sənin gəlişin yenidir. Sən təzə bir Baharsan. Əvvəlkinə bənzər, ondan fərqli bir Bahar. Çiçəklərinin, gülərinin ətri də, yağan yağışların özü də, coşan sellərin ahəngi də, açılan yarpaqların piçiltisi da əvvəlkilərinə oxşasa da, onlar əvvəlki deyildir. Yenidir. Mənim ömrümün baharı kimi.

Mən ömrümün baharında atamın, anamın ruhu və qanı ilə yaranmış bir baharı yaşadım. Indi bu baharı oğlum, qızım yaşayır, məndən fərqli. Mənim sevgimin ruhu və qanı ilə yaranmış baharı.

Sən də eləsən, Bahar.

Mən duydugum, gördüğüm Bahar deyilsən. Təzə bir Baharsan.

Ancaq fərqi yoxdur necəsən, gəl.

Gəlməsən yay, payız gəlməz, Bahar.

Həyatın davamı olmaz, Bahar.

Gəl, qədəmlərin mübarək, ay Bahar.

Ayaqqabı

(mənsur şeir)

Ayaqqabıların talehi birdir. İstər bezdən tikilsin, istər rezindən. İstər yüksək keyfiyyətli göndəridən. İstərsə də süni materiallardan. Fərqi yoxdur.

Ayaqqabıların talehi birdir. Kimin tikdiyindən, kimin tikdirdiyindən, necə tikildiyindən; fabrikin, və ya kustar üsulla, asılı olmayaraq

Ayaqqabıların talehi birdir. İstər yaraşıqlı olsun, istər sadə. İstər qotazlı olsun, istər üstü qymətli daş-qaşlı. Satılıb-alındımı ayağa keçiriləcək. Ayaqaltında tapdalanacaq. Əziləcək.

Ayaqqabıların talehi birdir. Fərqi yoxdur hansı ayağa keçəcək. Kiçikmi, böyükmü. Varlınınmı, kasıbınınmı. Satqınınmı, igidinnmı. Aqılınnmı, cahilinnmı. Fərqi yoxdur. Yenə tapdalanacaq, əziləcək.

Ayaqqabıların talehi birdir. Ayaq altında çoxmu, azmı tapdalanıb əziləcək. Fərqi yoxdur. Axırda zibilliyyə atılacaq. Bezdən tikilən də, süni materiallardan tikilən də. Üstü qotazlı da. Daşqaşlısı da. Sadəsi də. Zibilliyyə atılacaq.

Ayaqqabıların talehi birdir.

Tapdalanmaq. Əzilmək. Atılmaq.

Qonşular

(hekayə)

Bu gün evdən gec çıxmışdım. Blokdan çıxanda qapının yanında söhbət edən iki nəfərlə rastlaşdım. Onlara salam verib keçmək istəyirdim ki, onlardan biri dilləndi:

-Ay əleykümasalam, qonşu, nə var, nə yox?!

-Çox sağ olun, Allah sizdən razı olsun, yaxşıyam. - deyə cavab verdim və duydum ki, bunlar qonşularımızdır.

Sözümüz qurtarmamışdım, həmin şəxs başladı giley-güzara. Bir az da əda ilə:

-Belə də iş olar? Neçə illərin qonşularıydıq. Bir binada, hətta bir blokda yaşayıraq, amma bir-biri-mizi tanımirinq. Rayonda böyük bir kənd əhli böyükdən kiçiyəcən hamı bir-birini tanır. Hətta nəsil-nəcabətlərini də tanıyırlar. Biz isə bir blokda cəmi-cümlətənə 16-20 ailə yaşayıraq, bir-biri-mizlə tanış deyilik. Ancaq gör, atalar nə deyib? Deyib ki, uzaq qohumdan yaxın qonşu yaxşıdır. Biz də qonşuyuq da, uzaq qohumdan yaxın qonşu. Adamın xeyir işi olur, Allah eləməmiş şər işi olur. Uzaq qohumlar, tanışlar xəbər tutub gəlirlər, ancaq burdan-bura bir addımlıqdakı qonşuların bundan xəbəri olmur. Vallah, çox qəribə qonşularıq.

Gördüm ki, qonşunun ürəyi doludur. Mən isə işə tələsirdim, dedim:

-Qonşu, düz deyirsən. Bunun bir günahı bizdə dirsə, bir günahı da binadadır. Hardan bir-birimizi tanıyacaq? Səhər işə gedirik, axşam da evə gəlirik. Həyətdə də elə bir yer yoxdur ki, axşamlar ora çıxaq, bir-birimizlə görüşək, yaxından tanış olaq.

Onsuz da evdən gec çıxmışdım, işə gecikirdim. Saata baxdığını görən qonşu dilləndi:

-Ay qonşu, deyəsən, tələsirsən? Heç olmasa, ayaqüstü olsa da tanış olaq.

Mən əlimi ona uzadıb dedim:

-Beşinci mərtəbədə yaşayıram. Üçotaqlı mənzildə, adım İlqardır.

-Çox şad oldum, İlqar müəllim, mənim adım da Quludur. - deyib əlimi sıxdı. Sonra yanında durmuş bəstə boylu, orta yaşılı kişiyyə sari dönüb:

- Bu da Sadiq müəllimdir, mənimlə üzbeüz mənzildə yaşayır, ən yaxın qonşumdur. Hər ikimiz birinci mərtəbədə yaşayırıq. Gör, nə xoş təsadüfdür ki, onunla da indi tanış olmuşuq. - deyərək gülə-gülə yanındakı kişini mənə təqdim etdi.

Dedim:

-Nə yaxşı ki, bu gün evdən bir az gec çıxdım, iki qonşumla tanış oldum.

O, sözümü yarımcıq qoysdu.

-İlqar müəllim, görürəm tələsirsən, belə bir fikrim var, bu yaxnlarda bütün qonşuları bir yerə yığım, bir-birimizlə yaxından tanış olaq.

Dedim:

-Əla fikirdir, nə vaxt desəniz, mən hazırlı.

Onlardan üzr istəyib işə getdim. Axşam evə gələndə arvad əlində tutduğu toy "Dəvətnamə"sini mənə sari uzadıb güllə-gülə:

-Ay kişi, heç xəbərim yoxmuş, bizim Qulu adında qonşumuz var. Bizi oğlunun toyuna dəvət edir. O, kimdir, hansı qonşudur?.. Bəlkə, sən tanıyırsan?..

Arvada heç bir söz demədim, sadəcə

gülümsündüm. Yadıma səhərki əhvalat düşdü.

Köhnə tanış

(hekayə)

İdarəmiz ləğv olmuşdu. Xeyli vaxt idi işsizdim. Bekarlılıqdan bilmirdim nə edim. Evdə oturub gündəlik qəzetləri oxuyurdum. Birdən köhnə tanışlardan birinin telefon zəngi gəldi. Telefonumu açan kimi bir az əda və ərklə dilləndi:

-Ağsaqqal, (hərçənd o, məndən yaşça böyük idi, amma vəzifədə olanda mənə "ağsaqqal" deyə müraciət edirdi) gör, nə vaxtdır görüşmürük? Sizin üçün yaman darıxmışam, lap burnumun ucu göynəyir. Evdəkiləri mənim əvəzimə bağırna bas, üzündən öp. Onları da götürüb bir bizə gəlin. Gəlməsəniz, inciyərəm ha!

O, danışdıqca öz-özümə: "deməli, vəfali tanışlar hələ də var" deyə düşünürdüm ki, birdən əlavə etdi:

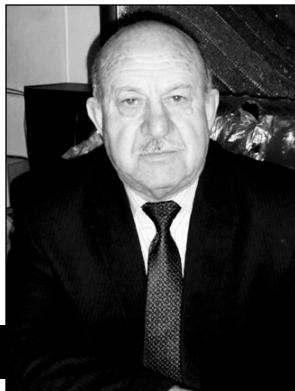
-İşləriniz necə gedir? Nə yeniliklər var? - deyə soruşdu.

-Yenilik odur ki, idarəmiz ləğv olunub, bir ilə yaxındır işsizəm. - dedim.

O, sözümü yarımcıq kəsərək:

-Məni çağırırlar, sonra zəngləşərik. - deyib telefonunu qapadı.

AFTANDİL NƏBİYEV

DAHİ

(ümmümmilli liderimiz Heydər Əliyevin
əziz xatirəsinə)

Vətənim çiçəklənib, hər yanda gullər açır,
Üçrəngli bayraqımız cahana şölə saçır.
Müstəqillik yolunda çox acılar yemişik,
Biz azadlıq sevənik, hey azadlıq demişik.
Sayəndə qovuşmuşuq, bu xoş günə, bu ada
Parçalanma dayandı, sən yenə çatdırın dada.
Bir qayaydın dəryada, sənə sel güc etmədi
Gecə-gündüz çəkdiyin zəhmət hədər getmədi.
Yadelli əcnəbinin uymadın şöhrətinə
Sən bəxş etdin ömrünü, xalqına, millətinə.
Mərdanə dayanmışdır qarşısında hər selin
Olmusan xilaskarı bu millətin, bu elin.
Kim var sənin önündə deyəm kimsəyə taysan
Zülməti, qaranlığı parçalayan bir aysan.

ATA SƏSİ

Əsgəri xidmətdə olan oğullara!

Əziz oğul! Can oğul!
Xidmətdə sayiq ol!
Qorxutmasın qoy səni,
Düşmənin bəd əməli.
Gündə min qana bata,
Xain cəllad əlləri,
Qoru öz gözün kimi
Vətənin şöhrətini.
Qoy görməsin bir daha
Vətənimiz ay bala,
Namərdlər töhmətini...

Biz görmüşük keçmişin
Qanlı göz yaşlarını
Günahsız körpələrin
Kəsilən başlarını...
Biz görmüşük keçmişin
Namərdlər süngüsündə
Diri-diri tonqala
Atılan körpəsini...
Biz görmüşük keçmişin
Tank altında əzilib
Torpaqlara qatilan
Yüzlərlə övladını.
Biz görmüşük, görməsin,
Bu bir ata səsidir.
Duy vətən ismətini.
Arzum budur, can bala,
Quduz kimi didməsin
İnsan, insan ətini!

TƏRSİNƏ

Ucalarsan, ad alarsan, qardaşım:
Kəs qurbanı qibləyə yox, tərsinə.
Düz korşalıb, əyri kəsir düzləri,
Düşmənə yox, atılır ox tərsinə.

Odlar yurdu hey soyulur, dağılır,
Dövlətimiz dövlətlərdən borc alır.
Vətənimdə imarətlər ucalır
Piylənibdir, danışır tox, tərsinə.

Ay qardaşlar, zaman başqa zamandı,
Daxilimdə iç düşmənim yamandı,
İmdad eylə ay Allahım amandı,
Çərxi-fələk fırlanır çox, tərsinə.

DÜNYA, MƏNİ SƏN AĞLATDIN!

Açan gülüm solmayacaq,
Dünya, məni sən ağlatdin!
Sən deyən də olmayacaq,
Dünya, məni sən ağlatdin!

Əlim səndən üzülübdü,
Xeyir şərlə düzülübdü,
Ağ qaradan süzülübdü,
Dünya, məni sən ağlatdin!

Gəzərəm hey yana-yana
Qədir bilən qədir qana,
Qəsd eylədin şirin cana,
Dünya, məni sən ağlatdin!

Adım düşüb dildən-dilə,
Atılmışq eldən-elə,
Tab gətirim hansı selə,
Dünya, məni sən ağlatdin!

Dözəmmirəm ağır dərdə,
Açılaçaq bir gün pərdə,
Günahların çoxu səndə,
Dünya, məni sən ağlatdin!

Cox vuruşdum, düşdüm haldan,
Qurtarmadım qeylü-qaldan,
Haylayacan səni yaldan,
Dünya, məni sən ağlatdin!
Dünya, məni sən ağlatdin!

EŞQİMİZ DƏYMƏSİN DAŞA DÜNYADA

Ey mənim bəxtimin yanar ulduzu,
Sən özün özünü gözümdə axtar.
Sənə sədaqətli məhəbbətimi,
Şirin söhbətimdə, sözümdə axtar.

Ömür vəfəsizdir gedər qayıtmaz,
Bizə əmanətdir düz söz, düz ilqar.
De niyə gizlədim, niyə əzizim,
Eşqinlə açılan xoş səhərim var.

Qəlbimiz həmişə qoşa döyünsün,
Vuraq ömrümüzü başa dünyada.
Gəl, mənim əzizim verək əl-ələ,
Eşqimiz dəyməsin daşa dünyada.

TÜRK ÖVLADI, AYAĞA QALX

Yağı düşmən, geri çəkil!
O torpaqlar sənin deyil!
Tapdalayıb el-obamı
Çox dolaşdın veyil-veyil.

Geri qaytar Zəngəzuru
Göyçə gölü mənimkidir.
Ağbabalı, Dərələzədə
Yatan ölü mənimkidir.

O udduğun hava mənim!...
Suyumu da geri qaytar!
Oğuz yurdu İrəvanı,
Ev tikdiyin yeri qaytar!

Mənimkidir Vedibasar,
Göyçə eli qan ağlayır.
Anaların göz yaşları
Ürək yaxır, qəlb dağlayır.

Atəşkəslə barışmağa
Bu millətin haqqı yoxdur.
Sağalmayan yaralarım
Qövr eyləyir, hələ çoxdur.

Türk övladı, ayağa qalx!
Tez birləşək, olaq bir can.
Kölə kimi yaşamasın
Odlar yurdu Azərbaycan!

TUTAR BİR GÜN AHIM SƏNİ!

Yenə səni gözləyirəm,
Tutar bir gün ahım səni!
Gəlişini izləyirəm
Tutar bir gün ahım səni!

Nəfəsini qoxuyuram,
Ürəyini oxuyuram,
Qəm köynəyi toxuyuram,
Tutar bir gün ahım səni!

Cox bələlər çəkib başım,
Gözlərimdə donub yaşam,
İstəmirəm birdə çəşim,
Tutar bir gün ahım səni!

Bülbüldün niyə susmusan?
Sinəmdə qərar tutmusan!

Yoxsa məni unutmusan?
Tutar bir gün ahım səni!

Eşqimizi satma baha,
Günü-günə atma daha,
Dözəmmirəm düzü aha,
Tutar bir gün ahım səni!

Şimşek olub saçə bilsən,
Yad ürəklər açə bilsən,
Nəzərimdən qaça bilsən,
Tutar bir gün ahım səni!

CEYRAN

Oğrun - oğrun nə baxırsan qayadan?
Gözəllik almışan günəşdən, aydan.
Şəfəqlər saçılıb söküldən dan,
Sıldırıım qayadır düzlərin sənin.

Məğrur dayanmışan dağ zirvəsində,
Nədir o hicqırıq gözəl səsində?
Mənimtək ömrünün son nəfəsində,
Dikilib yollara gözlərin sənin.

Göz yaşın anamın göz yaşlarıdır,
Əsir bacıların baxışlarıdır,
Dönük ürəklərin baş daşlarıdır,
Sinəmdən salınıb, izlərin sənin.

Dağları dolanıb gəzirsən yaman,
Səni zalımlardan gizlətsin duman
Əyilib bulaqdan su içən zaman
Qoy daşa dəyməsin dizlərin sənin.

UCALIQ

Sən bəxtimə qismət olan,
Gözəllərdən biri oldun.
Sinə gərdin çox tənəyə,
Həyatımın piri oldun.

Səni mənə, məni sənə,
Tanrı yazıb ta əzəldən.
Peyman etdik, vədə verdik,
Seçdim səni yüz gözəldən.

Mənə olan məhəbbəti,
Hər an yaşıat ürəyində.

Qoy eşqinlə çiçək açsın,
Xoş arzular diləyində.

Aşıqiyəm gözəlliyyin,
İllahımı səndən aldım.
Ömrümüzdən keçdi gənclik,
O günləri yada saldım.

Düşündükcə eşqimizi
Kövrəlirəm, yuxum qaçı.
Həyatımın xoş günləri,
Tək səninlə çiçək açır.

İbrahimlə Firudinim
Vuraq qolum, biləyimdir.
Tək Nəcibə bircə qızım,
İstəyimdir, diləyimdir.

Yaş ötdükcə gileylənmə,
Düşünmə ki, qocalırıq.
Xoş günlərin, gələcəyin,
Arzusuya ucalarıq.

MÜƏLLİM

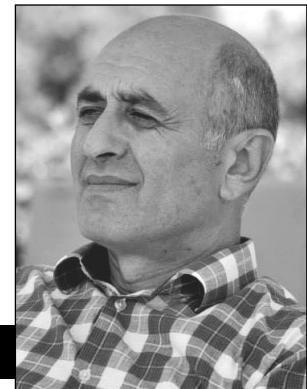
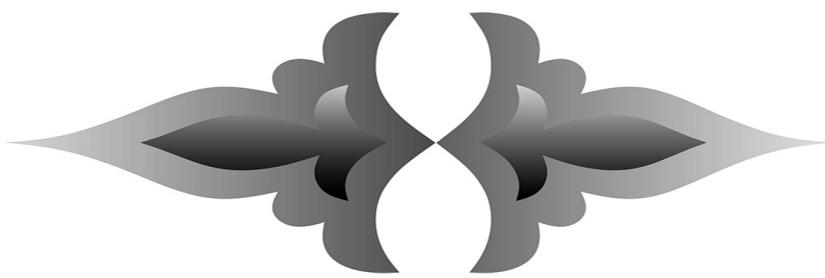
De, kim qarğıyıbdır, nədir günahın?
Adına layiq söz yoxdur, müəllim.
O məzlam duruşun, məlul baxışın,
Qəlbimə vurulan oxdur, müəllim.

Məhəbbət, sədaqət oynar qanında,
Qolundan tutan yox çətin anında,
Bilirəm, ədəbsiz, nadan yanında,
Heç vədə hörmətin yoxdur, müəllim.

Bar verən ağaclar başını əyir,
Müəllim olan kəs qədrini bilir,
Hər ötən yolçuya "məllim" deyilir
Adına göz dikən çoxdur, müəllim.

Nadanlar sevinib etməsin əda,
Ərlər meydanında olmasın gəda.
Adına yaraşır xoş söz, xoş səda,
Qartal ol, zirvədə sən dur, müəllim.

Ömrümü, günümü yollara sərdim
Yox oldu nifrətim, yox oldu dərdim,
Azadlıq adında bir çiçək dərdim
Sayəndə çoxları toxdur, müəllim
Adına layiq soz yoxdur, müəllim.

ELÇİN KAMAL

CİN ARVAD

(*hekayə*)

Bir dəfə səhbət nədən düşdüsə, dedim ki, mən cini görmüşəm. Hətta onunla səhbət də eləmişəm. Hələ desəm başımı da sığallayıb. Əlbəttə, mənə inanmadılar. Gülüşüb-dağlışdır. Bəlkə də, ürəklərində mənə "başixarab" da dedilər. Ancaq tam məsulliyətlə deyirəm ki, başım xarab-zad olmayıb. Doğrudan da, mən cin görmüşəm. Özü də nə az, nə də çox, cini görmək mənə üç dəfə qismət olub. Yəqin ki, cin haqqında hamı eşidib. Mənə də cin haqqında məlumatı birinci olaraq nənəm verib. Rəhmətlik arvad deyərdi ki, çölə çıxanda üstünüzdə iynə gəzdirin, onda cirlər sizə yaxın durmazlar. Biz də onun dediyinə əməl edirdik. Rəhmətlik arvad mənə cirlər haqqında çoxlu rəvayətlər danışırı. Bu səhbətlərə qulaq asmaqdan doymazdım. Həm də canıma qorxu düşərdi. Guya ki, dağda olanda səhər durub görürmüşlər ki, babamın atı qan-tər içindədir, quyuğu da düyünlənib. O vaxt başbilənlər yiğisib bu nəticəyə gəliblər ki, bu, olsa-olsa cinin işidir. Nənəmin dediyinə görə, guya mənim Səlim babam da cirləri görüb. Yorğun-argın əkindən gəlmiş. Görür ki, yolun qıraqındakı kolun altında bir dəstə kişi-arvad əl-səhər. Kişini də süfrəyə dəvət edirlər. Süfrədə də hər cür naz-nemət. Babam da ac-susuz, bardaş qurub oturur süfrənin qıraqında. Əlini uzadıb çörəyi götürür, kəsməmişdən qabaq "bismillah" deyir. Bir də görür ki, əlindəki çörək yox, adicə quru peyin kərməsidir. Ətrafına göz gəzdirir, heç kimi görmür. Sanki bayaqkı əl-səhər oturur.

çıxır. Demək, hər şey irsi olduğu kimi cin görmək də irsən olurmuş. Ola bilsin ki, babamın cin görmək qabiliyyəti irsən mənə də keçib. Deyəsən, bir balaca səhv elədim. Mən birinci dəfə cin görəndə uşaq idim, olardı 12-13 yaşım. Məsələ burasındadır ki, o cini elə kəndimizin bütün uşaqları görmüşdülər. Öz aramızda ona cin arvad deyirdik. Elə başa düşməyin ki, cin arvad kəndimizin arvadlarından tamam fərqli məxluq idi. Əsla, o da kəndimizin qız-gəlinlərinin gördüyü işi görürdü; su gətirirdi, ocaq qalayırdı. Fərq burasında idi ki, o çox göyçək və yaraşıqlı idi, nazlı yerişi, ədaları indi də də ürəyimdən çıxmır. Kəndimizin kişiləri bu cin arvada həvəslə baxırdılar. Arvadların isə onu görməyə gözü yox idi. Düzü, nə qədər qorxsam da, mənim də ondan xoşum gəlirdi. Amma qarşıma çıxanda dizim əsirdi, baxmağa qorxurdum. Bir dəfə anamlı xalamgilə gedəndə qarşıma çıxdı. Anam yanımıdaydı deyə qorxmayıb ona baxdım. O da mənə baxdı. Başımı sığallayıb:

-Nə qəşəng uşaqdır, - dedi. - Xoşun gəlir məndən?

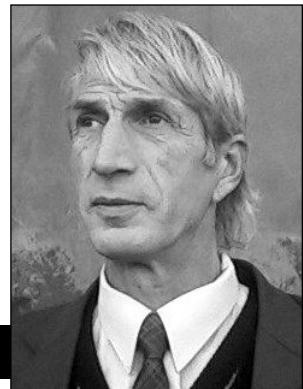
Utandığımdan başımı aşağı salladım. Anam qolumdan necə dardısa, az qala qolum yerindən çıxacaqdı. Bir dəfə bu cin arvadı kəndimizin ən yaraşıqlı oğlanı Daşdəmirlə öpüşən gördüm. Ancaq bunu heç kimə demədim. Demək olar ki, içi mən qarışq bütün tay-tuşlarım bu cinə vurulmuşdu. Heç kəsə bildirməsək də, öz ürəyimizdə bu cin arvadı sevirdik. Cox təəssüf ki, bir neçə il-dən sonra cin arvad qəfildən kəndimizdə peydə

olduğu kimi qəflətən də yoxa çıxdı. İndi sual çıxa bilər ki, cin arvad bizim kəndimizə necə düşmüşdü? Əlbəttə, özbaşına düşməmişdi, onu kəndə gətirmişdilər. Daha doğrusu, onu tutub gətirən var idi. Onu tutan isə Qərib kişi idi.

Burda bir balaca Qərib kişi haqqında məlumat verməyə zərurət duyulur. Bu adamın evi kəndin aşağısında idi, özü də çobanlıqla məşğul olurdu. İki arvad saxlayırdı. Hələ deyirdilər ki, qonşu rayonlarda da bir neçə arvadı var. Onun qoşa arvadı bir evdə çox mehriban dolanırdılar. Sonralar qara bir arvad da gəlib kəndə çıxdı. Dedilər ki, bu telli-tonqallı arvad da Qərib kişinin əvvəlki arvadlarından olub. El deyənə nə deyəsən? Çox kecmədi ki, Qərib kişi evinin böyründə o arvada balaca bir ev tikdi. Yalan-gerçək, günahı deyənlərin boy-nuna. Deyirdilər ki, Qərib kişi hərdən o evə də gedilmiş. Qərib kişi belə bir bacarıq iyəsiydi. Hərdən atamdan soruştardım ki, sən niyə cin tuta bilmirsən? Gülbən deyərdi ki, gərek adamın bəxti ola. Bəxti də Allah Təala Qərib kişiyə vermişdi. Guya çöldə qoyun otaran zaman bu yaraşlıqlı cin arvad onun gözünə görünüb. Qərib kişi də dilli-dilavər, qılıqlı bir adam. Şirin dilini işə salıb düz onun yanına gedib. Qəfildən əlində hazır tutduğu iynəni çıxardıb sancıb cinin palatarına. Cinin də ki, üstünə iynə taxdin, qaça bilimir. Olur hal-hümbət sənin qulun. Nə qədər istəyirsən işlət, hara istəyirsən buyur. Bu cin arvad günlərin birində yoxa çıxdı. Cürbəcür şayılər yayıldı. Kimi dedi ki, o biri cinlər gəlib aparıb. Kimi dedi şəhərə gedib. Hərə ağlına gələn bir söz uydururdu. Ancaq əsas fikir bundan ibarət idi ki, cin arvad siyaset işlədərək aradan çıxıb. Guya ki, Qərib kişinin avam, sadəlövh arvadlarından birinin başını aldadıb. Yalandan deyib ki, barmağıma tikan batıb, üstümdəki iynəni çıxart mənə ver. Arvad da ərinin tapşırıqlarını unudub, cin arvadın dediklərini edib və beləliklə, cin arvad canını qurtarıb. Canını qurtarmağına qurtardı. Ancaq bir müddət sözü-söhbəti səngimədi. Tay-tuşlarımızla bir yərə yiğisanda dərsdən yox, cin arvaddan danışardıq. Tay-tuşlarımızdan fərqli olaraq mən onu ikinci dəfə bir də gördüm. Bu dəfə bazarda. Həyətimizdə xiyanətmişdik. Bir kisə xiyanət yığıb mənə də qoşdular qonşulara. Gedib çatdım bazara. Tərəzi götürüb oturdum piştaxtanın dalında. Elə təzəcə alverə

başlamaq istəyirdim ki, cin arvadı gördüm. Görkəminə əməlli-başlı əl gəzdirmişdi. Saçlarını kəsdirmişdi, geyimini dəyişmişdi, "stilni" olmuşdu. Buna baxmayaraq görən kimi tanıdım. Ağzımı açıb tamaşa durdum, gözümü ondan çəkə bilmirdim. Bir də onda ayıldım ki, bir dənə də xiyanət qalmayıb, daşıyb-aparıblar. Kor-peşman kisəni qoltuğuma vurub evə döndüm. Əhvalatı olduğunu kimi danışdım. Özümü birtəhər aparırdım. Evdəkilər məndən şübhələnib məni ocağa apardılar. Bir müddətdən sonra bu hadisə də, cin arvad da yadımdan çıxdı. Əgər üçüncü dəfə görməsəydim, yəqin ki, bir daha yadıma düşməyəcəkdi. Məsələ burasındadır ki, onu bu dəfə televizorda gördüm. Qapqara geyinmişdi, başında da qara bir kələyağı. Ətə-qana dolmuşdu. Bu da onu bir qədər yaşlı göstərirdi. Ancaq canında hələ su qalırdı. Danışığına qulaq asdıqca matım-qutum qurudu. İndi də cin arvad falçı olmuşdu. Qara magiyadan, qurd yağından danışındı. Cadunu təmizləməkdən dəm vururdu. Hətta orada o qədər coşdu ki, Qarabağı işgal etməyin yollarından da bəhs etdi. Dedi ki, hökumət icazə versə, mən bu işi də yoluna qoya ram. Yerimdə donub qaldım. Doğrusu, mən bu arvadı həmişə görmək arzusu ilə yaşamışdım. Ancaq indən belə onu görmək arzumun üzərindən iri bir xətt çəkdirdim.

OQTAY İSMAYILLI

QİYMƏTİNDƏ

Torpağı ruh bildim müdam,
Gördüm Quran qiymətində.
Vətənə kəc baxan adam
Deyil insan qiymətində.

Cənnət olmaz bu diyartək,
Onu Tanrı sanır ürək.
Yurd eşqini bilek gərək
Əsl iman qiymətində.

Hamı ola yar Vətənçün,
Nurun edə car Vətənçün,
Min diləyim var Vətənçün,
Hər biri can qiymətində.

Bu, Qafqazı, bu, Xəzəri ...
Yer üzündə yox bənzəri.
Hər obası, hər şəhəri
Yeddi cahan qiymətində.

Aləmləri get axtar, gəz,
Varmı bir yer burdan gülgəz?!
Heç kainat ola bilməz
Azərbaycan qiymətində!

MƏNİM KİMİ SEVSƏ

O qədər sevirəm mən bu bəşəri,
Gözümdə hər insan pəridir, pəri.
Tanrı zərrəsidir gördüküm hər kəs,
Odlu ürəyimi verdiyim hər kəs.
Bax beləcə görsə hamı hamını,

Oqtay İsmayıllı (Oqtay Baba oğlu Fərzəliyev) 10 iyun 1955-ci ildə İsmayıllı rayonunun Diyallı kəndində anadan olub. 1976-ci ildə Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun (indiki N. Tusi adına ADPU) dil-ədəbiyyat fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirdikdən sonra təyinatla Laçın rayonuna göndərilmiş və 3 il həmin rayonun Şeylanlı kənd orta məktəbində ixtisası üzrə müəllim işləmişdir.

1979-cu ildən indiyədək Diyallı kənd tam orta məktəbində Azərbaycan dili və ədəbiyyat fənlərini tədris edir. Ali kateqoriyalı metodist müəllimidir. Onun adı Təhsil Nazirliyinin "Şərəf kitabı"na yazılmışdır.

Oqtay İsmayıllı 1970-ci ildən rayon, 1980-ci ildən isə respublika mətbuatında əsasən şeirlərlə çıxış edib. Şeirləri "Yaşıl budaqlar", "Azərbaycan", "Poeziya günü", "Dağ çiçəkləri", "Abşeron inciləri", "XX əsr Şirvan şairləri" almanaxlarına salmışdır. O, dərc olunmuş 50-dən artıq elmi-kütləvi məqalənin, daha 10-larla mədəni, ictimai-siyasi xarakterli yazıların müəllifidir. Doğma kəndinin keçmişsi ilə bağlı yazdığı iri həcmli tarixi-eti-noqrafik məqaləsi rayon qəzetində hissə-hissə dərc olunmuş, sonra Lətifə xanım Əliyevanın "Diyallı" kitabına daxil edilmişdir.

Oqtay İsmayıllı 3 kitab müəllifidir. "Dodaqla dil arasında" 2007-ci, "Rübailər" 2008-ci, "Müqəddəs söz günü" 2012-ci ildə nəşr edilmişdir.

Mənim kimi sevsə hamı hamını,
Bu torpaq üstdə də yaratmaq olar
İlahi aləmin ehtişamını,
Mənim kimi sevsə insan insanı.

Bütün ürəklərə bu eşqim dolsa,
Bəşərdə sevgimtək bir sevgi olsa,
Qalmaz bir könüldə zərrə qaranlıq,
Olmaz bir əməldə zərrə viranlıq,
Fikirdə, xəyalda zərrə dumanlıq,
Mənim kimi sevsə insan insanı.

Ayrılar dünyamız fəlakətlərdən,
Sıyrılar büsbütün qəbahətlərdən,
Təzə don geyinər fəzilətlərdən,
Qayıdar o təmiz ilkinliyinə,
Məhəbbət mülkünə çevrilər dünya.
Necə sevilirdi bir zaman, yenə
Tanrı tərəfindən sevilər dünya,
Mənim kimi sevsə insan insanı.

Varlıq alar tamam başqa bir nizam,
Başqa ölçü-ülgü, başqa bir mizan.
Hamının günahı təmiz yuyular,
Hər ürək bir işiq dənizi olar.
Hamı İlahinin əzizi olar,
Səadət bağırına başar dünyani,
Mənim kimi sevsə insan insanı.

Daha nələr olar, bilmirəm, düzü,
Amma əvvəlkitək qalmaz yer üzü.
Zirvələr bir nəhəng ağ çiçək olar,
Səhralar gül açıb, behiştək olar.
İnanın ki, çıxar adəm cildindən,
Hər bəşər övladı bir mələk olar,
Mənim kimi sevsə hamı hamını.

LAP GÖZƏL

Xoşdur gəzsəm hər yerini dünyanın,
Bir güllükədə yuva salsam, lap gözəl!
Əbədiyyət çiçəyitək tər qalam,
Şəhid qəbri üstə solsam, lap gözəl!

Məhəbbətdir insanlığın naxışı,
Eşqlə dindir hər yarpağı, hər daşı.
Qorqud kimi aqil olsam, çox yaxşı,
Məcnun kimi dəli olsam, lap gözəl!

Hər tərəfdə gül bitirsəm, nə xoşdur,
Ümidsizə ümid versəm, nə xoşdur.
Hər insanda dostu görsəm, nə xoşdur,
Düşmənlərə qılınc çalsam, lap gözəl!

Tanrı nurtək eləyibdir xəlq bizi,
Könlüm olub saf sevgilər dənizi,
Silim, yerde görünməsin qan izi,
Qatillərdən qisas alsam, lap gözəl!

Hər iş üstə məqamında gəlim kaş,
Xeyri Xeyrə, şəri Şərə bölüm kaş.
Öləndə də öz evimdə ölüm kaş,
Sərhədimdə şəhid olsam, lap gözəl!

DÜŞÜRƏMMİ YADINA

Sonası ovlanmış qərib göl kimi,
Saralmış keçmişdən qalan gül kimi,
Bağından perikmiş bir bülbül kimi,
Söylə, düşürəmmi yadına hərdən?

Mənsiz görünərdi dünya yad sənə,
Vermişdim uçmağa qol-qanad sənə.
Mən idim ay, ulduz, kainat sənə,
İndi düşürəmmi yadına hərdən?

Mən idim həyattək sevib-seçdiyin,
Eşqinə sadıqlik andı içdiyin,
Hər gecə yuxunda gəlin köcdüyün,
İndi düşürəmmi yadına hərdən?

Nurumu səninçün saçası idim,
Üzünə cənnəti açası idim.
Ömrünün ən qızıl parçası idim,
İndi düşürəmmi yadına hərdən?

Ağritək qəlbinə gəlmışəmmi, de,
Xəyalən gözünü silmişəmmi, de,
Sənin keçmişinlə ölmüşəmmi, de,
Yoxsa düşürəmmi yadına hərdən?

Qaranlıq bəxtimə söküldərdi dan,
Ruhşuz bədənimə qayıdardı can,
Məhşərdə istərdim səni Tanrıdan,
Bilsəm ki, düşürəm yadına hərdən.

SOLACAQ İSƏ

Bir az dur, hər nəyin getsə ziyana,
Qoxla bu gülləri, solacaq isə.
Öp şux çiçəkləri, baxma tikana,
Payız yeli gəlib yolacaq isə.

Heyif duyğuları daşa dönənə,
Könlündə eşq susub, sevda sönənə.
Bir-bir yarpaqları sıx öz sinənə,
Xəzəlləşib arxa dolacaq isə.

Hər gün bir tikədir, qopur canından,
Zaman yeyir balı sənin şanından.
Ləzzət alaq ömrün hər bir anından,
Axırımız ölüm olacaq isə.

DOLAŞIQ DUYĞULAR

Bu Yer kürəsitək başım firlanır
Dolaşiq duyğular içində daim.
Qalxmış qılıncları çürük çöp sanır,
Bir yarpaq düşəndə düşür ürəyim.

Sanki Tanrım indi xəlq edib məni,
Mən ki milyon ildir ömür sürürəm.
Kor kimi görmürəm hamı görəni,
Qeybi ovcum kimi aşkar görürəm.

Güç yox gül dərməyə bax bu əllərdə,
O göylər uçular, çəksəm əlimi.
Məndən ağıllıdır ən cahillər də,
Mənəm aqillərin tək müəllimi.

Yüksəyəm bugünkü həqiqətlərdən,
Həqiqət içində tamam saxtayam.
Ruh kimi yaxınam dirilərə mən,
Ən uzaq ulduzdan mən uzaqdayam.

Zaman fərmanıma bir qul kimi - ram,
Zamana köləyəm, mən ki heç nəyəm.
Kainat dolusu sırəm, mövhüməm,
Günəştək həmişə göz önündəyəm.

Ən ali mələklər qəlbimə mehman,
Bəlkə, iblislərdir mənim sirdəşim.
Dolaşiq duyğular içində hər an
Bu Yer kürəsitək firlanır başım.

ALVER

Zaman külli-ixtiyar verib
sevimlisi Alverə,
Caynaqları
zəli kimi yapışb hər yerə.

Onun pəncəsində
bütün boğazlar sıxlıb,
Ölkələr, qitələr
ayağı altınə yıxlıb.
Şıdırğı alver gedir
müasir market dünyənin

bütün mərtəbələrində,
Ya pul,
ya mal var hamının əllərində.
Gedir aşağıdən yuxarı
sarımsaq, soğan alveri,
xiyar, badımcan alveri,
kreslo, divan,
vəzifə, ad-san alveri.

Həkimin hərəsi bir aptek açıb,
edir xəstəsilə dərman alveri.
Ha boğurlar,
qaynayırt örtük altında
imtahan alveri.

Komandaları,
oyunları
əntiq mala çevirib idman alveri.
Coşqun inkişafdadır

Niderlandla tülpan,
Afrikayla banan,
Dübaya canan alveri.
Quldarlıq dövrü ötsə də,
dəbdən düşmür qətiyyən
can alveri,
insan alveri.

Əla reytinq qazanıb
ürək, ciyər, qan alveri.

Dinsiz dindarların
təriqətlərlə,
dinlərlə iman alveri.

Sam dayının
rəiyyət ölkələrlə
soyğunçu xan alveri.
İvanın həramilərlə

avtomat, "Alazan" alveri.
Kiçik Ermənistanın

"Böyük Hayastan" alveri.
Milyardlarla qazanc verir efirə
tamaşaçı ilə yalan alveri.

Xülasə,
Alverin iştahı o qədər çoxdur,
gecəsi-gündüzü yoxdur.
Doğulandan yatmayıb bircə saat.
Başqa planetləri bilmirəm,
Alverlə nəfəs alır
Yer kürəsində həyat.

BARİŞIQ

Qərb təkidlə təklif edir
Bizə hər an barışıği.
O, odla su arasında
Sanır asan barışıği.

Yurd qalsınmı tapdaq altda,
Kirli, murdar bayraq altda?
Mümkünsüzdür bu dağ altda
Mələk - şeytan barışıği.

Türk yurd-yuva satan deyil,
Hər laylaya yatan deyil.
Qətiyyən baş tutan deyil
Divlə insan barışıği.

Od içində gülmü açar?
Unudulmaz Xocalı var.
Ulu xalqa təhqir olar
Qatıl - qurban barışıği.

Qoy qaçmasın daşnak haqdan,
Qurtulsun bu quduzluqdan.
Qarabağsız olmaz bir an
Azər - Vartan barışıği.

SABAHIM MƏNİM

Mən özüm özümə olmalıyam yar,
Yoxdur yerdən, göydən pənahım mənim.
Yusa, düşmən qanı yuyub aparar,
Qarabağ boydadır günahım mənim.

Əbəssdir yadlara ümid bəsləmək,
Onlara "haqlıya dayaq ol" demək.
Yalnız mən özüməm özümə kömək,
Öz gücümüzür ulu dərgahım mənim.

Bağ div daraşsa, talan olar bar,
Güldən öz xoşuya əl çəkməz ki xar ...
Bəxtimi ağartsa, ancaq ağardar
Odlu güllələrdə silahım mənim.

Goreşən daşnakı gora atmasam,
Həris gözlərinə oxtek batmasam,
Divanə düşmənə divan tutmasam,
Kafirəm, heç yoxdur Allahım mənim.

İblisdən öcümü almasam əgər,
Meydanda qalibtək qalmasam əgər,
Elə bu gün zəfər çalmasam əgər,
Sabah olmayıacaq sabahım mənim.

HƏYASI OLA

Daha pisdir bütün qəbahətlərdən,
Bir eşqin ki azca boyası ola.
O kəs günahkardır İblisdən artıq,
Əgər əhd-peymanda riyası ola.

İnsansansa, eşqdir ancaq şöhrətin,
Sev, nurlan, olsa da ölüm qismətin.
Həqiqi sevginin, pak məhəbbətin
Gərək bir günəşlik ziyası ola.

Oynamalarla kəpənəklərtək,
Qoy dönsün vəfada bülbü'l ürək.
Məhəbbəti qədər sevənin gərək
Abrı, ləyaqəti, həyəsi ola.

QƏLƏM KİMİ

Bu dünyada sevdiyin kəs
Sənətə beş gün həmdəm kimi.
Allahı sev, olsun qəlbin
Behişt adlı aləm kimi.

Seçir ancaq bəndə özü
Ya cənnəti, ya od-közü.
Dediyyin hər "Allah" sözü
Behiştə bir qədəm kimi.

Bu varlığa Rəbbimdir can,
Puçdur onsuz keçən hər an.
Tanrı eşqi ilə axan
Göz yaşımız zəmzəm kimi.

Allah mehri eşqlə mümkün,
Sevgidədir ancaq gücün.
Aləmlərin şahı üçün
Alış, tutaş Kərəm kimi.

Hər məhəbbət yetirməz bar,
Nicat Rəbbin eşqində var.
Əllərim göyə uzanar
"Allah" yazar qələm kimi.

ÖLÜM OLMAYA

Bu dünya vəhminə gətirmirik tab,
O dünya lap böyük, dözülməz əzab.
Necə verəcəyik məhşərdə hesab?
Zülüməndən sonrakı zülüm olmaya.

Tanrı verən qismət bəskən insana,
Qapıb qılincını cumur dörd yana.
Hərə payın alıb çəkilə yana,
Bölüməndən sonrakı bölüm olmaya.

Gec-tez toza dönür hər bədən yerdə,
Kim unudulursa, o ölü bir də.
Adım diri qalsa, gülləm qəbirdə,
Ölüməndən sonrakı ölüm olmaya.

DAHA BƏSDİ, BƏSDİ HA

Səmum yeli gülümüzü tökərək
Yaman əsdi, yaman əsdi, əsdi ha!
Düşmənlərin qara məkri qılıncṭək
Bizi kəsdi, bizi kəsdi, kəsdi ha!

Hay-harayı diksindirmir bir yadı,
Xalqın axan nahaq qanı dəryadı.
Güclü üçün gücsüzlərin fəryadı
Quru səsdi, quru səsdi, səsdi ha!

Dünya, salma vicdanına çox ləkə,
Gec-tez səni bürüyər xof, səksəkə.
Qulluq etmə iki dinə, məsləkə,
Biri nəsdi, biri nəsdi, nəsdi ha!

İllərdir ki, uduzmuşuq çox şeyi:
Bizə ancaq silah edər köməyi.
Zorluların "vuruşmayın" deməyi
Haqqa qəsdi, haqqa qəsdi, qəsddi ha!"

Zaman meylin şərə vermiş zamandı,
Bu barışiq qan-qırğından yamandı.
Yaramıza yalnız silah dərmandı,
Daha bəsdi, daha bəsdi, bəsdi ha!

SƏBRİMİZ DARALDI GETDİ

Qışın qara əli baharı boğdu,
Məğrur Çənlibeli qar aldı getdi.
Hər daşın altından bir ilan çıxdı,
Kəkliyi, turacı sar aldı getdi.

Söndürə bilmədik vaxtında odu,
Yandı türk elinin müqəddəs yurdu.
İblislər cənnətdə cəhənnəm qurdı,
Bülbülün gülünü xar aldı getdi.

Məlhəm edib dustaq dağı, aranı,
Sağaltmaq gərəkdir qanlı yaranı.
Qarabağ adından silək qaranı,
Biz "qara" dedikcə qaraldı getdi.

Nə qədər qalacaq bu ləkə üzdə,
Asıb-kəsəcəyik söhbətdə, sözdə?
Ya sübut edək ki, kişiyyik biz də,
Ya deyək: kişilər qırıldı getdi.

ATƏT nağıl qoşur bizimcün min-min,
Axırı görünmür sülh söhbətinin.
Zərbini göstərək türk qüdrətinin,
Ta bəsdir, səbrimiz daraldi getdi!

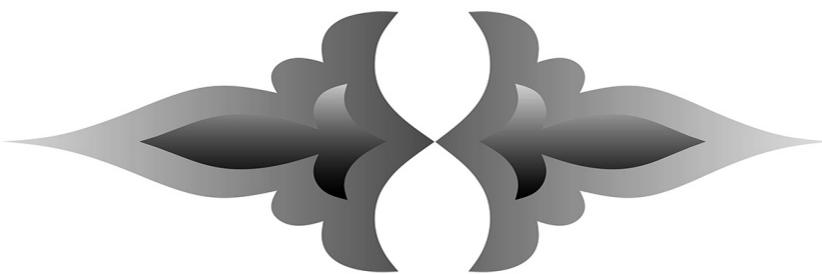
QURANI

(təcnis)

Düşünək, düz yaşadıqmı biz görək,
Müsəlmaniq, gəl oxuyaq Quranı.
Haqqı ürək gözü ilə biz görək,
Mədh eləyək yeri-göyü quranı.

Tək yarandın bu kamalda insan, tək,
Düşüncəsiz məxluq çoxdur, insan - tək.
İnsan üçün yaşa, yaşa insantək,
İblis zənn et insana tor quranı.

Allah sənə ağıl verib, baş verib,
Məqamını mələkdən də baş verib.
Başsızlıqdan çox bəlalar baş verib,
Öz ağılnla köklə vaxtı, qur anı.

ƏLİ BƏY AZƏRİ

ŞƏHƏRLİ QIZIN DƏLİ SEVGİSİ

(povest)

Yazın gəlişi ilə təbiətin qoynuna sanki güllü-çiçəkli xalı salmışdı, kənd özü də elə bil çiçəkləmişdi...

Qaşqa kolavatın bomboz simasından əsər-əlamət qalmamışdı. Köhnə kənd yerindən üzü Abuseyid dərəsi yuxarı Sarı Güney boyunca yeni məhəllələr salınmış, bir-birinə boy verməyən villalar tikilmişdi - hamisinin da dam örtüyü rəngbərəng olduğundan kənar-dan baxana güllü-çiçəkli laləzəri xatırladırı. Yeni məhəllələrin fonunda iyirmi beş evlik kənd yaylaqda obadan aralıda alaçıq quran yetimlərin cavıstanına oxşayındı.

On beş ildən çoxdu ki, bu kənddə qulaq quqquldayırdı. Kəndin əsas olmasa da vacib dolanışq yeri sayılan geoloji ekspedisiya idarəsi bağlandıqdan sonra kişilər çörəkpulu qazanmaq adıyla kimin gümanı hara gəldisə baş götürüb getdilər. Kimisi yaxın şəhərlərdə qərar tutdu, kimisi də rusətə gedib çıxdı. Bir müddət keçəndən sonra şəhərdə qərar tutanların iki təsərrüfatı saxlamağa gücləri çatmadı. Kənddə qalan ailə-uşaqlarını da yiğib birdəfəlik şəhərdə kirayələdikləri mənzile köçdülər. Kənddə yalnız qocalar qaldı - onlar da gücləri çatan təsərrüfat saxlamaqla başlarını qatırdılar. Bir də hər evdə bir uşaq saxladılar ki, heç olmasa ibtidai siniflərdə oxuyan olsun, məktəb tamamilə bağlanmasın.

Beləcə, səslili-küylü kənd sanki bir anın içində boşaldı.

Üç-dörd il bundan əvvəl necə oldusa "şəhərli" olanların yadına düşdü ki, füsunkar cənnətməkan təbiətin qoynunda gözəl bir kəndləri qalıb. Kəndə qayıdır ibni-yeni malikanələr, villalar, bağ evləri tikməyə başladılar. Sanki bir-birinin qarşısında fors göstərir-mişlər kimi onlarla bərabər şəhərli qonşularından, iş yoldaşlarından da gəlib kənddə tikili salanlar oldu.

Qulaq quqquldayan dərələri traktorların səsi lərzeyə gətirdi, betonvuran maşınlar az qala dağları silkələyecəkdi.

Qatırçı Hüsünün nəvəsi Fərrux da şəhərdə ali məktəbi bitirib əsgərliyini çəkəndən sonra kəndə qayıdı. "Mən şəhərdə yaşaya bilmərəm. Kənddə də qazanc gətirəsi iş yerləri bağlanıb. Fərdi təsərrüfat yaratmaqdan başqa çıxış yolum yoxdur" dedi. Atası Da-daş Muradbəylinin tanınan, sayılıb seçilən insanlarından biriydi. Şəhərdə tikinti firması vardı, yaxşı da pul qazanırdı. Anası Nargile xanım mühasibatlı bitirmişdi, indi də firmanın hesabatlarını hazırlayırdı. Fərruğa nə qədər teklif verdilər ki, gəl, sənə də şəhərdə bir iş verək, razılışmadı. Elə "kəndə qayıdırıram" deyib di-rəndi.

-Bəxtəvər xalxın başına. Cavan uşaqlarını kənddə zorla saxlamaq isteyirlər, ancaq qalmırlar. Mən bəd-bəxt, yalvarıram ki, kəndə qayıtma, şəhərdə ürəyin istəyən yüngül iş verim, başını girlə, eşitmir. - Atasının heyfslənərək belə deməsindən başqa çəresi qalmadı. Gördü ki, oğlu dediyindən dönmür, razılaşdı, özü-özünü təskinlik verdi. - Yaxşı, oğlum, sən qayıt kəndə, Hüsü babanla, Lalezər nənənin yanına, onlara həyan ol. Hələlik təsərrüfat işlərində kömək elə. Kənddə təsərrüfatı babandan yaxşı bilən yoxdur, nə öyrənə bilsən, ondan öyrən. Mən də ananla birlikdə bacılarının cehizləri ilə məşğul olaram. Elə ki, onları gəlin köçürdük, bir az yüküm azaldı, onda nə desən sənə kömək edəcəyəm. İstiyərsən kənddə fermer təsərrüfatı yaradarsan, istiyərsən şirkətin filialını açarıq, bölgədə tikinti ilə məşğul olarsan.

Beləcə, çox mübahisədən, götür-qoydan sonra axır ki, razılışdırılar. Ertəsi gün Fərrux kəndə, babası ilə nə-nəsinin yanına qayıdı. O, istəsə də təkbaşına, atasının

dəstəyi olmadan təsərrüfat yarada bilməzdi. Təsərrüfat yaratmaq üçün təkcə atasının verdiyi pul və babasından aldığı məsləhət bəs etmirdi. Qoyunları otarmağa, yununu qırımağa çoban tutmalıydı, südünü sağıb pendir hazırlamağa adam tapmaliydi. Kənddə qalan qoca və qarlılar bu işə yaramazdılar. Bu işə həm təcrübəli, həm də yaş etibarı ilə məhsuldar adamlar lazımdı. O adamlar isə yaxınlıqda yerləşən qonşu kənddə yox idi və olub-olmadıqlarını, bu işə gəlməyə razılıq verib-verməyəcəklərini nə Fərrux bilirdi, nə də babası. Odur ki, Fərrux günləri boş keçməsin deyə ulu babası Üçpapaq Nağıdan miras qalmış köhnə evi sökdürüb, yerində yeni məhəllələrdə tikilən evlərə oxşar ev tikdirmək isteyirdi. Bu da alınmazsa, heç olmasa mamır basmış dam örtüyünü dəyişdirmək ürəyindən keçirdi ki, kənddə gəlib-gedənlərin, ələlxüsus da onları tanıyanların gözündə evləri çox da pis görünməsin. Ona elə gəldi ki, kənardan baxanda təzə tikilən villaların yanında onların da evi tövləyə oxşayır. Di gəl ki, babası bir söz deməsə də, nənəsi Laləzər arvad dinə-imana gəlmirdi, elə iki ayağını bir başmağa dirəyib durmuşdu.

-Nə evi sökməyə, nə də şiferini dəyişməyə icazə vermərəm. Burada sənin ulu baban Üçpapaq Nağı doxsan il ömür sürüb, bir yeri də ağrımayıb. Mən də babanla neçə illərdir ki, bu evdə yaşayırıq. Şükür Allaha, çox ruzili-bərəkətlı evdir. Leysan yağış, alaçarpaz çovğunlar olub, başımıza bircə damcı yağış düşməyib. Xeyir ola onun damını, divarını sökməkdə? Olmaya qızıl axtarışına çıxmışan? Qızılımız olsayıdı indiyədək biz özümüz götürmüştük.

-Ay rəhmətliyin nəvəsi, qızıl nədir, gümüş nədir, mən sənə ağızında söz deyirəm, sən də başqa yerə yozursan.

-Nə qədər ki, babanla mən bu evdə yaşayırıq, evlə işin olmasın. Adam gorgah dağıtma. Biz qalan ömrümüzü sakit yaşamaq isteyirik. Ev söküb tikməyin nə olduğunu da yaxşı bilirik. Ev çadır deyil ki, beş dəqiqəyə burda sökdükdən sonra qatıra yükleyib aparıb lap dağın başında qurasan. Ancaq biz ölündən sonra nə istəsəniz, necə istəsəniz eləcə də edərsiniz.

Ertəsi gün atası zəng edib hal-əhval tutanda Fərrux arzusunu ona da bildirdi. Amma ondan da istədiyi cavabıala bilmədi.

-Laləzər nənən necə deyirsə eləcə də olmalıdır. Bu dəqiqə işimiz başımızdan aşib-daşır. Ev söküb, ev tikməyə nə vaxtimız, nə də həvəsimiz var. Yaxşı olar ki, sən babandan hələlik təsərrüfatın qaydalarını, sırlarını öyrən. Ona kömək elə.

-Danışmaqla öyrənmək mümkün deyil. Atan düz deyir, təsərrüfatı öyrənmək üçün gərək səhər-axşam onun içində olasan. - Hüsü babası da sevimli nəvəsinə belə öyüd verdi.

Odur ki, kəndçiləri ilə danışib razılığa gəldilər, Fərrux kəndin heyvanını otarmağa başladı. Səhər obaşdan yuxudan durur, yavanlıq-çörək, termosda çay qoyulmuş heybəsini götürür, kəndin aralığına çıxaraq səslənir və ağıllardan açılıb buraxılmış heyvanları qabağına qatıb örüşə otarmağa aparırı.

Tibb Universitetində təhsil alan Yelena yay seymestr imtahanlarını uğurla başa vurub beşinci kursa keçdi. Yayı şəhərdə qalıb dincələ bilərdi, atası Aftandilin tanıldığı vəzifəli şəxslərdən birinin özəl klinikasında təcrübə də keçmək olardı. İngilis dilini yaxşı bilirdi, xarici şirkətlərdən birində tərcüməçilik də etmək mümkündü. Ancaq nəyə görə? Tətil məgər işləmək üçündür?

Dolanişqları çox yaxşıydı, atasının qazancı bəs edirdi, heç nəyə ehtiyacları qalmırıb. Həm də nişanlıydı, bu payız toyları olacaqdı. Düzdür, nişanlısı Fehruz bir o qədər də ürəyincə deyildi, özü də Yelenadan düz on yaş böyükdü, ailə planlanması böyüklerin razılığı üzrəydi. Amma nə etməli? Bəzən belə də olur. Həyatın qisməti ilə razılaşmışdır artıq. Çünkü tibbdə oxuyan qızlarla evlənməyə hər oğlan can atmir - özü də metis qız ola.

Aftandil Marina ilə Qazanda əsgərlikdə tanış olmuşdu. Marina özü də metis idi - atası milliyyətcə tatar, anası isə sadə rus qadınıydı. Aftandille Marinanın tanışlığı sonralar dərinləşmiş və aralarındaki münasibət sevgiyə çevrilmişdi. Qara kişi belə bir evliliyə qarşı çıxsa da arvadı Fatma onu yola götirə bilmədi.

-Qoy gəlsinlər. Tatar olanda nə olar? Lap urus olsun! Təki bir-birlərinə həyan olsunlar. İndi kimdir kənddə qalan - cavanların hamısı çıxbı şəhərə gedir. Yollaşarlar, yaşayarlar, yollaşmazlar da Qazan balası qayıdır vətəninə gedər. Elə bilərik ki, oğlun evə qonaq getirmişdi, qayıtdı, çıxdı getdi urusetə.

Yayı şəhərdə qalıb vaxtını boşuna keçirməkdənse, kənddə gedib, heç olmasa təbiətin qoynunda, təmiz havada bir-iki ay dincəlmək isteyirdi. Şəhərin zəhlətökən küləyindən, tozundan, torpağından bezmişdi. Həm də dost-tanışla, qohum-əqrəba ilə, rəfiqələrlə telefonda nə qədər laqqırtı vurmaq olardı? Elə bil şəhər camaatının işi-güçü yoxdu, asılıb qalmışdır telefounun dəstəyindən, biri ilə danışib qurtarmamış o birisindən zəng gəlirdi. "Ay qız, telefonla nə çox danışırsan? Səhərdən sizin xəttə düşə bilmirik. Avtomat elə hey "məşğuldur" deyir!" Hələ bir qabaqdangələnlək də edirdilər. Ya da evə gəlib-gedən qohumlarla boşbosuna otur, onlara çay ver, yemək hazırla. Hə, nə olsun?!

Mağazaları gəzib-dolaşmaq da ürəyindən keçmiridi. Dünyanın hər tərəfindən o qədər baraxlo gətirib

tökmüşdülər ticaret mərkəzlərinə ki, adam ora gedəndə nə axtardığını unudurdu. Ziyafətlər, məclislər də təşkil olunmurdu, hər kəsin başı işə necə qarışmışdısa, pul qazanmağa necə aludə olmuşdularsa, özləri yadlarından çıxmışdı. Anası Marina dillənməsə də, yaxşı ki, atası bunu boynuna alırdı.

Atasının rəhbərlik etdiyi turizm firmasından ayrıldığı maşın Yelenanı isti iyul günlərindən birində kəndə gətirdi. Fatma nənəsi onun gelişinə çox sevindi. Sürçünü yola salmadan öncə beçələrdən birini tutub kəsdirdi.

-Ay nənə, beçəni kəsdirib neynirsən? - Yelena istədi etiraz etsin. - Şəhərdə ət yeməkdən bezmişik.

-BİŞİRCƏM, yeyəcəyik, ağrin alım, buraların ətinin dadı şəhərdə yediklərinizlə bir deyil. - Fatma nənə asta-asta cavab verdi. - Baban rəhmətə gedəndən sonra çox əziyyət çəkirəm. Həm də kənddə, ümumiyyətlə, kişi cəhətdən çox kasadçılıqdır. Odur ki, quş kəsdirmək istəyəndə gərək əvvəlcə onu kəsəcək kişini axtarıb tapasın.

Kənddə birinci həftə çox maraqlı keçdi. Yelena qocaların əhatəsində sanki nağıllar aləminə düşmüşdü. Fatma nənəsi evdə elə bir şərait yaratmışdı ki, Yelenanın gelişи az qala bayram kimi qeyd olunurdu. Bir o qədər də iş-güçə başı qarışmayan Zöhrə qarı, Ziyad qoca, Mirvari arvad, Qumru xala, bir sözlə, aşağı məhəllədəki qonşuların hamısı Fatma nənənin başına yiğisir, nəvəylə nənənin söhbətlərinə qulaq asır, həm də yeri düşdükçə özləri şirin-şirin əhvalatlar danışındılar. Yelena ən çox şəhər həyatından bəhs edər, hərdən də heç vaxt ağrımayan, nadir hallarda xəstələnən, o da ancaq zökəmə tutulan qocalara tibdən öyrəndiklərindən məsləhətlər verərdi. Onlar da ilk dəfə eşidirləmiş kimi gələcəyin "doxtur qız"ına diqqətlə qulaq asırdılar. Qocaların söhbətləri Yelenaya maraqlı göründüyü kimi, bəzən onun danışdıqlarından da qocaların ağızı açıq qalırdı.

Növbəti günlərdə evdə darixmasın deyə nənəsinin məsləhətilə Yelena kəndin ətrafinı gəzməyə çıxdı. Gəzə-gəzə kənddən aralambil gölün kənarına gəldi. Ona nənəsi göl barədə demişdi, ancaq Yelena görünüşün belə heyretamız olacağını təsəvvür etmirdi. Bura əsl möcüzəli bir guşə idi. Gölün kənarında dayanıb bir xeyli seyrangahı tamaşa etdi, əvvəl-əvvəl gölə, onun gömgöy, dumduruyu suyuna, içində üzən kiçik baliqlara, sonra ətrafa, gölü əhatələyən ağaclarla, çox da six olmayan kolluqlara, yamyaşıl yamaclarla diqqətlə baxdı. Abu Seyid dərəsi yuxarı, göldən çox da uzadıqda olmayan, quzey boyunca salınan yeni məhəllədəki bərri-bəzəkli evlər ona böyük dibçəklərdəki allı-xallı gülləri xatırlatdı. Hava çox istiydi, çimmək könlündən keçdi. Əlini suya salıb yoxladı, yaxşıydı, iliqdi, çimmək olardı. Ha boylandısa da ətrafdə heç

kim görünmürdü. Nazik üst paltarını çıxardıb bir yana qoydu. Dərinliyi öyrənmək üçün ehmalca suya girdi. Dərinə getməyib elə dayaz yerində bir xeyli çımdi. Göl ona o qədər xoş təsir bağışladı ki, vaxtnı necə keçdiyindən xəbəri olmadı. Bir də baxdı ki, inəklər ağızlarını marçıldada-marçıldada örüşdən kəndə qayıdlar. Yuxarıdan bir böyük qoyun-keçi də otlaya-otlaya gölə yaxınlaşmaqdı. Qız tez sudan çıxdı, sahildə bir daşın üstündə dayanıb mümkün qədər qurulandı. Sonra koftasını geyinmədən əynində yalnız ağ mayka, kəndə tərəf getdi. Kəndin girəcəyində iki ortayaşlı qadın bulaqdan səhənglərinə su doldururdular. Yelena onları kənddə olduğu bu on-on beş gündə bir dəfə də olsun görməmişdi, görünür yuxarı məhəllədən idilər. Salam verib keçmək istəsə də qadınlar üzlərini o tərəfə çevirdilər. Onlar Yelenanı maykada, ciyinləri açıq vəziyyətdə görüb astadan mızıldanmağa, deyinməyə başladılar.

-Şəhərdən gələn qızdır - Fatma qarının nəvəsi.

-Bunun geyiminə bir bax - özü də, deyirlər nişanlıdır.

-Nə utanlığı var, nə ar eləməyi. Adam da kənd yerində belə açıq-saçıq gəzər? Kişi lər görsə nə deyər?

-Elə bizim kişi lər şəhərdə belələrini görüb ki, ağızları əyilib qalıblar orda, qayıdıb gəlmək bilmirlər.

-Zamana yansın ki, bunları bu günə salıb.

-Zamana buna neyləsin? Biz də bu zamanada yaşayırıq. Bəs biz niyə əndəzədan çıxmırıq? - İlkinci qadın bunu lap ucadan, özü də çox hırslı dedi.

Yelena nə qədər özünü eşitməməzliyə vurub ötüb keçmək istəsə də alınmadı. Eşitdiklərindən təngə gəldi, bir anın içində göldə çımrəkən, təbiəti seyr edərək aldığı xoş təssürat əriyib yox oldu. "Bəlkə səhv etmişəm kəndə gəlməkdə?" - ilk öncə düşündüyü bu oldu. "Yox, qoy nə donquldanırlar, donquldansınlar. Kimdir onların sözünə fikir verən. Heç vecimə də deyil. Mən burası istirahətə gəlmışəm. Kefim necə istəyəcək, eləcə də dincələcəm. Bədbəxt insanlardır. Onlar bir ömür yaşadıqları həyatlarında nə görübərlər? Bəlkə heç ərləri onların çılpaq bədənlərini bircə dəfə də olsun görməyiblər! Bircə tez ərə getməyi bilirlər. Sonra uşaqları doğmaq, ev, məişət işləri, vəssalam. Qayğı o qədər çoxalıb ki, ərləri öhdəsindən gələmmir. Ərləri nə etməlidir, şəhərdə pul qazanıb göndərməsin, görünəcək siz burda nə tapıb yeyirsiniz? Qoy nə danışınlar, danışınlar. Buranın gözəl havası, suyu, təbiəti var. Qalıb ürəyim istəyən kimi dincələcəyəm". Başını aşağı salıb, daha heç kimlə üzləşməmək üçün evə qayıdı. Fatma nənəsi evdə yox idi, yəqin tövləyə inəyi bağlamağa getmişdi. Tez evə keçib paltarını dəyişdi və yenidən həyətə çıxdı. Nənəsi ilə görüşüb rastlaşdıığı mənzərə və qadınlar barədə söhbət etmək istəyirdi ki, gördü Fatma nənə tövlənin qabağında

ucaboylu, enlikürək, yaraşılı bir oğlanla yır-yığış edirlər. Qonşu Zöhrə qarı da təndirin qabağındakı tut ağacının dibində çəliyinə sökənərək çoməlib oturub, müştiyə doldurduğu demisini çekir.

-Zöhrə qoca o kimdir elə - Fatma nənəmin yanındakı? - Yaxınlaşış astadan soruşdu.

-Dəli İsmayıldır - Mələy arvadın oğlu. Necə bəyəm?

-Qəribə görünüşü var. Mən onu heç vaxt görməmişəm. - Yelena nədənsə onu gördüyüne təəccübləndiyini bildirib dodaqlarını büzdü.

-Hərdən gəlib bizə kömək edir. Tövləni süpürür, mallara ot doğrayır, nə bilim, təsərrüfat işlərimizə əl atır. Mən də oturub onu gözləyirəm. Cöngə yenə qızıb, məni yaxınına buraxmir, tutub bağlaya bilmirəm. Gözləyirəm, Fatma nənənin işlərini görüb qurtarsın, aparım. Cöngənin diliniancaq o bilir.

Yelena başa düşməsə də ki, cöngə niyə qızıb, soroşmağa da utandı. "Münasib bir vaxt Fatma nənəm-dən soruşaram" deyə düşündü. "Cöngə niyə qızınsın? Məgər cöngə də dəvə kimidir?"

Zöhrə qarının dediyinə görə Dəli İsmayıllı Qaçaq Yedgarın nəticəsiydi - oğlu Pəhlivanın qızı Mələkdən olan üç uşaqdan biriydi. O biri uşaqlar çıxıb şəhərə getmişdilər, İsmayıllı isə dəli olduğundan, kənddə anasının yanında qalıb babasının gorgahında çıraq yandırırdı. Deyirdilər ki, Qaçaq Yedgar çox mərd kişi olub. Onun qorxusundan nə İranın lotu-potuları, nə də bu tayın qaçaq-quldurları ətrafdakı kəndlərə toxuna bilmirmiş. Evi daima qonaqlı-qaralı olarmış. Kimin nə diləyi, istəyi varımış, gəlib bildirərmiş. Amma arvadı Şahlıx qarı cırtqozun biriyimiş. Günlərin birində qapıya gələn qonaqlardan biri Yedgar evdə olmadığından onu gözləməli olur. Çaydanı götürüb ocağın üstünə qoyur ki, isinsin. Bunu görən Şahlıx arvad gəlib isti çaydanı ocağın üstündən götürüb qolu gəldikcə selbələyir. Həmin vaxt cinin balası ordan keçirmiş, isti çaydan onun ayağını yandırır və cinin balası şikəst olur. Cin də qəzəblənib dil açır və deyir ki, yaxşı, Şahlıx, sən qaynar suyu töküb mənim balamın qicim yanğırdın, ömürlük şikəst etdin. Vaxt gələr, mən də sənin nəslindən olan şahveçə bir iyidi yandırıb sizə göz dağı verərəm. Görənlər deyir ki, İsmayıllı, elə bil Yedgarın özüdü.

Əlbəttə ki, Yelena belə xurafatlara inanmırıldı, o, başqa ruhda təriyə olunmuşdu, dünyagörüşü genişdi. Ancaq qocaların heç birinin sözünü kəsməz, onlara diqqətlə qulaq asardı.

Zöhrə qarının bir qız nəvəsi onunla qalırdı - adı Yasəmən idi. Bu il on beş yaşı tamam olacaqdı. Anası Zərnigar qonşu kəndə gəlin köçmüdü. Muradbəylidə

uşaq çatışmadığından Yasəməni gətirmişdilər ki, həm nənəsinə həyan olsun, həm də burada oxusun. Öz kəndlərində də işsizlik yarandığından atası Fəxrəddin çıxıb Rusiyaya getmişdi. Fəxrəddin gedəndən sonra Zərnigar qalmışdı iki kənd arasında. İbtidaini bitirən kimi Yasəməni məktəbdən ayırdılar. "Qoy kənddə qalıb nənəsinə kömək etsin. Şəhərə gedib kimdə qalaq, necə oxuyacaq? Oxuyanların hamisinin ağızı bala batıb, qalıb Yasəmən!"

Yasəmən kənddə qaldığına baxmayaraq çoxbilmiş bir qızdı, bütün günü televizorun önungdəydi, Türk seriallarından birini də buraxmazdı. Odur ki, ilk tanışlıqdan Yelenanın quşu qondu bu qızı, qocalardan gizlin nə sirləri vardı, bölüşürdülər.

Yelena Dəli İsmayıllı görən kimi ondan xoşu gəldi, sanki çiçəyi çırtladi. Elə bil illərlə axtardığı adamı tapmışdı. Lap pəhləvana oxşayırıdı, peyinlə dolu kisəni bir əli ilə götürüb çölə aparırdı. Hər əlində bir böyük ot bağlaması tayadan düşürdü və tövləyə aparırdı ki, axurlara dağıtsın. Yelena şəhərdə belə birini görməmişdi, heç vaxt təsəvvürünə də gətirə bilməzdi. Kino-da gördüklorinə isə nağıl, əfsanə kimi baxırdı.

Gördüklorini yerli-yataqlı Yasəmənə danışan Yelena soruşdu:

-Yasəmən, həmin oğlan kimdir?

-Ay qız, sənin onunla nə işin var?

-Heç, elə-belə soruşuram.

-Dəli İsmayıldır. - Yasəmən bir az da qımışan təhər oldu. Yelenanın Dəli İsmayılla maraq göstərməsi Yasəmənə gülməli görünürdü. - Doqquz yaşında qoz ağacına çıxbmış, cinlər itələyib yixiblər. Doqquz gün huşda qalıb, ayılmayıb. Kəndin bütün soyuducuları ona buz hazırlayırmış. Başını ancaq buzla əhatələyirmişlər ki, ölməsin. Sonra qocalar birtəhər ayıldılar.

-İndi nə işlə məşğuldur? Neçə yaşı var? - Yasəməninin danışdıqları Yelenanın heç vecinə də deyildi. O, öz istədiklərini öyrənmək üçün soruşurdu.

-Heç nə. Elə ona-buna kömək edir. Bir də beş-altı quzusu var, salıb yanına aparıb gölün qırğında otarır. Bir də gölün yuxarı başında vələs ağacının dibində özünə yer düzəldib. Hər gün gedib orda balıq tutur. Quzuları da elə öyrədib ki, yanından uzağa getmirlər. Bir az otlayan kimi qaydırıb yanına gəlirlər.

-Nişanlısı, istədiyi qız varmı?

-Sən nə danışırsan? - Yasəmən təəccüblə soruşdu. - Onun elə yekə olmasına baxma. Ağlı uşaq ağlı kimi-dir. Nə deyirsən, gülür. Hara buyurursan, qaça-qaça gedir, ağızında deyirsən dəli.

-Qızlara heç maraq göstərmir?

-Bir-iki dəfə söz-söhbət olub. Sənin kimi şəhərdən gələn qızlar özləri ona maraq göstəriblər. Görəndə ki ağlı yerində deyil, tez də uzaqlaşıblar.

Ertəsi gün Yelena həmin vaxtda gölün qırğına

gəldi, bu dəfə hazırlıqlı idi, çımərlik paltarı əynindəydi. Özü ilə dəyişməyə alt paltarı və məhrəba da götürmüdü. Günəş şüaları altında gölün suyu adamın üzüne bərəq vururdu. Xəzif meh suyu asta-asta ləpələndirirdi, bəzən də su günün şüasını güzgü kimi əks etdirib adamın gözünü qamaşdırırı.

"Kim nə deyir, desin, burada günlərim niyə xoş keçməsin ki? Gərək milyonlarla adamın içində dənizdə çıməm? Şəhərin səsli-küylü küçələrində qulağım tutulsun, bir yandan da ara vermədən çalınan maşın si-qnalları başımı ağrısın? Təbiətin sakit bir guşəsində özüm üçün dincəlirəm də". Üst paltarlarını soyunub çımərlik paltarında suya girdi. Bir az üzüyəntəhər oldu, tez də öyrəşdi. Bir xeyli çıməndən sonra baxdı ki, Dəli İsmayıllı gölün yuxarı tərəfindəki ağaçın dibində oturub. Amma ona tərəf baxmir. Bir neçə dəfə şappilti ilə suya baş vurub çıxdı ki, görsün Dəli İsmayıllı ona baxacaq, ya yox. Gördü ki, yox, İsmayıllı öz işindədi, heç ona tərəf gözünün ucu ilə də baxmir. Bəlkə də oğrun-oğrun baxırdı, məsaflə uzaq olduğundan bunu müəyyən etmək çətindi. Elə Yelenaya da belə gəldi. Yoxsa indi nə balıq tutacaqdır? Günəş şüalarında balıqlar suyun dibinə yatır, daşların arasında gizlənirlər. Bir də İsmayıllı bunu hardan biləcəkdi. Ağzında deyir-sən dəli.

Yelena gölün sahilinə çıxıb yavaş-yavaş yuxarıya doğru addımladı. Bəzi yerlərdə otlaq sahəsi ilə gedəsi olurdu. Qurumuş otların çubuqları nərmənəzik ayaqlarını ağrışta da vecinə deyildi - bir maraq, bir istək onu çəkib aparırdı. Gölün yuxarı hissəsində, çayın gölə tökülen yerində balaca körpü düzəltmişdilər ki, o taybu taya keçmək mümkün olsun. Xüsusən də yaz aylarında, çay daşır və üstündən keçmək mümkün olmur.

Körpünün tağına balaca bir qayıq bağlanmışdı. Bu qayıqla iki nəfər göldə rahatca gəzə bilərdi. Yelena bir anlıq xəyalına gətirdi ki, İsmayılla ikisi göldə gəzisir, necə də xoş anlar yaşayırlar. Tez də özünü qıñadı. Niyə nişanlısı ilə deyil, Dəli İsmayılla, bu hardan onun ağlına gəldi, heç özü də bilmədi. Bir də Dəli İsmayılla gəzisə nə olasıdır ki?

Körpünü keçib Dəli İsmayıllı kölgəsində oturan iri gövdəli vələs ağacına tərəf addımladı. Qurşaqdan yuxarı çılpaq olan İsmayıllı gölün içində üzü o tərəfə dik durmuşdu. Balaqları dizlərindən də yuxarı çımrانmış kisə kimi enli şalvari onu olduğundan bir az da qəribə, daha doğrusu güləməli göstərirdi.

Dəli İsmayıllı arxasında eşidilən sıqqılıtiya dönüb baxdı və tez də başını əvvəl baxdığı istiqamətə çevirdi. Sonra əlində bərk-bərk tutduğu tilovu çəkib arxa-axaya bayaq oturduğu yerə yaxınlaşdı və üzü gölə tərəf oturdu. Yelena asta addımlarla ona yaxınlaşıb arxa-sında dizi üstə çökdü. Günəş şüaları İsmayıllıın kürəyi ni yandırıb əməlli başlı qaraltmışdı. Hətta elə yandır-

mışdı ki, çıyılının qabığı soyulurdu.

Ismayıllıın arxasında dizi üstə çömələn Yelena əvvəlcə əlini onun kürəyinə toxundurdu. İsmayıllı heç bir söz deməsə də, sanki onun əti Yelenanın soyuq əlinin toxunuşundan çımçəşdi. Tez çıyılını çəkdi və sakitləşdi. Sanki bir anlıq qıdğı gəlməşdi, yaxud kürəyinə ağacdən qarışqa düşmüdü. Qız onun çıyılındəki soyulmaqdə olan qabığdan bir-iki dəfə götürüb yerə atdı. Sonra əli ilə incə, yumşaq tərzdə kürəyini, çıyılını siğalladı.

-Salam, İsmayıllı. - Handan-hana dilləndi. - Gəl, tanış olaq. Mənim adım Yelenadır. Üzünü mənə tərəf çevir, mənə bax.

-Sən... niyə... nəyə... gəllədin? - İsmayıllı başını çevirmədən çox həyecanlı halda qırıq-qırıq soruşdu.

-Mən səni dünən axşam gördüm, Fatma nənəmə kömək edirdin. Gözlərinə baxdım və başa düşdüm ki, səndən xoşum gəlir. Sənin necə də gözəl gözlərin, məftunedici məsum baxışların var. Heç vaxt fikirləşməmişdim ki, belə ola bilər. Bircə, cəmisi bircə dəfə gördüyüm oğlan belə xoşuma gələr. Mənə bax, nə olar. - Yelena baxdı ki, sözləri İsmayıllıa təsir etmir. Bayaqtan necə oturubsa eləcə vəziyyətdə də qalır. Heç nə demədən qabağa, gölün içində, bəlkə də məchul bir nöqtəyə baxır. Onun hərəkətlərindən belə görünürdü, çünki başını heç tərpətmirdi. Odur ki, tez suya tullanıb İsmayıllıın qabağına keçdi. - Mən sənə əlimi toxundurduğum kimi sən də mənə toxundur, qorxma. Mənim saçlarımı qoxula.

Ismayıllı gözlərini yerə, suyun dibinə dikib qalmışdı. Özündən asılı olmayaraq tir-tir titrəyirdi. Başını yuxarı qaldırmağa qorxurdu. Fikirləşirdi ki, bu birdən yuxu ola bilər. O, da Yelenanı dünən görmüşdü. Şən, qıvrıq, gözəl Yelena çox qəşəngdi, lap məlek kimi bir qızdı. İsmayıllı heç vaxt belə qız görməmişdi. Kəndlərindəki qızlar çox balaca idilər və İsmayıllıın qorxusundan həmişə kənar gəzərdilər. Şəhərdən dincələməyə gələnlər hərdənbir atmalar atsalar da Yelena kimi gözəl deyildilər və mehriban davranmırıldılar. O, inana bilmirdi ki, belə gözəl bir qız onun yanındadır, bütün ehtiraslı vücudu ilə qarşısında dayanıb.

Ax, axmaq kəndciler! Onu heç adam yerinə də qoymurdular. Ancaq dəli deyib, danışdırıb gülüşürdülər. Bəs bu şəhərdən gələn qız? Dəli İsmayıllı da bu qızı qarşı içində şirin bir nə isə hiss etməyə başlamışdı, özü də indi yox, lap elə dünəndən, Yelenanı gördüyü andan. Özünün də baş açmadığı, in-diyyədək onda olmayan bir istək baş qaldırmışdı onda...

-Əllərinlə... mənə toxun,,, qorxma.

Yelena bir də təkrarladı. Dəli İsmayıllı, sanki qurğusun kimi ağır əlinin handan-hana yuxarı qaldırıb göydə saxladı. Ehmal-ehmal başını da yuxarı qaldırıb sevgi dolu məsum baxışlarla qızı süzdü. Qorxdu ki, to-

xunan kimi qarşısında dayanan bu məleykə yoxa çıxa bilər. Bir xeyli gözləyəndən sonra yavaş-yavaş hərəkətə gəldi, əlini qızın ona tərəf uzanmış əlinə toxundurdu. Sudan yenicə çıxmış əlində bir istilik əmələ gəldi, buxarlanma başladı. İsti bir cərəyan onun bütün bədənini büründü. Dodaqları səyridi, əsdi, çənəsi taqıldamağa başladı, özünü güclə ələ ala bildi.

-Bu... bu... düzgündürmü? - Dəli İsmayıll dodaqları əsə-əsə soruşdu.

-Nəəə? - Hiss etdiyi qeyri-adilikdən Yelenanın da dodaqları səyridi.

-O... düzdür ki, sən... mənə vurulmusan? Sən... məni sevirsən? Mən sənin... xoşuna gəlmisəm?

-Əlbəttə! - Yelena sevincindən yüksək tonla dedi və onun əlindən tutub kürəyinə apardı. Sonra o biri əli ilə onun boynunu, boğazını sığalladı, diqqətlə qəhvəyi gözlərinə baxdı. Bu an onun gözlərində bir uşaq sevinci parlayırdı.

Yelena sevincdən özünü saxlaya bilmirdi. Əli ilə onun boynunun dalından sixmaqla dodaq-dodağa toxunmaqları bir oldu. Dodaqlarını bərk-bərk onun dodaqlarına sixdi. Elə sıxdı ki, aradan bir udumluq hava da keçə bilməsin.

Beləcə, günlər öz axarı ilə davam edirdi. Dəli İsmayıll Yelenaya elə öyrəmişdi ki, isteyirdi səhər açılan kimi qaçıb gölün qırğına gəlsin. Onun dili də açılmışdı - qaradınməz oğlan lap fitil-fitil ötürdü.

-Sənin dodaqların bal kimidir.

-Bal kimidir, yoxsa baldır.

-Həm baldır, həm də bal kimidir. Adam isteyir dişləyib yesin.

Növbəti günlərin birində Aftandil kişi qızına zəng vurdur ki, hal-əhval tutsun. Təxminən Yelena da göldən yenicə qayıtmışdı. Dodaqları od tutub yanındı. Paltarını dəyişib güzgüyə baxırdı ki, zəng gəldi.

-Hə, eşidirəm!

-Qızım, nə var, nə yox. Necəsən?

-Lap yaxşıyam, ata. Təmiz havada doyunca dincəlirəm.

-Darıxmırsan ki?

-İndi-indi başım şəhərin hay-küyündən rahatlıq tapıb.

-Qocalarla necə, dil tapırsanmı?

-Çox yaxşıdırular. Mənimlə mehriban davranışırlar. Söhbətlərindən doymaq olmur.

-Fehruz da isteyir gəlsin kəndə, bir həftəlik icazə isteyir. Həm toy barədə bəzi şeyləri müzakirə edərsiniz, həm də o, bir az dincələr.

-Yox, yox, heç kim gəlməsin. Mən Fehruzsuz da nənəmlə burada yaxşıca dincəlirəm. Artıq adam gəlsə əlavə iş-güt yaradacaq. Bir də toy barədə nə müzaki-

rə edəcəyik? Sən özün necə müəyyənləşdirəcəksən, eləcə də olacaq. Fehruz, qoy yavaş-yavaş şəhərdəki işləri sahmana salsın. Məndən salam söylə, anama, bimbıgilə, qohumlara. Nə vaxt ki, hazırlaşacam gəlməyə, özüm zəng vuracam, maşın göndərərsiniz. Hələlik, atacan, xudafız!

-Hələlik!

Kənd yeri də kənd yeridir. Xəncəri xurcunda gizlətmək olmur. Onun Dəli İsmayılla görüşməyini kim-sə uzaqdan görüb və kəndə hay salıb. İsmayıllın özünü danışdırıblar, dəli hər şeyi açıb deyib. Ağzında deyir-sən dəli. Dəliyə də etibar etmək olar?

Odur ki, Yelena telefonla danışb qurtaran kimi qapının arxasında gözləyən Fatma nənə ilə Zöhrə qarı qapını açıb içəri keçdilər.

-Yelena, mən axı sənə demişdim, Dəli İsmayılla işin olmasın, onu rahat burax. Sən axı nişanlı qızsan, bu gün-sabah ərə gedəcəksən.

-Mən axı neyləmişəm? - Yelena təəccübən yerində donub qalmışdı.

-Bundan artıq neyleyəcəksən? Dəli İsmayıllın başını yeyib, beyninə qurd salmışan.

-Niyə taleyi qırılmışın taleyini bir də sindirmışan?

-Zöhrə qarı da Yelenanın üstünə yeridi. - O yazığın nədir günahı ki, o kökə salmışan?

Yelena belə dönüş gözləmirdi. Sakitcə, heç nə olmayıbmış kimi ciyinlərini çekdi.

-Mən heç nə başa düşə bilmirəm. Taleyi qırılmış İsmayıllın həyatını bir də mən necə sindirə bilərəm?

-Məgər görmüsən ki, İsmayıll dəlidir? O, hər üzünə gülənə sevinir. Elə yekə olmağınə baxma, lap körpə uşaq kimidir. Sən də onun üzünə gülmüşən, başını sığallamışan. Demisən ki, ona ərə gedəcəksən. Özünlə şəhərə aparacaqsan. Tramvaya, trolleybusa mindirib şəhəri gəzdirəcəksən. Aparıb zooparkdakı heyvanları göstərəcəksən.

-Bunları kim deyib sizə?

-İsmayıll özü danışb. Bir bizə yox e.., bütün kəndə danışb.

-Nə düşmüsünüz qızın üstünə? - Bu vaxt içəri gi-rən Təranə xala qocalara çəmkirdi. - Sizin də işiniz-güçünüz qurtarib. Kimdir İsmayıllın sözünü ciddiliyə alan? Dəli İsmayıldır da.., ağlına gələni danışır.

-Yelena, qızım, odla oynamaq olmaz. Mən bunu sənə demişdim. - Fatma nənə çox müləyimliklə məsləhət verdi. - Delinin sevgisi, məhəbbəti də vəhşi olar. Özün oxumuş qızsan. Məcnun Leylinin dərdindən dəlli olub çöllərə üz tutur. Sonra da Leyli İbn Səlamin əlindən qurtarıb qaçıf Məcnunun yanına. Məcnun isə az qalır ki, qızı tutub boğsun. Get deyir, sən o Leyli deyilsən.

Qocalar qəhqəhə çəkib gülüşdülər. Təranə xala ilə Yelena da onlara qoşuldu.

Qısa yay gecələri quştək uçub getdi. Gündüzləri də Yelena Dəli İsmayılla xoş günlər keçirdi, heç kimin dediyinə fikir vermədi. "Özləri deyir, dəlidir, uşaq ki-midir, özləri də bunu mənə qısqanırlar. Kaş ki, İs-mayılin bədəni Fehruzda, Ya da Fehruzun başı İs-mayılda olardı! Mən də öz xoşbəxt həyatımı sürərdim. Bir gör necə öyrəmişəm ona?!"

Axşam Fərrux sürünü örüşdən gətirəndə babası qatırçı Hüsü həyətdə qoyulmuş taxtin üstündə bardaş quraraq oturub armudu stekanda kəkklikotu çayı içirdi. Qapıdan içəri girən nəvəsini görcək qarısına səsləndi.

-Uşağı çay gətir.

Fərrux yaxınlaşışib babası ilə görüşdü.

-Axşamın xeyir, baba.

-Gəl, yanını yerə ver. - deyə babası ona taxtin küncünü göstərdi. - Yəqin çox yorulmusan? Bir kəkklikotu çayı iç, bütün yorğunluğun keçib getsin.

Laləzər arvad böyük stekanda bulanıq bir çay gətirdi, nəvəsinin böyründə taxtin üstünə qoydu.

-Çayınızı için, yemək də bir azdan hazır olar, - deyib getdi.

Hüsü kişi çayından bir qurtum içib stekanı yenidən nəlbəkinin içinə qoydu.

-Hə, oğlum, necə deyərlər, çünki oldun dəyirmançı, çağır gəlsin dən, Koroğlu.

-Başa düşmədim, baba. Dəyirmanın bura nə dəxli var?

-Dəxli çıxdur, Fərrux. Deyirəm, görən Dadaşınan Nargilə nə fikirləşirler?

-Nə barədə, baba?

-Sənin barəndə, Fərrux, sənin barəndə.

-Onlar mənim barəmdə nə fikirləşəsidirlər ki?

-Çox şey fikirləşməlidirlər. Sən artıq ərgən oğlan-san. Təsərrüfatda da, maşallah, babana oxşamışan. Nənən də çox razıdır. Elə kəndçilər də razılıq eləyirlər. Deyirlər ki, Fərrux harda yaxşı yer var, heyvanı orda otarır. Axşam, səhər quzuları əmizdirəndən sonra yaxşıca süd sağırlar. Bu azmıdır? Heç mənəm-mə-nəm deyən çobanlar sənin yerişini yerişə bilmirdi.

-Qoy bir az da öyrənim, baba. Həm də bir az öz pulum olsun. Mütləq fərdi təsərrüfat yaradacağam.

-Sənə halaldır, oğlum. Əsl babanın nəvəsisən. Böyüüb, boy-a-başa çatmışan. Boş-boşuna nə qədər subay-sərgərdən gəzmək olar?

-Baba, qoy bir işlərimizi qaydasına qoyaq, sonra o barədə fikirləşərik.

-Elə mən də onu deyirəm, sən işlərini qaydasına sal, qoy, anan bu barədə fikirləssin. Kənddə bir yaxşı qız olsayıdı, Laləzər elə bu axşam başının üstünü almışdı, heç səhərə də saxlamamışdı.

-Qızı nə gəlib, indiki vaxtda qızdan çox qız. - La-

ləzər arvad, deyəsən baba ilə nəvənin şirin-şirin danışığına qulaq asırmış. - Fatmanın nəvəsi elə bil ay parçasıdır, özü də öz ayağı ilə gəlib çıxıb. Ancaq...

-Nə ancaq, Laləzər? Sən kişi işinə qarışma, get, yeməyini hazırla.

-Mən nə dedim ki? Gəldim, görəm, çayınızı içmisiniz, yenisini gətirəm. - Laləzər arvad boş stekanları götürüb getdi, heç ikicə dəqiqə keçmədi ki, yenilərini gətirib baba ilə nəvənin qabağına qoyub işinə qayıtdı.

-Hə, Fərrux, sənin fikrin nədir?

-Pis qız deyil. Ancaq Yelena, gərək ki, medinstitutda oxuyur. Şəhər mühitində böyüyüb. Biz bir-birimizlə uyğunlaşa bilmərik.

-Sən onun şəhər mühitində böyüməsinə baxma, qanında, iliyində axan kəndli genidir. Onu elə bu yerlərə dartıb gətirən də odur.

-Bir də nə bilim, uşاقlar deyir ki, Dəli İsmayılin...

-Uşاقlar deyir, qələt eliyir. Dəli İsmayı adamdır ki, sən gül kimi qızı ona qısqanasan? Qız gölə cim-məyə gedir, yəqin İsmayı da oralarda veyillənir. Qız da hamı kimi hərdənbir atmaca-zad atır, deyirlər bəs torbada pişik var. - Hüsü popirosundan bir qullab vu-rub sözünə davam etdi. - Şəhərdə sən onları görüb eləmisən?

-Yox, baba, şəhərdə mənim heç onların varlığından xəbərim yox idi.

-Yaxşı, sən işində ol. Laləzər nənən sabah o işlə maraqlanar.

Bu vaxt Laləzər arvad yeməyi qablara çəkib gətirdi.

-Nəyi deyirsən, ay kişi?

-Sənin qulağın yenə bizdədir?

-Mənim qulağım da, gözüm də, canım da, nəyim varsa hər şeyim sizdədir.

-Sabah onda o şəhərli qız var e.., Fatma arvadın nə-vəsi, onnan bir maraqlan, gör adamı var, ya yox?

-A kişi, siz nə danışırsınız, Allah ona gözəllilikdən verib, ağlımı alıb. Ondan Dadaşa gəlin çıxmaz.

-Niyə, ay arvad? Maral kimi qızdır.

-Onun qız başına daş düşsün. Birincisi nişanlıdır. İkinci də şəhərdə nə hoqqalardan çıxıbsa, atası, ana-sı göndərib kəndə ki, toya qədər gəlib burda səsini batırsın. O da gedib meylini salıb dəliyə.

-Boş-boş danışma, arvad. Sənə yüz kərə demişəm, heç kimə şər demə, axırda özün şərə düşərsən, övlad-ların, nəvələrin şərə düşər.

-A kişi, bir mən demirəm ki, bütün kənd danışır.

-Odur ki, köhne kişilər yaxşı deyib... - Hüsü kişi sözünün gerisini gətirmədi.

Yay tətilinin son günləri yaxınlaşdıqca Yelena başa düşürdü ki, o, məhz burda, sakit, bir-birləri ilə piçıl-

ti ilə danişan, səssiz ağacların arasında, daşlı, çinqıllı gölün qırığında, ayaqlarını deşik-deşik etmiş quru ot çöplərinin üstündə xoşbəxt günlərini yaşaya bilir. Dəli İsmayılin hər bir hərəkəti, nəfəsi belə ona ən doğmalarının da nəfəsindən xoş gəlirdi. Ona həyatda çatmayan nə vardısa, bax, bu təbiətin qoynunda tapa bilirdi. O, İsmayılin yanında özünü ən xoşbəxt bir varlıq kimi hiss edirdi. Əvəzsiz, ürəkdən təbii gələn hiss və duyğularla əhatə olunmuşdu burada.

Bəs Dəli İsmayı? O da özünü xoşbəxt sanırdımı? İndiyə qədər heç kim onu belə əzizləməmişdi. Başını sıggallayıb dodaqlarından öpməmişdi. Əllərini onun küroynə, sinəsinə, heç əllərinə sürtməmişdi. Kəndçi-ləri onu heç vaxt, elə indinin özündə də adam yerinə qoymurlar.

-"İsmayı, tövləni süpür!"

-"İsmayı, peyini apar, tök çaya!"

-"İsmayı, otu bağla!"

-"İsmayı..."

-"İsmayı..."

Kəndçilərindən eşitdikləri ancaq bunlar olmuşdu Dəli İsmayılin.

Avqustun son günlərindən biriydi. Yelena bilirdi ki, sabah onun arxasında şəhərdən maşın gələcək. Odur ki, tətilin belə tez başa çatmasına heyfslənsə də kefini pozmamaq üçün son dəfə Dəli İsmayılla görüşə getdi. O, sevdiyi, öyrəşdiyi kənddən heç çıxıb getmək istəmirdi. Ancaq nə etməli, necə etməli? Hər şey insandan deyil, həyatdan asılıdır. Həyat insanı elə bir sistemə salır ki, onun qoysuğu şərtlərdən çox da qırğıq çıxa bilmirsən. Yelenaya qalsayıdı, İsmayılla baş-başa verib bu kənddən heç yerə çıxıb getməzdi. Həkimlik etməsə də təsərrüfat yaradardılar. Lap inək sağılığı da öyrənərdi.

Gölde bir neçə saat çimib sahile çıxandan sonra Yelena baxdı ki, əvvəlki kefi yoxdur. Heç İsmayı da əvvəlki şənliyində deyildi, qəmgin görünürdü. Əvvəl-axır aralarında bu söhbət olmaliydi. Odur ki, özünü cəmləşdirib dedi:

-İsmayı, mən sabah şəhərə qayıdırıam. Yay tətili qurtarır.

-Bəs mən? - İsmayı hikkə ilə soruşdu.

-Sən isə burada, kənddə qalırsan.

-Bəs sən mənə söz verməmişdin? Demirdin ki, məni sevirsən? Özünlə məni də şəhərə aparacaqsan?

-Ürəyinə salma, İsmayı. Mən, doğrudan da, səni sevirəm. - Yelena yaxınlaşış İsmayılı qucaqladı. Başını onun sinəsinə sıxdı. - Ancaq şəhərə apara bilmərəm. Həm Mələk xala icazə verməz, həm də atamdan qorxuram.

-Bəs niyə məni aldadırdın? - İsmayı isə onu heç

qucaqlamadı da, hirslə özündən itələdi.

-İsmayı, niyə inciyirsən? Məgər səninçün mənimlə pis olub ki? Elə bil şəhərə aparmaq məsələsini mən zarafat edirdim. Başa düşmürsən ki, mən hələ tələbəyəm, beşinci kursda oxuyuram? Hələ üç il oxuma-liyam. Arxayın ol, bundan sonra hər yay kəndə gələcəyəm. Onda da görüşərik.

-Bəs Fatma nənə deyir ki, şəhərdə sənin nişanlın var? Payızda toyunuz olacaq.

-Yox, elə bir şey yoxdur.

-Zöhrə qoca da, Təranə xala da, hamısı belə deyirlər.

-Sən mənə inanmırsan?

-Hə...

-Onda bil ki, mənim heç bir nişanlım yoxdur. Mən hələ oxumaq istəyirəm, ərə getməyə də hazırlaşmışram.

-Onda... sabah gedirsən də..?

-Hə...

-Sabah bura gəlməyəcəksən?

-Yox. Tezdən atam məni aparmaq üçün arxamca maşın göndərəcək.

-Bir az da çimmək istəyirsən?

-Yox, daha bəsdir.

-Hələ axşama bir xeyli var. Gəl, bir az da çimək, kəndə sonra gedərik.

-Yox, mən artıq yorulmuşam, daha çimmək istəmirəm.

-Yorulmusan, onda gəl, qayığa minək. Mən bir az da səni qayıqda gəzdirim.

-İsmayı, sən tək gəz, mən burda oturub səni gözləyərəm.

-Yox, yox. Gəl, birlikdə gəzək, nə olar, mənim xətrime. - İsmayı yalvarıcı tərzdə Yelenanı süzdü. Sonra qolundan tutub onu qayığa tərəf dartdı. - Gəl, gəl. Sən qayıqda otur dincəl, mən avarları çəkərəm.

Yelena dartinmaq istədisə də İsmayılin güclü büləkləri onu buraxmadı. O, həm də İsmayılin hirslənə biləcəyindən ehtiyat edib yarızarafat, yarıkönüllü qayığa tərəf getdi. Hər ikisi tullanıb qayığa mindilər və İsmayı avarları çəkdi.

-Bax, sənin xətrinə gəldim ha... - Yelena gülümşədi ki, İsmayılin könlü xoş olsun, ancaq dəlinin sifətində sevinc nişanəsi görünmürdü.

İsmayı var gücü ilə avarları çəkdiyindən qayıq bir göz qırıpında sürət götürüb gölün ortasına tərəf şüttüdü. Yelena sadəcə müşahidə edirdi, fikirləşirdi ki, bəlkə İsmayılin hirsı soyuyar, incikliyi keçib gedər. Qayıq gölün ortasına çatanda İsmayı avarın birini buraxdı. O birisini isə o qədər güclü təkanlarla çəkməyə başladı ki, qayıt yerində dövrələdi. Bu hadisə elə sürətlə baş verdi ki, Yelenanın başı gicəlləndi.

-Dur, İsmayı, dur. Sən nə edirsən? - Yelena

qayığın kənarlarından bərk-bərk yapışdı ki, suya yıxılmışın. Gördü ki, İsmayııl onu eşitmır, qışqırmağa başladı. - Kömək edin, biz yıxıla bilərik.

Ətrafda heç kim yox idi, olsa da Yelena onları görmürdü. İsmayııl isə sanki Yelenanın dediklərini eşitmirdi. Onun dəliliyi tutmuşdu.

-İsmayııl, dur, dəlilik eləmə. - Yelena qışqıra-qışqıra bu sözləri dedi. - Kimsə gəlib bizi görər, sonra nişanlıma xəbər çatdırır, ayıbdır.

-Nişanlına? - İsmayııl avari buraxdı, amma qayıq öz xoduna fırlanırdı. - Bəs deyirdin yalandır, sənin heç bir nişanlın-zadın yoxdur. Ərə getmək barədə də düşünmürsən. Oxumaq istəyirsən.

-Yalan deyirdim. Mən səni aldadırdım. - Yelena belə dedi ki, bəlkə İsmayııl indi sakitləşə, ondan əl çəkəkə.

-Deməli, məni aldadırdın? Barmağına sarılmışın məni, qancıq? Mənim hissələrimlə oynayırdın? Mənə xoş sözlər deyib uşaq kimi başımı aldadırdın, hə..? Mənimlə vaxtını xoş keçirirdin, hə..? - İsmayııl bayaqdan qəhərlənib doluxsunmuşdu. İndi də hirslə bu sözləri deyə-deyə özünü saxlaya bilməyib zülüm-zülüm hönkürdü, Yelena hələ beləsini görməmişdi.

-İsmayııl, özünü ələ al. Sən axı kişisən, kişi ağlamaz. Avarları hərlə, tez elə, qayığı sahilə çıxart.

-Sən mənə kişi deyirsən, ləçər? Məni kişi hesab et-səydin, belə hərəkətlərə yol verməzdin.

Dəli İsmayııl bayaqdan bəri avari çəkməmişdi. Odur ki, qayıq yavaşıdı və dayandı. İndi o, yavaş-yavaş başını yuxarı qaldırıb Yelenanın gözlərinə baxdı, necə ki, birinci görüşdə eləmişdi. Amma bu dəfə İsmayıılın gözləri uşaq gözlərinə oxşamırkı, həminki sevinc işaretlərindən da əsər-əlamət yox idi. Gözlər qan çanağına dönmüşdü. O gözlərdən indi zəhrimər yağırdı dünyaya, ilan fişqirirdi adamın sıfətinə, əjdaha zəhər püskürdü.

-Daha mən sənə inanmiram, sən yalan danişırsan. Mən indi başa düşdüm ki, sənin aldiğın nefəs də yalandır. Ancaq sən belə deyildin. Gül kimi qız idin, adam səndən ayrılmak istəmirdi. Birinci dəfə mənim yanına gələndə sən çox səmimi idin. Mən axı səndən soruşdum ki, niyə... və niyə... gəlmisən? Sən onda düzünü dedin, yalan danişa bilməzdin. Qoymadın oturum oturduğum yerdə. Məni dingildətdin yerimdən, hissələrimi oyatdın. Heysiyyatımla oynayıb əsəblərimə toxundun. Dedin ki, məni sevirsən və həmişəlik mənimlə olacaqsan...

-Bəs sən nə fikirləşdin? Səni necə sevmək olar? Axı sən dəlisən! Onda mən zarafat edirdim. Bəli, səninlə xoş vaxtlar keçirmişəm. Öpüşürdük, qucaqlaşırıq, bu həm də səninçün xoş idi. - İsmayııl ayağa qalxıb Yelenaya tərəf əyildi. - Otur! Sənə deyirəm otur! - Yelena universitet dərsliklərində oxumuşdu ki, bu

kateqoriya insanlarla necə rəftar etmək lazımdır. - Yoxsa bu dəqiqə suya tullanacağam.

İsmayııl heç nə eşitmirdi. Gözləri qıpqırmızı qızarmışdı. Aslan şkarının üstünə tullanın kimi Yelenanın üstünə atıldı. Əlləri ilə onun boynundan yapışib özünə tərəf çəkdi. Yelena başa düşə bilmirdi ki, İsmayııl onu qucaqlayıb bağırna basır, yoxsa boğmağa çalışır. Müqavimət göstərmək istədi, ancaq qollarını İsmayıılın güclü biləklərinin cəngindən xilas edə bilmədi. İsmayııl Yelenanı qucaqlayıb sıxdı.., sıxdı... və bir də baxdı ki, qız özündə deyil. Huşuz bədən böyük bir şaqqa ət parçası kimi onun qucağından sallanır. İsmayııl müvazinətini itirdi, əlləri boşaldı və ikisi də birlikdə suya yıxıldılar. Qayıq çevrildi və arxası üstə suyun üzündə qaldı.

-Kömək edin! - İsmayııl son dəfə bağırı və suyun altına batdı. Onun əlləri kilidlənmişdi. Meyid qucağında onu da aşağı çəkirdi. İsmayııl nə qədər çalışırdı ki, meyidi buraxıb özü suyun üzünə çıxsın, bacarmırdı. Hər dəfə ağızını açıb çığırmaq istəyəndə ağızına dolan su qışqırmağa imkan vermirdi.

Kəndin qoyun-keçisindən ibarət sürüyü örüşdən kəndə qaytaran Fərrux qışqırtını eşidib gölə tərəf qaçıdı. Arxası üstə suyun üzündə qalan qayıqdan başqa ətrafda heç kim gözə dəymirdi.

-İsmayııl! - deyə var gücü ilə qışqırdı. Ancaq hay verən olmadı.

Gölün aşağı hissəsində quzu otaran uşاقlar da Dəli İsmayılla şəhərli qızın suya necə qərq olduqlarını görmüşdülər. Əvvəl elə bilməşdilər ki, çıimirlər. Çünkü son bir ayda uşاقlar hər gün gölün qirağına gəlir, oğrun-oğrun Dəli İsmayılla şəhərli qızın göldəki macəralarını seyr edirdilər. Onlar səs-səmir çıxmadığını görüb qorxuya düşdülər və qaçaraq kəndə haray saldılar.

-Fatma nənəyə deyin ki, şəhərli nəvəsinə... - Kəndin girəcəyindən qışqırmağa başladılar.

-Kim apardı?

-Hara apardı?

Qabaqlarına çıxan hər kəs uşاقları saxlayıb xəbəri dəqiqləşdirməyə can atırdı. Onlar ilk eşidəndə elə başa düşdülər ki, şəhərdən gəlib villalarda dincələn oğlanlar Fatma qarının şəhərli nəvəsini oğurlayıblar, ya da qaçırdıblar.

-Yox e.., heç kim oğurlamayıb, heç kim qaçırtmayıb. - Uşاقlar tövşüyyə-tövşüyyə sözlərinin gerisi ni hiqqıldadılar. - Dəli... boğub... suya basdı.

Meyidləri göldən çıxardanda artıq qaş qaralmış, şəvinik düşmüştü. Hamı gölün qirağına yığışmışdı, kənddə pəpə yeyəndən məmə deyənədək hər kəs burdaydı.

-Dedim axı, qızım, odla oynamalı! Sən nə etdin?! Sən mənim dünyamı dağtdın. Mənə bala dərdi, nəvə dərdi yüklədin. Qoca vaxtı mən bu dərdi çəkə bilərəmmi? Dağlar he...eee...yy...yy...

Fatma qarı bircə bunu deyə bildi. Ağrı çəkmək istədi, bacarmadı. Meyidləri görən kimi huşunu itirib tirtap yerə yixildi. Handan-hana üzünə su vurub birtəhər aylıtlar.

Meyidləri Fərruxla villalarda dincələn iki cavan oğlan çıxartmışdı. Onlar Fərruxun qışqırtısına gəlib dərhal suya baş vurmuşdular. Xoşbəxtlikdən hər ikisi yaxşı üzə bilirdi. Meyidləri gölün qırığına çıxardıb üzüaşığı uzatdılar. Nə qədər masaj eləyib qarınlarına yığılan suyu boşaltsalar da onları ayıldır bilmədilər. Artıq gec idi.

-Allah rəhmət eləsin! - Fərrux əlini Yelenanın sıfətinə sürtüb göz qapaqlarını aşağı çəkdi. - Ay parçası kimi qız idi. Bircə, gör gəlib kimə uydu?

-Boş yerə deməyiblər, armudun yaxşısını həmişə ayı yeyər. - Şəhərli oğlanlardan biri dilləndi.

-Ayının boyun yerə soxum ki, özü getdi qara torpağın altına. - Şəhərli oğlanlardan ikincisi əlini Dəli İsmayılin meyidinə uzatdı. - Bu cür gözəl, ay parçası kimi qızda adam qiyar?

Nə qədər qollarından tutsalar da Mələk xalanı ay-aq üstə saxlaya bilmədilər.

-Vay, evim yixildi, - deyib yerə çökdü. Əl atdı üzünə. Yanağını al qana boyadı. - Qoymadılar tiflim başını aşağı salıb dəliliyini eləsin. Kiminlə nə işi vardı onun?

Fərəc kişi Zöhrə qarı ilə bir az aralıda, daşın üstündə oturub demilərini tüstüldərdilər. Hər ikisi baş vermiş faciədən üzülüb başlarını o qədər aşağı əymışdılər ki, kənardan baxsaydın, deyərdin bəs başsız bədənlərdir. Sanki heç nə görmür, heç nə eşitmirdilər.

Sahildə bayaqqı hay-küy ölüzmiş, lal sükutla əvəzlənmişdi. Baş vermiş faciə haqqında hər kəs öz düşüncələrində idi.

Handan-hana özlərinə gəlib meyidləri kəndə götürdürlər. Dərhal xəber çatmışdı deyə Yelenanın doğmaları; atası Aftandil, anası Marina və nişanlısı Fehuz gecə yarısı özlərini kəndə yetirdilər.

-Kaş mənim qıçım sınaydı, qoymazdım gölsin kəndə. - Qapıdan içəri girən kimi Marina haray-həşir saldı. - Vay, mamaaa...

Ertəsi gün qonşu kənddən molla Əsgəri çağırıb onları el adəti üzrə kənd qəbiristanlığında dəfn elədilər. Yelenanın atası Aftandil kişi qızının meyidini şəhər qəbiristanlığında dəfn etmək üçün aparmaq istəsə də Fatma qarı razılaşmadı.

-Mənim sevimli nəvəmi buraya torpaq çəkib gətirdi. Hamımızın son mənzilimiz buradır. - deyib kənd qəbiristanlığını göstərdi. - İsləməyə, yaşamaga hara

gedirsiniz, gedin, öləndə kəndə qayıdacaqsınız. Burada hamınızın yeri var.

Rəhmətlilikləri yanaşı basdırıldılar.

-İnsanlar gənc yaşında çox hərdəmxəyal olurlar. Qəti qərar verməkdə çətinlik çəkirələr. Çünkü nəyin düz, nəyin səhv olduğunu müəyyənləşdirə bilmirlər. Öyüd-nəsihət versək də çox vaxt biz böyükələr də köməklik göstərə bilmirik. Məsləhət verməkdən savayı əlimizdən nə gəlir ki? - Bu faciədə hər kəs özünü qınamadı, özünü günahlandırdı. Axı bütün kənd əhlinin bundan xəbəri vardı.

-Allah hər ikisinə rəhmət eləsin! Günahlarını cavamlıqlarına bağışlaşın. Siz onları qınamayın! Səhvmi iş tutublar, düzənmə iş tutublar, bunu mühakimə etmək bizim işimiz deyil. Yaxşısını Allah özü bilər. - Bunu da molla Əsgər dedi.

Yasa toplaşanların yaxınlığına gələ bilməyən, onların nə danışdıqlarından xəbərsiz qalan Yasəmən kənardan baxıb zar-zar ağlayırdı. Yazıq qızçıqaz bu az vaxtda Yelenaya necə də isinişmişdi. Hələ həyatın ağuşunda nə qazanmışdı ki, ona ən yaxın olan ürək sirdəsini itirməklə cəzalandırılırdı.

-Sənin gözün kor imiş, gör necə də gedib dəliyə bənd olmuşsan! Bu da dəli sevginin aqibəti!

Qeyd: Müəllifin povest və hekayələrdən ibarət eyni adlı kitabı çapdan çıxbı.

ƏVƏZ QURBANLI

Milli Savaş Himni

Odur! Üçrəngli Vətən bayrağı qalxıb havaya,
Ruhumu orda şəhid ruhları səslər davaya!

Bircə gün kəsmədi atəş! Kimə lazıim bu barış;
Bu barış torpağı qaytarmadısa bircə qarış?!

Yetər artıq! Bu yolu burda dayandırmalıyıq,
Vətən uğrunda Savaş məşəli yandırmalıyıq!

Çağırır cəngə əsir torpağımın intizarı,
Getməsəm, çatladacaq qəlbimi qeyrət damarı!

Yurdaşım, bəsdi, məzar qazma daha, səngər qaz!
Yazmaq istərsən əgər başdaşımı - Tarix yaz!

Biz biz olsaq, gözünə göz yaşı yiğmaz bu Vətən
Cızılan gülməli sərhədlərə siğmaz bu Vətən!

Hazır ol - haqqı nahaqdan seçəcək bir savaşa,
Yolu tək Milli barışdan keçəcək bir savaşa!

Qarabağ - tarixi fürsətdə dönüş nöqtəsidir,
Irəvan - bayrağımın sancılacaq zirvəsidir!

Növbədə Urmiya, Təbriz, Dərbənd, Kərkük var!
Ölməyin vaxtı deyil, qaldıracaq çox yük var!

Yurdaşım, bəsdi, məzar qazma daha, səngər qaz!
Yazmaq istərsən əgər başdaşımı - Tarix yaz!

Zövq ilə yanmaq ola, zövq ilə yandırmaq ola
Yanasan dincələsən, yandırasan dincələsən.

Oxuyub kövrələsən sevgi dolu məktublar
Götürüb sonra da bir-bir cirasan dincələsən...

Ayrılıq badəsini içməyəsən məst olasan,
Əllərindən salasan, sindirəsan, dincələsən!

Cırk kimi, şübhəni də tökmək ola beynindən:
Durasan üç-beş ağız asqırasan dincələsən.

Nə ki bəxtində əzab var, çəkəsən birdəfəlik -
Toplayıb var gücünü, qışqırasan, dincələsən!

Yorularkən yaşayışdan, canını Sevdiyinə,
Cismini doğmalara tapşırasan dincələsən...

Sənə zəng etməyə əlim öyrəşib
Sənə zəng etməyə əlim öyrəşib,
Yığsam da nömrəni, basmır "yes"ə.
Elə bilirəm ki, hər şey bitəcək,
Kimsə "bu nömrəyə zəng çatmir" desə.
Bəlkə zəng çatacaq, çağıracaq da
Qulağın batacaq siqnal səsindən.
Sixa bilməsəm də "yes" düyməsini
Əlim düşməyəcək zəng həvəsindən.
Bəlkə telefonu yanında deyil?
Bəlkə yanındadı, tez götürəcək?
Dilim yorulacaq "alooo" deməkdən,
Xəttin o başında köks ötürəcək?
Sənə zəng etməyə əlim öyrəşib,

Nömrəni yığsam da... "no"nu basıram.
"Telefon-telefon" oynayıb hərdən
Özüm danışıram, qulaq asıram...
Demirəm incitmə, qurbanın olum,
Nə qədər istəsən, əzab ver mənə.
Bu qədər əzabin qarşılığında
Barı bircə dəfə cavab ver mənə...

Ürəktutması

Var məndə ürəktutmaları - hər kəsə bəlli,
Ancaq səbəbin bilməyir heç kəs düz-əməlli:
Saf qəlbim olub tək mənə dünyada təsəlli -
Daim bu səbədən onu tutdum ikiəlli...

Vaxt

Ümidim yox mənim axtardığımı tapmağıma,
Baxmamış fərz edirəm: "hər yana baxdım, yoxdu".
Mənim axtardığımancaq itirilmiş vaxtdı,
İşə bax: itkimi axtarmağa vaxtim yoxdu...

Bəhramın arzusu

(usaq şeiri)

Qışdır. Artıq gecə keçmiş yaridan
Gündüz ikən gün əritmiş qarı da.

İndi artıq nə Günəş var, nə də qar,
Çəkilib isti evə insanlar,

Gecə dünyaya şirin uyğu satır,
Gecədən uyğu alıb, hamı yatır...

Bəhramınsa, yuxu getmir gözünə,
Dodaqlı deyinir öz-özünə:

"Yox imiş heç Günəşin insafi,
Suya döndərdi tamam ətrafi...

Əridirsən niyə tez qarı, Günəş?
Azacıq gözləsənə, barı, Günəş!

Əriyib şaxtababam döndü suya
Elə bil yoxmuş əzəldən o guya...

Öyünlürsən ki, gücün çatdı qara,
Sən özün düşməyəcəksən ki dara?

Üstünə bir dəli ruzgar əssə,
Önünü qarə buludlar kəssə,

Neyləyərsən, a Günəş, sən onda?
Baxaram halına bax, mən onda!"

Nəvəsindən eşidincə bu səsi
Babası bildi ki yatmir nəvəsi,

Dedi: - İstəkli bala, söylə, sənə
Nə olub, dərdin alım, söyləsənə!

- Ay baba, bir də haçan qar yağacaq?
- A bala, qış hələ çox var, yağacaq!

Qəm yemə, bir gün əsər qar küləyi
Gətirər qar yenə, yanvar küləyi,

Yağdırar ta gecədən sübhə qədər...
Yuxudan sən də oyandıqda səhər

Açacaqsan elə ki pəncərəni,
Görəcəksən bu gözəl mənzərəni:

Büsbüütün hər şey olub qar rəngi,
Gizləyib qar - nə qədər var - rəngi!

Qoşularsan yenə də tay-tuşuna,
Oynayarsan, necə gəlsə xoşuna...

İndisə yat ki, bir az dincələsən,
Tay-tuşun yatmış, oyaqsan hələ sən...

Dinlə axır babanın sözlərini,
Yum, gözüm nuru, şirin gözlərini!"

Bəhramınsa yuxu getmir gözünə,
Yorğan altda danışır öz-özünə:

"Görəsən bir də haçan qar yağacaq?
Görəsən bir də haçan qar yağacaq..."

Faiz

(satira)

Ödəyə bilməmişəm yüz faiz,
Qoymayıb məndə qala üz faiz.

Gecə borc qayğısı, gündüz kredit -
Həmdəmimdir gecə-gündüz faiz.

Yata bilsən, yuxuda bolluca ye,
Süfrənin hər yerinə düz faiz.

Borc götür qənd yerinə qəndqabıdan
Sonra da istəkana süz faiz...

Belə "piç-piç" dolaşır çoxdandır:
"Eyləyir xalqa təcavüz faiz".

Gəl bu söz-söhbəti qoy bir qırğın,
Tap mənə, varsa əgər düz faiz!

Dirənən vaxt bıçaq xirdəyinə,
Nola, göstərməyə möcüz faiz!

Ödəyə bilməyəsən yüz faiz,
Qoymaya səndə qala üz faiz!

...Ac tifil nəfsi qalib arxanca,
"Torba"nın ağızını gəl büz, faiz!

Mən sənə borclu həyatdan əl üzüm,
Sən də məndən əlini üz, faiz!

Sən də dostum, qəzetində belə yaz:
"Əvəzə neylədi, gördüz, faiz?"

"Feyzbuk"da

(satira)

Arif odu, "firlansın" dünyanı feyzbukda
Tapsın yeni dünyada mənanı feyzbukda.

Səhranı atıb çoxdan Məcnun dediyin oğlan,
Day indi tapıb, ay can, Leylanı feyzbukda.

Qoy arvadı mətbəxdə, söysün bu qara bəxtə,
Ancaq ki yaşıl saxla, Sevdanı feyzbukda...

Həsrət uşağın parka, lənət oxusun Marka,
Gör "xoş gələcək" adlı röyanı feyzbukda.

Düşmənlə döyüş çatda, al yağlı söyüş, çatda (çatla),
Qondar Qarabağ adlı qovğanı feyzbukda.

"Məsciddə adam azdır..." - az fikrimizi azdır!
Var bəziləri, saxlar əhyanı feyzbukda.

Çal vicdanına laylay, tök nifrətini lay-lay,
Əlbəttə, dəyiş gerçek imzanı feyzbukda.

Yazma adını sonda, nolar ki, Əvəz, onda?
Söz əhli görür onsuz misranı feyzbukda...

Vayda da vay, toyda da vay...

(satira)

"Şərlə xeyir bənzər əkiz qardaşa",
Mən bu sözü indicə düşdüm başa.

Vayda da vay, toyda da vay... can! Can! Aaaa...
Vay dədə vay! Oyna, davay: "can-cana"...

Biz də deyək meyxana: "toylar yıxır",
Kim ki girir meydana, toylar yıxır...
Yasda yıxılmaq fələyin hökmüdü,
Toyda yıxılmışları toylar yıxır.

Vayda da vay, toyda da vay... can! Can! Aaaa...
Vay dədə vay! Oyna, davay: "can-cana"...

Borc eləyib, xərc eləyib iş görən,
"İşgüzar insanları" toylar yıxır.
Pəhləvana arxa yerə verməyən
Dağ kimi oğlanları toylar yıxır.

Vayda da vay, toyda da vay... can! Can! Aaaa...
Vay dədə vay! Oyna, davay: "can-cana"...

Ehsan aş üçün deyinirsən məgər?
Yas yıxa bilməz bizi, toylar yıxır...
Yas qurulur, toy çalınır? Bilmirəm,
Amma ki bu milləti toylar yıxır...

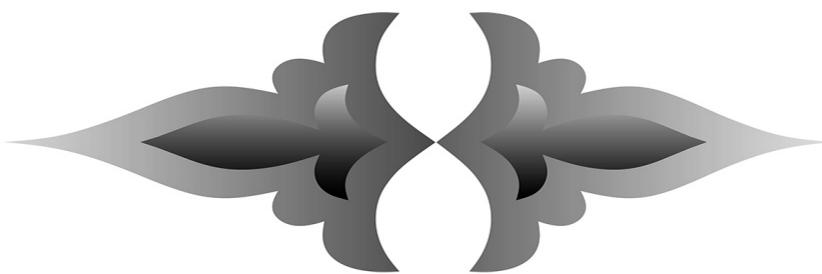
Vayda da vay, toyda da vay... can! Can! Aaaa...
Vay dədə vay! Oyna, davay: "can-cana"...

"Şərlə xeyir bənzər əkiz qardaşa",
Sən də deyirsin bunu düşdün başa?

Onda soruşma nəyi toylar yıxır,
Toy günü müflis bəyi toylar yıxır...

Ən ölüsü, 50 manatdır tası
Sən toy edərsən, tutaram mən yası...

Vayda da vay, toyda da vay... can! Can! Aaaa...
Vay dədə vay! Oyna, davay: "can-cana"...

ŞƏFAQƏT CAVANŞIRZADƏ

QIZIM

(hekayə)

Yoldaşımla aramızdakı soyuqluğu qızım son günlərdə hiss etmişdi. Əslində, soyuqlığın səbəbini ikimiz də bilmirdik, sözlərimiz bir-birimizə xoş gəlmirdi. Ali təhsilli, yaşı qırxı keçmiş, həyat görmüş insanlardıq. On beş yaşlı qızımız olmasaydı, ailə xətri-nə də olsa, savadımızın iki kəlmə sözü bir-birinin ardınca qoşub danışmağa gücü çatmadı.

Nişanlı olanda atam mənə bir kişinin ailədə rolunun nədən ibarət olduğunu uzun-uzadı, ata-oğul kimi yox, iki kişi kimi izah etmişdi. Ruhun şad olsun, ata! Səndən tez-tez eşitdiyim cümləni hələ də unuda bilmirəm. "İnsan məişət həyatının məsuliyyətini daşımağa hazırlırsa, sevginin tükənməsinə şübhə ola bilməz!"

Qızımın anasına qarşı indi sevginin qığılçımlarından səhbət gedə bilməzdi. İllər keçdikcə dərk elədik; nə o qadın kimi, nə də mən kişi kimi xoşbəxt ola bilmədik. Savaş həddinə çatan yersiz qısqanlıqlar sonralar bir-birimizdən uzaqlaşmağımıza səbəb oldu.

Bəxtimiz gətirmişdi, qızımız oxumağa meyilli, sözəbaxan bir uşaq idi. Valideyinləri tərəfindən verilməyən tərbiyədən korluq çəkən qızımın yaşıdları az deyildi. Biz isə, mühafizəkar valideyinlərdik. Nurayımı məktəbə hər səhər özüm aparardım, çatdırı bilmədiyim günlərdə anasıyla evə qayıdardı.

Ata olaraq başqa bir xoşbəxtliyim də vardi; qızımı-la sabah eyni gündə doğum günümüzi qeyd edəcəyik. Sözlərlə ifadə edə bilməyəcəyim bu sevinci mə-nə yaşatdığı üçün arvadıma ömür boyu minnətdar ol-maya bilmərəm.

"Vicdan ədalətin tərəzisidir"- deyirlər. Əlimi

vicdanıma qoyuram, ilk etirafımı edirəm; İlk bir gecəlik xəyanətimdən sonra evə qayıtdım. Yatağımızda hər şeydən xəbərsiz yatan yoldaşımın yanında uzananda özümü alçaq adam kimi hiss etmişdim. Adətkar deyildim, bir günlük, həyatıyla maraqlanmadığım, sadəcə, kişini fərqli tərəfdən əyləndirməyi bacaran qadınlarımın sayı artmışdı.

Kənardan ikinci qadınla uzun müddətlik münasi-bət qurmaq ürəyimdən keçirdi, çəkinirdim. Kişi kimi razi ola bilməzdim, sevsəm belə, ailəm dağlsın, ən dəhşətlisi, qızımı itirmi.

Qızım gələnəcən maşını qızdırırdı. Beş dəqiqə keçməmişdi, anasıyla qapının ağızında görüşdülər. Yeyin qaçışlarla mənə tərəf gəldi. Qapını açdı, ön tə-rəfdə əyləşdi:

-İndi gedə bilərik.

Yolda ikimiz də danışmırıq. Qızım radionu qoşdu. Radionun xodunu azaltdım ki, dostlarının sabah-ki ad günümə görə bu gecə edəcəkləri sürprizi açıq-əşkar olmasa da, iş adıyla qızıma izah edim, anasına çatdırırsın:

-Axşam ola bilsin rayona çıxdım.

Qızım təəccübünü gülümsəməklə gizlətdi:

-Aaa, nə vaxt qayıdaqsan?

Gülümsədim:

-Narahat olma, ad günümzdə günortayacaq ev-dəyəm.

-Sinif yoldaşlarımda gələcəklər. Anam danışıbdı.

-Tort almayıñ, özüm alacam.

-Şokoladlı olsun

-Yaxşı

-Sənin dostların da gələcək?

-Mən qocalmışam. Ad günü uşaqlar üçündür.

Qızım məsum gözlərini mənə dikdi. Zarafatımı başa düşməmişdi:

-Yaxşı, sənsən daha. Şamları bir yerdə söndürərik. Neçə yaşın olur?

Qızım ədayla cavab verdi:

-Buda atam. On beş tamam olur, on altıya keçirəm.

Qızımı şad edəndə ürəyim açılır. İnsan şəhvət hisslerinə aludə olmasa, əslində, şükür ediləsi anlar çoxdur.

Maşını məktəbin qarşısında saxladım. Hər gün dediklərimi bu gün də təkrarlamağı özümə borc bildim:

-Dərs qurtaranda anana zəng et. Anan "qapının ağızındayam" deməmiş binadan çıxmırsan. Eşitdin?

Qızım ufuldadi. Bu qədər qorumağımızın arada onu bezdirdiyinin fərqindəydim. Uşaq olmasayı izah edərdim:

-Bir gün ərə getsən də, boyu boyuna çatan uşaqların olsa belə, mənim qızımsan. Atalar isə, qızlarını qoruyan mələklərdir.

Qızımın xoşuma gəlməyən hərəkəti də var; tez-tez yanaqlarından tutar, dartar, sonra öpərdi. "Yumru yanaq, toppuş atam" - deyərdi. Bəzən düşünürəm, görəsən, qızım gələcəkdə nəvələrimin yanında yanaqlarından dartacaq?

Qızım məktəbin binasına girənəcən gözlədikdən sonra işə yox, birbaşa dostumun Novxanıda yerleşən ikimərtəbəli bağ evinə gəldim. Özüm öz işimin müdürü olduğum üçün istədiyim vaxtda gedə bilərdim. Soyuq aprel ayında bağ evində dincəlmək ağlabatan hərəkət deyildi. Dörd dost bir günlük kişi məclisini bugünkü salmışdıq. Ev sahibi Rüfət bir gün əvvəlcədən gəlmışdı, lazım olan hazırlıqları görmüşdü. Darvazaya çatanda dostumuz Eminin maşınıni gördüm. Gəldiyimi bildirmək məqsədilə siqnal verdim, maşından düsdüm. Çox keçmədi, Rüfət darvaza qapısının bir tayını açdı:

-Axır ki! Qəhrəmanımız gəldi.

Dostlarımın gülüş səslərinə qarışan yad qadın səsləri də eşitdim. Rüfətlə görüşdükdən sonra içəri keçdim. Haqlı idim, Eminin yanında iki qadın vardı. Təəccblənmədim. Kişi məclisinin ən maraqlı tərəflərindən biri də qadınlardı.

Evə girəndə başqa qadın da gördüm. Aydın idi, bu gecə dörd kişi, üç qadın əylənəcək, sə-

həri diri gözlə açacaqdıq. Anladım ki, Rüfət bir həftə əvvəl "Ad gününü unudulmaz edəcəyik" deyəndə nəyi nəzərdə tutubmuş.

Qadınlarla tanış olduqdan sonra ilk araq badələrə sözüldü. Rüfət, Emin, Cəbrayıl, mən badələri toqquşdurduq, birnəfəsə başımıza çəkdik. Süfrəyə düzülən nemətlərin arasından hərəmiz götürdüyümüz turşunu yedik, oturduq. Qadınlar hərəsi dostlarımıla yanaşı oturmuşdular. Dostlarımı başqa, xoşagəlməz baxışlarla baxmalı oldum. Deyəsən, hamısı o mənanı başa düşmüşdülər; yəni mənə qadın yoxdu?

Gülüş sədaları bir-birinə qarışdı. Rüfət qolumdan tutdu, məni pilləkanlara tərəf çəkdi;

-Gəl ey, gəl. Heç ürəyim də razı deyil, tək qalasan. Çıx, sağdan ikinci qapıya yaxınlaşarsan. Tox qarına kef olmur.

Utanmışdım, qızım demişkən, "yumru" yanaqlarım hər utananda qızarardı. Söz demək mənasızıydı, ağır-agır pilləkanları qalxdım. Rüfət isə, arxamca məsləhətlər verirdi:

-Televizoru yandırarsan. Qonşulardan ayıbdır.

Qonşuların bu vaxt olmadığını yaxşı bilirdim. Qadınlar gülüşdülər. İkinci qapıya yaxınlaşanda köynəyimin iki düyməsini açdım. Qapını iki dəfə döydüm, səs gəlmədi. Təkrar döyməyə hazırlaşanda qapı üzümə açıldı. Açıldı... və mən məyus oldum. Qarışmdakı qadın boyu hündür, beli incə ola bilərdi. Üzünə baxmasan qadın bədəni kimi formalaşmış qəd-qamətlə səhərə qədər doymazsan... Lakin... Üzünə baxdım, qadın yox, uşaq idi. Uşaq məni gülərzlə içəri dəvət etdi:

-Qapının ağızında dayanmayın, buyurun.

Dilim-dodağım qurumuşdu, başımı aşağı saldım, otağa keçdim, içimdə Rüfətə qarşı qəzəb yarandı;

-Ay əclaf, gətirəndə görmədin bu uşaqdı, ya... ya qadın?

Özümü itirmişdim, köynəyimin düymələrini bağladım, çarpayıda oturdum. O da danışmırı, yanımda, bir az mənə yaxın əyləşdi. Əl uzatdı, köynəyimin düymələrini açmaq istəyirdi, qəflətən ayağa qalxdım. Yaxşı fikir vermədim, deyəsən, qorxutdum onu. Otaqdan çıxmaq, Rüfəti əzişdirmək istəyirdim.

Mənim həyatımdakı qadınların əksəriyyəti mənimlə yaşış olublar. Ən kiçiyinin yaşı otuz-

dan aşağı olmazdı. Qaldı ki, qızım yaşında ola.

-Neçə yaşın var? - Yaşının on səkkizdən arıq olmayacağına əmin olsam da soruşdum.

Üzümə baxırdı, sualımı təkrar verməyə məcbur oldum:

-Eşitmirsən? Neçə yaşın var?

-On yeddi.

Elə bil başıma qaynar su tökdülər. Dörd divar arasında əsir edildiyi qəfəsdə çırpınan quş kimiydim. Havalı adamlardan seçilmirdim. Ot-ağın o tərəfinə, bu tərəfinə gedirdim. Televizora gözüm sataşdı:

-Yandır televizoru.

Səssizcə dediyimi elədi. Rüfəti yaxşı tanıyırdım, aşağı düşsəydim, bu qızın mənlik olmadığını desəm də, zamanı gələndə kişi kimi zəif damarıma basacaqdı. Kişi kimi o cümlələri götürməzdəm.

On dəqiqə sakitləşəndən sonra, özüm də bilmədim niyə, çarpayının üstündə, onun yanında oturdum. Əlindən tutdum:

-Bağışla, bu yaşda olduğunu bilsəydim, bura qədər sənə eziyyət verməzdəm.

Qız gülümsədi:

-Narahat olmayıñ, bu mənim işimdir..

Qıza açıqlandım, səsimi qaldırdım:

-Sənin işin indi oxumaqdır, fahişəlik deyil.

Hanı sənin böyüyüñ?

-Mən yetiməm. Kiçik bacım var.

Üstünə acıqlanmağıma peşman oldum.

-Bağışla, əsəbiyəm. Adama deyərlər, kişisən, gücün çatırsa apar, təmənnasız bax. Qınamaq asındı.

Qızımdan iki yaş böyük idi. Yox... Yenə də qızım yaşındaydı:

-Nə vaxtdan məşğulsan?

Gözlərimin içiñə baxdı, utanmadan:

-Bir ildir. - dedi.

-Bacının neçə yaşı var?

-Səkkiz.

-Nə işlə məşğul olduğunu bilmir, məlum məsələdir.

-Bütün gecə danışacaqıq?

Uşaqdı ki, uşaq... Elə bilirdi ona toxunacam.

"Heç kim özüylə qəbrə sirr aparmır" - deyərdi atam. Aparsayıdı, açılmış tarixi sirrləri oxuya-oxuya böyüməzdik. Qızım da bir gün öyrənsə ki, uşaqla yatmışam, üzümə tüpürər. Qarşısında dayanıb məndən digər kişilər kimi hərəkət

gözləyən bu uşağın fahişə olması mənim günahım olmaya bilər. Yatsaydım ciyinlərimə ağır bir yükün qoyulduğunu ömür boyu hiss edəcəkdir.

-Səninlə ancaq danışa bilərəm.

Haqlı olaraq susurdu. Onunla səhərəcən nələrisə aydınlaşdırmağa məndə də həvəs yoxuydu. Ayağa qalxdım, pəncərəni açdım. İsti deyildi, əsəbin bədənimə gətirdiyi hərarət məni boğurdu. Qız üzüdü, əlləriylə çılpaq qollarını ovuştururdu. Heç nə demədim, pəncərənin bir gözünü bağlayıb, digər gözünü bir az aralı saxladım. Mənə yaxınlaşdı, ciyinimə toxundu:

-Yaxşı adamsız.

-İnsan da demək olardı. Neçənci sinifə qədər oxumusan?

-Anam öləndə doqquzuncu sinifdə oxuyurdum.

-Qohum-əqrabən yoxdur?

Cavab vermədi. Susmaqda haqlı idi. Kişiilər qadınların danışması üçün pul ödəmirdilər.

-Keçirdiyim ad günümə bax!

-Bu gün sizin ad gününüzdü?

-Sabahdı.

-Bilmirdim.

-Hardan biləcəkdi?

-Sabah mənim də ad günümdür.

Üzünə baxdım. Gülümsəyirdi, gözlərinin içində qəribə parıltı vardı. İndi uşağa daha çox bənzəyirdi. Qızımla eyni gündə doğulmuşdu. Mənə "nə axmaq adamdır" deyəcəksiniz, istəristəməz qızımı onun yerinə qoydum. Mənə elə gəldi ki, qarşımızdakı qızımdır. Dodaqlarımı gəmirdəcək əsəb gəldi canıma. Hələ uzun müddət özümə gələ bilməyəcəkdir. Dəhşət idi, qızımı bu qızın yerinə qoymaq istəmirdim, düşüncələrim isə, kişi ləyaqətimi üstələyirdi.

-Sabah qızımın da ad günüdür.

Gözləmədiyimiz vəziyyətdə külək pəncərələri açdı, ikimiz də qorxduq, qız qışkırdı. Özümdən asılı vəziyyət olmadı, qızı qucaqladım.

-Qorxma qızım, qorxma. Qorxma qızım!

Sonra başından öpdüm. Birinci mərtəbəni qızın qışkığını yozan dostlarımın, yanındaki qadınların gülüşü bürüyəndə, sükut öz hökmüylə ikimizə hakimlik etmişdi. Qız səssizcə ağlayırdı.

O gün yer üzündə özümdən çox nifret

edəcəyim ikinci varlıq yox idi. Bir kişi kimi uzun müddət heç bir qadına da lazımlımadım...

Apriori

(hekayə)

Alın yazısına, qismətə inanmırıldı. "İnsan yalnız zövq almaq, xoşbəxt olmaq üçün yaranıbdır" - deyirdi, ürəyi hansı qadına, qızı isindisə, onlara qarşı fərqli niyyətlərlə addımlar atdı. Atlığı hər addımda sonsuz ümidi ləri vardi. Səmayə xanım oğlunun dağınıq gözlərindən utanırdı. Zamana tez vaxtda yaxşı qız təpib evləndirməsə, oğlunun arxasında türməyə ziyanətə gedəcək günlər uzaqda deyildi, ən pis halda isə, ürəyi yaralı, parçalanmış ana kimi qəbrinin üstə gül qoymaq ehtimalı da var idi. Dəfələrlə oğlundan şikayətlər bir-birinin ardınca gəlirdi: ya oğlunu rədd elə buralardan, ya da köçün gedin...

Zaman ağılliydi (qorxaqlar özlərini adətən ağıllı göstərirlər), evində kişi olmayan qadınlarla, qardaşı olmayan qızlarla gələcəkdə xatırlayacaqı xatirələri üçün günlər yaşayırdı. Yeni-yeni qadın qoxularını onlar marketin qapısından içəri girməmiş duyurdı. Qadınların eksəriyyəti dar düşüncələrində formalasdırıldığı sınaqlarından keçməmişdilər. Aləmində dilə gətirilməsi düzgün olmayan müxtəlif adlar, damğalar qazanmışdılardı.

Anası Səmayə bir gecə çox dad elədi, fəryad qopartdı. Yorulub yola gətirə bilmədiyi oğluna xəbərdarlıq etdi:

-Bir gün bezib gedəcəm. Səni də övladlıqdan siləcəm. - dedi, dizlərini çırpı-çırpı yerə çökdü, hönkür-hönkür ağıladı.

Zamanı anası çox danlamışdı, lakin bu vəziyyətdə görməmişdi. İlk dəfə utandı. Anasına yaxınlaşdı, qucaqladı. Bir neçə dəqiqəlik sükutdan sonra dilə gəldi. Anasını sevindirməyə özünü borclu hiss etməkdən çox, məcbur qalan adam kimi danışdı:

-Bağışla, qurban olum. Bəsdir e, mən də bezdim avaraçılıqdan. Get, kimi istəyirsən al. Orta məktəbi qurtaran qız olsa yaxşı olar. Gözü açılmış qız istəmirəm, ev qızı olsun.

Səmayə xanım sevindi.

-Bəs necə? Nə görmüsən o pozğunlarda? Sinif yoldaşının qızı var. Məktəbi bu il qurtarıb. Hər telefonda danışanda anası mənə söz atır ki, onsuz da oxumur, yaxşı qismət olsayıd verərdik. Qız çöl nədir bilmir heç.

Zamanı fikir götürdü.

-Qızı görmüsən? Heç olmasa, mənə də yaraşsin. Bu qızla sabah çölə-bayıra çıxməq var.

Səmayə xanım gülümsədi:

-Göyçəkdi. Bir suyu sənə çekir.

Zaman sevindi.

-Daha de dünyə gözəlidir də.

Səmayə əvvəlcədən aldığı üzükə sinif yoldaşı, neçə illik rəfiqəsi Ruhanəgilə getdi. Ərsiz olan iki qadın səhbəti çox uzatmadılar, aralarında razılığa gəldilər. Nişan etməmiş birbaşa toyun olacaqı ayı dəqiqləşdirdilər. Ruhanənin əri bir il bundan əvvəl şəkərdən haqq dünyasına qovuşmuşdu. Arvadına və qızına miras qoyduğu iki obyektdən hər ay yaxşı pul gəlirdi evə.

Səmayəgili də qazancı pis deyildi. Hər iki ailənin toyu uzatmaq üçün heç bir səbəbi yoxuydu.

Səmayə özüylə gətirdiyi üzüyü gələcək gəlininin barmağına taxdı, alnından öpüb xeyir-duasını verdi.

Gəlin olacaq Sevil on səkkiz yaşında özünü otuz ilin arvadı kimi hazırlamışdı. Zamana isə, evdə arxayın ola biləcək qadın lazımdır. Gözü açılmamış, anasına qulluq edəcək qadın!...

Payızın ilk oğlan çağını xatırladacaq aydı - Sentyabr.

Toyuna on beş gün qalmız Zaman məhlədə üç ildi görüşdüyü dul qadından - Şəbnəmdən başqa, telefonundan digər qızların, qadınların nömrələrini silmişdi. Özündən on yaş böyük olan Şəbnəm o biri görüşdüyü qadınlar kimi onun cibini güdmürdü. Əksinə, yeri gələndə, xeyri dəyəcək məsləhətlər verirdi. Bəzən Zaman heyfslənərək bildirmişdi ki, aralarındaki yaş fərqi baxmayaraq, həyatındakı ilk kişi olsayıd, ailə quracağı qadın mütləq Şəbnəm olardı.

Səmayə oğluyla Şəbnəm arasındaki münasibətə dəfələrlə öz iradlarını bildirmişdi. Şəbnəmdən ayrılmaga Zamanın ürəyi gəlmirdi. Bir neçə dəfə özü ayrılib, təkrar yenə Şəbnəmə qayıtmışdı.

Nə qədər çox insanla ünsüyyət qursan, dəfələrlə sevsən, sonunda yenə doğmalıq hiss etdiyin, bağlandığı insana geri qayıdırısan. Zamanla Şəbnəm arasındakı münasibət ilk aylardan uzaq, sonradan isə, izah oluna bilinməyəcək bağlılıq, fərqli hissələrdir.

Səmayə razı deyildi - oğlu Şəbnəmi toyuna çağırırsın. Şəbnəm özü toyda iştirak etmək isteyirdi.

Saat altıdır. Qız tərəfdən də, oğlan tərəfdən də gələn qonaqlar əvvəlcədən dəvətnamələrində nömrəsi yazılmış yerlərində əyləşdirilər. Şəbnəm bəy-gəlin stoluna yaxın, qonşuların arasında yox, Zamanın qohumları arasında oturmuşdu. Səmayə qəsdən o yeri göstərmişdi, oğlunun xoşbəxtliyini görsün, qadınlıq qüruruna toxunsun, toydan sonra hər şeyə nöqtə qoysun.

Bəylə gəlin gələnə qədər Şəbnəm Səmayənin həkim olan bibisi qızı ilə tanış oldu. Vaxt keç-dikcə həkimlə səhbəti səmimi, açıq olurdu. Həkim qızların düzgün tərbiyə olunmamasından gileyənirdi. Evinə gizli özünü bərpa etməyə gələn qızlardan danışırı. Şəbnəm isə, əlini çənəsinin altına qoyub, sadələvh uşaq kimi dinləyirdi. Məclisdəki bəzi qonaqlar səbirsiz idi, yeyib-iç-mək çıxdan başlamışdı.

Budur, vağzalı sədaları altında gəlin bəyin qoluna giribdir, ikisi də asta-asta pilləkanları qalxırlar. Şəbnəm divara vurulmuş televizora baxır, Zamanın qoluna girmiş gəlinin yerində özünü təsəvvür edirdi. Bədəninə qəribə istilik gəlirdi.

İnsanın özünün özünə pərt olması xoşagəlməz hissələrdən başqa heç nə deyil. İçində nələrsə qırılır. Dişinin ağrısı başına vuran kimi, inciyən ruhunda bədənini sizildədir, ağrı verir. Elə bir gün gəlir ki, açılan bütün yaralar qabıq bağlayır, bəzən unudulur, üzündən üzərlər alır.

Bəy-gəlin zala daxil olanda qonaqların çıxuayağa qalxır, əl çalırlar. Səmayənin həkim qohumunun üzündə çəş-baş adamların ifadəsi vardi:

-Elə bil gəlini hardasa görmüşəm.

Şəbnəm bəydən gözlərini çəkmirdi, ona həsrətlə baxındı. Səmayə, onların münasibətlərini bilən qonşular arada gözlərini ona dikirdilər. Cavanlar səbəbkarları aralarında görünməz etdirilər. Nigah mərasiminin olduğu məqamıydı. Nigahi kəsən qadın hər toyda təkrarladığı sözləri bu toyda da deyirdi.

Həkim qadın yenə qaşqabaqlı dedi:

-Vallah, bu gəlini görmüşəm. Elə bil bizdə olubdur.

Şəbnəm indi qadının dediklərinə fikir verirdi:

-Başa düşmədim. Bilmirsiz evinizə kim gəlir, kim gedir?

Həkim qadın:

-Bəyəq izah elədim axı, indiki qızlar...Ay aman!...Allah mənə ölüm ver.

Həkim qadın stula çökür.

-Mən nə iş görmüşəm, ay allah. Mən bu gəlini... Şəbnəm stekana şirəsüz, qadına uzadır, ona yaxın stulda əyləşir.

-İçin. Nə oldu sizə?

Qadın şirədən içir, gözləri yaşlıydı.

-Mən hardan biləydim ki, bu ləçər bizə gəlin gəlir. Bilmirdim axı!..

Şəbnəm televizordan gəlinə baxdı.

-Belə de. Bu gəlinin on səkkiz yaşı var hələ.

Həkim qadın:

-Ağzımı açsam böyük biabırçılıq olacaq. Səmayə bunu hardan tapdı?

Şəbnəm gülümşəyir:

-Rəfiqəsinin qızıdır.

Həkim qadın:

-İndi mən neyniyim? Səmayəyə necə deyim ki gəlinin...

Şəbnəm qadının sözünü kəsdi:

-Sakit, nə danışırsız? Yaxşı ki, stolda ikimizdən başqa heç kim yoxdur. Uşaqdı da, deyəcəksiz nə olacaq? Qaytaracaqlar geri, ortalıqda qalıb pozulacaq.

Həkim qadın stolun üstündən götürdüyü salfet-kayla üzünü tərini sildi.

-Narahat olma, belələri səhrada da özünə yol tapar. (gözləri təzədən doldu) Yazıq Zaman, gəzdi-gəzdi, axırdı pozguna qismət oldu.

Şəbnəm:

-Səmayə xanımın arzuladığı gəlindir. Lazım deyil daha, ağzınızı açsaz, siz də biabır olacaqsız. Məndən də arxayı olun. Heç kimə bir kəlmə də demərəm. Siz də fərz edin ki, o qız yanınızza gəlməyib.

Həkim qadın:

-Bu qız üzümə baxanda utanmayacaq?

Şəbnəm:

-Əsas odur, ev qızıdır. Siz qonaq kimi sonakan oturun, susun. Səmayə xanım, qeyrət, namus düşkünüdür. Bilsə, ürəyi partlayar.

Bir müddət ikisi də susur. Zaman nigahı kəsən qadının gələcək arvadiyla evlənib-evlənməməsiylə bağlı suala üç dəfə "bəli...bəli...bəli..." cavab verməsi həkim qohumunu hövsələdən çıxardır. Zalda hər kəs gəlinlə bəyi alqışlayır. Həkim qadın balaca qara rəngdə olan toy çantasını götürür, ayağı qalxır;

-Vallah boğuluram, axıracan otura biləyməcəm. Gedirəm pulumu yazam, cəhənnəm olam.

Şəbnəmə nə isə deməyə imkan vermədi, iti addımlarla gəlinlə bəyin başına yiğışan qonaqların yanından əsəbi keçdi.

Qohumunun zalın qapısından çıxdığını görən Səmayə Şəbnəmə yaxınlaşır, qasqabaqlı, könülsüz soruşur:

-Nə olub?

Şəbnəm:

-Pul yazdırmağa getdi.

Səmayə gəliniylə oğluna, sonra Şəbnəmə kınayə ilə, qalib gələn qadın kimi baxdı. Əksinə, Şəbnəmin gözləri gülürdü, Səmayənin gözlərinə dik baxdı. Onun düşündüyündən fərqli olaraq kədərli yox, bəxtiyar, şad, böyük uğur qazanan qadın idi.

Taleyini yazan qələm onun əlində deyildi, əri ölümdən sonra Zamanla adı ikiyə çıxmışdı. Ona həmişə əxlaqsız qadın kimi baxan Səmayənin seçdiyi on səkkiz yaşı təzə tamam olmuş gəlinin isə, şəhvəti tale yazan qələmin mürəkkəbindən tökülənlərə oxşamırdı.

Heyfslənirdi!... Kaş, Səmayə həqiqətlərdən sonra, onu da müqəddəs biləydi!...

SATILMIŞLAR

(hekayə)

Şəhərə yenicə qədəm qoymuş qışın soyuğundan qorxmurdı. İçində odun dolu balaca köhnə soba olan bir otaqlı mənzildə iki azyaşlı uşağıyla; qızı və oğluyla bir il əvvəl tanış olduğu bu şəhərdə yaşayırdılar. Qonaq kimi, ömür boyu sakın kimi yaşayacaqları hələ məlum deyil... Övladları yatdığı üçün işığı söndürmüdü. Əvvəlcədən aldığı şamı yandırdı, sobaya yaxın masanın üstündəki dəftər qələmə yaxın qoydu. Soba yalnız otağı isidirdi, şam isə rahat yazmağı üçün işiq salacaqdı. Masanı ləp qabağa çəkib əyləşdi. Hardan, necə başlayacağını bilmir, qaranlıqda yatmış balalarına kədərlə baxmadıdan məlum olurdu ki, yazdıqları onlara aid olacaqdı. Dəftəri açdı, dərindən ah çəkdi. Qələm əlində əsirdi, həyəcanlıydı. Cox fikirləşəndən sonra yazmağa başladı:

“Övladırm, sizə baxıram, ürəyim qan ağlıyır. Bilmirəm nəyin dərdini çəkim. Atanızın məni atıb getməyindənmi, yoxsa sizi atasız qoymağınanmı yazım? Bəli, atanız məni aldadıb. Məşuqəsi olan varlı bir qadınla yaşayır. Onu hamımızdan üstün tu-

tub. Bir gün gedib onu tapmışdım. Danışdığınız kimi, gərək bu gün yanınızda olaydı. Amma o qadın baxa-baxa məni qapıdan qovdu. Ağlaya-ağlaya qovdu. Bilmirəm bunları sizə niyə yazıram. Eh, həyat çox çətindir, balalarım. Çoxlu insanları olan bu şəhərdə gərək hamı bir-birinə həyan olsun. Bu şəhər atanızla bizi ayrdı. Atanız indi geyimi kimi çox dəyişib. Əslində atanızın günahı yoxdur. İmkansızlıq atanızı itirməyə məni məcbur etdi. Eh, fikirlərim dağınıqdır, balalarım. Son günlər yaman tez-tez atanız yadına düşür.

Bilirsiz, orta məktəbdə oxuyanda müəllimənin bizə verdiyi ev tapşırığını indi-indi qanıram ki, nə deməkdir? Uşaq ağlımiza görə cavab yazmalıydıq. Həyat nədir? Mən məktəbi beşinci sinifə qədər oxumuşam, qızım. Doğuluğum kənddə qızların çoxunu ataları ya məktəbə qoymaz, ya da ki, mənim kimi alayarımçıq oxudardılar. Bir az böyüdük, oğlanların da fikri-zikri bizdə oldu, işimiz tamamlandı. Mütləq ərə getməliydik, toyumuz olmalıydı. Atanız isə kəndin ən yaraşlı oglanıydı. Qızların çoxu atanıza vurulmuşdu. Bəzi gəlinlər də ərlərini aldatmağa dünəndən razı idilər. Amma atanız Alahdan qorxan kişi idi, ya da mən elə bilmışəm...

Dərd bu deyil, dərd gözlərimizi açanda hər şeyi geridə qoymağımızı görmək idi.

Məcbur kendimizdən çıxanda hər şeydən əlimizi üzümüzük. Ölümən qaca-qaca ölümü arzulayırırdıq. Yادımnan heç çıxmaz, oğlum, qatarda gözlərini açanda çox qorxmışdır. Atanı - ərimi əlimdən alan şəhərə ilk dəfə ayaqlarım dəyəndə mən də sənin kimi qorxmışdım, gözlərimi sənin kimi bərelətmışdım. Heç birimizin yaşamağa həvəsimiz qalmamışdı. Hər şeyə təzədən, heç nə olmamış kimi başlamaq, zamanla yaddan çıxartmaq, nətər deyim bilmirəm, adama toxunur...”

Qadın yenidən uşaqlarına nəzər saldı. Bacı-qardaş yorğanlarından bərk-bərk yapışmışdır, sanki özlərini yorğanlarının altında gizlətmək isteyirlərmiş kimi...

Qadın təəccübəndi: “Nətər yəni? Soba onları isidmir?” Öz-özünə deyinməyə başladı. Ona elə gəldi ki, şəhərin özünə qonaq dəvət etdiyi qışın soyuğu sobaya da öz təsirini göstərib - ondan başqa.

Zamanın hansısa bir məqamında vicdanımızın qarşısında bizi məhkum kimi çıxardan səhvimiz və ya səhvərimiz olanda içimzdən elə alışırıq ki, dünyani şaxta, boran öz ağuşuna alsa belə, bizə tə-

sir edən deyil. Yanan ürəyimizin istisi bütün istilik cihazlarını əvəz edir. Qadının səhvini, yoxsa ərinin səhvini deyim, bilmirəm, öyrənəndə başlanğıcda çox qınadım. Zamanla isə qınamadım. Nə bilim, yəqin, mənim üçün həyatda ən pis hadisənin müdafiə ediləsi tərəfi var. Nəticədə heç kim müqəddəs deyil!... Bəlkə, ona görə öz aləmimdə qadına vəkillik də etdim. Əvvəlcə qəhrəmanımı size tanıdırmaq isteyirəm...

O, işgal olunmuş rayonların birinin tanınmayan kəndində, heç xəritədə adı da yoxdur (xəritədə olub vaxtından tez silinən o qədər kəndlər var ki...) - ailənin üçüncü qız övladı kimi dünyaya göz açmışdı. Orta məktəbi yarımcıq oxumuşdu. On yeddi yaşında onların diliylə desək dədə evindən ər evinə gəlin köçmüdü. Kənddə qızların tez ərə getməsi ataların fəxridir. Öz sözüdür ki, qat-qat özündən gözəl birisinə qismət olmuşdu. Dediyiñə görə, qonşu kəndlərin qızlarından gəlininəcən ərinə eşq məktubları gəlirmiş. Əri heç birinə fikir vermirmiş. Onu seçib, onu sevirmiş.

Gözlərini açıb keçən bir-neçə ilə nəzər salanda artıq iki övladları vardı. Üç yaşında oğlu, iki yaşında qızları. Bir müddət xoşbəxt yaşıdlar. Düz deyirmişlər, xoşbəxtlik daima olmur. O da insan kimi vaxtı çatanda insandan bezir. Gedəndə isə kədərlə, uğursuz günlərlə yerindəki boşluğu doldurur. Guya, tərk edilənə təsəlli verir...

Bir müddətdən sonra gözlərini açanda özünün, ailəsinin, valideynlərinin, nəsil-nəcabətinin, bütöv bir kəndin və daha sonra bizim rayon da içində olmaqla kifayət qədər rayonların və n...qədər kəndlərin sakinləri şəhərdəyidilər. Əyinlərdən paltar olmasına baxmayaraq öz dillərdə özlerini lütüryan adlandırdılar. Həm onlar tərəfindən, həm də onları qarşılıyanlar tərəfindən...

Sonra yenə ürəklər yandı, gözlər həlqesindən çıxacaq qədər ağladı. Canlarını oralarda tapşırın n... qədər ölenləri, n... qədər əsirləri demirəm!...

“İlk aylarda hər birimizə elə gəldirdi müvəqqəti qonaqlarıq və hər birimiz bir yerə yerləşdirilənə qədər, o yerə öyrəşib doğmalaşana qədər elə bildiklərimiz bizə təsəlli oldu. Vəziyyət çox ağır idi-sübə açılmamış insanların ala-qaranlıqda çörək növbəsinə duracaq qədər...

Bəziləri başlarına gələnləri qiyamətin əlaməti, cəhənnəm zənn edib üşyan, bəziləri də sağ-salamat qaldıqları üçün şükür edirdilər.

Aradan iki il keçdi. Hər kəs yerlərinə alışdıqdan

sonra yavaş-yavaş bir-birilərinin evlərinə gedиш-gəliş etməyə başladılar. O da xeyir-şər günlərində qohum-əqrabarı bir yerə toplamaq üçün, yadlaşış itməmək üçün... Halbuki hər kəsin psixologiyası kifayət qədər pozulmuşdu. Hər şeyə sıfırdan başlaya bilməyib daxilən parçalanmış ailələr də yavaş-yavaş üzə çıxırdı. Bunlardan biri də otaqda uşaqlarıyla tək qalan qəhrəmanım idi. Yenə nə isə düşünürdü, nə isə yazmaq üçün...

Birdən əlini saxladı, qeyri-ixtiyari həyəcan keçirməyə başladı. Sobaya övladlarından da yaxındır, lakin üzüdüyüni hiss etdi. Çöldə maşının saxladığını eşidəndə pəncərədən baxmaq üçün ayağa qalxmaq istədi, dayandı. Düşünürdü, hər şey onun istədiklərinin əksi ola bilər; yenidən məyus, pərt olmaq istəmirdi. Qapı ağızından ayaq səslərini eşidəndə bədənin titrədiyini hiss etdi. Qapı açırla iki dəfə açılonda isə gözləri doldu, əlləriyle üzünü bağladı, elə bil gələn qonaqdan utanırdı. Bir kişi otağı daxil oldu və işıqları yandırdı. Gözlərinin qızarmasıından əvvəlcə ağladığı aydın idi. Yerdə yatan uşaqlara baxa-baxa onlara elə yaxınlaşırı ki, təki balacalar soyunmayı unutduğu ayaqqablarının səsinə oyanmasınlar. Dizlərini yerə qoydu, hərəsinin başına ehmalca sıgal çəkdi. Gözləmədiyi halda qadın ərinin sakit hönkürtüylə ağladığıni eşidəndə əllərini üzündən götürdü. O da ağlayırdı. Ayağa qalxdı, əriylə bağlı xatirələrini xatırlaya-xatırlaya ona yaxınlaşdı, sərt qarşılıq verməsindən qorxsə da yaxınlaşdı. Kişi başını qaldırıb hər şeyini itirmiş adamlar kimi yazılı baxışlarla baxdı. Sonra ağır-ağır ayaq qalxdı. Ağlamağa, qucaqlaşmağa həsrət adamlar kimi bir-birilərini qucaqlayıb ağlaşdırılar.

Məskənin tanımadığın başqa bir məskənlə əvəz olunanda öyrəşənə qədər özünü səfillər kimi hiss edirəsən. Avaralar kimi gününü bir-birinin ardınca boş-bekar yola verdiyini düşünürsən. Tədricən özünə inamın itəndə isə doğmalarının səndən soyumağından şübhələnirsən. Baxmayaraq ki, sən onların yaxşılıqlarını həmişə istəmisən. Keçmişini, gələcəyini danışmaq üçün ən yaxın insanı axtarırısan. Gələcəkdə necə olmaq istədiyini, keçmişdə kimlərə görə kimlərin qarşısında nələr, nələr etdiyini, necə pis vəziyyətdə qaldığını izah etmək üçün...Qarşındakını yorana qədər... səni səbrlə dilləyəndə isə danışdıqlarının ona zövq verdiyini düşünəcək qədər danışmaq istəyirsən. Onlara unuda bilməyəcəkləri, ömür boyu xatırladacaq “sə-

“nin” həmişə arzusunda olmusan. Beləliklə, özün də bilmədən qurban rolunu oynayırsan. Həqiqətdə isə hər kəs öz işini görür. Köhnə çarpayıda yan-yanə uzanmış, əslində bir-birilərinə yadlaşan ər-arvad kimi... İkisi də gözlərini qarşılardakı lüt divara zilləmişdilər. Qadının gözləri dolmuşdu, əri ona baxmasa da görmüş kimiydi. İkisi də danışmaq isteyirdi, insan kimi isti söhbətə ikisinin də ehtiyacı vardı. Lakin çıxılmaz vəziyyət onlarda nə həvəs qoymuşdu, nə də güc... Qadın yerindən qalxıb oturdu. Yoldaşı eşitsin deyə “off” etdi. Susmaqdan yorulan ər də onun kimi çarpayıda oturdu. Susmaqla heç nəyin həll olunmayacağını o da dərk edirdi. Sükutu özü pozmalı oldu:

-Hər şey balalarına görədir.

Qadın yerlərini sobaya yaxın saldığı döşəkcələrdə yorğana bərk-bərk bürünən onlardan fərqli olaraq rahat yatan övladlarına baxdı. Məyus görkəmindən ərinin dediklərini təsdiqlədiyi məlum idi.

-Hər şey balalarımıza görədir.

-Sən özün birinci istədin.

-Birdən qayıtmadın?

-Mən uşaqlara görə edirəm hər şeyi. Vaxtı çatanda qayıdacam.

Qadın bu dəfə ərini birdəfəlik itirmək qorxusunun həyəcanını keçirdi. Üzü də qaralmışdı, qaranlıq olsa da əri onun simasını başqa gözlə görürdü. Qadın ürəyindən səsini başına atmaq, çıçırmak, qonşularını da yuxudan dəli kimi oyatmaq üçün qışkırmak keçdi. Susdu, burda da övladları üçün susdu. Onları şirin yuxudan oyatmaq olmazdı. Yorğanı bir tərəfdən dışləriylə, bir tərəfdən də əlləriylə sıxbı sakit hisçirtilarla ağlamaklı guya özünü sakitləşdirirdi. Kişinin də gözləri dolmuşdu. Arvadının başını sinəsinə söykədi, piçılıyla qulağına;

-Daha gecdir. Özün o qadınla danışdın. Özün məni bu işə vadar etdin. Uşaqları fikirləş..

Qadın iki dişi arasında sıxdığı yorğandan da əlini üzdü, sakit üşyanına son qoydu. Başını qaldırıb ərinin gözlərinə baxanda ona elə gəldi ki, uğursuz gələcəklərini görür, ərinin gedəcəyi yolları qayıtmak üçün bağlandığını görür:

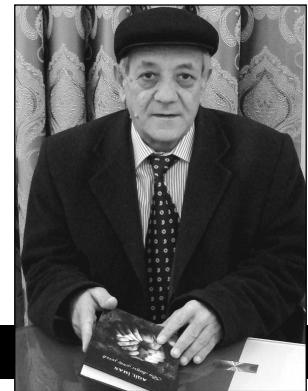
-Qayıdan deyilsən. O qadın səni mənə qaytaran deyil. Bilirəm, qayıdan deyilsən..

Qadın bu sözləri təkrarladıqca ərini özünə bərk-bərk sıxırdı, səhərin açılmasını istəmirdi. Kişi isə bircə şeyi dərk etmişdi; qadınlar onun ətrafında pərvanə olsalar da o, onların heç birini ta-

nıya bilməmişdi və yalnız hadisələrin qarşısında aciz qalmışdı. Bütün bunlara arvadiyla birgə övladları üçün dözürdü. Onların əlində səbəb vardı - övladlar. Övladlar isə bəhanə ola bilməzdi.

Səhər açıldı. Balacalar isə yuxudan doymamışdilar. Heç onların oyanmağını valideyinləri də istəmirdilər. Ana evdə yoxuydu. Ata birinci oğluna baxandan sonra onun başından öpdü. Sonra qızının iki hörülüş saçına sığal çəkib əlindən öpdü. Ev adlandırdığı idarənin otağına da son dəfə nəzər salandan sonra qapıdan çıxdı, həyətə ağır addımlarla həvəssiz düşdü. Sevmədikləri qonağın yad qadının arvadının ovcuna pul sıxdığını, arvadının isə sıxıldığını gördü. Özünü onları görməmiş kimi apardı. Maşına minmək üçün ikisinin də yanından saymazyana keçdi. Bunu görən yad qadın arvadiyla yanaq-yanağa görüşdü, ən böyük mükafatın qalibi kimi başıdik o da maşına tərəf addımladı, kişinin yanında - arxa oturacaqda oyunu udan qalıblər kimi əyləşdi...

Ər-arvadın qucaqlaşmağı uzun çəkmədi. İkisi də qapının ağızında kiminsə olduğunu hiss edib aralaşdırılar. Aralarında məsafə yaratdılar. Qadın qapıdan otağa keçməyi özünə rəva bilməyən, bəhalı kürklə qışın soyuğundan isinən qadını - ərini ondan, övladlarından qoparan o yad qadını gördü. Kişi də qapiya tərəf baxdı. Yad qadın qəzəbli gözləriylə ona getmək vaxtı olduğunu söyləyirdi. Gördüyü səhnə onu sonradan kişini sorğu-sualı çəkəcək qədər qısqandırmışdı. Kişi cibindən pulları çıxartdı. Övladlarının anasının gözlərinə sonuncu dəfə baxırmış kimi baxdı və ovcuna sıxdı. Sonra sonuncu dəfə əyilib yenidən övladlarının başlarını qoxlayıb öpdü. Qarşısındaki qadına baxmadan qapının ağızında onu gözləyən qadına tərəf getdi. Qapını örtəndə gözləri yenidən yaşardı. Övladlarının başında qalan qadın isə hisqıra-hisqıra masaya yaxınlaşdı, hirsini uşaqları üçün yazdığı vərəqdən çıxdı. Vərəqi əzib hikkəylə sobanın içində tulladı. Bu dəfə uşaqlarının vaxtsız oyanaşmasını vecinə də almadı. Bacardığı qədər hönkürtüylə ağladı. Özü də bilmədən satlığı, itiridiyi kişi onu çox yandırmışdı, ikisi də satılmışdılar. Bir səbəb vardı - övladları üçün... Ona görə də torpağın altınacan susmağa məhkumdar... Övladlar isə bəhanə ola bilməzdi!...

MÜTƏLLİM HƏSƏNOV

Qaytarmalısan

(Günlərini mənasız keçirən gənclərə)

Səllimi gəzirsən, yol seçimində
Bir boşluq yaranıb sənin içində.
Bu kifir dünyanın köchaköydə,
Vətənə borcunu qaytarmalısan.

Çevrilib şimşəyə, dönüb küləyə,
Son verib hiyləyə, məkrə, kələyə.
Bu yerin, bu yurdun oğluyam,-deyə,
Vətənə borcunu qaytarmalısan.

Düşmənin üstünə cumub şir kimi,
Qoç Koroğlu kimi, Cavanşir kimi.
Dünyaya hökm edən cahangir kimi,
Vətənə borcunu qaytarmalısan.

Tərsinə fırladıb çərxi, zamanı,
Daha seçməlisən yaxşı-yamanı.
Yox edib yurdundan çəni-dumanı,
Vətənə borcunu qaytarmalısan.

Türklüyü, birliyi bayraq eləyib,
Məmləkətə xoş diləklər diləyib.
Canını vətənə qurban eləyib,
Vətənə borcunu qaytarmalısan.

Göyçənin

Yaman kədərlisən, ay Əli Vəkil,
Görən gəlibdimi yazı, Göyçənin.
Ürəyində gur ocaq çat, od qala,
Qoy var olsun sözü, sazi Göyçənin.

Zirvəsindən duman, çıskın dağılsın,
Göyçəlilər Göyçəsinə yiğilsin.
Yeni Ali, Ələsgərlər doğulsun,
Qəbul olsun hər murazı Göyçənin.

Qanadlansın şeirin dağa, arana,
Adın şəfəq saçısın ulu zamana.
O taylı, bu taylı Azərbaycana,
Zinət versin xoş avazı Göyçənin.

Yaylaqlar oylağın, bulaqlar təbin,
Ulu Göyçə olsun dostun, həmdəmin.
Silinsin qəlbindən kədərin, qəmin,
Rövnəqlənsin sərvinəz Göyçənin.

Səməd ağa saz səsindən oyansın,
Səttaroğlu keşiyində dayansın.
Hər tərəfi gül-çiçəyə boyansın,
Əskilməsin işvə-nazı Göyçənin.

Eldar, Araz yeni dastan bağlaşın,
Zəki, Qılman sevincində ağlasın.
Aşıq Altay "Cəngi" üstə çağlaşın,
Olsun oğlu, qızı razı Göyçənin.

Gözəllər dilindən saçılışın ənbər,
Zövq alsın Müzahim, Təvəkkül, Qənbər.
Mənsur qələmində min söz göyərdər,
Şadlanar həm çoxu, azi Göyçənin.

Hikmət məclisidir obası, eli,
Sözə bəzək vurar Məcnun Göyçəli,
Dillənər, göllənər hey "Göyçəgülü",
Hamı adətindən razı Göyçənin.

Gün olsun ki, zəfər himni çalınsın,
Şöhrətlənsin, hər igidi tanınsın.
Günçixanda, günbatanda anılsın,
Xoşbəxt olsun oğlu, qızı Gøyçənin.

Dünyanı məhv edər mənəm-mənəmlık

Davalı kinoları uşaqqən çox sevərdim,
istər bizimki olsun,
istər yad,
kim öldürüb, məhv etsə
"bizimkidir", - söylərdim.
Sonra da qıcıq verib,
uşaqlar arasında
bizimkilər qalib gəldi, - deyərdim.
ötüşdü aylar, illər,
dava gördüm özüm də,
"girov", "şəhid" kəlməsi
gəlib bitdi dilimdə.
o gündən davalı kinolar da,
o kinoların vurub-uçuran
qəhrəmanları da
düşdü mənim gözümdən...
Neyləyim ki,
bu olmadı mənlik.
demə dünyani
məhv edərmiş mənəm-mənəmlık!

Dünya çalxalanır...

Bu dünya yaman qarışıl,
Yaman çalxalanır elə.
Şaxtası ilik dondurur,
Nəyə arxalanır belə.

Nə borcu var, nə umusu,
Gah qurddu, gah əl quzusu.
Qandır, qadadir ruzusu,
Fikri haçalanır elə.

Razidir özündən özü,
Min sifət görübdü üzü.
Şər əməldən doymur gözü,
Baş girləyir elə-belə.

İndi

Dünyanın işinə çəşib qalmışam,
Çaqqlallar boz qurda meydan oxuyur.

Qarğa öz yuvasın bəyənmir daha,
Hörümçək tor deyil, cələ toxuyur.

Zirvədə uçmağı unudub qartal,
Bülbül kəkələyir, sar cəh-cəh vurur.
Tülükü aslanlarla çıxır savaşa,
Çaqqlal meydənlarda ceyrani yorur.

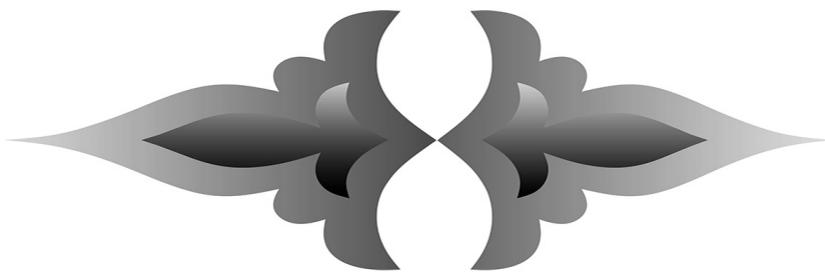
Balıqlar tərgidib daha üzməyi,
Gəmi arzulayır minib gəzməyə.
Bildirçin dilini yadırğayıbdir,
Indi meyl eyləyib ingiliscəyə.

Qu quşu bayquşla edir aşnalıq,
Qazlar tükün töküb lüt-üryan gəzir.
Qoçlar libasını dəyişir tamam,
Qoyunlar bu dərdə tablayıb dözür.

Qurbağa bəyənmir ta bataqlığı,
Yaylaqda özünə villa tikibdi.
Tısbağı evlənib şirin qızıyla,
Özünə rahat bir mövqe seçibdi.

Meşələr həsrətdir pələng səsinə,
Bulud şaqqlıdamır şaraqhaşaraq.
Bu dünya tərsinə fırlanır indi,
Bu dünya yaranıb nahaq, çox nahaq.

VAHİD MƏHƏRRƏMOV

QOŞA MƏZAR

(hekayə)

Cəmil kişinin Bakı-Füzuli marşrutunda sürücü işlədiyi beş ildən çox olardı. O günlərdə elə bil vaxt, zaman tez ötüb keçirdi. Təsadüf elə gətirmişdi ki, onun burada işə başlaması ilə ermənilərin kənd-kəsəklərimizə hücum etmələri üstüste düşmüdü. Elə bil mariğa yatmış düşmən onun bu yerlərə ayaq basmağını gözləyirmiş. Arxada qalmış ömrünün yarından çoxunu sükan arxasında keçirən Cəmil kişi bu illər ərzində ağrı-acılarla, qan-qada ilə dolu çox hadisələrin şahidi olmuşdu. Füzuli rayonunun ermənilər tərəfindən işgal edildiyi günü isə heç vaxt yadından çıxarılmayacaqdı.

Aman Allah, Cəmil kişi həmin gün nələr görədi, nələr eşitmədi, nələrin şahidi olmadı! Ayaqyalın, başıaçıq, ev-eşiyindən payi-piyada didərgin düşüb qaçan ağsaqqallar, ağbirçəklər, körpələr. Qadınların, uşaqların çığır-bağırtısı ürəkləri yandırıb gözləri yaşıardırdı. Ermənilərin zülmü ərşədirənmişdi. Kimisi at arabası ilə, kimisi yük və minik maşınları ilə, lafetli traktorlarla, motosikletlərlə doğma ocaqlarından, dədə-baba yurdandan baş götürüb qaçırdı. Bu qaçhaqaçdan, bu qovhaqovdan vahimələnmiş hamilə bir qadın elə yolun ortasındaca keçinmişdi. Yaxın qohumları onun meyitini "Belarus"un lafetinə qoyub aparırdılar. Görəsən, harada dəfn edəcəkdilər o bədbəxti? Yaziq gəlinin ana-bacısı, qohum-əqrəbəsi elə lafetdəcə, meyitin ətrafinə yığışib ağlaşır, vay-şivən qoparır, saçlarını yolur, üzlərinə əl atırdılar. Onların dərdlərinin üstünə daha bir dərd də gəlmişdi.

Yolda-izdə bir az ləngiyənləri düşmənin odlu gülələri haqlayırdı. Ona görə də, hamı başını götürüb var gücü ilə qaçırdı ki, hədəfdə olmasın, atəşə tuş gəlməsin. Tez tərpənsin ki, ölümün pəncəsindən yaxasını qurtara bilsin. Daşnakların atdıqları top mərmiləri yaxınlıqdakı yüksəkliklərə düşüb partladıqca, ətrafa qorxunc səs-küy saldıqca camaat bir az da vahimələnirdi. Asfalt yolla hərəkət etmək də getdikcə çətinləşirdi. Yolun kənarları ilə qaçan adamlar özlərini birtəhər avtobusa salmaq istəsələr də, yer olmadığını görüb, yollarına piyada davam edirdilər. İynə atsaydın salonda yerə düşməzdi. Ayaq basmağa da yer yox idi.

Bax, həmin gün Cəmil kişi çox çətin də olsa, sərnişinlərini dəhşətli təhlükələrdən qurtarıb mənzil başına sağ-salamat çatdırıbilməşdi. Əmkanı yetdiyi qədər çalışırdı ki, heç kəsi yolda qoymasın. Şahidi olduğu bu faciəli və dəhşətli gün Cəmil kişinin yaddaşına qara hərflərlə yazılmışdı. O günü xatırlayanda həmişə qanı qaralır, gözləri yaşıardı. Özünü çox pis hiss edirdi.

Ermənilər Füzuli rayonunun kəndlərini işgal etdikcə sürücülərin yolları qısalırdı. Vəziyyət gərgin olan günlərdə son dayanacaqları Daşburun qəsəbəsi idi. Soyuq qış günlərinin birində ordu hissələri ağır döyüslərdən sonra düşməni sıxışdırıb geri oturtdı. Füzuli rayonunun bir neçə kəndi və Horadız qəsəbəsi ermənilərdən azad edildi. Ondan sonra avtobus sürücülərinin yolu bu qəsəbəyə qədər uzandı.

Cəmil kişi xeyirxah, ürəyi yumşaq adam idi.

Çalışırdı ki, imkanı daxilində hər kəsə kömək eləsin. Yıxılana əl atır, pənah dururdu. İmkansız qocalara, uşaqlara həmişə güzəştə gedirdi. Hərbçilərdən çox vaxt pul almırıldı. Hamını xoş dindirir, heç kəsi acılamırıldı. Bəzən elə olurdu ki, sərnişinlərdən kiminsə biletin pulunu ödəməyə gücü çatmırıldı, yarısını verirdi. Belə olanda Cəmil kişi hirsənin özündən çıxmırıldı, heç kəsə üz bozartmırıldı. Sifəti həmişə nurlu və işıqlı olurdu. Bu yaşa qədər kiməsə pislik etdiyi yadına gəlmirdi. Yükü ağır olanlara kömək edir, ağır çantaları avtobusa özü yerləşdirirdi. Buna görə sərnişinlər ondan razılıq edir, ünvanına xoş sözlər deyirdilər.

Cəmil kişi uzun illər bu marşrutda işlədiyindən, avtobusda gedib-gələn sərnişinlərin əksəriyyətini tanıyordu. Onların hansı kənddə, hansı döngədə düşəcəyini, hətta bir çoxunun adını, Bakıya nə üçün getdiklərini, rayona nə üçün qayıtdıqlarını da bilirdi. Cəmil kişi həm də bir az zərafatçı adam idi. Yeri gəldikcə sərnişinlərlə deyib-gülür, ürəyini açırdı.

Sürücü bu müddət ərzində yalnız bir nəfər qadınla ünsiyyət qura bilməmişdi. Çünkü o, rayona elə də tez-tez gəlib-gedən deyildi. Ayanda-sayan da bir görsənərdi. Həmişə də avtobusdan Əhməd-bəyli kəndində düşərdi. Özü də heç bu tərəflərin adamına oxşamırıldı. Başqları kimi elə də açıq-saçlıq deyildi. Hiss olunurdu ki, çox danışmaqla da arası yoxdu. Bir az qaraqabaq adama oxşayırıdı. Heç vaxt ağır yük-filan aparmazdı. Yola çıxanda yalnız əlində kiçik bir çanta və gül dəstəsi olardı. Elə ilk baxışdan dərdli birinə oxşayırıdı. Qaşqabağı heç vaxt açılmaz, üzü gülməzdi. Cəmil kişi bir neçə dəfə istəmişdi ki, onunla səhbət etsin, dərd-sərindən hali olsun. Fikirləşirdi ki, bəlkə ona bir köməyi dəyər, əl tutar, qayğı göstərər.

...Yayın isti günləri yenicə başlanmışdı. Qısa nisbətən yayda gediş-geliş çox idi. Yerlər tez dolşa da, Cəmil kişi tələsmədi. Avtovağzaldan həmişəki kimi vaxtında çıxdı. Şəhərin ensiz, sıx və təmir işləri gedən küçələrindən keçib Şix cimərliyinə çatanda mənzil başına zamanında yetişmək üçün sürəti bir az da artırdı. Burada yollar bir az boş idi. Səhər ertə olsa da, hava çox istiydi, gecə bürkü olmuşdu. Ona görə də asfaltdan od qalxırdı. Cəmil kişi adəti üzrə güzgündən salona baxıb sərnişinləri ötəri gözdən keçirdi. Coxdan bəri tanış olmaq, kömək etmək istədiyi qadın da avtobusdaydı.

Nəvai qəsəbəsindən keçəndə həmin qadın oturduğu yerdən qalxıb yavaş-yavaş sürücüyü yaxınlaşdı. Bir az onun yanında dayandı. Cəmil kişi elə bildi ki, bu gün o, burada düşəcək. Amma belə olmadı. Qadın bir az qabaqda yolun kənarında stolların üstünə qoyulmuş gülləri göstərib ondan xahiş etdi ki, əgər mümkünə, bir neçə dəqiqəliyə saxlayasınız, buradan gül almaq isteyirəm.

Sürücü "Baş üstdə, ay bacı, saxlayaram", - deyib əyləci astaca basdı. Avtobus bir az ləngərləyə-ləngərləyə qabağa gedib dayandı. Təkərlərin altından toz qalxdı, xırda daşlar kənara sıçradı. Sürtülmüş rezin iyi burnunu qıcıqlandırdı. Cəmil kişi sükan arxasında oturub qalmadı. Mühərriki söndürən kimi qadına kömək etmək üçün arxasında düşdü. Qara yaylıqlı bu qadın tələsik stolun üstündəki gül dəstələrini nəzərdən keçirməyə başladı. Yenicə dərilmış qızılgüllərin xoş qoxusu ətrafi bürümüşdü. Cəmil kişi əyilib gülləri lap yaxından iyəldi. Səhər-səhər onların xoş ətrini ciyərlərinə çekdi. Sonra üzünü çıxdan bəri tanış olmaq istədiyi, amma adını belə bilmədiyi qadına tutub dedi:

- Bacı, bax bu qızılgüller var ha? Bilirsiniz necə gözəl və qəşəngdir. Vallah bunları alsaz ürəyinizcə olacaq.

Qadın dönüb sürücünün göstərdiyi qızılgüllərə baxdı. Doğrudan da, onlar çox təravətliydi. Hiss olunurdu ki, təzəcə dərilib. Hələ şəh damcıları da üstündəydi.

- Sağ olun, qardaş. Görürəm zövqünüz pis deyil. Sizin seçib bəyəndiyiniz gülləri götürəcəm, - deyib üzünü sürücüyü tərəf çevirdi.

Bir neçə dəqiqədən sonra avtobus yerindən tərpəndi. Qadınla ilk ünsiyyət Cəmil kişinin ürəyincə olmuşdu. Diqqətini yoldan çəkməyərək fikirləşirdi ki, cüt sayda gül almaqda yəqin bu qadın onları qəbir üstünə qoyur. Görəsən, yazığın rəhmətə gedəni kimdir? Gərək bu gün onu öyrənəm.

Yol yarı olmuşdu. Nahar vaxtı çatmışdı. Sabırabadı keçəndən sonra Saatlida yola yaxın olan yeməkxanalardan birində avtobusu saxladı. Kimi elə salonda süfrə açıb çörək yeyir, kimi ağacların kölgəsinə qoyulmuş stollarda özünə yer edib yemək sifariş verirdi. Sürücünün gözləri avtobusdan düşən adamların arasında onu axtarırdı. Heç kimlə səhbətə maraq göstərməyən qadın boş stolların birində oturmuşdu. Yanında da kimsə yox idi. Cə-

mil kişi ağır addımlarla ona yaxınlaşış:

- Bacı, burada oturmaq olarmı?

Qadın sanki onu gözləyirmiş kimi:

- Buyurun, qardaş, niyə olmur ki?

Sürücü stullardan birini altına çekdi. Yemək-xanada işləyənlər onu yaxşı tanıydılar. Odur ki, oturan kimi cavan xidmətçilərdən biri tələsik ona yaxınlaşdı:

- Salam, Cəmil dayı.

- Salam, ay bala, - deyərək Cəmil kişi onun salamını ədəb-ərkanla alıb hal-əhval tutdu.

Xidmətçi hazır yeməklərin hamısını birnəfəsə saidı. Cəmil kişi sıfarişini verəndən sonra üzünü stol qonşusuna tutub soruşdu:

- Bacı, bəlkə sizin də ürəyinizdən nə isə bir şey keçir? Buyurun, deyin gətirsinlər.

- Yox, qardaş, narahat olmayın, çox sağ olun, mən yola çörək götürmüşəm.

Sürücü bilmirdi ki, söhbətə necə ciğir açsın, haradan başlasın. Nəhayət, deyəcəyi sözləri ürəyində bir az götür-qoy edib nizama düzdükən sonra üzünü baxışları uzaqlara dikilmiş qadına tərəf çevirərək sözə başladı:

- Bacı, bəlkə də dediklərim sizin üçün maraqsız olacaq. Amma xahiş edirəm ki, mənə axıradək diqqətlə qulaq asasınız.

Yanında oturan sürücünün onunla ünsiyyət qurmaq, söhbət etmək istədiyini çoxdan bəri hiss edən qadın üzünü Cəmil kisiyə tərəf çevirib mehribancasına "buyurun, eşidirəm sizi", - dedi.

Qadının belə mehribanlıq göstərməsi Cəmil kişini çətin vəziyyətdən bir az çıxartdı. Buna görə də sözünü dəyişməyib elə fikirləşdiyi kimi də danişmağa başladı:

- Bacı, mən neçə illərdir sürücü işləyirəm, gecə-gündüz bu yollardayam. Saçımı da sükan arxasında ağartmışam. Bu müddət ərzində müxtəlif adamlarla rastlaşmış, çoxları ilə tanış olmuşam. Kimlərəsə azmi-çoxmu köməyim dəyib. Bax, bu gün avtobusda oturanların əksəriyyətini tanıyıram. Görürəm, siz də neçə ildir bu yerlərə gəlib gedirsiz. Həmişə də əlinizdə gül-çiçək dəstəsi. Əvvəllər fikirləşirdim ki, bəlkə toya-bayrama, ad gününə gəlirsiz. Amma, bayaq fikir verib gördüm ki, cüt sayda gül aldız. Fikirləşdim ki, yəqin bu tərəflərdə əziz bir adamız rəhmətə gedib. Yəqin indi onun məzarını ziyarət etməyə gedirsiz. Sizin Füzulidə rəhmətə gedəniz kimdir ki?

Neçə vaxtdan bəri ürəyində götür-qoy etdiyi

bu sözləri birnəfəsə qadına deyib qurtarandan sonra Cəmil kişi çay içmək üçün əlini stəkana uzatdı. Çay soyuyub buz kimi olmuşdu. Soyuq olsada, o, çayı qəndzsiz-filansız birnəfəsə başına çeki-di. Soyuq çay odlu sinəsini bir az sərinlətdi.

Sürücünün dediklərini axıradək dinləyən qadın bir anlıq fikrə gedib başını yuxarı qaldırdı. Ana bu anlarda düşünürdü ki, görəsən oğlunun şəhid olduğunu onu sorğu-suala tutmuş, üzgözdən xeyirxah adama oxşayan bu kisiyə desin, yoxsa deməsin? Nəhayət, qərara gəldi ki, elə hər şeyi olduğu kimi açıb danişsın. Qoy görsünlər ki, o necə də cəsarətli, qorxmaz bir oğul böyüdüb. Bunları fikirləşəndən sonra üzünü bayaqdan bəri əlini çörəyə uzatmayıb ondan cavab gözləyən sürücüyə tutub dedi:

- Cəmil kişi, siz düz dediniz. Mənim ən əziz adamım - oğlum Vüqar Füzulidə şəhid olub. Kürdmahmudlu kəndində dəfn olunub. Həmişə bu rayona onun qəbirini ziyarət etməyə gəlirəm. Gətirdiyim gülləri də övladımın məzarı üstünə qoyuram.

Eşitdiyi bu sözlərdən kədərlənən Cəmil kişi yenə də böyük narahatlıqla ondan soruşdu:

- Bəs Əhmədbəylidə düşəndən sonra Kürdmahmudlu kəndinə necə, hansı maşınla gedirsiz?

- Bəzən yol maşınları ilə, bəzən də taksi ilə.

Qarşısında oturan qadına kömək etmək, qayğı göstərmək istəyən Cəmil kişi onunla lap doğma adımı kimi danişdi:

- Ay sağ olmuş, niyə bu qədər əziyyət çəkirsiz? Desəydiz sizi həmişə Kürdmahmudlu kəndinə qədər özüm aparardım. Xahiş edirəm bu dəfə belə eləməyin. Camaat avtobusdan düşəndən sonra mən özüm sizi həmin kəndə çatdıraram. Oğlunuzun məzarını bir yerdə ziyarət edərik. Vallah bu, Allaha da, bəndəyə də xoş gedər.

Cəmil kişininin bir az qınayıcı sözlərindən sonra qadın heç nə demədi. Sürücü həmsöhbət olduğu qadından adını da soruşdu:

- Bacı, bəs adız nədi?

- Məryəmdir, - deyə şəhid anası astaca dillənib başını aşağı saldı.

- Hazırlaşın gedək, Məryəm bacı, vaxtdır, - deyən sürücü özü də cəld ayağa qalxdı.

Cəmil kisiyə elə gəldi ki, bu gün mənzil başına əvvəlki vaxtlardan daha tez çatdı. Sərnişinlər düşəndən sonra avtobusda bir sürücü, bir də

Məryəm qaldı. Cəmil kişi Horadizzən geri döndü. Əhmədbəyli kəndini keçəndən sonra sürəti bir az artırıldı. Şəhid anası sakitcə oturub fikirli-fikirli Kürdmahmudluya tərəf uzanan yollara baxırdı.

Təbiətin gözəl vaxtlarıydı. Necə deyərlər, gül-gülü, bülbül-bülbüllü çağırırdı. Hər tərəfdə bir oy-anış, bir təntənə var idi. Çöllər, düzərlər yaşıł dona bürünmüdü. Ağacdən-ağaca, budaqdan-budağa atılan quşlar cik-cik civildəyib ətrafa səs salırdı. Hərdən budaqdan yerə qonan sərçələr yem üstdə dalaşıb, bir-birilerini dimdikləyirdilər.

Bir anlıq bütün bu gözəlliyi seyr edən Məryəm kəndə çatmağa az qalmış Cəmil kişiyə oğlunun məzarına gedən yolu göstərdi. Sürəcü torpaq yolla kənddən bir az aralıda olan yüksəkliyə yaxınlaşdı. Məryəm "Zəhmət olmasa burada saxlayın", - dedi. Həmin yerdə əyləci basıb mühərriki söndürəndən sonra Cəmil kişi ətrafa göz gəzdirdi, qəbristanlıq görmədi. Bu vaxta qədər artıq ana avtobusdan düşüb yaxınlıqdakı təpəyə tərəf addımlayırdı. Sürəcü də ləngimədən onun ardınca düşüb gedirdi. Bir azdan o, şəhid anasından soruşdu:

- Ay Məryəm bacı, bəs uşağın məzarı hansı tərəfdədir? Axı heç buralarda qəbristanlıq yoxdur?

Məryəm əlini bir az irəlidəki təpənin arxasına tərəf uzadıb "Oğlumun məzarı bax, oradadır", - dedi.

- Bəs nə üçün avtobusu burada saxlatdız? Təpəyə qədər rahatca gedə bilərdik də.

- Mən həmişə buradan onun məzarına qədər piyada gedirəm, - deyən şəhid anası yoluna davam etdi.

Sürəcü heç nə deməyib, qadının arxasında asta-asta addımladı. Bir azdan onlar kiçik təpənin yanına çatdılar. Cəmil kişi buradakı balaca ağacın kölgəsində başdaşısı çox da böyük olmayan bir məzar gördü. Qəbrin ətrafi dəmir barmaqlıqla əhatə olunmuşdu. Məryəm əlindəki gülləri oğlunun məzarı üstünə düzüb, başdaşını qucaqlayıb hönkürdü...

Gördüyü bu ağırlı səhnədən kövrəlmış Cəmil kişi də yaxına gəlib onun yanında dayandı. Şəhid anasının hıçqırtısını eşitdikcə sürücünün də yanaqlarına göz yaşları süzüldü. Cəmil kişi başdaşına vurulmuş şəklə baxdı. Məzar daşından ona qartal baxışlı bir oğlan boyanırdı. Sürəcü onun ad-familyasını oxudu: "Bayramov Vüqar Tapdıq oğlu 1972-1993". Sonra hesablayıb gördü ki, ya-

zıq uşaq həyatda cəmi-cümlətanı 21 il ömür sürüb. Bunu ürəyində götür-qoy edib köks ötürdü. Göz yaşları içində dərindən ah çəkdi.

Bir neçə dəqiqə dinib-danışmadılar. Hər ikisi sakitcə oturub baxışlarını Vüqarın qəbrinə dikdi. Araya çökmüş sükütu Cəmil kişi pozaraq:

- Məzarın ətrafi tərtəmizdir, səliqə-sahmanlıdır. Deyəsən, bizdən əvvəl burada kimsə olub.

Ağlamaqdan özünə yenicə gəlmiş Məryəm bu xeyirxah insana üzünü tutub:

- Kürdmahmudlu kəndinin camaati da, məktəblilər də oğlumun qəbrini ziyarət edirlər, Vüqarı unutmurlar.

- Məryəm bacı, siz özünüz şəhərdə yaşayırsınız, amma oğlunuzun məzarı burada - Füzulidədir. Məgər Vüqar şəhid olanda onun meyitini Bakıya aparıb, Şəhidlər xiyabanında dəfn eləmək olmazdı ki?

- Vüqar elə bir şəraitdə şəhid oldu ki, onun meyitini götürüb başqa yerdə dəfn edə bilmədik.

Sürəcünün Vüqarın taleyini öyrənməyə mərağı daha da artdı. O, şəhid anasına bir az da yaxın oturub:

- Məryəm bacı, bilirəm ki, övladınız haqqında nə isə demək sizə çətindir. Amma çalışın, özünüzü ələ alın, Vüqar haqqında bir az ətraflı danışın. Bilək, görək rəhmətlik necə bir cəsur oğlan olub.

Ana hiss etdi ki, Cəmil kişi çox yaxşı insandır. Həm də o istəyirdi ki, qoy başqa adamlar da, Vüqarı tanışınlar. Bilsinlər ki, bu təpənin ətəyində dəfn olunan şəhid kimdir? Nə üçün o, məhz burada - Kürdmahmudlu kəndinin yaxınlığında torpağa tapşırılıb. Bütün bunları fikrindən keçirən Məryəm söhbətinə əvvəlki illərdən başladı:

- Nə qədər ki, bu qaniçən ermənilər müharibəni başlamamışdır günlərimiz xoş keçirdi. Bir qızım, bir oğlum var idi. Lökbatan qəsəbəsində yaşayırıq. Vüqar orta məktəbdən sonra zabit olmaq üçün sənədlərini hərbi məktəbə verdi. Amma im-tahandan keçə bilmədi. Növbəti il hərbi xidmətə yola düşdü. Oğlum əsgərliyini çəkib gələndən bir il sonra bu qan-qada başlandı. Həmin il - 1988-ci ilin ortalarında həyat yoldaşım çalışdığı neftçixarma idarəsində istehsalat qəzasında həlak oldu. Ailənin ağırlığı çiyinlərimə düşdü. Mən də orta məktəbdə ədəbiyyat müəlliməsi işləyirdim. İki ildən sonra qızım Rəfiqə sinif yoldaşı - orta məktəbdə bir yerdə oxuduqları Kamal adlı oğlanla ai-

lə qurdı. İndi baş-başa verib mehbibancasına yaşayırlar. Qız köçəndən sonra evdə Vüqarla mən qaldım.

Oğlum həmişə cəbhəyə can atırdı. Amma ona yalvarırdım ki, ay bala, bəs sən getsən mən kiminlə qalacam? Anana yazığın gəlsin, getmə. Axı heç hərbi komissarlıqdan sənə çağırış vərəqi də gəlməyib? Nə vaxt çağırılsalar, onda da gedərsən. Nə olub, hara tələsirsən? Bax beləcə, ağlayıb-sızlayıb birtəhər onu evdə saxlayırdım. Amma Xocalı faciəsindən sonra Vüqarın yolundan çəkildim. Fikirləşdim ki, qoy gedib vuruşsun, ermənidən qisas alsın. Bir neçə gündən sonra o, hərbi komissarlığa getdi. Oradan isə onu Füzuli tərəfə göndərdilər.

Tez-tez oğlumdan məktub alırdım. Yazırı ki, ay mama, buralar yaman gözəl yerlərdir. Allah qoysa, müharibə qurtarandan sonra torpaq alıb Füzulidə ev tikərik. Köçüb gəlib burada yaşayarıq. Nə var axı o tüstülü şəhərdə? Yazdığı məktublardan övladımın qoxusunu alır, sağ olduğunu bilirdim. Bir sözlə, onun məktubları ilə nəfəs alırdım.

Döyüslərə getdiyi gündən səkkiz ay sonra sağ salamat qayıdlıb evə gəlmışdı. Elə bildim həmişəlik gəlib. Vüqarın gəlininə nə qədər sevindim, ilahi! Fikirləşdim ki, ona toy edim, bu ahil yaşimdə oğul nəvəsi görüm. Qonşuluqda yaşayan halal süd əmmiş bir qızı da gözaltı eləmişdim. Vüqara fikrimdən keçənləri deyəndə, etiraz elədi. Dedi ki, ay mama, sən nə danışırsan? Məni şəhərə zabitlik kursunda oxumağa göndəriblər. Sən yaxşı bilirsən ki, hələ neçə il bundan əvvəl zabit olmaq istəyirdim. Onda alınmadı, amma indi, arzuma qovuşmağa az qalıb. Bu gün orduda zabitlərə ehtiyac var. Məni evləndirməyə tələsmə. Allah qoysa müharibə başa çatandan sonra ailə quraram.

Bildim ki, Vüqarı fikrindən döndərə bilməyəcəm. Odur ki, day heç nə deməyib, xeyir-dua verdim. Bir neçə ay oxuyandan sonra yenidən Füzuliyə qayıtdı. Əvvəl döyüslərə əsgər kimi getmişdi, amma indi onun çıyılərində zabit paqonları var idi. Rütbə alan günü balamın ürəyi yaman açılmışdı. Gözləri gülürdü, sıfəti nurlu və işiqliydi. Sevincindən bilmirdi ki, neynəsin. Qohumlara zəng vurub rütbə aldığıni, zabit olduğunu deyirdi. Oğlumu böyük sevinc içində cəbhə bölgəsinə yola saldım. Çalışırdım ki, yol üstündə ağlayıb onun ovqatını korlamayım. Sevincinə acı göz yaşları

qatmayım. Bu, Vüqarımın son gedisi oldu...

Şəitdiyi bu qəmli hekayətdən Cəmil kişinin gözləri yaz buludu kimi dolmuşdu. Bir azdan qalxıb yaxınlıqdakı bulağa getdi. Əl-üzünü yuyub geri döndü, stəkanda gətirdiyi suyu gözləri yaşlı anaya verdi. Sonra əvvəlki yerində oturub bayaqdan bəri gözlərini bir nöqtəyə dikmiş Məryəmə üz tutdu:

- Danış, Məryəm bacı, danış ki, ürəyin bir az yüngülləşsin.

Bir az sakitcə dayanan Məryəm soyuq bulaq suyundan bir neçə qurtum içdi. Dil-dodağını yaşıladı. Ötüb keçmişdə qalmış hadisələri yenidən yadına salıb sözünə davam etdi:

- Bir neçə dəfə evə məktub yazdı. Sonra isə məktubların arası seyrəldi. Daha oğlumdan əvvəlki kimi tez-tez kağız almırdım. Yəqin ki, ballam yazmağa vaxt tapa bilmirmiş. Sonra isə daha məktublar gəlmədi. Ürəyimdən qara qanlar axdı. Bir gün hərbi komissarlıqdan evimizə gələn nümayəndə oğlumun bax bu kənd - Kürdmahmudlu uğrunda gedən döyüşlərdə yaralı vəziyyətdə əsir düşdüyü bildirdi. Mən Vüqarın qeyrətinə bələd idim. Bilirdim ki, o, düşmən əsirliyində qalan oğul deyil. Ona görə də bu xəbəri eşidəndə, artıq balamın həlak olduğunu bildim.

Vaxt itirmədən Füzuli rayonuna getdim ki, siz deyən kimi, uşağın meyitini gətirib Xiyabanda dəfn edim. Amma bir neçə gün rayonda qalsam da, oğlumun taleyindən bir xəbər tuta bilmədim. Vüqarın uğrunda döyüşdüyü və yaralı vəziyyətdə əsir düşdüyü Kürdmahmudlu kəndi ermənilərin əlindəydi. Ona görə burada çox ləngiməyib "pənah Allaha", - deyib şəhərə qayıtdım. Qulağım səsdə, gözlərim yollarda qalmışdı. Hər qapı döyləndə, hər zəng çalınanda elə bilirdim ki, Vüqarimdən bir xəbər var. Narahatlıqla dolu günlər ötüb keçirdi. Oğlumunsa taleyindən bir xəbər çıxmırıldı.

Bir gün axşamçağı qonşum Qızbəs qəfildən qapını açıb dedi ki, ay qız, nə dayanmışan tez elə televizoru aç, Vüqardan danışırlar. Ləngimədən televizorun düyməsini basıb işə saldım. Ekranda iki nəfər göründü. Onlar əsirlikdə olarkən ermənilərin verdikləri ağır ingəncələrdən, çəkdikləri əzab-əziyyətdən danışırdılar. Hər ikisi Beyləqandan idi. Biri rayonun mərkəzi xəstəxanasında cərrah işləyirmiş. Həmin həkim cəbhədə vuruşan qohumuna baş çəkməyə gedərkən durduğu yer-

dəcə qəflətən düşmən onu bu kənddə əsir götürdü.

Nəfəs belə çəkmədən efirdə danışanların söhbətinə qulaq asırdım. Onu öyrənə bildim ki, əsirlikdə olarkən bu həkim Vüqarın yaraları üzərində əməliyyat aparıb. Amma oğlum huşa gələndə düşmən əlində əsir olduğunu bilib özünə qəsd eləmişdi. Bu acı xəbərdən ürəyim sancdı, qəhər məni boğdu. Ağlayıb qışqırmağa başladım. Səsə qonşular da tökülsüb göldilər. Hamı mənə toxtaqlıq verməyə çalışırdı. Mənsə sakitləşmək bilmirdim. Aman Allah, indən belə mən Vüqarsız necə yaşayacaqdım?

Oğlum haqqında bir az da ətraflı məlumat öyrənmək üçün səhər tezdən Beyləqana yola düşdüm. Fikirləşdim ki, heç olmasa, əsirlikdə olmuş həmin adamları tapıb görüşərəm, oğlumun meyitinin yerini soruşaram. Mənzil başına çatan kimi birbaş rayonun mərkəzi xəstəxanasına üz tutdum. Burada Səxavət həkimi soraqladım. Dedilər ki, cərrahiyə otağındadır. Xeyli gözləyəndən sonra nəhayət ki, balamın ömrünün son dəqiqliklərini yanında olmuş bu insanla görüşdüm. Tanışlıq verəndən sonra həkim kövrəldi. Səxavət elə ağlayırdı ki, sanki doğma qardaşını itirmişdi. Bir az sonra özünə toxtaqlıq verib Vüqardan danışdı:

- Təsadüfən ermənilərin əlinə keçəndə onlar üstümdəki sənədlərdən həkim olduğumu bilib məni öz yaralalarını müalicə etməyə məcbur etdi-lər. Sonra dedilər ki, burada huşsuz vəziyyətdə azərbaycanlı bir zabit də var. Ona da bax, özünə gəlsin görək ondan nə öyrənə bilirik. Ağır vəziyyətdə olan yaralı zabit - sizin oğlunuzu müayinə etdim. Güllələr kürəyindən və ayaqlarından dəymışdı. Amma yaşamağına ümid var idi. Onu ölümün pəncəsindən almaq üçün vaxt itirmədən əməliyyata başladım. Vüqarın bədənidəki güllələri çıxarıb, yaralarına tikiş qoydum, sistem köçürməyə başladım. Xeyli keçmiş onun yavaş-yavaş özünə gəldiyini hiss etdim. Dörd-beş saatdan sonra Vüqarnın üzündə həyat əlamətləri sezilməyə başladı. Gözünü açıb ətrafa baxdı. Tez yanına gəldim. Ermənilər də onun ayıldığını görəndə "Qoy huş özünə gəlsin, sonra onu danışdırıb bəzi məlumatları öyrənərik, - deyib getdilər.

Vüqar gözlərini açıb təəccübə mənə baxdı, harada olduğunu soruşdu. Özümün də, onun da düşmən əsirliyində olduğumuzu söylədim. Vallah

bilsəydim ki, bu cür hərəkət edəcək heç bunu ona deməzdim...

Məndən bu sözləri eşidəndən sonra o, "Azərbaycan zabiti düşmənə əsir düşməz", - deyib qolundakı sistemi çıxarıb bir kənara tulladı. Nə qədər çalışsam da onu sakitləşdirə bilmədim. Səsküye ermənilər də göldilər. Artıq gec idi. Sistemi çıxarmaqla yaralarının sarğı və tikişlərini qoparmaqla o özünə qəsd etmişdi. Vüqar əsirlik həyatını zabitlik şərəfinə sığışdırmadı. Onun cəsarəti, mərd və kişiyana hərəkəti hətta, düşməni də heyrləndirdi. Oğlunuz canını tapşırıdan sonra işgalçılar bizə - əsirlikdə olan bir neçə azərbaycanlıya dedilər ki, onu öz qayda-qanunuzla dəfn edin. Biz indiyə qədər bu cür cəsarətlə Azərbaycan zabiti görməmişdik. Vüqarı Kürdmahmudlu kəndindən bir az aralıdakı təpənin ətəyində torpağa tapşırıq. İndi hələlik oralar düşməndədir. İnşallah kənd ermənilərdən azad olunandan sonra Vüqarın dəfn olunduğu yeri sizə göstərə bilərəm.

Səxavət həkimlə sağıllaşıb elə həmin gün evə qayıtdım. Aradan həftələr, aylar keçdi. Qulağım səsədə, gözlərim yollarda qalmışdı. Böyük səbir-sizliklə ordunun düşməni bu kənddən qovacağı günü gözləyirdim. Hələiksə bu istiqamətdə ağır döyüşlər gedirdi.

Qış günlərinin birində Füzuli rayonunun həm Kürdmahmudlu, həm də başqa kəndlərinin azad olunduğunu eşidib sevindim. Ləngimədən Beyləqana yola düşdüm. Həkimlə xəstəxanada görüşdük. Elə bil gəlişimi gözləyirdi. Səxavət həkimin maşını ilə Kürdmahmudlu kəndinə yola düşdük. Mən bu yerləri ilk dəfəydi gördüm. Həkim yolboyu erməni işgalçılarının azərbaycanlı əsirlərə verdiyi dəhşətli işgəncələrdən danışındı. Əhmədbəyli kəndini keçəndən sonra gördüklərimdən dəhşətə gəldim. Kənd düşmənlər tərəfindən vəhşicəsinə dağdırılmışdı. İşıq dirəkləri aşırılmış, evlərin hamısı uçurulmuş və yandırılmışdı. Hətta, quydurlar ağacları da vəhşicəsinə kəsib doğramışdılar. Qəlb odlayan, ürək dağlayan bu mənzərələrə göz yaşı içində baxabaxa Vüqarın dəfn olunduğu kəndə gəlib çatdıq.

Sakinlərin bəziləri doğma ocaqlarına yenicə qayıtmışdır. Onlar da gördükleri bu vəhşiliyə heyrət içində, əlləri qoynunda dayanıb baxırdılar. Elə bil, gördükleri agrılı səhnələrdən donub yerlərində qalmışdır. İndən belə nə edəcəklərini, həyatlarını necə quracaqlarını götür-qoy edirdilər.

Səxavət həkim əvvəlcə əsir saxlandıqları evi mənə göstərdi. Ermənilər özləri bir müddət bura-da yaşadıqlarına görə oranı çox dağıtmamışdır. Vüqarın bir vaxtlar huşsuz vəziyyətdə uzandığı yeri də gördüm. Oğlumun qoxusu gələn bu dəmir çarpayıya söykənib ağladım. Sonra evdən çıxdıq. Kənddən xeyli uzaqlaşış bax, indi dayandığımız bu təpənin ətəyinə gəldik. Bura çatanda həkim bir anlıq ayaq saxladı. Xeyli sağa-sola göz gəzdrib Vüqarı basdırıldıqları yeri axtarmağa başladı. Bir azdan ən böyük itkisini tapan adamlar kimi, qəflətən qışkırib "Budur, Vüqarın məzarı, biz onu burada dəfn etmişik", - dedi.

Yazılıq həkim elə sevinirdi ki, sanki oğlumun qəbrini yox, elə bil özünü diri tapmışdıq. Vüqarın basdırıldıqlı yerə bir az torpaq toplayıb, başdaşı əvəzinə kiçik bir qaya parçası qoyub, üstünə ad-familiyasını yazmışdılar. Yağan yağış, qar onun adını qayanın üstündən yuyub aparmışdı. Orada yalnız zəif cizgilər qalmışdı. Balamin qəbrinin yanında diz çöküb hönkür-hönkür ağladım. Bilmədim nə qədər vaxt keçdi. Bir də gözümüz açan-də gördüm ki, Səxavət həkim qolumdan tutub "Daha bəsdir, ağlamayın, ay ana", - deyir. Bəlkə də həkim olmasayı, mən elə həmin gün ağlaya-ağlaya burada ölüb qalacaqdım. Geri qayıdanda kənd camaatiyən da görüsdük. Səxavət həkim əsirlilikdə başına gələnlərdən onlara da danişdi, Vüqarın dəfn olunduğu yeri sakınlərə də nişan verdi. Köməkləşib məzarın ətrafini bir az düzəldik.

Yolda həkimə dedim ki, istəyirəm uşağın nəşini Bakıya aparıb, Şəhidlər xiyabanında dəfn edim. Həkim dedi ki, qoy Vüqar müdafiəsində şəhid olduğu torpaqda da uyunsun. İndi onun ruhu sakitdir. Baxarsınız bir vaxt gələcək Vüqarın məzarı kənd camaatinin ziyarətgahına çevriləcək. Onun sözlərindən sonra daha heç nə demədim. Həm də yadına Vüqarın məktublarındakı sözləri düşdü. Axı, oğlum bir vaxtlar buraların çox gözəl yerlər olduğunu yazırı. Fikirləşdim ki, qoy övladıım sağ olanda gördüyü və gözəlliyyinə heyran ol-duğu bu torpaqda uyunsun. Bax belə oldu ki, oğlu-mun məzarı burada qaldı.

Ay yarımdan sonra yenə də kəndə gəldim. Artıq buralar xeyli abadlaşmışdı. Dağıdılmış bəzi evlər bərpa olunmuşdu. Mən bir az pul toplayıb gətirmişdim ki, Vüqarın qəbrini göTÜrüm. Amma gələndə gördüm ki, kənd camaatı Vüqarın

məzarının üstünü götürüb, ətrafında qızılğül kol-ları və ağaç əkiblər. Bir qalıb oğlumun şəklini başdaşına vurub, olum və ölüm tarixlərini yazdır-maq. Soraqlaşış bu xeyirxah işi görənləri təpib minnətdarlıq elədim. Pul vermək istədim, götürmədilər. Beləcə, getdikcə oğlumun qəbrinin üstünə gələnlərin sayı artırdı. Neçə illərdir oğlu-mun məzarını ziyarət etmək üçün Bakıdan Füzu-liyə gəlirəm. Nə qədər ki, ayaqlarında güc-qüvvət var gəlib-gedəcəm. Sonrasını isə Allah bi-lən məsləhətdir.

Cəmil kişi eştidiklərindən sanki donub yerində qalmışdı. Məryəmlə neçə ildən bəri belə yaxin-dan tanış olmadığına görə ürəyində özünü dan-layırdı. Bu cür mərd və cəsur oğul böyüdüyüünə görə şəhid anası Cəmil kişinin gözündə çox ucal-dı. Əyilib onun əlindən öpdü.

Belə yaxın tanışlıqdan sonra oğlunun qəbrinin üstünə gələndə Məryəm xanım əvvəlki kimi əziyyət çəkmirdi. Cəmil kişi onu Kürdmahmudlu kəndinə qədər gətirirdi. Vüqarın məzarını birlik-də ziyarət edirdilər.

Beləcə, aylar, illər ötüb keçdi. Zaman, vaxt heç nəyə məhəl qoymadan axıb gedirdi. Artıq Cəmil kişi yaşılaşmışdı. Daha nə qollarında, nə də ayaq-larında əvvəlki qüvvəsi qalmamışdı. Amma şəhid anasını hər dəfə oğlunun məzarı üstünə aparanda sanki kişi xeyli gümrahlaşır, qollarına qüvvət, diz-lərinə təpər gəlirdi.

Son həftələr Məryəm sərnişinlərin arasında gözə dəymirdi. Şəhid anasının belə uzun müddət görünməməsi Cəmil kişini nigaran qoymuşdu. Qadının ünvanını da bilmirdi ki, gedib ona baş çəksin, bir xəbər bilsin. Telefon nömrəsini də götürməmişdi ki, zəng edib hal-əhval tutsun. Yal-nız onu bilirdi ki, Məryəm Lökbatanda - böyük bir qəsəbədə yaşayır. Bu qədər camaatın içində onu necə tapmaq olardı? Bunun üçün gərək xeyli vaxt sərf edib, arayıb-axtaraydın. Bir tərəfdən də Cəmil kişi fikirləşirdi ki, bəlkə gedib onu axtar-maq heç yaxşı düşməz.

Hər dəfə avtovağzalda sükan arxasında oturub yola çıxanda əvvəlcə salona göz gəzdirib Məryə-mi axtarırdı. Həmişə də onun oturduğu yeri boş saxlatdırırdı ki, bəlkə qadın Lökbatan döngəsinə çıxar. Amma şəhid anası burada da görünmürdü. Vüqarın anasının birdən-birə ayağının yollardan kəsilməsini Cəmil kişi bir neçə yerə yozurdu. Fi-

kirləşirdi ki, bəlkə xəstələnib, bəlkə başında bir iş var. Bəlkə... Cəmil kişi ağlına gələn son fikri heç dilinə də getirmədi. Bildi ki, dili titrəyəcək, dodaqları əsəcək, danışa bilməyəcək.

...Sükən arxasında oturan Cəmil kişi yenə də Məryəmin yerini boş gördü. Vaxt yetişən kimi könülsüz-könülsüz avtobusu yerindən tərpətdi. Yenə də Şix çımrılıyını keçəndə gözləri Lökbətan döngəsinə qədər yolların kənarına dikili qaldı. Fikirləşdi ki, bəlkə Məryəm buralarda olar. Amma şəhid anası gözə dəyimirdi. Xeyli yol gedəndən sonra Cəmil kişi başınının üstündəki güzgüdən salona baxdı. Gözlərinə inanmadı. Şəhid anası, qara yaylığı başında, həmişəki kimi sakitcə öz yerində oturub kədərli baxışlarla onu süzürdü. Məryəmi görən kimi sürücü tələm-tələsik ötürücünü ayırib, əyləci basdı, avtobusu yoluñ kənarına sürüb saxladı. Mühərriki söndürüb sükanın arxasından qalxıb salona tərəf döndü ki, şəhid anası ilə görüşsün, hal-əhval tutsun. Neçə vaxtdan bəri görünməməsinin səbəbini öyrənsin. Amma geri dönüb bir neçə addım atandan sonra onun yərini boş gördü. Bir anlıq donub yerindəcə qaldı. Fikirləşdi ki, yəqin məni qara basır. Axı indicə güzgüdə Məryəmi burada oturan görmüştüm. Cəmil kişi kəlmə kəsmədən sakitcə qayıdırıb sükanın arxasında oturdu. Dərindən ah çəkib mühərriki işə saldı, avtobusu yerindən tərpətdi.

Sürütün gözlənilməz bu hərəkətindən heç nə başa düşməyen sərnişinlər mat-məttəl bir-birilərinin üzünə baxıb ciyinlərini çəkdilər. Onların belə çəşqinqış içində qaldığı anlarda Cəmil kişi fikirləşirdi ki, bu gün mənzil başına çatan kimi, gərək mütləq bir dəstə gül alıb Məryəmin oğlunuñ qəbrinin üstünə getsin.

Cəmil kişi dediyi kimi də elədi. Sərnişinləri mənzil başına çatdırıldıqdan sonra avtobusu birbaş Vüqarın dəfn olunduğu Kürdmahmudlu kəndinə sürdü. Həmişəki kimi maşını bir az aralıda saxlayıb yolda aldığı gül dəstəsini də götürüb yorğun addımlarla Vüqarın məzarına tərəf getməyə başladı. Elə bil ayaqlarından daş asılmışdı. Çünkü birinci dəfəydi ki, bura tək gəlirdi. Buna görə də heç irəli getmək istəmirdi. Ətrafdakı hər daş, hər cığır ona doğma və əziz idi.

Vüqarın məzarına çatmağa bir neçə addım qalmış Cəmil kişi gördüyündə dəhşətə gəldi. Addımını irəli ata bilməyib dayandı. Ayaqları bir yerə dirənib qaldı. Gözləri yaşırdı, nitqi tutuldu, əlləri

əsdi, tükləri biz-biz oldu. Görəsən, nə oldu Cəmil kişiye, niyə birdən-birə bu vəziyyətə düdü? Bu-na səbəb nə idi? Yəqin ki, buraya gələnə qədər belə bir ağrılı mənzərə ilə qarşılaşacağını heç ağlına da getirməmişdi.

Sürütün heyrətləndirən, dəhşətə gətirən və yerindəcə daşa döndərib dondurən o idı ki, Cəmil kişi Vüqarın qəbrinin yanında başqa bir məzarın da olduğunu görmüşdü. Özü də bu, neçə vaxtdan bəri nigarançılığını çekdiyi, intizarla yolunu gözlədiyi şəhid anası Məryəmin qəbri idi. İllərdən bəri tək qalan məzar indi qoşlaşmışdı, indi ana balasına, bala da anasına qovuşmuşdu. Məryəmin ruhu sakitləşmişdi, daha oğlundan nigaran deyildi. Cünki həmişəlik olaraq onun yanına getmişdi.

Cəmil kişi bu vəziyyətdə xeyli dayandıqdan sonra ayaqlarında qüvvət, güc tapıb onu ağır-ağır yerdən qoparıb irəli addımladı. Məryəmin məzəri qarşısında dayandı. Əvvəl buraya oğlunun qəbrini ziyarət etməyə gələn, deyib, danışan, hərdən yüngüləcə gülümsəyən şəhid anası indi ona baş daşından boylanırdı. Onun şəklinə baxdıqca ölü arxada qalmış günlər, illər, hadisələr Cəmil kişinin yaddaşında canlanırdı. Ona elə gəlirdi ki, Məryəmin o gözəl şəkli indicə dil açıb danışacaq, həmişəki kimi ondan nə isə soruşacaq. Bütün bu fikirləri qəlbindən keçirdiyi anlarda özündən asılı olmadan göz yaşları gilə-gilə yanağında sıralanırdı.

Cəmil kişi dərənin sakitliyində ana və balanın ölümünə hönkür-hönkür ağlayırdı. Onun ürəkdən gələn hıçkırtıları dağ-daşı dəlib keçirdi. Ana və balanın ağır, dözlüməz dərdi, acı taleyi onu yaman kövrəltmişdi. Xeyli ağlayıb ürəyini boşaldan Cəmil kişi getirdiyi gulleri iki yerə böülüb yarısını Vüqarın, yarısını da Məryəmin məzarı üstünə qoydu. Sonra dərin fikirlər içində avtobusa tərəf addımladı. Sükan arxasında oturub mühərriki işə saldı. Yüksək sürətlə şütyüən avtobus bir azdan dərələrin qoynundan keçən dolanbac asfalt yollarda görünməz oldu.

Bundan sonra Cəmil kişi salonda Məryəm ananın yerini boş saxlamırdı. Daha Şix çımrılıyindən keçəndə gözləri yol kənarına dikili qalmırdı. İndi Cəmil kişi avtovağzaldan yola çıxanda böyük bir gül dəstəsi alırdı. Bu gulleri gətirib Məryəmin və Vüqarın məzarlarının üstünə düzürdü. Onları heç vaxt unutmur, yaddan çıxartmırırdı. Hər dəfə rayona gedəndə qoşa məzarı ziyarət etməmiş geri qayıtmazdı.

...Aradan neçə illər keçəndən sonra bir gün Kürdmahmudlu kəndindəki bu məzarların üstünə saçları ağarmış, çəliyə söykənə-söykənə güclə addimlayan yaşlı bir kişi və iki azyaşlı uşaq gəlmişdi. Saçları tamamilə ağarmış bu aqsaqqal, ahıl adam bir vaxtlar bu təpəyə qırğı kimi şığıyb çıxan Cəmil kişi, onunla gələn isə nəvələri Aslan və Gülnarə idi.

O, gətirdiyi gulləri həmişəki kimi iki yerə bəlüb, əlləri əsə-əsə məzarların üstünə qoydu. Sonra Cəmil kişi Məryəmin qəbrinin aşağı tərəfində oturub ana və balanın başına gələnləri nəvələrinə də ətraflı danışdı. Aslan və Gülnarə babalarının söylədiyi bu kədərli hekayətə axıra qədər qulaq asdilar. Cəmil kişi səhbətinə tamamlayıb ayağa qalxaraq, yanağına süzülən göz yaşlarını əlinin arxasıyla sildi. Nəvələrinə tapşırıd ki, heç vaxt bu məzarları unutmasınlar tez-tez ziyarətinə gəlsinlər.

Cəmil kişi nəvələrinin köməyi ilə təpədən

aşağı düşüb bulağın soyuq suyu ilə əl-üzünü yudu. Ürəkdolusu nəfəs alıb, ətrafa diqqətlə baxdı. Yaxna-uzağə xeyli tamaşa edib göz qoydu. O, kənd-kəsəyə, göz işlədikcə uzanıb gedən yaşlılığı bürünmiş dərələrə, bağ-bağata elə həsrətlə baxırdı ki, sanki bir daha bu yerlərə yolu düşməyəcəkdi. Beləcə, bir xeyli burada dayanıb ətrafi doyunca seyr etdikdən sonra sükan arxasına oturub yola çıxdı.

...Bakıdan Füzuliyə yenə də hər gün avtobuslar gəlib-gedirdi. Onlar sərnişinləri şəhərdən-rayona, rayondan-şəhərə daşıyırıldı. Daha şosse yollarda şütyüyən bu avtobusun sükanı arxasında oturan Cəmil kişi deyildi. Çünkü artıq neçə illər idi ki, o, gözlərini əbədi olaraq yummuş, haqq dünyasına qovuşmuşdu. Amma Kürdmahmudlu kəndində ana və balanın dəfn olunduğu yerdə yenə də, tez-tez maşınlar, avtobuslar dayanırdı. Gələnlər məzarları ziyarət edir, bu dərənin ətəyində, böyük bir ağacın kölgəsində uyuyan ana və balanın ruhuna dualar oxuyurdular.

ÇAYÇI (hekayə)

Tanışlığımızın ilk dəqiqəsindən Əbülfət dayı duzlu-məzəli səhbəti ilə diqqətimi çəkdi. O aqsaqqal yaşında cəbhə bölgəsinə yaxın olan dəmiryol stansiyasındakı çayxanada işləyirdi. Qapının üst tərəfinə əyri-ürrü xətlə "Çayxana" sözü yazıb asmışdı. Soyuq aylarda onun qazanında bishən xaşın, xəngəlin dadından doymaq olmurdu. Yaxından tanıyan bəzi dost-tanışları çox vaxt onu heç öz adı ilə deyil, eləcə, "aqsaqqal" - deyib yanlarına səsləyib çay, yemək sıfariş verirdilər. Maşallah, Əbülfət dayı da yaşına uyğun olmayan qırraqlıqla çayxanaya gələn müştərilərə qulluq edir, əlindəki sinidə yemək, çay masalara tələsirdi.

Başqaları kimi mən ona "aqsaqqal" yox, "Əbülfət dayı" deyirdim. Fikir verirdim ki, kimin onu necə çağırmağının çayçı üçün heç bir fərqi yoxdur. Əsas o idi ki, müştəri gəlsin, çay içilsin, gün ərzində beş-üç manat çörəkpulu qazana bilsin.

Çayxana elə də böyük deyildi - iki otaqdan ibarət idi. Amma yazağzı hava isinəndə, Günəş yeri, göyü yandıranda, içəridəki masaları qənşərdəki ağacların kölgəsinə qoyub çayxanasını genişləndirərdi. İsti havalarda onun müştərisi çox olurdu.

Çayçı ariq, balacaboy bir kişi idi. Saçları vaxtından tez ağarmışdı. Sifətində sıralanmış qırışlar o qədər çox və sıx idi ki, ona baxanda elə bilirdin gülümşəyir.

Sərnişini olduğum qatar stansiyaya səhərin gözü açılmamış çatırdı. Mənzil başına yetişən kimi vaqondan düşüb çox da geniş olmayan stansiyanın gözləmə zalına tələsirdim. Həm stansiyada, həm də zalda bir az gəzişib havanın açılmasını gözləyirdim. Bəzən ovqatım yaxşı olanda bekarcılıqdan uşaqlığımı xatırlayıb relslərin üstündə irəli-geri addimlayırdım. Yeriməkdən yorulanda relslərin altına döşənmiş şpalları sayır, onların möhkəmliyini "yoxlayırdım". Hava xoş olanda səhərin açılmasını seyr edə-edə quşların həzin nəğməsini dinləyirdim. Üfüqün qızarmasına, dummanın dağların ətəyindən zirvelərə doğru çəkilməsinə, günəşin necə çıxmasına baxmaqdan zövq alırdım. Əvvəlki gəlişlərimdə stansiyadakı çayxananın qapısını bağlı gördüm. Fikirləşirdim ki, yəqin işləmir. Bir payız səhəri çayxanəni açıq gördüm. Əbülfət dayı ilə ilk tanışlığımız da həmin gün oldu.

Çayxananın açıq olması məni yaman sevindirdi: səhərin işıqlanmasını isti yerdə oturub çay içə-icə gözləyəcəkdir. Aylarla bağlı gördüğüm qapıdan astaca içəri keçdim. Stollardan birinin arxasında qalın gödəkçə geyinmiş, sir-sifəti qırışmış, bacaboy bir kişi oturmuşdu. Çayxanada ondan başqa heç kim yox idi. Fikirləşdim ki, yəqin çayçı elə bu adamdır. Soyuq payız səhərində onu xoş dindirdim:

- Sabahın xeyir, ay dayı.
- Ay, belə, aqibətin xeyir, beş də artıq.
- Çayınız varmı?
- Bala, var, amma qaynamayıb.
- Eybi yox, bir az gözləyərəm, qaynayar.

Sən demə, çayçı zarafat edirmiş. Çünkü oturan kimi təzəcə dəm almış çayniklərdən birini bugla-na-buglana qarşıma qoydu. Sonra baxıb gördüm ki, çayçı gələnlərin hamısına eyni sözü - çayın qaynamadığını deyir. Onda bildim ki, o, müştərilərlə zarafat edir. Çay içməyə gələnlər çıxıb gedəndən sonra içəridə ikimiz qaldıq. Ordan-burdan söz salıb çayçı ilə bir az yaxından tanış oldum. Öyrəndim ki, uzun illər dəmiryolçu işləyib. Evləri də stansiyanın yaxınlığındadır. Təqaüdə çıxandan sonra da dəmir yolundan uzağa getməyib. Bu kiçik stansiyada çayçı işləyərək, Əfqanistan mühəribəsində qayıtmayan oğlunun yolunu gözləyə-gözləyə öz həyatını yaşıyır.

Ömrünün arxada qalmış səhifələrindən söz açan Əbülfət dayı deyirdi: "Həm uzun illər dəmiryol idarəsində işləmişəm, saçımı bu sahədə ağartmışam, həm də neçə illər əvvəl böyük oğlum Qorxmazı bu stansiyadan əsgərliyə yola salmışam. Oğlumun bəxti gətirmədi, gedib Əfqanistana çıxdı. Evə göndərdiyi məktublarında döyüşlərdən yazır-dı. Vaxt-vədə başa çatdı, Qorxmazın xidməti qurtardı, amma o geri dönmədi. Sonuncu məktubunda yazmışdı ki, yaxın vaxtlarda qatarla gələcəm, məni dəmiryol stansiyasında qarşılıyın. Elə o vaxtdan da yolunu gözləyirəm. Gözləməkdən gözümün kökü saralıb. Aradan neçə illər keçməsinə baxmayaraq uşaqq gəlib çıxməq bilmir.

Hərbi komissarlıq nə qədər ayaq döysəm də onun öldü-qaldısından bir xəber öyrənə bilmədim. Nə bilim vallah, deyirdilər ki, guya Qorxmaz itkin düşüb. Mən heç buna inanmırıam. Çünkü o itkin düşən oğul deyildi. Mən həmişə işimə bağlı adam olmuşam. Neçə vaxtdır ki, təqaüdə çıksam da indi yenə gecələr yuxumda vaqon, elektrovoz və relslər

görürəm. Axşamlar qatarın səsini eşitməsəm gözümə yuxu getmir. Həmişə qulağım səsdə, göz-lərim yollardadır. Elə hey Qorxmazın gelişini gözləyirəm. Hərdən elə olur ki, təkərlərdən qopan taqqaturuqa diksini ayılırəm. Yerimin içində bir neçə dəqiqə bu səsə qulaq verib sonra yuxuya gedirəm. Elə biliyəm ki, qatarlar stansiyadan deyil, ürəyimin içindən ötüb keçir. Ümid edirəm ki, bu qatarlar bir gün mütləq oğlumu gətirəcəklər. Ona görə də, hər dəfə qatar stansiyada dayananda tez qabağına yürüürəm. Deyirəm bəlkə bir gün Qorxmaz gələr. Amma hələlik ondan bir xəbər yoxdur."

Sonralar Əbülfət dayı ilə görüşlərimiz çox oldu. Səhər-səhər onun "qaynamamış" çayından içir, söhbət edib dərdləşirdik. Çayçının səkkiz qızı, iki oğlu var idi. Əbülfət dayı qızlarını köçürmüüş, Əfqanistan mühəribəsində itkin düşmüş böyük oğlu Qorxmazın yolunu gözləyə-gözləyə kiçik oğlu Səlimi evləndirmişdi. Dediynə görə, otuzdan çox nəvəsi var idi. Söhbət etdikcə onların adlarını bir-birinə qarışdırırdı. Deyəsən, çayçının yaddaşı da qaynamamış çay kimiydi. Gözləri yaxşı görmür, qulağı da zəif eşidirdi. Hər addımda onun üz-gözündən heç kimin arzulamadığı qocalığın əlamətləri oxunurdu. Dediklərindən hiss olunurdu ki, çayçı düzgünlüyü seven, haqqın-ədalətin tərəfində dayanan adamdır. Hər dəfə onunla görüşəndə orta məktəbdə valideyn komitəsinin sədri olduğundan, ədalətli işlədiyindən ətraflı söz açar, qızlarını o biri şagirdlərdən üstün tutmadığını söyləyərdi. Son-də da deyərdi ki, əgər sözlerinə inanmırıamsa məktəb direktoru işləmiş Şəmşir müəllim hələ ölmüşüb, sağdır, gedib onun necə adam olduğunu soruşa bilərəm. Mən də Şəmşir müəllimi haradan tanıydırm ki, gedib Əbülfət dayı ilə bağlı ondan da nə isə soruşam.

Hər görüşümüzdə mənə eyni hadisələri danışardı. Ağzını açan kimi bilirdim ki, ardınca hansı cümlə, hansı ifadə gələcək. Bilirdim ki, sözünü tamamlayandan sonra nə vaxtsa, haradasa məktəb direktoru olmuş Şəmşir müəllimin adını çəkəcək. Bunları bilsəm də, səbrimi basıb onun sözünü kəsmədən çay içə-icə diqqətlə söhbətinə qulaq asardım. Daha demirdim ki, ay Əbülfət dayı, bunları ötən dəfə danışmışan də. Özümü elə göstərirdim ki, guya danışdıqlarını ilk dəfədir eşidirəm. Hiss olunurdu ki, Əbülfət dayı təbiətcə həm kövrək, həm də saf adamdır. Bəlkə də ömründə heç kimə

pislik etməmiş, yalan danişmamışdı. Yəqin heç bu fikrə düşməmişdi də. Həyatı boyunca yalnız yaxşılıqlar eləmişdi. Onun qırışlar sıralanmış sifətindən nur yağırdı. Deyəsən, çayçının keçdiyi həyat yolu da sifətindəki qırışlar kimi enişli-yoxuşlu, keşmə-keşli olmuşdu.

Son vaxtlar özünü yaxşı hiss eləmir, ağırlardan şikayetlənirdi. Ən çox da gözlərinin zəiflədiyini deyirdi. Ağrılarına baxmayaraq, yenə də həmişəki kimi səhər ertədən - hələ heç qatarlar stansiyaya gəlməmiş çayxananın qapılmasını açır, çay dəmləyir, yeməyi bişirib müştərilər üçün hazır saxlayırı. Qatar taqqaturuqla stansiyaya girən kimi perrona çıxb sərnişinləri gözdən keçirirdi. Qorxmazı gələnlərin arasında görməyəndə qanı qaralırdı, gözləri nəmlənirdi. Əbülfət dayı stansiyadan keçən qatarları ümidlə qarşılıyib göz yaşları ilə yola salırdı. Oğlundan bir səs-soraq çıxmırı. Neçə illər idi ki, həyatı bu axarla davam etdi...

Daxilində ağrıları olsa da, üzdə özünü çox tox-taq tuturdu. Daim onu sıxan xəstəliyə təslim olmaq istəmirdi. Həmişə deyirdi ki, stansiyaya gəlməsə, qatarları görməsə, onların səsini eşitməsə, oğlundan bir xəbər tutmasa ölü. "Qoca kişiyəm, bir gün gəlib çayxanını bağlı görsən, bil ki bu dünyadan köçüf getmişəm. Kaş ki, Qorxmaz gəlib çıxayırdı, onu görüb arxayın ölüydü. Biləydim ki, balam müharibədən qayıtdı. Dünyadan oğul həsrətiylə, nisgilli, qübarlı getməyəydim. Ataların əllrindən oğullarını alan müharibələrə nifrət edirəm." - söyləyirdi Əbülfət dayı.

Bir dəfə qatardan düşəndə çayxanını bağlı gördüm. Gözlərimə inanmayıb bir az da yaxına gəldim. İçəridə işıqlar yanmış, səs-səmir eşidilmirdi, qapıdan iri bir qifil asılmışdı. Özümdən asılı olmadan bir neçə dəfə "Əbülfət dayı, Əbülfət dayı" - deyib çağırıldım. Səsim divarlara, bağlı qapı və pəncərələrə dəyib üstümə qayıtdı. Çayçının sonuncu görüşümüzdə dediyi sözlər yaddaşında sızıldıyib, ürəyimdə qəmli bir nəğmə kimi səsləndi. Əbülfət dayının dünyadan köcdüyünü zənn etdin. Kövrəldim, özümdən asılı olmadan gözlərim yaşardı. Çayçının yoxluğu mənə çox pis təsir elədi. Asta səslə "Allah sənə rəhmət eləsin, ay Əbülfət dayı" - deyib salavat çevirdim. Fikirləşdim ki, görəsən, illərdən bəri yolunu gözlədiyi oğlu Əfqanıstandan qayıtdımı? Əbülfət dayı Qorxmazı görə bildimi? Yoxsa bu dünyadan həsrətli, nisgilli köcdü?

Yolda taksi sürücüsündən onu soruşanda dedi ki, yox, Əbülfət kişi ölməyib, hələ sağdır. Oğlu da gəlib çıxmayıb. Ağır xəstədir, yerdə yatır, vəziyyəti yaxşı deyil. Həm canı ağrıyır, həm də gözləri yaxşı görmür, müalicə olunur, yəqin inşallah, yaxın günlərdə yaxşılaşış işə çıxar. Çayçının sağ olduğunu eşidəndə ürəyim yerin düşdü. Bir anın içində ürəyimdəki kədər silindi, gözlərimə sevinc qondu. Deməli, Əbülfət dayı hələ yaşayırı. Qatarların səsini eşidib ruhlanır, ürəyində yaşamaq həvəsi daha da gur alovlanırı. Xəstəliyə güc gəlib ömür yolunu resslər kimi uzatmaq istəyirdi. Deməli, hələ qatarlar Əbülfət dayının ürəyindən keçirdi. Çayçı hələ də ona doğma və əziz olan bu səslə nəfəs alırdı. Hələ ürəyi döyüür, ömrü öz axarı ilə yoluna davam edirdi. İntizarla balasının yolunu gözləyirdi.

Bir gün vaqondan düşüb stansiyaya tərəf gedəndə çayxanını yenə bağlı gördüm. Amma gözləmə zalına girmək istəyəndə qapının ağızında Əbülfət dayı ilə üz-üzə gəldim. Çaşib qaldım, gözlərimə inanmadım, elə bil yuxu gördüm. Əbülfət dayının gözləri yaxşı görməsə də, oğlundan nigaran qaldığından yatağında rahat uzana bilməmiş, hər əlinə bir ağaç götürüb onlara söykənə-söykənə stansiyaya - həm qatarı görməyə, həm onun səsini daha da yaxından eşitməyə, həm də Qorxmazından xəbər öyrənməyə gəlmişdi. Çayçı illərdən bəri alışdığını vərdiğini tərgidə bilməmiş, çətinliklə də olsa, səhərin hələ açılmamış bu vaxtında şirin yuxusuna haram qataraq gözlərinin zəif nuru ilə qarşılıqlı işıqlandırıb stansiyaya üz tutmuşdu. Sanki özünü qatarlara göstərib demək istəyirdi ki, o hələ ölməyib, sağdır, nəfəsi gedib-gəlir, balasının yolunu gözləyir. Qoy oğlunu harada olsa tapıb gətirsinlər, yolda qoymasınlar.

Vaqonlar asta-asta stansiyadan tərpənəndə Əbülfət dayı gözlərini qayıb, sifətini turşutdu. Doğrudan da, elə bil həmin an qatar onun ürəyindən keçdi. Vaqonlar resslər üzərində sürünen əzaqlaşandan sonra onunla görüşüb hal-əhval tutdum, vəziyyətini soruştum. Üzgün-üzgün mənə baxıb dedi:

- Hə, oğul, bu qocalıq yaman pis şey imiş. Daha ayaqlarım sözümə baxmir, gözlərim güclə görür. Yataqda uzanmaqdən yanlarım yara bağlayıb. O gün Səlim üstümə yaxşı bir həkim gətirmişdi. Allah canını sağ eləmiş maa baxannan sonra dedi ki, əmi, qorxulu heş nəyin yoxdu. Bir-iki dərman ya-

zif dedi ki, bunnarı atandan sonra ağrularım keçif gedəcək. İndi həm gözümə dərman salıllar, həm də yanımı iynə vurullar. İnşallah, bir neçə günə yaxşılaşış yataqdan qalxacam. Əvvəlki günlərə baxanda indi yaxşıyam. Heç olmasa ağaşdan yapışf ayaq üstə fırınna bilirəm. Bala, Allaha and olsun ki, heç özümdən asılı deyil. O qədər vərdiş eləmişəm ki, qatarn gəlməyinə az qalmış yuxudan oyanıram. Bu gün də gözlərimi açanda gördüm ki, vaxtda az qalif. Duruf bura gəldim ki, qatarı görüm, vaqonların səsini eşidim. Dedim bəlkə Qorxmaz da gəlib çıxar. Bircə oğlum qaydib gəlsəydi, onu görsəydim, ürəyim yerinə düşərdi, yerdə qalan ömrümü rahat yaşayardım. İnşallah, çox keçməz yenə də çayxananı açaram. Bax, məni unutma ha, bala, tez-tez gəl-get.

Qatar gedəndən sonra Əbülfət dayı stansiyada çox ləngimədi. Əlində tutduğu ağacları güclə yerə dayaq verə-verə bir neçə dəfə çayxananın ətrafına dolandı. Qapiya, pəncərəyə diqqətlə baxdı. Hər şeyin yerində olduğunu görəndən sonra mənimlə sağıllaşış əlindəki ağaclarla söykənə-söykənə evinə tərəf addımladı. Həmişə qıvraq gördüğüm Əbülfət dayı həmin gün ağacların köməkliyi ilə güclə yeriyirdi. Ağır xəstə olsa da, fikri müharibədən qayıtmayan oğlunun və qatarların yanında qalmışdı. Bu yaşıda da çayçının ürəyindəki istəkləri tükənməmişdi. Qəribədir, insanın ömrü bitib sona çatır, amma ürəyindəki arzuları qurtarmır, ümid işləqləri sönmür, hey alışib yanır, şölələnir, həyat yollarının qaranlıqlarına işiq saçır.

Növbəti dəfə bu tərəflərə yolum düşəndə stansiyada müştəri gözləyən taksi sürücülərindən biri dedi ki, Əbülfət dayı iki həftə əvvəl dünyasını dəyişib. Çayçının ölüm xəbəri məni sarsıldı, sanki içimdə zəlzələ qopdu. Artıq onun "qaynamamış" çayından bir daha içib Şəmşir müəllimlə bağlı söhbətlərini eşitməyəcəkdir. Göz yaşlarına hakim ola bilmədim. Elə bil ən əziz, ən doğma bir adamımı itirmişdim. Yaziq kişi oğlundan nigaran, nisgili getdi. Onun oğlunun Əfqanistandan qayıtmaması məni lap yandırırdı. Bari Qorxmaz gəlib çıxsayıdı, kişinin ürəyi açılardı, gözü yollardan yiğildi. Bəlkə daha çox yaşayardı, ömrü uzanardı. Oğul həsrəti onu bu qədər üzüb əyməzdidi.

Yaxından tanıdığınız insanların ölüm xəbərini eşitmək çox kədərlidir. Ömür karvanını bu dünyadan çəkib getmiş çayçıya Allahdan rəhmət dilədim. Əbülfət dayıya o qədər öyrəşmişdim ki,

ölümünə inanmağım gölmirdi. Elə bilirdim ki, deyilənlər yalandır, o, hələ yaşıyır, sağ-salamatdır. Günlərin birində işə çıxıb yenə də qatardan düşən sərnişinlərin arasında oğlunu axtaracaq, çayxanadakı müştəriləri ilə zarafatlaşacaq, sifarişləri yeri-nə yetirəcək. Amma başımda dolaşan bu fikirlər təskinlikdən başqa bir şey deyildi. Çayçı özü həyatda olmasa da, yaddaşlarda xoş sözləri, şən zarafatları qalmışdı. Harada olursa-olsun, hər dəfə çay içəndə Əbülfət dayının sözləri yadına düşürdü. Fikirləşirdim ki, görəsən, içdiyim çay qaynamışdır, yoxsa yox?

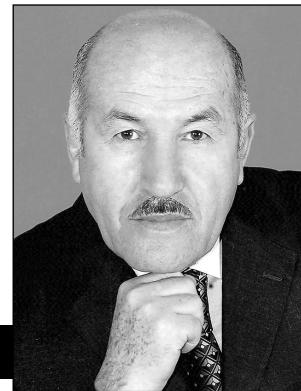
Əbülfət dayıdan sonra dəmiryol stansiyasındaki çayxanaya iyiyə duran olmadı. Onun bir vaxtlar iri qıfil vurduğu qapı elə bağlı da qalmışdı. Onsuz sanki stansiya da yaraşığını itirmişdi. Mən də adətimi tərgidə bilmirdim. Hər dəfə qatardan düşəndə ilk olaraq çayxananın qapısına baxırdım. Könlümdən çay içmək, Əbülfət dayı ilə səhbət etmək keçirdi, özümdən asılı olmadan gözlərim onu axtarırdı. Qapı bağlı olsa da, çayxananın qarşısından keçib buradan bir vaxtlar içdiyim çayın, yediyim xörəyim qoxusunu almaq istəyirdim. Coxdan bəri açılmayan qapının rəngi də solmuş, üstünü toz basmışdı. İləgəhə keçirilmiş iri qıfil da pas atmış, açaq yerinin kiçik gözlüyü tutulmuşdu. Çayxananın pəncərəsinin yuxarı şüşəsi sınmışdı. Külək toz-torpağı buradan içəri sovururdu. "Çayxana" yazılmış lövhənin bir tərəfi yerində qopub havada yellənirdi. Divarlar, daşlar elə bil min illərin sükütu içində dərin fikrə getmişdi.

...Çayxananın bağlı qapısı ağızında dayananda özümdən asılı olmadan bir neçə dəfə "Əbülfət dayı, heeeey!" - deyib onu səslədim. Amma nə içəridən, nə də ətrafdan çağırışımı səs verən olmadı. Elə bil səsimi soyuq divarlar uddu. Fikirləşirdim ki, görəsən, Əfülfət dayı indi qatarların gəlib-getdiyini hiss edirmi? Ruhu yenə də sərnişinlərin arasında balası Qorxmazı axtarırmı? Vaqonların taq-qıltı ilə bir-birinə dəyiş stansiyadan tərpənməyini eşidirmi? Reislər üzərində şütüyən qatarlar yenə də onun ürəyindən keçirmi? Yoxsa indi onlar səm-tini, istiqamətini dəyişib başqa ürəklərə doğru yan alıblar?

Bunları fikrimdən keçirəndən sonra illər uzunu oğul yolu gözləyən Əbülfət dayını səslədim:

- Əbülfət dayı, heeeey, hardasan? Har-da-san?...

Çağırışımı özümdən savayı kimsə eşitmədi. Səhər mehi səsimi qabağına qatıb uzaqlara apardı...

PƏNAH AZƏRİ

Ata borcu

Bu dünyaya göz açandan kasıbin bar ağaciyam,
Ziyarəti qəbul edən mömin bəndə, bir haciyam,
Umacağım yox kimsədən, öz atamın möhtaciym,
Ata adı eşidəndə dilə gəldi "oqlaq" bürcüm,
Dedi kimsə verənməyib, verə bilməz ata borcun.

Əllərinin qabarıyla çörək yeyib yekəlsəm də,
Ürəyinin qübarıyla vüsəl alib kökəlsəm də,
Ziyarətə oğlun, qızın, xanımınla bir gəlsəm də,
Əl uzatdım salam verəm açılmadı bükük ovcum,
Heç bir övlad verənməyib, verə bilməz ata borcun.

Kitab yazdım ünvanına haqq qapısın döyə-döyə,
Səndən ötrü dua etdim sırıli yerə, simsiz göyə,
Ruhun gəldi öz yuxuma; - "Az yaz oğul, deyə-deyə,
Ata ömrün yazan yazıb, bu yazıya etmə hücum,
Heç bir övlad verəmməyib, verə bilməz ata borcun.

Tanrım mənə şahid durar, dediklərim deyil əbəs,
Atam övlad qayğısına son anadək vermiş nəfəs,
Yaradandan vəhy bulundu, qulağıma gəldi bir səs,
Az get, az gəl bu yolları qəbrim üstə olma yolcum,
Heç bir övlad verənməyib, verə bilməz ata borcun.

Bir südəmər uşaq oldum öz anamın qucağında.
Körpəliyim oldu nadunc keçdi baba ocağında.
Ruhun məni yırğaladı ömrün ahıl bir çağında,
Ata haqqı ciynindədir bu çöllərdə olma cunun,
Heç bir övlad verənməyib, verə bilməz ata borcun.

Yol gözləyir qardaş-bacım atam gəlsin nur ocağa,
Evdə atam, anam olsun mən də olum körpə çäğa,
Göz yaşlarım dilə gəldi qəhər məni boğa-boğa,

Üz çevirdim səhralara çöllər dedi olma Məcnun,
Heç bir övlad verənməyib, verə bilməz ata borcun.

Atam köçüb gedən gündən ömrüm-günüm oldu ah-vay,
Nalə qopdu şəcərəmdən qonum-qonşu saldı haray,
Yaradanım söz sərrafi, sərrafimdən gəldi bir pay,
Atan Tanrı yanndadır bu dərgahda olma suçum,
Heç bir övlad verənməyib, verə bilməz ata borcun.

Anam həsrət çəkir indi gül üstəki bülbülünə,
Biləmmədim hansı həkim bais oldu ölümünə.
Allah özü dilə gəldi mən Pənahın bölümünə,
Üzünü tut qibləgaha bəlkə haqqa çata borcun,
Heç bir övlad verənməyib, verə bilməz ata borcun.

Şair Zəlimxanım köçür

Vermədi Tanrı möhnəti budur ömrün son qisməti,
Göz yaşları töküb xalqım, yaşayıր hicran həsrəti,
İtirirəm xəzinəmdən ən müqəddəs bir sərvəti,
Qopan haray, qopan həşir gözlərimdən yaşlar tökür,
Siyahıdan qələm dostum şair Zəlimxanım köçür.

Dövürə bax, zamana bax, dönmür geri ömrün valı,
Ədəbiyyat xəznəmizin köç eyləyir generalı,
Tanrım vurub sinə dağı, aldı məndən Rüstəm Zalı,
Ürəyimdə, "Büsutun" dağı, Xosrov dərdi məni sökür,
Siyahıdan qələm dostum şair Zəlimxanım köçür.

Ömür vəfa eyləmədi qışdan çıxa güllü yaza,
Ürək sözüm varaqdadır misraları yaza-yaza,
Elin, yurudun möhtac idi dilindəki xoş avaza,
Yaşlı anam dilək tutdu göz yaşıyla hönkür-hönkür,
Siyahıdan qələm dostun şair Zəlimxanın köçür...
El şairi dəfn olunur, həqiqəti necə danım?

İzdihamı görür gözüm, damarlarda donur qanım,
Vəsiyyəti belə idi;
- Saz çalınsın qəbrim üstə, qoy yaşasın adım, sanım,
Şair ruhu peyda olur, qarşısında dizim çökür,
Siyahıdan qələm dostum şair Zəlimxanım köçür.

Hər bəndəmiz dərk eyləməz söz mülkündə söz qanani,
Qələminlə yaşatmışan ötən dövrü, bu zamanı,
Poeziya səhnəmizin sənsən milli qəhrəmanı,
Dön geri bax, ustad şair, gör önündən kimlər keçir,
Siyahıdan qələm dostum şair Zəlimxanım köçür

Anaların, bacıların, millətimin gözü yaşı,
Yaz arzulu ürəkləri dönüb oldu, payız, qışlı,
Borçalıya gedən yollar indi olub mənə daşlı,
Əsrin hökmü belə imiş hökm sahibi məni bükür,
Siyahıdan qələm dostum şair Zəlimxanım köçür.

Evə gəldim körpə nəvəm sordu məndən Zəlimxanı,
Dedi qələm, dəftər götür, babacanım, yaz dastanı,
Köç eyleyir xiridarın, millətinin söz sərrafi,
Fələk bizə qarğış edib, başımıza daşlar tökürl,
Siyahıdan qələm dostun şair Zəlimxanın köçür.

Ayrılığa dözə-dözə itirirəm neçə nəri,
Getdi əldən qızıl teştim, söz mülkünün qızıl zəri,
Dözmür dərdə dost ürəyi, xəstədir Pənah Azəri,
İçimdə ayrılıq dərdi qəm nisgili məni sökür,
Siyahıdan qələm dostum şair Zəlimxanım köçür.

Mən də dərdliyəm

Mənə bəxtəvərliik verən gözəl qız...
Sanma şairlikdə mən hünərliyəm.
Başını uca tut, görünmə aciz,
Sən dərdli görünsən, mən də dərdliyəm.

Sizlərin yanında olmaz dincliym,
Qəlbimdən silinmir ötən gəncliym,
Qarşımıda əyləşən canlı kəkliym,
Sən dərdli görünsən, mən də dərdliyəm.

Şairdən çıxmayıb çörəyin, duzun,
Bol olsun qismətin, bol olsun ruzun,
Sanma qəfəsdəyəm, a körpə quzum,
Sən dərdli görünsən, mən də dərdliyəm.

Ay bugdabənizlim, saçı hörüklüm,
Qəlbi geniş gözəl, ciynimə yüklüm,
Olma utanacağım, olma dönüklüm,

Sən dərdli görünsən, mən də dərdliyəm.

Axitma gözündən acı yaşları,
Gədalar bilənməz zərdə qaşları,
Bir gün itirəndə qızıl başları,
Sən dərdli görünsən, mən də dərdliyəm.

Bayquşa yem olur gözəlin varı,
Uduzdu bir gözəl, uddu bir qarı,
Bir igid yanında solursa yarı,
Sən dərdli görünsən, mən də dərdliyəm.

Mənə həmrəy olan bir sirdaş kimi,
Dərdli şair kimi, vətəndaş kimi,
Sənə,-söz verirəm, bir yoldaş kimi,
Sən dərdli görünsən, mən də dərdliyəm.

Ömrün ani

(poetik düşüncələr)

Mənə baxan gözlərin boşalanda, dolanda,
Ömrüm kədər, qəm aldı, sənin baxışlarından.
Saçlarının ağılığı məni dərdə salanda,
Üzümə qəhər çökdü qadın baxışlarından.

Sənə vurğun bu ürək xəyallara dalanda,
Beyinlər bir vururdu, beyinlər düşünürdü.
Necə danım qəlbimdə söz mülkümün varlığın?
Eşq yolunda cüt ürək, bir amal vuruşurdu.

Gözümə gözlərinin qumral rəngi dolanda,
Aypara yanağına günəş kölgə salırdı.
Ürəyində şairə sevgi payı olanda,
Təkcə ulduzlar deyil, ay fikirə dalırdı.

Səndə olan dostluğun mehrin görəndə özüm,
Həzin piçiltin ilə sanki ulduzlanırdın.
Ötən günə, çağlara göstərəndə mən dözüm.
Mənim ömür yoluma xanım tək bağlanırdın.

Dərdimizi bölüşdük bir ağac kölgəsində,
Dedi kişi andını gərək itirməyəsən.
Bu görüşə min alqış,- yanıram söləsində,
Qadın istək, arzusun yolda bitirməyəsən...

Sən bir ömür yaşadın şair duyğularında,
Mənsə qadın duyğusun o gözəlin səsində.
Sevgi əbədi varlıq qadın sorğularında,
Mehrini yaşadacam bu kişi nəfəsimdə.

Kişisiz otaq

Gələni, gedəni olacaqdır az,
Otağın xeyiri, şəri anılmaz,
Səslənməz tar-kaman, bilinməz avaz,
Qızlar sayaqlayar xəstə sayağı,
Kişisiz qalanda kişi otağı.

Duzsuz, şorabasız yeyilər aşı,
Duyular nəfəsi hər addım başı,
Uçular, sökülər divarı, daşı,
Bu canı yanmışlar görməz xoş çəği,
Kişisiz qalanda kişi otağı.

Xanımlar düşünər gecə, həm gündüz,
Ərənsiz, igidsiz nə edərik biz?
Ağlımız olsa da bir ümman, dəniz,
Olar düşüncəmiz körpə sayağı,
Kişisiz qalanda kişi otağı.
Üşüyər, büzüşər, qırışar sıfət,
Çıxar ortalığa neçə cür xislət,
Bir gözəl dil açıb deyər nəhayət...
Sınar qız-gəlinin şaxlıq budağı,
Kişisiz qalanda kişi otağı.

Quruyar kolları, solar gül təki,
Bar verməz ağacı, bar verməz ləki,
Qayıdır keçmişə əvvəlki təki,
Axtarır taparlar kişi papağı,
Kişisiz qalanda kişi otağı.

Yalan, firildaqla olmayıb aram,
Pənaham, südümde tapılmaz haram,
Cibimdə olsa da bolluca param.
Mənsiz qız-gəlinin olmaz xoş çəği,
Kişisiz qalanda kişi otağı.

Qayıt

Qəlbimdə yer alıb söhbətin, sözün,
Sənsiz məhəbbətim gözümdə qalıb.
Başqa gözəllərə baxmayan gözüm,
İndi gözəllərin üzündə qalıb.

Gözlərim qalıbdır yadlar üzündə,
Üzüm yad üzlərə gülmür əzizim.
Sənin taleyinin bəxt ulduzunda,
Yadiar saçlarını hörmür, əzizim.

Tükənib səbrimin dövrə inamı,
Bəxtim qismətimlə yönləşmir, gülüm,

Solan dodağına itib gümanım,
Dodağın qəlbimlə dəndləşmir, gülüm.

Cilik-cilik olub arzu, muradım,
Yaralı illərim gedir ömürdən.
Dağları yandırıb, aşır fəryadım,
Sənin ki, ürəyin deyil dəmirdən?

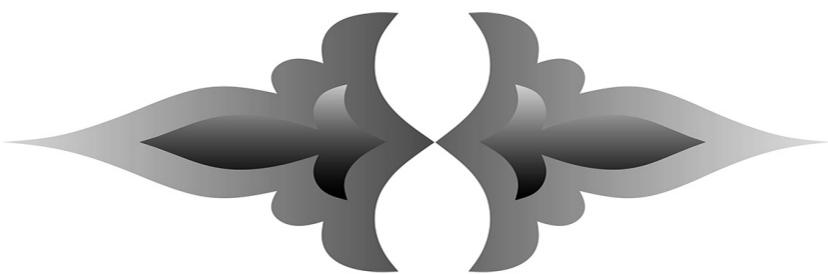
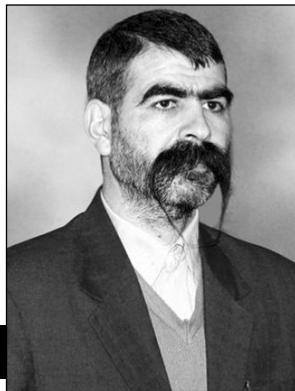
Mən şair deyildim;- sənin üzündən,
Şairlik yolunu bir örnek seçdim,
Qarşında əyilməz bir ərən kimi.
Ömür yollarımın sınağın keçdim.

Məhəbbət əbədi ölməz varlıqdır,
Qayıt keçmişinə, qayıt, əzizim,
Gözləri yollarda qalan gözümün.
Yatmış teleyini ayılt, əzizim.

Vermə Pənahının sevgisin yada,
Yadlar keçmişini aramaz mənə,
Yüz sevgi, məhəbbət dərya olsa da,
Sənin fəsadını qaytarmaز mənə.

Qəlbimdə yer alıb söhbətin, sözün,
Sənsiz məhəbbətim gözümdə qalıb.
Başqa gözəllərə baxmayan gözüm,
İndi gözəllərin üzündə qalıb...

HƏSƏN HÜSEYNİ

ŞAH İSMAYIL XƏTAİNİN TƏXƏLLÜSÜ NƏ İLƏ BAĞLIIDIR?

*Ey Xətai, şol xütən türki saçının şəmməsi,
Nafey-i səhrayə saldı bəlkə müşki ənbəri.*

Bu gün cəmiyyətdə oxucuları düşündürən suallardan biri də Şah İsmayıllı Xətainin təxəllüsüdür. Mənbələrdə göstərilir ki, Şah İsmayıllı təxəllüsü «xəta» sözündəndir. Bəziləri isə onun təxəllüsünün Hürrün qəbrini açması ilə əlaqələndirirlər. Şah İsmayıllı Səfəvi (Xətai) külliyyatının tərtibçisi Mirzə Rəsul İsmayıllızadə «Xətai» təxəllüsü barədə yazır: «Şah İsmayıllı Bağdadı aldıqda İmam Hüseynin(ə) məzarının ziyarətinə getdi. Ayrılarkən gözü Hürrün məzarına sataşdı. Birdən hiddətlənib məzarın başqa yerə köçürülməsini əmr etdi. Məzarı açdıqda Hürrün yarası üstünə bağlanmış yaylığı gördü. «Bu nədir?» deyə yaylığı əlinə alar-almaz qan təzədən axmağa başladı. Bu an İmam Hüseynin (ə) məzarından «Xəta etdin, İsmayıllı» deyən bir səs eşildi. İsmayıllı yaylığı yaraya basdı və qəbrin üstünü örtdü, xətaya düşdüyüünü anladı və bu xətasını daim xatırlamaq üçün o gündən şeirlərini «Xətai» təxəllüsü ilə yazdı».

Düzdür, Şah İsmayıllı Hürrün qəbrini açdırıb, lakin həqiqət yuxarıda verilən məlumatla uyğun gəlmir. Mötəbər rəvayətlərdən bunu belə eşidirik: «Şah İsmayıllı öz qoşunu ilə Kərbəla sərhəddinə çatdığı zaman o atdan yerə düşdü. Başındakı tacı götürüb yerə atdı, boynuna kəfən salaraq əyilib yerdən öpdü. Sərkərdələrdən biri soruşdu: «Qibleyi

aləm, nədən belə edirsiniz?»

Şah İsmayıllı cavab verdi: «Qədəm basdığımız torpağın şahı İmam Hüseynidir (ə). Hər kəs bu torpaqda mənə qibleyi-aləm desə, Vətənə qayıdan ki-mi onun boynunu vurduracağam. Mən bu torpağa şah yox, gəda ünvanı ilə daxil oluram».

Mən Hüseyni məzhabəm, Şahın qulu,

Yəni kim, mənidir Allahın qulu.

Ey Xətai, padışah olmaz kişi,

Olmayıncı uş bu dərgahın qulu.

Bütün qoşun Kərbəlaya boyunlarında kəfən, sürünen-sürünə daxil oldular, müqəddəslərin qəbrini ziyarət etdilər. Şah İsmayıllı İmamın (ə) qəbri öündə diz çökdü, qəbri öpərək ağlamağa başladı. Ziyarətgahda mərsiyə oxundu, əza saxlandı. Xətai qazıləri sinəyə zəncir, xəncər vurur, göz yaşı tökürdülər.

Səfəvilər dövlətinin inkişafında xüsusi xidmətləri olan, görkəmli dövlət və din xadimi Şah İsmayıllı dövründə bəziləri belə fikir irəli sürdülər ki, Hürr şəhid sayıyla bilməz. Çünkü o, İbn Ziyadın sərkərdəsi olmuş və İmama(ə) zülm etmişdir. Beləliklə, onlar Hürrün qəbrini açıb şəhidliyə məxsus əlamətləri dəqiqləşdirmək istəyirdi.

Görkəmli yazıçı, mərhum Fərman Kərimzadə «Çaldıran döyüşü» əsərində bu fikrə bir qədər də yaxınlaşmışdır:

Hüseyn bəy Lələ başa dşdü ki, Şah İsmayıllıın qə-

bri açmaqdə məqsədi təkcə orada meyitlərin olub-olmadığını öyrənmək deyil. Onun uşaqlıqdan hər şeyi öz gözləri ilə görmək, əlləri ilə toxunmaq marağı var və onu bu işdən çəkindirmək mümkün deyil. Görünür, müqəddəs şəxslə adı insanın qəbrdəki fərqini görmək fikrindədir. Hüseyn bəyə aydındır. İnsan ölübsə, üstündən min illər keçibəsə, orada yalnız çürümüş sümüklər qalıb. Başqa nə ola bilər ki... Allahın bu işə qəzəbi tutsa, yağış yağdırar, ildirim çaxdırar, qoşuna vəba xəstəliyi göndərər. Aćmasa daha yaxşıdır. Şahı yenə dilə tutmağa başladı.

Şah İsmayııl Lələnin fikrini başa düşdü və dedi:

- Şahın bir sözü iki olsa, onda hakimiyyət tez dağlılar, Lələ. Mənim qəlbim çox sakitdir və Tanrıım qəlbimə bu marağı salıb ki, dediyim olmalıdır. Yaxşı yadına düşdü, Allahın ən istəkli bəndəsi Muraddı, onu çağırın. Qəbri o açmalıdır, başqa heç kim.

Şah İsmayııl qəbri açmağın səbəblərini dedi, başa saldı, aydınlaşdırıldı. Murad işə başladı. Əvvəl sənduqəni çevirdi. Sonra qumu kənara atdı. Qurşağa qədər dərinliyə düşəndən sonra qamış çıxdı və bu qamış çürüməmişdi:

- Hökmdar sağ olsun, bir «Fatihə» surəsi də oxuyun, qamışı götürüm, qəbr evi açılır.

Bir daha «Fatihə» verdilər. Murad qamışı yığışdıranda qorxdu, geri çəkildi:

- Möcüzə, hökmdar, möcüzə.

Onlar yaxına gəldilər. Qəbirdə silahlı, dəmir geyimli, dəbilqəsi parçalanmış, amma yuxuya getmişə oxşayan bir nəfər uzanmışdı. Onun saqqalı ağarmışdı, rəngi mum kimi idi. Saqqalında, sifətində qurumuş qan izləri vardi.

Bəli, möcüzə. Min il əvvəl öldürülmüş insan elə bil təzəcə, bir həftə əvvəl ölmüşdü.

Şah İsmayııl əllərini qoynunda çarpezlayıb dayanmışdı. Onu fikir götürmüştü. Buna şəkk etmək olmaz, heç vaxt.

- Hüseyn bəy, qoşuna göstərək?

- Məsləhət özünündür.

- Qoy görsünlər və bilsinlər ki, hansı məhzəbə və təriqətə qulluq edirlər. Bunun böyük gücü olacaq.

Əvvəl bəyləri, sərkərdələri çağırıb göstərdilər. Hüseyn bəy Lələ belə bir söhbət açdı:

- Keçən gecə Şahımız bura ziyarətə gələndə

onun yuxusuna girən qurban olduqlarına Hürr deyib ki, aç mənim qəbrimi, gör mən kiməm. Sifətimi gör, mən də sənin mübarək sifətinə baxmaq isteyirəm. Hökmdar qəbri açdırı, indi gəlin, görün, o mübarək şəxsiyyət elə bil yatıb.

Qoşun hamısı baxdıqdan sonra qoyunlar kəsil-di, qazanlar asıldı. Şah İsmayııl Kərbəla çölündə ehsan verdi. Özünün qaş-qabağı heç açılmırkı. Qəbri açdırığına görə özünü günahkar hesab edirdi. Meyidin bu müddətdə salamat qalmasının səbəblərini araşdırmağa çalışdı, bir nəticə hasil olmadı. Onu möcüzə ilə bağlamalı oldu. Qoşundan ayrılib həmin qəbrin üstünə gəldi. Yenə əllərini qoynuna qoyub xeyli dayandı. Namazını da burada qıldı.

Digər bir rəvayətdə oxuyuruq: «Şah İsmayııl Xətai Kərbəlaya daxil oldu. Müqəddəs şəxslərin mübarək məzarlarını ziyarət etdi. Sonra Xətai Hürrün qəbrini açdırı və gördüyü mənzərədən riqqətə gəldi. Elə bil Hürr indicə şəhid olub, indicə qəbrə qoyulmuşdur. O, hərbi libasda qəbrə qoyulmuş bu cəngavərin nurani üzünə, qan izləri görünən ağ saqqalına heyrətlə baxdı. Bir qədər özünə gəldikdən sonra Xətai İmam Hüseynin (ə) Hürrün yarasını öz əlləriylə bağladı dəsmala həsrətlə baxdı: «Ah bu yaylıq - İmam Hüseynin (ə) yadigarı, Hürrün müqəddəs qanına bulanmış yaylıq onda olsaydı, nələr edərdi». O, bu yaylığı sinəsinə sıxaraq, daha böyük qələbələrə, daha böyük zəfərlərə doğru inamlı gedərdi. Xətai aşağı əyilərək dəsmalı Hürrün başından açdı. Bəli, bu həqiqətən Xətainin xətası oldu. Lakin dəsmal bağlanmadı, açılıb düşdü. Xətainin ikinci, üçüncü cəhdidə bir nəticə vermedi. Bu zaman Xətai öz xətasını anladı və dedi:

**Ey müsəlmanlar, əsiri-zülfü-yaram, doğrusu
Bu siyəhkarın əlində biqarərəm doğrusu.**

**Derdim, ol dilbər yanında etibarım var mənim,
Yoxladım, etdim yəqin, bietibarəm doğrusu.**

**Bir quru candan nolur, qurban edim cananım,
Ol pəri-rüxsardən çox şərmsaram doğrusu.**

**Şah Xətai seyrə çıxdı, açdı Hürrün qəbrini,
Bar-ilahi əfv qıl ki, tövbəkarəm doğrusu.**

Gözündən yaş axa-axa əyildi. Xətai Hürrün başından açdığı dəsmaldan bir dilim kəsib götürdü. Yenidən dəsmalı bağladı. Dəsmal açılmadı (bəzi rəvayətlərdə deyilir ki, hətta Hürrün yarasından qan süzülürdü). Doğrusunu Allah bilir. Allah böyükdür. Bütün qoşun bu hadisənin şahidi idi. «Allahu Əkbər!»nidaları göylərə bülənd oldu. Bu hadisədən sonra Xətai Kərbəladə qırx gün ehsan verdi və ziyarətgahı abadlaşdırıldı.

Şah İsmayıл Xətainin Hürrün qəbri öündə söylədiyi bu qəzəli, Həmid Araslanın verdiyi məlumatə görə Aşıq Əsəd məclisdə ilk əvvəl «Divanı» havası üstə belə oxuyarmış:

*Şah Xətai eşqə düşdü, açdı Hürrün qəbrini,
Ya İlahi, günahkarəm, günahkaram, günahkar.*

Şah İsmayıл Hürrün qəbrini açmaqla sübut etdi ki, Quranda şəhidlər barədə buyurulan ayələrin və Peyğəmbərin (s), İmamların (ə) şəhidlər haqqında söylədiyi hədisləri əyani surətdə camaata göstərsin. O, bu yolla İslam dininin müqəddəsliyini və tutduğu İmam Hüseyn (ə) məzhəbinin haqq olmasını bir daha sübut etdi. Onun cəsarətli əməlləri böyük hadisəyə çevrilib, əsrlərlə damarlarından İslam qanı axan insanların ürəyində qaynayıb coşacaq, zəif imanlar kamilləşəcək, kamil imanlar dolub boşalacaqdır.

Ş.İ.Xətainin təxəllüsü barədə bir fərziyyə də belədir. Görkəmli yazıçı Fərman Kərimzadə «Xudaferin körpüsü» əsərində qeyd edir ki, Şah İsmayıл deyirdi: «Mənim həyatım bələlər və xətalar içində keçdi. Amma, daxilimdə olan ilahi bir qüvvə həmişə mənə bu çətinliklərdən xillas olmaq üçün ümidi verirdi. Mən inanırdım ki, bu bələlərdən qurtarsam da ünvanımda xətaların yeri qalacaq. Gələcəkdə məni «Xətai» deyə xatırlayaqlar».

Digər bir fərziyyə isə belədir: Əlisa Nicat «Qızılbaşlar» romanında yazar: «Şah İsmayıл sevgilisi (dayısı qızı) Taclı bəyimə bir qəzəl yazmışdır. Qəzəl belə başlanır:

*Qızılgül bağı-bostanım, nə dersən?
Fəda olsun sənə canım, nə dersən?*

*Qərarü səbrü aramım tükəndi,
Kəsildi külli fərmanım, nə dersən?*

*Əridi iligim, qaldı sümügüm,
Bu təni tərk edər canım, nə dersən?*

*Xamu dərdlülərə dərman bulundu,
Dəvasız dərdə dərmanım, nə dersən?*

*Xamunun küfr ilə imanı vardır,
Mənim küfr ilə imanım, nə dersən?
Sənin məqsədin oldur ki, mən ölüm,
Halal olsun sənə qanım, nə dersən?*

*Əgər yatsam min il torpaq içində,
Dürüstdür əhdi peymanım, nə dersən»*

Qəzəl bu qədər yazılmışdı ki, İsmayılı himayə edən Lələ bəy Hüseyin içəri daxil oldu. Şah İsmayıл qəzəli tez gizlətdi. Lələ soruşdu: «Gözüm işığı, nədir yazdığını?». Şah İsmayıл utandığından qəzəli ona göstərmədi və dedi: «Əshi, xəta eləmədik ki». Lələ dedi: «Gözüm işığı heç kəs anasının bətnində bir şey öyrənmir. Oxu, utanma».

Şah İsmayıл xəyallar içində düşünür ki, hansı təxəllüsəl qəzəli tamamlasın. Nizami, Həbib, Kişvəri təxəllüsleri dilə gəlir. Birdən «xəta» deyərək «Xətai» təxəllüsünü seçir və qəzəli tamamlayır:

*Xətai çün səni can ilə sevdı,
Sevən ölsünmü, Sultanım, nə dersən?*

Ş.İ.Xətainin təxəllüsü barədə fərqli düşüncələrdən biri də onun aşağıdakı beytdə özünü Xətay çöllürəndən olmasını deməsi ilə əlaqələndirilir:

*Aldın şikəstə könlünü miskin Xətainin,
Çindür, vəfali bulmayı, xub xətay olan.*

Sairin bu beytlərini əsas tutaraq bir çox tədqiqatçılar «Xətai» təxəllüsünü məhz, Şah İsmailin özünü «xətay» elindən olmasına işarə etdiyi üçün bu sözü təxəllüs götürdüyüünü ehtimal etmişlər və bu səbəbdən «xətay» sözünə tam diqqətlə yanaşmışlar. Ola bilsin ki, «Xətayı» kimi yazmaq daha

düzdür. Amma, «Xətai» kimi yazılmışında çoxlu dəlil vardır. «Xəta» sözü səhv və təqsir mənasındadır. Şah İsmailin bir çox şeirlərindən məlum olur ki, o, böyük arif və sufi olaraq təkəbbürlüyə, qürura düşməmişdir, həmişə özünü xətakar bilərək Allahdan bağışlanması diləmişdir. Ona görə də Xətai təxəllüsünü seçmişdir. Şairin yaradıcılığına nəzər saldıqda onun irfan əhli olduğunun şahidi oluruq. Necə ki, şair özü də qoşmalarının birində yazırdı:

*Arif məclisindən irfan almışam,
Ləli-bədəxşandan mərcan almışam.
Min canı vermişəm, bir can almışam,
Ol canı saxlaram, candan içəri.*

İrfanın bir mərhələ və arifin bir sıfəti kimi irfan tarixində arıflar təvazökarlıq üzündən özlərini həmişə xətakar hesab etmişlər. Demək «Xəta» sözü həm də irfani bir məfhüm daşıyır və eyni halda irfani bir məqamdır.

*Xətalı qulunam, rəhm eylə, ey yar,
Xətaini buraxmagıl xətaya.*

Müasir dövrümüzdə Şah İsmail Səfəvinin təxəllüsü iki cür yazılmışdır:

1. Xətai və Xətayı. Bildiyimiz kimi ərəb əlifbasında iki «T» səsi verən hərf mövcuddur: nöqtəli və dəstəli «T».

Bunların hansı düzdür? İndiyə kimi bütün xətti və əski nüsxələrdə dəstəli olan «ta» ilə «Xətayı»; «Xətai» kimi yazılmışdır. Son vaxtlar İran İslam Cümhuriyyətində Azərbaycan türkçəsinin əlifbası haqqında aparılan tədqiqat və elmi araşdırırmalar nəticəsində ərəb əlifbasının türk əlifbası ilə adlandırılaraq fonetikləşməsi prosesinə əsasən yeni imla qaydaları meydana gələndən sonra nöqtəli «t» ilə «Xətai» və «Xətayı» kimi yazılmasını da müşahidə edirik. Əlbəttə, bundan əvvəl nöqtəli «t» hərfi qalın səslilərdə dəstəli «ta» kimi yazıldı. Bu iki cür yazı üsulundan mənada dəyişiklik törədən ancaq sözün dəstəli «ta» və ya nöqtəli «te» yazılımasıdır. Qeyd etmək istərdim ki, nöqtəli «Te» ilə dəstəli «Ta» arasında böyük fərq var. Əgər Xətai sözü dəstəli «T» ilə yazılırsa, o

zaman «xəta»(səhv) mənasını verir. Lakin, nöqtəli «T» ilə yazılıqdə böyük bir məna kəsb edir.

Ş.İ.Xətai özü öz əlyazmasında təxəllüsünü ərəb əlifbasının nöqtəli «T»(te) hərfi şəklində yazmışdır. Lakin bu söz belə yazılışda nə türk, nə ərəb, nə də fars dillərində heç bir məna vermir. Şah İsmayııl kimi görkəmlı bir şəxsiyyətin isə özünə mənasız bir sözü təxəllüs seçməsi inandırıcı deyil.

Tədqiqatçı alımlardan olan Nizami Gəncəvi adına Elmi Araşdırma və Dil-Ədəbiyyat İnstitutunun müəllimi Əli Məhəmməd Nəbibəylinin araşdırımları nəticəsində tamamilə başqa inandırıcı fakt meydana çıxmışdır. Belə ki, tədqiqatçı alımların mənasız saydıqları nöqtəli «T» hərfi ilə yazılmış xəta sözünə məna tapılmışdır. Ərəb əlifbasının düzülüş formasından biri əbcəd adlanır. Xətai sözündəki ərəb əlifbası ilə ilk üç hərf (XTA) əbcəd düzülüş formasında hər hərfin eyni zamanda bir rəqəmi ifadə edən və əbcəd hesablaması üsulu adı ilə məşhur olan, ən qədim zamanlardan bütün şərqdə geniş istifadə edilən vasitəyə müraciət etdikdə məlum olmuşdur ki, bu üç hərfin birincisi (X hərfi), 600 rəqəminə, nöqtəli T hərfi 400 rəqəminə, A (əlif) hərfi isə 1 rəqəminə bərabər olur. Cəmi 1001 rəqəmi alınır. Axırıncı «İ» hərfi isə mənsubiyyət bildirən şəkilçidir - 1001 rəqəminə bərabərdir.

Nizami Gəncəvi «Sirlər xəzinəsi»nin 2-ci münacatının sonunda Allaha müraciətlə «Nizaminin adında şərəfli adın vardır!» - deyir. «Nizami» sözündə də hərflərin rəqəm qiyməti 1001-dir. Bunu Əlişir Nəvai də təsdiq edir. İslam fəlsəfəsinə görə 1001 rəqəmi müqəddəsdir və Allahın müqəddəs adlarının sayına işarədir. Şah İsmayııl da həmin məqsədlə özünə Xətai təxəllüsünü götürmüştür.

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində beş böyük ədib var ki, onların təxəllüslerinin əbcəd sayı 1001 rəqəmini ifadə edir. (Nizami, Nəsimi, Xətai, Füzuli, Qüdsi - H.H)

Ş.İ.Xətainin öz yaradıcılığına müraciət etsək «Xətai» sözünün mənası tam aydınlığı ilə üzə çıxar.

*Yəqin bil ki, Xudaidir Xətai,
Məhəmməd Mustafaidir Xətai.*

*Səfi nəslü Cüneydi - Heydər oğlu,
Əliyyəl - Mürtəzəidir Xətai.*

*Həsən eşqinə meydanə gəlibdir,
Hüseyni Kərbəlaidir Xətai.*

*Əli Zeynulibad, Baqiri, Cəfər,
Kazım, Musa Rızaidir Xətai.*

*Məhəmməd Təqidir, Əli Nəqi həm,
Həsən Əsgər liqayidir Xətai.*

*Məhəmməd Mehdiyi Sahib - Zamanın,
Eşiqində gədayidir Xətai.*

*Mənim adımlı Şah İsmayıldır,
Təxəllüsü Xətaidir, Xətai.*

Birinci misrada açıq-aydın yazılmış «Yəqin bil ki, Xudaidir Xətai» sözündə tədqiqatçıları alimləri beş əsr çasdıran məhz ərəb əlifbasında olan iki «T» hərfinin mövcud olması və Xətai təxəllüsünün dəstəli «TA» hərfi ilə yazılması olmuşdur ki, bu da savadsız, əbcəd hesabından başı çıxmayan katiblərdən birinin təqsirindən törenmişdir.

Burada M.Füzulinin:

*«Qələm olsun əli ol katibi bədtəhririn
Bir nöqtə qüsür ilə gözü kor eylər».
-sözü yerinə düşür.*

Beləliklə, nadan bir katibin kobud səhvi üzündən böyük şairimizin təxəllüsü təhrif edilmiş, oxucu və tədqiqatçıları çasdırmış, nəticədə Ş.İ.Xətainin adına və şəxsiyyəsinə yaraşmayan uydurmalara meydana çıxmışdır. (Əli Məhəmməd Nəbibəyli «Ədəbiyyat və İncəsənət» qəzeti 01.06.1990).

*İxlasi- dildən ayət-i təviz oxur müdam,
Yad eyləsək Xətai cahanda xətasını.*

Bu beytdə bir çox şeir sənəti işlənilmişdir. «İxlasi-dil» həm sidqi-dil mənası verir, həm də

Qurani- kərimin «İxlas» surəsinə işaretdir. «Ayəti-təviz» yenə Quranın təviz (qul əuzu birəbbin-nas) surələrinə işaretdir. Demək Xətai sidqi dildən Allahın birliyinə etiqad edərək xətasını xatırlayır və xətası üzündən Allaha pənah aparır. Buradan belə bir sual meydana çıxır ki, məgər Şah İsmaildən hansı xəta üz vermişdir ki, o, şəirlərində Allahdan bağışlanmaq diləyir.

Ş.İ.Xətainin yaradıcılığına diqqət yetirdikdə görürük ki, o, qurduğu Azərbaycan Səfəvilər Dövlətinin möhkəmlənməsində bir sıra mühari-bələrdə qanlar axılmış və bu dövlətin möhkəmlənib imperiyaya çevriləməsi üçün bəzən bilərək-dən günahlara yol vermişdir. Şah da olsa hər kəsin səhvi var. Şah mərhəmətli və mehriban ola bilməz. Bu iki şəxsiyyəti bir insanda birləşdirmək böyük güc tələb edir. Lakin bir çox tiranlardan fərqli olaraq Xətai daim insan qanına bais olmanın günah-səhv olduğunu anlayır, buna görə Rəbbindən hər zaman günahlarının bağışlanması istəyir:

*İki əlim qızıl qanda,
Çox günahlar vardır məndə.
Ya İlahi,kərəm səndə,
Düşkün qula nəzər eylə.*

Təəssüflər olsun ki, bir çox tədqiqatçılar bu sözləri yanlış anlamış, şairin xətasını Hürrün qəbrinin açılması ilə əlaqələndirib və təxəllüsü barədə yanlış nəticəyə gəliblər. Lakin biz bu məqalə ilə çalışdıq sübut edək ki, «Xətai» təxəllüsü günahlabaklı deyil, müqəddəs bir anladadır.

Böyük şəxsiyyətlərin tarixi araşdırılmalarında zamanla kimlərinsə səhvlerini yenidən araşdıraraq oxucunu düzgün istiqamtləndirmək yazarın borcudur. Biz də bu borcumuzu yerinə yetirmək üçün müxtəlif mənbələrə istinadən şairin məhz öz yaradıcılığında təxəllüsünün nəyə dəlalət etdiyini diqqətinizə çatdırıq. Aydınlaşdırmağa çalışdıq ki, böyük insanlar kobud səhvlerə yol verməzlər. Əgər irfan sahibi onu özü bu cür anlamağımızı istəmişdir və biz onu düzgün anlamışıqsa, demək yanlış bizdədir. Şükürələr olsun ki, gec də olsa bu yanlışlıq aradan qaldırıldı.

AYAZ İMRANOĞLU

ARAZIM

Dalğalar daşlara gerdikcə sinə,
Demirəm çağlama, coşma, Arazım.
Ayrılıq talehdən qismətdi mənə,
Sən bəxtdə, talehdə çəşma, Arazım.

Çağırı uzaqdan dənizlər məni,
Dağda bilmədim dumani-çəni.
Qırıldı, dağıldı xəyal yelkənim,
Mənim tək sən gücdən düşmə, Arazım.

Torpağın axacaq qanı da sənsən,
Qılınçı da sənsən, qını da sənsən.
Bəyi də, qulu da, xani da sənsən,
Bayatı, gəraylı, qoşma Arazım.

YETİM ƏLİFBAM

(1999-cu ildən İnam Ata Ocağında
yaşadılan Qədim Türk əlifbasına - Orxan-
Yenisey abidələrindəki əlifbamıza)

Ruhumla doğulan, a mənim özüm,
Canımda can olan sevdalı sözüm!
Səninlə ölçülür tarixim, izim,
De niyə yetimsən, yetim əlifbam?!

Dədəmin, babamın varsan yaşında,
Neçə dastanımın durduń başında.
Bilgə Xaqqanımın qəbir daşında,
De niyə yetimsən, yetim əlifbam?!

Soyunu Göytürkdən, Göydən almışan,
Əski dünyaları yola salmışan.
Ulu yaddaşimdən miras qalmışan,
De niyə yetimsən, yetim əlifbam?!

Səni sevmək mənə qanımdan gəlir,
Ağrısın ağrin da canımdan gəlir.
Bütöv zamanlarda yanımda gəlir,
De niyə yetimsən, yetim əlifbam?!

Sən möğlub deyilsən, sən - qalib ordu,
Yaşatdın adınla Uluşu, Yurdu.
Bəngüdaşlar sənə ölməzlik qurdu,
De niyə yetimsən, yetim əlifbam?!

Ocaq - Türk Abesi adını aldın,
Özüm olmayışı yadına saldın.
Başımın üstündə bayraqa qalxdın,
Demərəm bir daha "yetim əlifbam"!

HƏSRƏTİNDƏN

Qulac-qulac hörüyünə vuruldum,
Eşqin bulağından içib duruldum,
Yamanların tənəsindən yoruldum.
Nə zamandı intizarda, dardayam.

Lal kədərəm məhəbbətin yolunda,
Şeytan gəzir eşqin ucuz donunda,
Nadan olur öz əhdini danan da,
Bu gedişlə hələ Məcnun taydayam.

Daş-kəsəkli dar cığırda qalmışam,
Vüsəlinin xəyalına dalmışam,
Həsrətindən qəm yorğanı salmışam,
Yağışdayam, şaxtadayam, qardayam.

İmranoğlu, gəzmə ucuz şöhrəti,
Saxla ada, nəcabətə hörməti,
Pak su kimi el götürməz töhməti,
Harda təmiz ürək varsa, ordhayam.

YURDUN QARA BAYRAĞIDIR

Bu dünyaya göz açandan,
Əzabın göyçəyi canda.
Ömür adlı bu aynada,
İçim kədər oylağıdır.

Yatmış bəxtim qaralandı,
Dərd əlindən yaralandı.
Vətən parça-paralandı.
Könlüm qəmin oylağıdır.

Ərşə qalxıbdı nalələr,
Qan ağlayır qız lalələr.
Qara çarşablı nənələr,
Yurdun qara bayrağıdır.

ADSIZ KÖRPƏ

Bir gəlin dayanıb beşik başında,
Babamız dünyanın dəyməz şəstini.
O adsız körpədə təbəssümə bax,
Dünyanı tutaydım bu təbəssümə.

QALMADI

Mən dünyaya qara bir daş,
Üyünürəm yavaş-yavaş.
Bulağım bulandı qardaş,
İcməli suyum qalmadı.

Xoşuna gəldim fələyin,
Gözünnən keçdim ələyin.
Nə ömür, nə gün dileyin,
Xoş günüm, ayım qalmadı.

Düşdüyüm quyu dərindi,
Quyunun suyu sərindi,
Doğulandan dərd şirindi,
Dosta qəm payım qalmadı.

GƏTİRDİN

Səni mənə sürünənlər gətirməz,
Səni mənə yeriyənlər gətirməz.
Səni mənə tövşüyənlər gətirməz,
Səni mənə qanadlılar gətirdi.

Bu Vətəndə özgə dinlər böyüdü,
Bu Vətəndə özgə dillər böyüdü.
Bu Vətəndə özgəçilik öyüldü,
Səni mənə qanadlılar gətirdi.

Yad bayrağa kəfənləndim, büründüm,
Əlim, qolum buxovluydu, süründüm.
Vətənimdə yamaq kimi göründüm,
Səni mənə qanadlılar gətirdi.

Yadlar gəlib özgəçilik yetirdi,
Gül yerinə ala qanqal bitirdi.
Yaddaşım da, Göy ruhum da itirdi...
Gəldin - mənə özümlülük gətirdin!

ÖLƏM DAĞIN QUCAĞINDA

Duman qayamlı savaşdı,
Ciğırım bənd-bərə aşdı.
Zirvələri hey dolaşdım,
Gözüm qartal sorağında.

Yağış yağıb izi pozdu,
Şimşək çaxıb yeri qazdı,
Gecə oldu, yolu azdım,
Gəzdim ayın çirağında.

Tül buluduna bürünəm,
Şehli otlarla silinəm,
Dizin-dizin hey sürünenəm,
Öləm dağın qucağında.

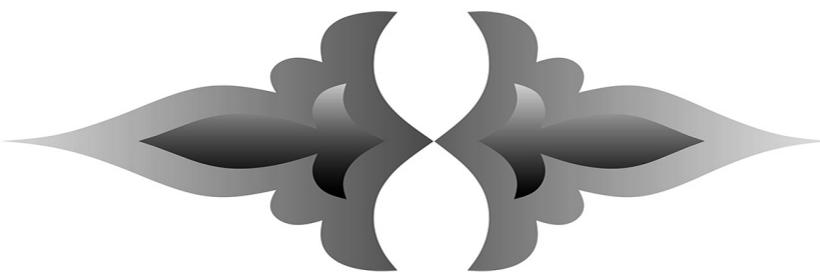
ÇIRPINTI

Cismani dünyam
Gerçək, sonlu olan dünyamdı.
Duyub, anladığım qədərdi.
Hər gün ovcumə alıb sehr edirəm
Bapbalaca dünyamı.

Gözlə gördüyüm dünyam
Sonsuzluq rəqəmi qədər deyil.
Dünya sıfıra bərabərmiş.
"Dünya kitablara sığmaz" deyənlər,
Dünya söz boyda,
Cümlə boydaymış.

İnam dünyasında
Dünya dünyalığına sığarmış.
O sevgi üfüqüdür.
Rəngləri başqa
Səsləri başqa,
Duyğuları başqa,
Üç nöqtələri varmış...

Dünya nöqtədən yaranmış,
Bir gözəlin üzündəki xalmış.

ÇƏRKƏZ NƏSİRLİ

TAKSİ SÜRÜCÜLƏRİ

(hekayə)

Məmməd kişi qonşusu Ənvəri görçək maşını saxladı, salam verib soruşdu:

-Ənvər, necəsən, nə işlə məşğulsan?

-Düzü Məmməd, iş yeri bağlanandan çəşib qalmışam, nə iş görüm. Hara gedirəm deyirlər iş yoxdu.

-Elə mən də sənin gündəndə idim, çəşib qalmışdım, sağ olsun keçmiş müdürüm Salman müəllim, təsadüfən görüşdük, hal-əhval tutduqdan sonra nə işlə məşğul olmağımı soruşdu. Heç bir iş görmədiyimi söylədim. O, dedi, çox pis, bu keçid dövrü çox sürəcək, bir işlə məşğul olmaq lazımdır. Dedim axı nə iş görüm? Salman müəllim də dedi ki, fabrikimiz bağlanandan bir müddət sonra mən öz maşınımla taksiçilik edirəm. Nə edim, üç övladım ali məktəbdə təhsil alır, onları necə oxudum, yedizdirim. Ona görə də heç nədən çəkinmədən taksiçilik edirəm. Elə bilsən, bu asan işdir? Mənə bir neçə məsləhət verdi və dedi: "Maşını götür, çıx metro dayanacaqlarından birinə". Elə o gündən də gündəlik çörək pulunu taksiçilik etməklə çıxardıram. Bir neçə vaxtdır gözüm səni gəzirdi. Gəl, sən də maşını çıxar, gedək metro dayanacağına. Evdə oturmaqdən bir şey çıxmaz.

-Düzü, Məmməd pula mənim çox ciddi eytiyacım var, evdə yeməyə heç nə yoxdur. Ancaq bir qədər utanıram, çəkinirəm taksiçilik etməkdən.

-O nə sözdür, biz Salman müəlliimdən artıq deyilik, ailəmizi övladlarımızı ac qoymalıyıq?

-Düz deyirsən, qayıdım mən də, maşını sürüm gətim, Allah kərimdi, bəlkə bir iş görə bildim.

Beləliklə, iki qonşu metronun Neftçilər stansiyasında işləməyə başladılar. Günlər keçirdi, yavaş-yavaş bir çox işlər düzəldirdi. Getdikcə bura hər gün yeni maşınlar gəlirdi. Sürücülər arasında xoşagəlməz danışıqlar

olurdu:

-Sən nə üçün bura gəlmisən? Get, indiyəcən harda dururdun, orda dur.

Nə bilim bu cür lazımsız sözlərlə bir-birilərinin xətrinə dəyirdilər. Bir-birini bəzən də təhqir edirdilər. Günlərin bir günü Məmməd dayanacaqdan bir nəfər götürüb yaxındakı xəstəxanaya aparırdı. Həmin sərnişin yolda xahiş edib ki, burda gözlə, 20-25 dəqiqəyə gələcəm, burdan da şəhərə gedərik. Məmməd razılışaraq onu gözləməyə başlayıb. Bir qədər durduqdan sonra orda duran sürücülər Məmmədə yaxınlaşır və burda durma, çıx get, deyirlər. Məmməd də onlara cavab verir ki, evimizin yanıdır, durmuşam, burdan bir nəfər götürməmiş getməyəcəm. Elə bu vaxt gətirdiyi adam gəlir, maşına əyləşir, deyir "sür gəldiyimiz yerə. Orda bir adam bizi gözləyir, onu gətirək bura, sonra gedərik şəhərə.

Məmməd heç nə demədən maşını sürür. Bir az keçidi dən sonra sərnişinlə qayıdır. Sərnişinlər düşüb xəstəxanaya gedirlər. Ordakı sürücülər hamısı Məmmədin üstünə gəlirlər.

-Sənə xəbərdarlıq etdik ki, burda durmayasan. Ancaq görünür sənə başqa yolla başa salmaq lazımdır. İndi səni biz başa salarıq.

Onlar lazımsız sözlər danışırlar. Elə bu vaxt əvvəlki sərnişin gəlir və maşına oturub "sür, gedək" deyir. Elə bu vaxt Məmməd üzünü ordakılara tutub dedi:

-Narahat olmayın, qaçmırıam, bir saata gələcəm, söhbətimizi çüründərik.

Söylədiyi kimi heç yarım saat keçməmişdi, Neftçilərdə duran sürücülərdən 5-6 nəfərdən xahiş edir ki gedək xəstəxananın yanında duraq. Məsələni anlatdığı üçün onlar da razı olurlar. Arxa-arxaya altı maşın xəs-

təxananın yanına gedirlər. Ordakı maşınlar sərnişinlə getdikləri üçün ora boş olur. Gedən maşınlar xəstəxananın giriş qapısının yanında sira ilə düzələrək dayanırlar. Cox keçmir ki, gedən maşınlar bir-bir qayıdır gəlirlər. Onların yerlərində yad maşınların düzüldüyünü gördükdə çəşib qalırlar. Bir müddət bilmirlər nə etsinlər. Məmmədi gördükdə işin nə yerdə olduğunu anlayırlar. Bayaqtan toplaşib öz aralarında danışanlardan biri ayrırlaraq Məmmədə yaxınlaşır: - Qardaş, səninlə danışmaq olar?

-Buyur! - deyərək Məmməd dillənir.

-Qardaş, mənim adım Vəlidir, sənə qarşı bizim uşaqlar düzgün hərəkət etməyiblər, mən indi eşitdim. Xahiş edirəm bir məsələ var, onu danışım, sonra sözümü deyərəm. Bir kişi oğlunu oxudur, edir savadlı bir molla. Hər gün hüzr yerlərində Quran oxuyur, dualar oxuyur. Amma rəhmətə gedən atasına bir dəfə də olsa Quran oxumur. Beləliklə, hər öلنə quran oxusa da, atasına heç vaxt Quran oxumur. Bir gün atasını yuxuda görür və ondan nə üçün atasına Quran oxumamasının səbəbini soruşur. Oğlu söz verir ki, ata, sabah mütləq sənə Quran oxuyacam. Sabahi gün yadından çıxır yenə, Quran oxumur. Atası yenə yuxusuna girir və deyir: "Ayıbdır, mən səni oxudum, savadlı bir molla etdim, sən isə bir dəfə də olsun mənə Quran tapşırımsan. Görünür sənə düzgün tərbiyə verməmişəm". Bu zaman görür atası durub gəlir, yanında da kəfənə bükülmüş bir neçə rəhmətə gedənlər. Molla başlayır atasına yalvarmağa ki, ata, sabah mütləq Quran oxuyacam, bu gələnləri qaytar apar. İndi qardaş sən nə vaxt istəsən, gəl burda işlə, təki bu uşaqlara de, getsinlər öz yerlərində işləsinlər.

Məmməd üzünü onunla gələn sürücülərə tutaraq deyir:

-Dostlar, gəlin gedək.

Maşınların hamısı tərpənir öz yerlərinə. Məmməd xəstəxananın qabağında duran taksi sürücülərinin bu cür dərsini verir.

Taksiçilik etmək doğurdan da bir o qədər də asan iş deyil. Taksiçilik etməyin özü qədər çətinliyi və macəraları var. İndi mən öz başıma gələnləri sizə danışım, siz də eşidin.

...Təzə-təzə işə başlayanda bəzən getdiyim yolun qiymətini Cox dediyim üçün sərnişinlər maşından düşüb başqa maşına minirdilər. Bəzən də elə olurdu ki, getdiyim məsafləni Cox ucuz qiymətə aparırdım. Bu da mənimlə bir yerdə duran sürücüləri narahat edirdi. Bir müddət işlədikdən sonra qiymətləri öyrəndim, mən burda dayanacaqdə duran sürücülərlə də tanış oldum. Başımı aşağı salıb yavaş-yavaş işləyirdim. Bir gün bir oğlan yaxınlaşdı:

-Əmi, məni Dərnəgülə apararsan?

-Apararam. - dedim.

-Neçə alarsan?

-Ora bir şirvana gedirik.

O vaxtı, 10 minlik pul vahidi bu cür adlanırdı.

-Hə, gedək.

Oğlan maşına mindi. Yollar boş olduğundan 10-15 dəqiqəyə Dərnəgülə çatdım. Oğlan maşında olanda düzlükdən, insanlıqdan dil-dil ötürdü. Mən də öz-özümə deyirdim nə yaxşı oğlandı, belə cavan bir oğlan olasan, özü də bu qatışiq vaxtda belə mədəni, təmiz vicdanlı olasan.

Oğlan maşından düşdü:

- Əmi, beş dəqiqəyə gəlirəm, çıxm evdən pul götürüm. Gəlirəm, mənim haqqımda pis fikirləşmə ha, bu saat gəlirəm. - dedi və getdi.

Mən də 30-35 dəqiqə gözlədim. Gördüm, oğlan gəlmədi. Maşından düşdüm ki, görün gəlir, ya yox. Mənim ora-bura baxdığını görünen orda duran adamlar soruştular:

- A kişi, niyə ora-bura baxırsan?

Mən də olanları onlara anlatdım. Onlar gülüşdülər:

- A kişi, o, coxdan buralardan gedib. Bax, burdan girib arxa qapıdan da çıxıb gedib. Sən narahat olma, o, gəlməyəcək.

Mən bir qədər də dayanıb gözlədim, sonra getdim. Yolboyu öz-özümlə danışır, insanların bu cür saxtakarlıq etmələrinə narahat olurdum. Qayıdır öz yerimdə durdum, ancaq heç cür özümə gələ bilmirdim. Orda tanış olduğum sürücülərdən biri mənə yaxınlaşmış soruştı:

-Ənvər kişi, gözümə çox pis görsənirsən, nə olub?

Mən başıma gələni ona danışdım. O da mənə dedi:

-Sən heç narahat olma, bu işdə elə şeylər çox olur. Biraz ehtiyatlı ol, gör, bəs Səttarın başına nə gəlib. Sən hələ yaxşı qurtarıbsan. Burdan şəhərə sürdüyüblər, hələ yolda iki yerdə də saxlatdırıb marketə də baxıblar. Marketə baxandan sonra biri qayıdır ki, dayı sənin pulun var? Səttar da sadəlövlük edərək deyib var. "Burdan da mal almalıyıq, amma pulumuz çatmir. Nəyin var, ver onu alaq, öz iş yerimizə çatanda həm haqqını, həm də pulunu artıqlaması ilə verərik". Səttar da eləmə tənbəllik cibində olan yeddi şirvanın hamısını onlara verib. Marketdən bir bağlama qucaqlarında gəlib maşına oturublar. Maşını bir qədər də şəhərdə firlətdikdən sonra deyirlər saxla, burda da işimiz var. Gözlə, gəlirik. Yazıq Səttar da düz iki saat gözləyir. Sonra ora-bura baxıb görür ki, yaxında nə bir köşk, nə də bir market var. Bir qədər də gözlədikdən sonra yaxındakı sürücülərə əhvalatı

danişir. Onlar da:

-A kişi, sənə kələk gəliblər, pullarını alıblar, burda da düşüb qaçıblar. - deyib gülüşüblər.

Səttar:

-Yox, qaca bilməzlər, onların malları maşındadır. - deyə cavab verir.

Onlar gəlib maşındakı qutuya baxanda məlum olub ki, boş qutulardı. İçində çoxlu kağız, karton parçaları yiğilib. O da, kor-peşiman qayıdib gəlir. Həm pulu gedir, həm də vaxtı. Sən heç kefini pozma, şəhərdə belə dələduzlar çıxdu.

Bu söhbətə uzaqdan qulaq asan başqa sürücü yaxınlaşdı.

-Eh qardaş, indi hər cür insana rast gəlmək olur. - dedi. Sonra üzünü mənə tutaraq əlavə etdi: -Sən Məmmədi yaxşı tanıyırsan, görünür, sənə deməyib, yəqin utanıb, gör onun başına nələr gəlib. Bir neçə gün bundan əvvəl gördüm çox pərişan halda gəldi. Öz-özünə danışırmış kimi nəsə danişir. Ona yaxınlaşdım. "Məmməd, xeyir ola, öz-özün niyə danışırsan?" "Danışmayım, bəs nə edim? Sübh tezdən durub işə gəlmışdım, evdən də beş şirvan götürmüştüm ki, bir azda burdan qazanaram, sonra maşını ustaya aparaqadım. Gör başına nə iş gəlib. Düz on ikiyə kimi durdum, bir nəfər mənə yaxınlaşmadı. Axırda bezmişdim durmaqdən, evə gedirdim ki, bir cavan oğlan mənə əl eylədi, mən də saxladım. Dedi, dayı boşsan, dedim, bəli. Oturdu başına, dedi sür doğum evinə. Mən də maşını döndərdim, doğum evinə sürdüm. Yolda mənə dedi ki, oğlum olub, gedirəm onları xəstəxanadan çıxarmağa. Hələ mən də onu təbrik etdim, dedim atalı-analı böyüüsün. Doğum evinə çatan-da dedi burda məni gözlə, on dəqiqəyə gəlirəm. Heç beş dəqiqə keçməmiş qayıtdı və mənə dedi ki, dayı həkimlər buraxmir, beş şirvanım var idi, verdim, dedilər azdı. Beş şirvan da verməlisən. İndi ya sür gedək evdən götürüm, ya da səndə varsa ver. Körpəni xəstəxanadan çıxarı, evdə artıqlaması ilə verəcəm. Məmməd də deyib yox, evə nə üçün gedirsən, mən verərəm. Ailəni evə apararanda mənim şirvanlarımı da verərəsən, öz pulumu da. Məmməd pul çıxarıb oğlana verir. O, gedir, ancaq geri qayıtmır. Məmməd bir saat gözləyir gəlmir, iki saat gözləyir, gəlmir, sonra maşından düşüb xəstəxanaya yaxınlaşır. Gözətçi dən soruşur, burdan bir oğlan gözləyirəm, mənə dedi yoldaşımı, uşağımı çıxarıb gəlirəm gedək. İki saat keçib hələ də yoxdur, onu kimdən soruşum. Qapıcı gülür və deyir: "Mən gördüm, bu qapıdan girən kimi o biri qapıdan çıxıb getdi. Mən elə bilirdim orda durub başqa sərnişin gözləyirsiniz. Ona görə sizə bir söz demədim". Məmməd də, kor-peşiman qayı-

dib evə gedir. Söyləyir ki, hirsimdən nə çörək yedim, nə də maşını ustaya apardım.

Elə bu vaxt Məmməd gəldi, ondan soruştum:

-Sən nə üçün başına gələni mənə demirsən?

Ondan incidiyimi ona söylədim. Məmməd də məsələni bilən kimi məni sakitləşdirdi.

-Mən ona görə bu məsələni sənə demədim ki, bir-dən qorxub bir də işə çıxmazsan. Ay Ənvər, bu işdə çox hadisələr ola bilər. Ona görə ehtiyatlı və tədbirli olmaq lazımdı. Allah kərimdi, qonşu, işlər yavaş-yavaş düzələr, yeni-yeni iş yerləri açılar. Allahın köməkliyi ilə dövlətimiz günü-gündən dircələr. Bu keçid dövrü çox çəkməz, hər şey yaxşı olacaq. Gəlin, gələcəyə ümidi baxaqq. Görürsən bir çox işlər düzəllir. İndi ali məktəblərdə təhsil alan övladlarımız təhsil haqqından azad edilib. Qaldı saxta insanlara, bütün dövr saxtakar, firıldaqçı, cinayətkar, ünsürlər olub. Ona qarşı hamı mübarizə aparmaqla hüquq-mühafizə işçilərinə kömək etməliyik. İndiki dövrdə bir çox sahələrdə olduğu kimi, bizim işimizdə də bir çox çətinliklər var. Hamımızı Allah qorusun!

Həsənali iş axtarır

Həsənali qərbi Azərbaycandan Bakı şəhərinə mənfur erməni daşnaqlarının əlindən güc-bəla ilə canını qurtarıb qaçqın gəlməşdi. Özünün dediyi kimi, bəxti gətirmirdi. Hara gedirdisə işi düz gətirmirdi, hər yerdə pis adamlara rast gəlirdi. Son zamanlar artıq hər şeydən bezmişdi. Axırıncı iş yerindən qovulandan sonra nə edəcəyini bilmirdi. Ondan soruştuda Həsənali, nə üçün bir yerdə qalıb işləmirsən? Cəvabı bu olurdu:

-Neyləyim, hamı məni aldatmağa çalışır. Axırıncı işim bazarda kartof satan Əli adlı bir nəfərə köməklik etmək idi. Danışmışdıq, ayda 30 şirvan verəcəkdi, yəni hər günə bir şirvan. Birinci ay verdi, ikinci ay alverimiz birinci aydan, da yaxşı oldu. Mənə 25 şirvan verdi və dedi bu ay alverimiz yaxşı olmayıb, ona görə də, bu ay sənə 25 şirvan verirəm. Sağlıq olsun, gələnən ay artıqlaması ilə verəcəm. Günlər, həftələr keçdi, ay tamam oldu. Təzə aydan 5 gün keçə də, pulumu vermədi. Sözü də bu oldu ki, sən kartofu düz çəkib verirsən, bu da mənə sərf eləmir, axırda əskiyim gəlir. Səndən əvvəlki köməkçi hər çəkidi iki-üç kartof əskik verdiyi üçün daha yaxşı qazanırdıq. Mən dedim ki, Əli, yaxşı deyil müşteriləri aldatmayaq. Halallıq yaxşı şeydi, ona üz döndərmək olmaz. Onda insanların ruzi-bərəkəti qaçar. Mən ona başa salsam da, əvvəlki işçisini tərifləyirdi. Mən də ona dedim:

-Elə ona görə də, sənin əvvəlki köməkçin xəstə-

xanada yatır. Müştəriləri aldatdığı üçün o qədər döymüşdülər ki, hələ də acısını çəkir. Mən elə şey edə bilmərəm.

Beləliklə, bu ay da mənə 25 şirvan verdi. Bir neçə gündən sonra mənə dedi:

-Həsənalı, özünə başqa iş tap.

Mən də indi yenə işsizəm. Mənə həyatda təmiz, vicdanlı olmayı öyrədiblər, indi isə bu işlər yerim. Əvvəlki iş yerində məni bundan da pis işə vadar edirdilər. Yeməkxanada işləyirdim. Orda olanların hamisini demək istəmirəm. Natəmizlik hökm süründü, qabaqdan qayıdan yeməklərdən tutmuş içilmiş araq və pivələrə kimi qalmış artıqları, ayrıdan toplayıb müştərilərə verirdilər. Mən bunu edə bilmədim, hələ dilləndim ki, belə olmaz, bu xəstəlikdir. Mənə cavabları o oldu ki, indi keçid dövrüdür, heç kim bu işlərə baxmir. Orda pivə boçqasının ağzını açıb su tökürdülər. Hərdən bir bakal pivə də mən içirdim. Ona görə də bu işə heç dözmədim, gördüm olmayıacaq, yenə dilləndim. Elə həmin gün dedilər ki, bura sənin yerin deyil, çıx get. Mən də kor-peşman ordan da çıxdım. Görünür, bu həyatda yaşamaq üçün bir qədər arsız və firildaqçı olmaq lazımdır, onu da mən bacarmıram. Hələ bu işlərdən əvvəl əmim maşını verdi, dedi:

-Sənin sürücülükdən vəsiqən var, bala, götür maşını, taksiçilik elə, özün dolan, imkanın olsa bir az da mənə verərsən.

Mən də bir müddət maşınla firlandım. Orda yaxşı adamlara da rast gəldim, ancaq yaxşıdan çox pis adamlara rast gəldim. Orda da maşına minib pulunu vermir, bəzən də elə olur ki, lazımsız yerə sənə maşın sürdürürər. Pis-pis işlərlə məşğul olanlar, bir-biri ni aldadan, öz valideynlərini mənim gözüm önündə, qulağım eşidə-eşidə aldadan qızlar, şəhərin mərkəzində maşın sürdürürər, valideynlərinə deyir bu gün işdən gec gələcəm iclasımız var. Hansını deyim? Bəzən də içkili, sərxiş oturur maşına, deyir sür, soruşsan hara sürüm? Deyir ki, sür Neftçilərə. Deyirsən elə bura Neftçilərdir. Deyir ki, onda sür Xalqlar dostluğu metrosuna. Sürürsən ora, maşından baxır deyir, sən məni bura nə üçün gətirmisən? Mən Qara Qarayevə getməliyəm. Məcbur olub onu yenidən geri qaytarırsan. Düşəndə də o qədər danışır ki, bezirsən, deyirsən qoy içib, çıxıb getsin, maşını sürüb gedirsən. Birdən də görünən yenə içkili biri gəlir, oturur, deyir "sür gedək". Deyirsən mən başqa adam gözləyirəm, girdi marketə indi gələcək. Maşından düşmür, deyir mən kişi deyiləm? Məni nə üçün aparmırsan? Sən deyirsən, o deyir, axrı olmur. Marketdən çıxıb gələn adam da, görür burda danışq var, gedib başqa maşına oturur. Sən də pis vəziyyətdə qalırsan, bilmirsən nə

edəsən, məcbur qalib aparırsan. Birdən də belə olur, oturur maşına sürdürür, bir saat gedəndən sonra deyir saxla, maşından düşüb qaçıır. Hələ fikir ver, gör, başıma bir dəfə nə iş gəlib. Günlərin bir günü sərxiş iki dost oturdu maşına. Deyirlər, sür Sabunçu dairəsinə. Getməmək üçün dedim ki, iki şirvan, dedilər sür. Onları apardım, mənzil başına çatanda düşdülər. Biri dedi ki, mən geri qayıdadəm, məni gözlə. Dostlar bir-biri ni tərifləyir, qucaqlaşırlar, öpüşürlər yenidən bir birlərinə xoş sözlər deyir, qucaqlaşırıdlar. Bu bir neçə dəfə təkrar olunduqdan sonra biri ayrılaraq gəlib oturdu maşına, dedi: "Sür gəldiyimiz yerə". Mən də sürdüm maşını geri, gəldiyim yerə. Mənzil başına gəlincə hey dostunu, özünü tərifləyirdi. Mənim hövələm tamam tükənib, güclə özümü saxlayırdım. Özümüzə deyirdim, təki tez mənzil başına çatsayıq canım qurtarardı. Elə ki, çatdıq, maşından düşdü və soruştı ki, mənim borcum nə qədərdi? Dedim, qardaş, gedəndə vermisiniz, düş get. Başladı danışmağa, mən kişiyəm, getmişəm, gəlmışəm sənin pulunu verməliyəm. Cibindən xeyli miqdarda şirvan çıxardı. Başladı saymağa bir, iki, üç, dörd, beş, altı. "Ə qardaş, sən nə edirsən, götür pulunu get". "Yox, mən kişiyəm, sənin haqqını verəcəm". Saydi səkkiz şirvan, gördüm keyflidi, nə etdiyini bilmir. Mən etrirəz etsəm də pulu maşına atdı və getdi. Mən də qaldım fikirləşə-fikirləşə. Dedim, indi qayıdib gələr verərəm. Yanımda duran sürücülərə də dedim ki, bu gedən adam cibində nə qədər pulu var, onu verdi mənə, düz səkkiz şirvanı. Qayıdib gəlsə, birdən mən sərnişin düşər, gedərəm deyin gözləsin, gəlib verəcəm. Mən o pulları ayrı cibimə qoyub onu gözlədim, ancaq gəlmədi. Ertəsi gün mən orda olmayanda gəlib hay-qara edirmiş ki, dünən burada bir maşına minmişəm çıxarıb pulu vərəndə qalan pullarım da maşına tökülləb. İndi o maşın da burada yoxdur, qaçıb gedib. Bu gün mən işə getməmişəm, tezdəndən o maşını gözləyirəm, ancaq yoxdur. Məni tanıyan sürücülər onu başa salıblar ki, sən deyən sürücü saat beşdə gələcək. Özü də denən, görək sənin nə qədər pulun yoxdur? O tez cavab verib, cibimdə səkkiz şirvanım var idi. Ona deyiblər, bizim xəbərimiz var bu məsələdən. O pulları sənin özün ona vermisən, o da sən düşüb gedən kimi bizə dedi və sənin qayıtmagınızı gözləsə də sən gəlmədin. Yaxşı ki, indi gəlmisən o, səndən çox nigarandır, gəlib pulunu aparasan. Bir azdan gələcək.

Elə bu cür hadisələrlə rastlaşdığını üçün bu işdən də əl çəkdir. Çünkü insanlar çox dəyişib, adamı şərə də sala bilərlər. İndi qalmışam belə, görəsən, nə işləsəm yaxşı olar!!!

RAFIQ AKİF

**“Dünya bir pəncərədir, hər baxan gəlib gedər.”
Kiminə dar nəfəslidir, bir udum nəfəs yetər.**

BƏSDİR ÜRƏK

Bəsdir ürək, salma məni bu dərdə,
Bu yaşlı çağımda axı ayıbdır.
Könlü qoyma əbəs yerə həsrətdə,
Güldürmə özgəyə, bir et ar-abır.

Sönmüş od-ocağı tüstülətmə gəl,
Vüsala yetmədi bu sevda əzəl.
İllər keçib, qalıb nisgil ürəkdə,
Mən nə o cavanam, nə də o gözəl.

Daha o günlərin qayıdan deyil,
Nə gənclik illəri, nə də o geri.
Daha o yolları kol basıb indi,
Nə bir ciğır qalıb, nə də ki yeri.

Daha qayıtməsin o sevda, o eşq,
Axı ömrə keçib, saçlar ağarıb.
Bu yaşlı çağımda biabır edib,
Salmasın bəlaya ağlımı alıb.

BİGANƏLİK

Nə vaxtdır döyülmür, açılmır qapım,
Zinhara gəlmışəm aman, təklikdən.
Bir cavab tapmiram, təəcüb qalıram,
Soyuq insanlarda biganəlikdən.

Bir qohum, ya bir dost aça qapımı,
Ürək fərəhlənə, rahatlıq gələ.
Gecələr xəyalım gəzir dünyani,
Gündüzlər səs-küydən qaçıram evə.

Şəkillər albomun varaqlayarkən
Ötən xatirələr düşür yadıma.
Quru təsəllini belə tapıram,
Xəyallar, ümüdlər çatır dadıma.

Üfüqdən qüruba enəndə günəş,
Qapanıb qalıram özüm-özümlə.
Sönür yavaş-yavaş gözümdə atəş,
Hər günüm davada zalim ölümlə.

Gecələr sükutda havalananda,
Tənha qismətimə ulduzlar həmdəm.
Nə üçün tənhayam, ona yanıram,
Həyatdan uğursuz, qəribək köçəm.

BIR DAHA

*Deyilənə görə qarışqa öz çəkisindən
5-6 dəfə ağır yük daşıyır.*

Yaxşı ki, qarışqa doğulmamışam,
Qarışqa gücündə çəkə bilmərəm.
Sevindim, nə yaxşı insan olmuşam,
Çəkdiyim zillətə həyat demərəm.

Artıq düşünürəm, ona nə var ki,
Mənim çəkdiyimi o çəkə bilməz.
Bütün ömrə boyu yiğilmiş dərdim,
O qədər ağırdır, çəkiyə gəlməz.

O çəkir yemini özündən ağır,
Mən çəkən dəndlərim özümdən ağır,
O çəkən qidasın evinə yiğir,
Mənim çəkdiklərim evimi yıxır.

Ölüm gedim bir də gələsi olsam,
İnsan olmaq istəmirəm bir daha.
Quş olum, daş olum. İnsanlığında,
Cəfəsi ağırdır, ömründən baha.

BU AYRILIQ HARDAN GƏLDİ GÖRƏSƏN?!

Gecələri diri gözlü açardıq,
Hər görüşə tələsərək, qaçardıq,
Quşa dönüb səmalarda uçardıq,
Bu ayrılıq hardan gəldi, görəsən?!.

Cay keçərdik dərinliyi sər-dayaz,
Görüşərdik səhər quşlar oyanmaz,
Yuva seçdik bünövrəsi uçulmaz,
Bu ayrılıq hardan gəldi, görəsən?!.

Sudan maya tutmaz çürüdü bu süd,
Bundan sonra hər səyimiz naümüd,
Yol azmişiq barışmağa tərəddüd,
Bu ayrılıq hardan gəldi, görəsən?!.

Səni sevən olmayıacaq mənimtək,
At qüruru, inadından gəl əl çək.
Heyif ömür məhəbbətsiz keçəcək,
Bu ayrılıq hardan gəldi, görəsən?!.

Qaş qaralıb, örtüb yolu qar, duman,
Bundan sonra görüşməyə yox güman.
Rafiq gözlər bil həsrətlə hər zaman,
Üməd edir bir gün geri dönerəsən,
Bu ayrılıq hardan gəldi, görəsən?!.

BURAX GEDİM

Ay yer üzü, burax gedim,
Çıxım gedim göy üzünə.
Yer üzündə tapammadım,
Səadətin sal izinə.

Nə tutmusan ətəyimdən?!
Sənə yadam, qalammarəm.
Çox yemişəm kötüyindən,
Dilsiz kölən olammaram.

Burax gedim, ay yer üzü,
Səndə vəfa, məhəbbət yox.
Qara etdin günümüzü,
Özün yalan, ümüdüñ çox.

İtirmisən nəyin vardi,
Əlində biz bir oyuncaq.
Gedənləri saxlamadı,
Məni necə saxlayacaq?

Gələnləri sovurmusan,
Torpaq altda qovurmusan.
Burax gedim, ay yer üzü,
Pisliyindən daha usan.

Burax gedim, ay yer üzü,
Şəfa tapsın göydə ruhum.
Buraxmasan tutar səni,
Nəmli gözüm, qarğış-ahim.

Axi mənə nə vermisən,
Nə olacaq alacığın?
Hərəyə sən bir dərd verib,
Söndürmüsən gur ocağın.

Rafiq, yaxşı, sil gözünü,
Sirdaş bilmə yer üzünü.
Ancaq budur tək günahim,
Yer üzünə sığınmağın.

DAHA GECDİ

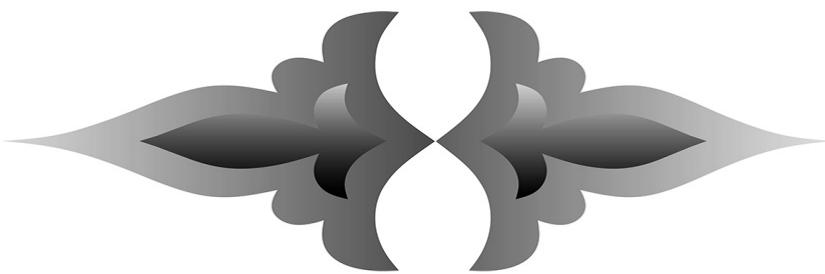
Dünya açıq bir darvaza,
Səndən kimlər, nələr keçdi.
Heç görmədim səndən razi,
Quzu kimi mələr keçdi.

Xoş arzular nakam gedib,
Öz təməlin qazib, didib,
Həyatları zindan edib,
Hamı bilir vəfan heçdi.

Sevgimizi verdik ona,
Yüz yol keçdi dondan-dona,
Bizi qoydu yana-yana,
Qanımızı baltək içdi.

Verdiyini geri alıb,
Ömrü dağa-daşa salıb,
Yaxşı itib, yaman qalıb,
Zəmi kimi qırıb, biçdi.

Gərdişini heç kim bilməz,
Sirdi, ipə-sapa gəlməz.
Rafiq, unut, bir də gəlməz,
Ömür keçdi, daha gecdi.

ƏNTİQƏ RƏŞİD

VAXTSIZ GƏLİŞ

(hekayə)

O, başını qaldırıb ətrafa baxdı. Heç kim görünmürdü, heç səs-səmir də gəlmirdi. "Yəqin nahara gediblər" deyə düşündü. Əlindəki çəkici döşəməyə atıb, asta-asta fəhlə geyimini soyunmaq istədi. Elə əlini ilk düyməyə uzadanda hiss etdi ki, yuxu gözlərinə elə bir sürətlə doluq ki, sanki qarşısı alınmaz bir seldi. Bir anda beyni du manlandı. Bir neçə dəfə başını sağa-sola silkələdi, üzünə yumşaqca bir-iki sillə vurdu, gözlərini geniş açdı. Göz qapaqlarından sanki daş sallanırdı. Nə illah elədisə qəfil gələn yuxudan canını qurtara bilmədi. Bütün müvazinətini itirib, tappılıtlı ilə beton döşəməyə yıxıldı. Dərin yuxuya getdi. Nə qədər yatlığından da xəbəri olmadı. Birdən gözünün lap yaxınlığında güclü bir işığın parlağıını hiss etdi. İşıq o qədər güclü idi ki, göz qapaqlarını dəlib içəri keçirdi. "Yəqin fəhlə yoldaşlarımı, yatmağımı görüb, mənimlə zarafatlaşırlar" deyə düşünüb, gözlərini bərk-bərk yummağa çalışsa da gözləri daha çox qamaşdı. Onu belə şirin yuxudan ayıran işığın nə olduğunu öyrənmək üçün gözlərini açdı. Ona elə gəldi ki, işıq topasının içindən Qənirsiz Gözəl gülümsəyə-gülüsəyə ona baxır. Təbəssüm ona elə iliq, elə şirin gəldi ki, səbəbini anlamadan o da gülümsədi və qəflətən qarşısında dayanmış bu Qənirsiz Gözəlin nəinki gülümsəməsi, baxışları da, amiranə duruşu da onu valeh elədi. Qeyri ixtiyarı :

-Sən kimsən? Burda nə gəzirsin? Necə gəlib burası çıxdın? - dayandıqları doqquzuncu mərtəbəni işarə ilə ona göstərərək soruşdu.

Qənirsiz Gözəl eləcə gülümsəyə-gülümsəyə;

-Gəldim də... gəlməyim vacib idi, gəldim. - dedi və yenə o iliq- şirin təbəssümlə ona baxmağa başladı. - Bəs sən kimsən? - Qənirsiz Gözəlin səsinindəki gözəlliyini də sanki indi hiss etdi. Səs elə bil hansısa bir musiqini xatrladırdı.

Oğlan fəhlə geyimində, üst-başı toz içində olmaqdanmı, yoxsa Qənirsiz Gözəlin onu belə görməsindənmi, nədənsə bərk qızardı, utanıdı. Gözünü yerə dikərək:

-Əşşı, mən bir fəhlə baba!....yox, ömrümün axırına qədər fəhlə olmacağam ki?!..Ailəmizin güzaranı yaxşılaşın, özümə fərli-başlı bir iş tapacam. Fikrim var biznesə qoşulum. Deyirlər yaxşı qazanc ordadı.

-Neynirsən çox qazanmağı?

-Necə yəni neynirsən...? Elə danışırsan, elə bil bu dünyanın adamı deyilsən..(seyli susur). Vaxt gələcək çoxlu pul qazanacam, lap çoxlu... əvvəlcə atamı tarlada, çöldə işləməyə qoymayacam, sonra onu müalicə etdirəcəm. Həli pisləşəndə həkimə apardıq, dedi ki, vaxtında müalicə almadığından səhhəti günü-gündən bərbad vəziyyətə düşür. Belə getsə, orqanizmi çox duruş gətirə bilməz.

-Təkcə atanımı...?

Oğlan gözünü yerden qaldırıb Qənirsiz Gözəlin üzünə təəccüb qarışq bir maraqla baxdı:

-Sən hardan bilirsən ki, müalicə təkcə atama lazımdır, həm də...

Qənirsiz Gözəl duruxdu:

-Elə-belə dedim..məsələcün..

Oğlanın elə bil arzuların oyatmışdır, Qənirsiz

Gözəlin duruxmasına fikir verməyib söhbətinə davam etdi:

-O vaxt - qardaşım anadan olanda necə olubsa başından travma alıb. Anadangəlmə iş qabliyyəti ni itirib. Xəstədi. Onu da müalicə etdirəcəm... bircə qardaşım var də... o, sağalsın, Allah qoysa, mənə arxa, kömək olacaq, bir xarici ölkəyə gəzməyə, istirahətə gedəndə biznesimi o idarə edəcək. - dedi və xeyala daldı. Yəqin ki, artıq xeyallarını gerçəklilik kimi qəbul etmişdi.. nəsə gülümsəyirdi.

-Bəs bacına yardımçı olmayıacaqsan?

-Sən hardan bilirsən, eyy, mənim bacım da var?

-Elə-belə dedim..ola bilər də...

-Hə, bir bacım var. Ailəlidi. Onun toyu ailəmizin kasıb vaxtna düşdü. Doğru-dürüst bir cehiz də verə bilmədik. Rəfiqələri cehizinə lağ eləmişdilər, həm aziydi, həm də ucuz... Əvvəl kövrəldi, ağladı, sonra görəndə ki, hamımız pis oluruq, utanırıq, xəcalət çəkirik, susdu. Yaxşı ki, kürəkənimiz xalam oğlu, cehizə-filana fikir verən deyil. Bacım əvvəl pərt olsa da sonra bizə ürəkdirək verdi. Dedi ki, heç narahat olmayın, vaxt gələcək mənim də hər şeyim olacaq, bahalı məbelim, üç otaqlı evim, bağ-baxçam.. Qaqam işləsin-qazansın, o mənə hər şeyin ən əlasını verəcək...bacım mənə güvənir, əlbəttə ona da kömək edəcəm. Amma ən böyük arzum anamı sevindirməkdi. Onun kədərli, yorğun, üzgün gözlərində sevinc görməkdi.

-Onu necə bacaracaqsan?

Oğlan gülümsündü:

-Bayaqdan danışdıqlarımı həyata keçirsem...anamın necə sevinəcəyini bilirəm. Bir dəfə təzə-təzə işləyən vaxtlarım idi. Ayın sonunda məvacibim verildi və ona on iki manatlıq bir yaylıq aldım. Bilirdim ki, anamın indiyə qədər elə bahalı bir yaylığı olmayıb. Yaylığı ona verəndə anamı görsəydim... Əvvəl yaylığa əl vurmağa cürət eləmədi. Sonra astaca sığal çəkməyə başladı. Gözlərindən yaş gilələnib yaylığın üstünə düşdü. Anam əvvəlcə yaylığı, sonra məni bağrına basaraq öpdü. Həmin gün axşama qədər onun təzə oyuncaq alınmış uşaq kimi sevinməsini unuda bilmirəm. Sonra qulağım çaldı ki, toyda-yasda hamiya deyirmiş ki, bu, yaylığı mənə oğlum Bakıdan alıb.(gülümsəyir). Anama qurban olum!

-Sevirsən?

-Nə?

- Sevdiyin qız var?

Oğlanın üzü tutuldu:

-Əşşı yox, nə sevgi... sevgi boş şeydi... sevmək mənlik deyil!

Qənirsiz Gözəlin nüfuzedici baxışlarını üzərində, gözlərində hiss edəndə rəngi allandı. "Yalan danışa bilmirsən, danışma dəəə" deyə özünü danladı. Asta, bir az da kədərli səslə söhbətinə davam etdi:

-Biri vardı. Dünya gözəli-zadda deyildi. Amma bir baxışları vardı, adamın içini oyub keçirdi. Əvvəl xoşum gəlirdi ondan... Sonra uşaq məhəbbətiylə sevməyə başladım. Bir zaman hiss elədim ki, onun baxışlarının kəməndinə düşmüşəm. O baxışlar məni qarabaqara izləyir. Başımı yastığa qoyanda tavandan üzümə zillənirdi. Gözümü yumanda yuxumu ərşə çəkirdi. Divardan, pəncərədən, günəşdən, göylərdən ancaq onun baxışları gözlərimə görünürdü. Day bu uşaq məhəbbətinə bənzəmirdi. İlk hiss edirdim ki, onu bir az gec görəndə havalanıram, nə yeməyimi bilmirəm, nə danışdığını bilmirəm, hec su da boğazımdan keçmirdi. Bilirdim, bilirdim ki, o da mənə etinasız deyil...

-Sonra nə oldu? Niyə sevgini elan eləmədin?

-Nə bilirsən eləmədim?...hə eləmədim.. deyə bilmədim...Ümumiyyətlə, sən bunları hardan bilirsən?

-Bilmirəm, elə-belə soruşdum...

-Onlar bizdən imkanlı idi...ona görə...

-Əsgərliyə gedəndə heç olmasa söz göndərəydi. O, həmin gün səndən bir barmaq kağız gözləyirdi, əsgərlikdə olanda isə məktub yazacağına inanırdı. Şəklini indi də hamidan gizlin qoynunda saxlayır.

Oğlan bu dəfə əməlli-başlı özündən çıxdı:

-İndi başa düşdüm... hmm... deməli, səni bu ra o, göndərib... həə belə de...

-Kim? O qız?(gülümsəyir)

-Gərək bayaqdan onu anlayaydım... Bəs ona demədin ki, yazmadım, heç olmasa sən yazaydın! Bəlkə məsələ başqa cür olacaqdı. Vacib idi ər??? 20 yaşı olmamış ərə gedəydi gərək?

-O getmirdi, onu zorla ərə verdilər. Verdilər və bədbəxt elədilər.

-Niyə bədbəxt? Altında bahalı maşını olan əri,

iki övladı, şəhərin mərkəzində evləri... harasında bunun bədbəxtlik?

- Nə olsun! Qəlbindəki insan yanında olmadıqca insan özünü xoşbəxt hesab edərmi? Sənə elə gəlir ki o xoşbəxtidir. Amma həmişə Allaha yalvarır ki, səni sevdiyini biləsən. Mən də çatdırdım.

Oğlan öz-özünə mızıldandı:

-Elə bilirdim ki, məndən yaxşısını tapdıǵı üçün xoşbəxtid? Neyniyim qürurum yol verməzdə anam o qapıya gedə, ordan əliboş qayıda... Ona görə unutdum onu, fikrimdən, xeyallarından, gələcək planlarından çıxartdım onu...gözəl yaşamaq, istədiyimi ammasız sevmək üçün başqa həyat, başqa arzular qurmağa çalışıram.

-Çalışma!

-Nə?

-Çalışma! Sən onsuz da arzuların ən gözəlinə, həyatın ən rahatına, sevgilərin ən atəşlisinə layiq olmusan!

-Pulsuz???

-Hə! Hə, gəl gedək buralardan... boş ver, arzuları da, həyatı da... gedək mənimlə...

-Hara?

-Səni xoşbəxt edəcək yerə....

-Axı haradı ora..?

-Getməsən görməsən, bilə bilməzsən. ..

-Orda planlarımı həyata keçirməyə nail ola biləcəm??

-Yox, orda ancaq sən xoşbəxt ola bilərsən..!

-Anam, atam, bacım, qardaşım da xoşbəxt olacaq mən ora getsəm? Yəni planlarımı həyata keçirə biləcəyim bir yerdimi ora..?

-Dedim axı... orda ancaq sən xoşbəxt ola bilərsən!

-Getmirəm... Mən onları xoşbəxt etməsəm, özüm xoşbəxt ola bilmərəm... onlarsız xoşbəxt yaşamaqdansa olərəm. O "xoşbəxt həyat" dediyin mənə haram olar...

-Başa düş! Getməlisən!

-Zorla aparacaqsan? Dedim ki, getmirəm... Mənim arzularım var, onları həyata keçirməliyəm. Gör, neçə nəfər mənə ümidi baxır, xoşbəxtliyini məndə görür. Mən o ümid dolu baxışları məhv elemək istəmərim. Çıx get!

-Getməlisən! Bu saat, elə indi!

Oğlanı dəli bir gülmək tutdu:

-Başa düşmürəm, sən axı kimsən, mənə qanun

qoyursan, yol göstərisən? Qanun demişkən, heç bilirsən mənim işimə müdaxilə etdiyin üçün səni nə cəza gözləyir? - deyib Qənirsiz Gözəlin üzünə baxdı. Oğlanı bir anda təəccüb bürüdü. Qəribə idi, Qənirsiz Gözəlin üzündən təbəssüm silinmişdi, artıq o parlaq işıqda yoxa çəkilmişdi. İndi o gülər üzün yerində makiyası yağışa düşmüş bir qadın vardi. Adı, sadə bir qadın...

Qadından özünəməxsus olmayan, yoğun, eyni zamanda yorğun bir ses çıxdı;

-Sənin arzuların mənə maraqlı deyil! Mən gelmişəm səni aparı! Mən özbaşına deyiləm! Heç sən də özbaşına deyilsən! Getməlisən!

Qadın danişdılqca səsi daha da yoğunlaşır, qoca bir kişinin səsini xatırladı. Üzündə demək olar ki, makiyajın izi-tozu da qalmamışdı. Yüzillik ağac gövdəsinə bənzəyən qırışların arasından elə bir zəhər damcılayırdı, cedar-cadar olmuş əlleri ilə üzünün dərisi eyni rəngdəydi. Qapqara! Dalgalı, gözəl sacları bir anda aqlı-qaralı kolluga dönmüşdü. Pirtlaşış qaşlarının altından görünən hissiz-duyğusuz gözləri qan rəngindəydi.

Oğlan qarşısında saniyə-saniyə dəyişən, baş-qalaşan bu qadının vahiməsini canında indi hiss etdi. Bədənindən gizliyə oxşar bir üzütmə keçdi. Nə qədər istədi ki, yenə nəyisə desin, nəyəsə etiraz etsin, dili söz tutmadı. Təhdidli, israredici baxışların altında qeyri-ixtiyari ayağa qalxdı. Özündən asılı olmayan bir qüvvə onu məhəccəri hələ qoyulmayan eyvanın ucuna qədər itəldi. Oğlan bir anlıq arxaya döndü. Yox! Bu qadın deyildi, bu heç insana da oxşamırıdı. Həyatında ilk dəfə gördüyü bir möcüzəvi yaratıq idi bu... Adını tapa bilmədi...

Sanki onun fikirlərini oxudu o möcüzəvi yaratıq...

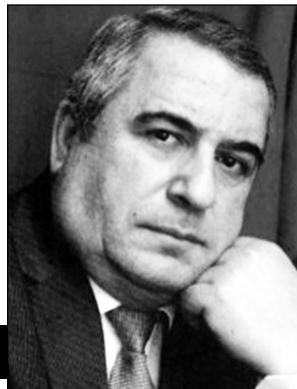
-Hə, mənəm Əzrayıl! Gəldim ki, səni aparı!

Oğlan olub-keçənləri bir andaca xatırladı, anladı, üzünə elə bir kədər, yazıqlıq, ümidsizlik çökdü ki...son sözünü piçiltilarla söylədi:

-Bəs mənim arzularım? ...

Tikinti binasının qarşısına xeyli adam topalaşmışdı. Bir fəhlə dil-boğaza qoymadan danışındı:

-Yazıq uşaq, hələ heç 25 yaşı tamam olmamışdı. Adı Nicatdı. Kənddən bura fəhlə işləməyə gəlmışdı. Elə yaxşı oğlanıydı, sakit, başı-aşağı, mehriban. Binadan yığılan kimi keçindi. Yazıq...

ŞİRİN MƏMMƏDLİ

QARABAĞ

Qara qoçu ona qurban demişəm

Qarabağın qara bəxti açılsın

Ağ libaslı dağlarını sevmişəm

Qurbanlarım tez kəsilib asılsın

Xankəndində bayraqların sancılsın
İnsanlarda sevinclərdən doymasıın

Xocalıda şeypurların çalınsın

Ulu Tanrı bizi darda qoymasıın

İsa bulaq bulaqların gözüdü
Cıdır düzü muqam yurdu sevinsin
Torpaqları görmək qəldin sözüdü
Niyyət edən ayaq yalın yerisin

Ölənlərin ruhu orda şad olsun
Doğma torpaq coşa gəlib oyansın
Sevinclərdən qoy gözlərə yaş dolsun
Tar kamanda şikəstələr çalınsın

Neçə ildir tapdaqlarda qalmışan
Xış qoşulsun zəmi yeri əkilsin
Qərib düşüb saralmışan solmuşan
Qara bulud üstümüzdün çekilsin

Sevənlərin dərdə düçər olubdu
Taleh niyə belə qismət buyurub
Qarabağım saralıbdı solubdu
Ağlamaqdan göz yaşlarıım quruyub

Şirinində gözü yolda qalıbdı
İntizarla yollarını gözləyir

Hər gün səni o yadına salıbdı
Qəlbdən gələn sözlərini söyləyir

DAĞLAR

Doğulmuşam o dağların qoynunda

Dağlar məndən indi düşüb aralı

Boylanmaqdan gözüm qalib yolunda

Harada gəzir o dağların maralı

Çəşmə axan bulaqları sızlayır
Qəlbimdəki dərdim yaman böyükdü
Yaralı qəlb dağları arzulayır
Yalan sözün içi bilki çürükdü

Çiçəklərin iyi qalib burnumda
Gözüm gəzir dağlarını axtarır
Məskən salıb naqis yağı yurdumda
Ulu Baba torpağımı tapdayır

Tanrı niyə verib bizə bu dərdi
Dərd üstündə dərdə düçər olmuşam
Dağlar olsa olmaz qəlbin bu dərdi
Dağ dərdindən saralmışam solmuşam

Gözüm baxır əlim çatmir dağlara
Zaman gələr qalxarıq o dağlara
Salamımı aparan yox dağlara
Dözsən dərdə dönərik biz dağlara

Tanrı versin ömür payın qismətin
Çığırından zirvəsinə yollanaq
Dağda gəzib duyaq sevgi ismətin
Çadır qurub kəndirindən tullanaq

GÖZƏL DƏRDİ

Göz altından nə süzürsən
Gözlərinə qurban gözəl
Dodağını nə büzürsən
Qönçəsinə qurban gözəl

Sənsiz qara olud günüm
Bağçamdada solu gülüm
Yaxınlaşır artıq ölüm
Qoyma məni ölüm gözəl

Belə olmaz könül qırmaq
Sevən eşqi yolda qoymaq
Qalmayıbdı bağda yarpaq
Qoyma solsun bağım gözəl

Eşq badəsin birgə içək
Görpüsündən sənlə keçək
Yolumuzu sübhədən seçək
Düz ilqarlı olan gözəl

Gəl bir olaq boyu bəstə
Zilə qalxsın tək şikəstə
Telin düşsün sinəm üçtə
Sığal çəkim telə gözəl

Dilim sənə gəlmə deməz
Ürək səni qəlbənən silməz
Sən gözəli yada verməz
Yrəyimdə yatan gəzəl

Şirin deyir gözəl dərdi
Tək öldürər gözəl dərdi
Unudulmaz gözəl dərdi
Dərd olmasın dərdə gözəl

BAXAN GÖZLƏR

Bu sirli dünyanın çıxdu işləri
Çoxunu yolundan azdırın olub
Bu sirli dünyanın hanı şirləri
Şiri Tülüksünün möhtacı olub

Atı tumarlayıb gərək minəsən
Tumarı çəkəndə sənə toxunmaz
Sözündə yerini gərək biləsən
Yalan sözlərindən sənə kar olmaz

Dərdlinin dərdinə şərik ol çalış
Qəm qüssə içində qoy boğulmasın

Əkini əkəndə şumuna qarış
Biçəndə əkinçi tək yorulmasın

Sünbülün saçağı telə bənzəyir
Qoy sarı telləri daraqlı olsun
Gözəl gül çiçəklər aləm bəzəyir
Aləmi bəzəyən soraqlı olsun

Dan yeri ağarır ulduz görünür
Görünən hər ulduz ulduz sayılmır
Qaranlıq gecədə ulduz görünür
İşıqlı gecələr gündüz sayılmır

Şirin deyiləsi çıxdu sözlərin
Sözün sırlarını sən açmalısan
Hələ yorulmayıb baxan gözlərin
Baxan gözlərini qorunalısan

QƏLB SEVGİSİ

Baş alib çözəlim hara gedirsən
Mənim ovqatımı heç soruştursan
Məni tənha qoyub qəmgin edirsən
Qəlbimə od vurub sən yandırırsan

Alovlar içində qırılsamda mən
Səninlə yaşayın məhəbbətim var
Yanıb alovlardada kül olsamda mən
Külümün dəfninə ehtiyacım var

Səni xatırlayıb tək düşünürəm
Barı heç olmasa yada sal məni
Yayın qızmarında mən üzüyürəm
Qişın soyuğundan gəl qorü məni

Sağının tükünün bir dənəsində
Qoymaram yox olsun qara telindən
Göz gözə sataşa gül gölgəsində
Kaş olaq bir yerdə tutam əlindən

Sıxam incə beli çəkəm nazını
Qoy nazın yandırıb yaxdırınsın məni
Yazan özü yazıb alın yazını
Unutmaq olarmı qəlbən sevəni

Şirinin sevgisi var məhəbbəti
Məhəbbət günü şölə saçılıdı
Gör neçə illərdi çəkir həsrəti
Könül sevdasına qəlbin açıldı

QOCALIQ

Kasıbçılıq məni yaman sixıbdı
Vallah belə olmamışdı heç zaman
Yalan sözlər insanları yixıbdı
Bağ-bağçamda solmamışdı bir zaman

Çoxları vəd verdi heç nə etmədi
İnana bilmirəm özüm özümə
Kor olan gözlərim yolu seçmədi
Dilimdə baxmayır artıq sözümə

Yalan vəd verəndə gözüm qalıbdı
Durub gözləyirəm onun sözlərin
Xəyallar yadına çox şey salıbdı
Lal olar yalanı söyləsə dilin

Sözləri desəmdə qocalmamışam
Qocalmaq insanın ömür payıdı
Hələ çoxlarından bac almamışam
Bac almaq kişilik bir meyarıdı

Yalan vədi verməmişəm heç kəsə
Həqiqəti söyləmişəm sözümlə
Acı sözdə deməmişəm bir kəsə
Baxıram mən alnı açıq gözümlə

Şirin deyir həqiqətin varlığın
İnanır o insanlara özü tək
Tanrı sevən görməyəcək darlığın
Şəriki yox Tanrı yalnız özü tək

NAZLIM

Həsrət çəkib intizada qalmışam
Məni dərdli qoymusan sən ay nazlım
Gəzə-gəzə sorağımı almışam
Niyə susub lal durmusan ay nazlım

Nazlı Dilbər nazlanmışan əzəldən
Bilməz idim belə nazlı qalarsan
Qızıl payız gözəlləşir xəzəldən
Sevən qəlblə eşq busəsin alasan

Çox axtarıb artıq səni tapmışam
Bilirəm ki, nazlanan sən nazlımsan
Pərvanə tək alovlanıb yanmışam
Şölə saçan bir günəşli yazımsan

Qirov düşsə sərt olsada havada
Nazlandıqcan dağa dönür ürəyim
Sevgimizi gəl verməyək biz bada
Can deməkdən doymur mənim bu dilim

Şirin deyir eşq yolunda sözünü
Sevən qəlblər nakam belə qalmasın
Nazlısına təkcə qoyub gözünü
Tanrı bizi dərdə qəmə salmasın

NAZLI DİLBERİM

Dünya düşündürən sözündən gəl yaz
Dərindən düşünən düşünməz dayaz
Gecələr yağılan qar olar bəyaz
Söylə qəlbən gələn şirin sözünü
Gözümdən gözəlim çəkmə gözünü

Qoy məndə gözlərə doyunca baxım
Həzin bir çay kimi yolunda axım
Ətirli gülümü sinəmə taxım
Alovun içində yanım səninlə
Qəlbdə olanları bölüm səninlə

Həm qoşa alışaq həm qoşa yanaq
Öldürmə gəl məni ay qoşa yanaq
Sevgi körpüsündə qoşa dayanaq
Seyr edək dünyani düşünək bir az
Mən sənə can deyim sən et mənə naz

Nazına qurbanam gözəlim sənin
Gözümə nur verir gözlərin sənin
Sən mənim olarsan məndəki sənin
Şirin söhbətlisən nazlı Dilbərim
Sözləri bal kimi dadlı Dilbərim

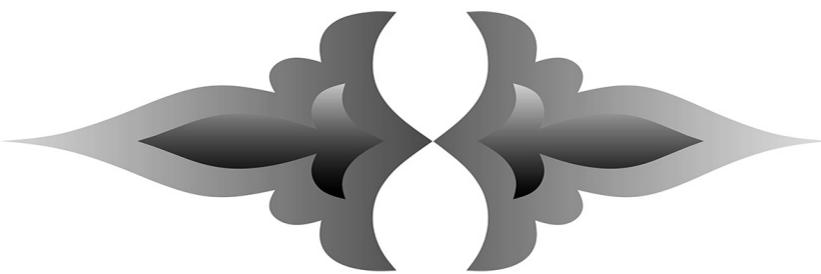
KASIB - VARLI

Ulu Tanrı varlıların vari qədər
Kasıbları bir anlığa varlandırsın
Əgər kasib oxşayarsa o varlıya
Varın deyilancaq onun canın alsın

Kasib olmaq el obada ar deyildi
Qaməti düz canı sağlam olmalıdır
Bu dünyada yerin sənin dar deyildi
Addımınla öz izini qoymalısan

İnsanların söylədiyi hər bir sözə
Söylənəntək hər bir kəsdə əməl etmir
İnsan odur çətinliyə gərək dözə
Bilməlidir şoranlıqda heç nə bitmir

Sözü demək hər insana xas olmayıb
Bəzən susmaq qızıl kimi qiymətlidi
Qiş ötməsə heç bir zaman yaz olmayıb
Abır həya uşaq kimi ismətlidi

HİKMƏT MƏLİKZADƏ

ÜÇ ŞEİR, ÜÇ SƏMT, ÜÇ FÖVQƏLADƏ JEST

Zaman coğrafiyasında cəmiyyət bucaqları müxtəlif paralellərdə yerləşir; bəzən ictimai miqyasları bu səmtlərdə tapmaq müşkülə çevrilir, o mənada ki, sistem zəruriliyi həyat panoramında müəyyən oblast cıza bilmir... Lakin zəruri-meteohəssaslıq öz dəmir əhatəsini tapmağa müvəffəq olanda, sistem zəruriliyi də bir fakt olaraq özünü qabardır. Belə halda da zamanın həyatla nisbətini ədəbi paralellərdə təpinq. Açığı, istedadlı şair, səmimi insan, sular qədər saf bir qəlbin sultani, fövqəladə jestlər müəllifi Göyərçin Kəriminin poeziyasında da zaman-həyat nisbətləri bizə ədəbiyyatımızda zərurilik kəsb edən ictimai-fəlsəfi və bir az da mistik qatlara enmək üçün aydın səmtlər verir...

Belə deyək, poeziya, təkcə fitrətin aynası olamaq mögzi deyil, o aynada ədəbi miqyaslara oblast tapmaq mümkün olursa, deməli, şeiriyyət poetik çarpanlıqla təcəlladadır. Heç şübhəsiz, Göyərçin xanımın ədəbi fikirlərinin daxilində leytmotivlik yaranan ictimai-fəlsəfi tərpənmə həmin çarpanlıq sirayət edir. Onun əksər şeirində bu qabariq-zəruri yanaşmanı zamanaxas təzahür kimi diqqətə çəkmək olar.

Göyərçin xanım, təbii ki, şeiri bəyənilmək üçün yazmır, onun sözə, hissə, duyğuya münasibəti ədəbi meyllərə söykənir. Biz, onun bəlkə də bütün yazdıqlarında bu meyli görmək iqtidarındayıq; lakin bəzən posmodern-çürük Qərb təfəkkürünə aludəciliyimizdən, bu obyom zahiri yönə çıxa bilmir. Hər halda, Göyərçin xanım ədəbi paralellərdə həyatın, zamanın miqyasını, poetik düsturunu, məzmun

və isbatını poetik əşyalara uyğun verə bilir... Bu kontekst onun «Günahlar», «Qapılar» və «Hara gedir-sən, insan?» adlı şeirlərində də özünü qabariq göstərir. Diqqət yetirək:

*...Adamlar məni, yüksələ bilmədikləri
dərinliklərə boşlayır.
Axı günahlar göz yaşlarında
yuyunmağı xoşlayır...*

«Günahlar» şeirindən gətirdiyimiz bu nümunədə zaman çalxalanması labud şəkildədir: sadəcə, əsrlərdir insan meyli zəruri-effektiv çarpanlıqlıdan bir nəticə əldə edə bilmir deyə, müəllif xarakterlərin müxtəlif səmtlərə miqyasbərkitmə sanbalını tale çəvirməsi ilə uzlaşdırıb... Etiraf edək ki, «...Adamlar məni, yüksələ bilmədikləri dərinliklərə boşlayır...» poetik yanaşmasındaki fəlsəfəlik bu mənəvi kriteriyadan daha yüksəkdədir... Və Göyərçin xanımın təbirincə, poetik səmitin, ədəbi miqyasın varid olduğu ərazidə günah «göz yaşında yuyunmaq anlamı» kimi dəhşət saçır... Əsl şeiriyyət də bu kimi dəhşətlərin acısı ilə ədəbi fövqə ucalır...

«Qapılar» şeirində də müəllifin zamanaxas sərtliyi həqiqət kimi diqqət çəkir:

*...Qapılar çoxdur - bağlı, açıq, yarıacıq...
...Arxamızca qapıları açıq qoya-qoya
Qarşımızdakı qapıları döymək istəyirik...*

İlk baxışdan sadədən mürəkkəbə keçid təsiri vərən bu misralarda, əslində, həyat zərurətləri süjetə zəmin doğurur. Yəni, müəllif bugünlə paradoks yaranan ziddiyyətlərə eyham təpəsindən boylanır, nisbidiə zahir olan statikliyi (dəyişməzliyi) çevril-

məyə məruz qoyur, nəticədə qapı (dünya keçidi) Tanrı-bəndə missiyası üçün çox şey əxz edir...

*...İradəyə qul olmayanların da məkanı
o birilərininki kimi bərbaddır.*

*Qaydasızlıq baş alıb gedir birində,
O birində qaydasızlığın qaydalı kölgəsi...*

Şeirin davamında qapı arxasında zahir olan mübtəlaliq acı həqiqət qədər özünü qabardır. Əmin oluruq ki, «İradəyə qul olmamaq» burada cahillik deyil, əbədiyyətə cihaddır, lakin cəmiyyət iradəsizlik tempini artırır deyə, qapı dalında qalan iradəlilərin bərbad günü başlayır. Müəllifin də bu eyhami ictimai motivdir, onun dərkində real mümkünat diridir... Bu diriliyi «...Kobud, heyvani hissdir iradə özlüyündə, Hamı heyvan kimidir ilkin səviyyəsinde...» qənaəti ilə əhatələmək də absurdluqdan uzağa gedir... Yəni, gerçek səviyyədə insanın ilk və sonrakı mərhələləri özünü görünən müstəviyə çıxardır... Müəllifin insanın ilk səviyyə anına bu tərz müdaxiləsi zərurilik kəsb edir... Bu məğz nəhayətdə aşağıdakı misralarda sonuclanır:

...Amma nədənsə bəşər övladı iradənin yüksək pilləsində də bir-biri ilə boğuşur.

Zənnimizcə, əlavə şərhə ehtiyac yoxdur. Çünkü şeirdəki həqiqət iti qılınc kimi istənilən müdaxiləmizi kəsir...

«Hara gedirsən, insan?» şeirin də səmt baxışı bu çevrədə var-gəldədir:

*Üz tutub baş aşağı hara gedirsən, insan?
Ətrafına baxmağa macalın yoxmu sənin?
Yuxarı qalxmaqdansa, aşağı enmək asan,
İnsan qovan rüzgara sualın yoxmu sənin?*

Əslində, adıçəkilən şeir insanın təşəkkül tarixinə real yönəltmədir. Müəllif «Ətrafına baxmağa macalın yoxmu sənin?» ritorik sualı ilə isbat etməyə çalışır ki, başaşağı, hara getdiyi bəlli olmayan varlığın (obyektiv gerçəklilikdə) bir müqəvvə kimi təsviri İlahi Səbəbin doğurduğu nəticə deyil; müəyyən tarixi şəraitdə şeytanın uğurudur. Məhz şeytanın ictimai mühitlə əlaqəsi onun insan üzərindəki hökmünü misilsiz dərəcədə fəallaşdırır deyə Göyərçin xanım «İnsan qovan rüzgara sualın yoxmu sənin?» deyir, həm də «Yuxarı qalxmaqdansa, aşağı enmək asan...» müraciəti ilə ortada bir ziddiyyət də yaradır. Ziddiyyət, o mənada ki, yuxarı qatda Allah mövcuddur və insanın Alla-ha qalxması gerçəkdən çətindir...

...Və «aşağı enmək asan» müdaxiləsi də şeyta-

nın əsiri olan adama bir eyhamdır. Müəllif, bu eyhamda məfkurəvi səmt tapır: yalnız həqiqətə sadiq qalmaqla bu izharda bir səbəb tapmaq mümkünür məğzinə varır.

...Etirazı unudub ehtiyac dalıncaşan.

Vücludunu yarpaqtək torpağı salınca sən,

Qovulursan, qovursan...

Sus, ya bağır, nə fərqi?

Burada etiraz əslində, tapdanan haqlara cihaddır və bu çağırışda müəllif suçsuzdur... Çünkü ehtiyac mənəvi sanbalı məhv edəndə torpaq adamı çəkir - yəni intihara cəhdələr artır, sosial enmə üzündən ailədaxili münaqışələr coxalır, adam (Adəm) qovur, qovulur, susur, bağırır, bir faydası olmur... İnsan ideyaca bütün dövrlər üçün mütərəqqi olan bu həyat amilini düzgün dərk etməyə borcludur. Nəfsə - qorxu və vəhşətə boyunəymə isə bu tamlığı yarıya bölüb, insan Real Gerçəklilikdə qərar tuta bilməyib və şeytan - çətinliklər Mütləq Vücluda adam (Adəm) arasında belə demək mümkünsə, keçilməz sədd qurub...

...Gündüzləri çarpışıb, gecələr oyaq qalmaq.

İnsan insan üçündür.

İtaət ulu Tanrı, qul Yaradan üçündür...

Şeirin ictimai tonu bəşəri miqyasdadır. Şeirin mövzusu da budur: Çətinliyə boyunəymə Zamanın diqtəsi deyil, qorxu içində çabalayan insanın mahiyyətinə varmadığı «arzu»dur. Bəli, bu «arzu»lar üzündən insan səmtini itirib. Ancaq müəllifin «İnsan insan üçündür... İtaət ulu Tanrı, qul Yaradan üçündür...» fikri bir qədər ayrı müstəvi cizir...

Doğrusu, şeir bir həyat tablosudur - onun süjetində duran məqsəd-insan, fövqündə izdivac, ehtiras, yanğı, həsəd, yalan, iftira, şər və s. qabardan formadır. Dəyişən (dəyişməyə məhkum) olduğu üçün çətinliklərin, acı girdablaların vassalıdır... Lap dəqiqi, necə ki, Adəm zülmün içində öz kədərinə (əslində, şeytan qarşısındaki möğlubiyyətinə) qapanıb qaldı, eləcə də bugünkü adam (Adəm) dövrün tələbinə uyğun yetişmədən geridir...

Beləliklə, Göyərçin xanımın oxularımızın diqqətinə varid etdiyimiz hər üç şeiri əsl gerçəkdə üç səmtdən ibarətdir - Yaradan, şeytan, insan... Bu şeirlərdə üç fövqəladə jest var - özünəqayıdısa çağırış, özünəinandırma və zaman-məkan, yaşam spesifikasi... Hər üç jestdə də müdrik bir Qadın ürəyi vurur...

MAHİR CAVADLI

BU DÜNYANIN DAŞI

Bu dünyanın daşı yamanca ağır,
Düşəndə kasıbin başına düşər.
Yoxsulluq içində yaşayan fağır
İnsafsız zalimin tuşuna düşər.

Azdır qəbahəti çatmayan azın,
Var-dövlətdən qorxunc bir varlıqmı var?!..
Kasıb şükranıdır yoxun, olmazın,
Varlı var içində varlığın sovar.

Bu da bir sınaqdır həyat uğrunda,
Kasıbılıq da sınaq, var da sınaqdır.
Əyilmək gözləmə düzdən, doğrudan,
İnsanlıq meyarı ədalət, haqdır.

Mahir qələmində kim yozur-yozsun,
Şükr ilə yaşayan sərvətə uymaz.
Tanrı qoymaz kasıb yolunu azsın,
Varlıya bir karlı daşı da qıymaz.

MƏN DÜNƏNİN ADAMIYAM

Mən dünənin agamiyam,
Bu günümdə yox bir günüm.
Nə varım var ki, yarıyam,
Nə gücüm qalib, öyünüm.

Təmiz namus, vicdanımla
Əldən düşmüş kor kimiyəm.
Əlləşirəm yox canımla,
Yiyəsiz, boş gor kimiyəm.

Sərgərdanam, keçmişlərdən
Bu günümə yolum bağlı.

Taleyimə düşmülərdən
Əlim bağlı, qolum bağlı.

Halallıqdan yoğrulmuşam,
Haram tikə dadammıram.
Varkən özüm yox olmuşam,
Kimsədən imdad ummuram.

Dəryalarda bir damlayam,
Ümmanların nə vecinə.
Mən dünənin adamıyam,
Dünya mənsiz də keçinər.

BİLMİRƏM

Korluğum gözümün toxluğundandır,
Qisməti əllərdən qapa bilmirəm.
Yersiz görünməkdən qorxdıduğumdandır,
Hələ öz yerimi tapa bilmirəm.

Şairlik tanrıının incə seçimi,
Saf, inci misralar didir içimi,
Bir günüm şeirsiz, sözsüz keçinmir,
Samballı şeirimi tapa bilmirəm.

Könlümdə dilek çox! Bir qismət paya
Min şükür eylərəm uca Xudaya.
İkili gəlmışəm bəlkə dünyaya-
Biri mən, o birimi tapa bilmirəm.

KİM DÜNYANI ƏYRİ GÖRÜR

Kim dünyani əyri görür,
Cəhd eyləsin, düzü görsün.
Seytan ona hörgü hörür,
Ağlı kəssin, gözü görsün.

Haqqı yazsın yazan anda,
Qaynasın öz qazanında,
Savabını qazananda,
Bir Allah, bir özü bilsin.

Yaşamasın günahinan,
Dərd-sərinən, ah-vahinan,
Yetişsin haqq dərgahına,
İman ilə üzü gülsün.

Ömrünü halal yaşasın,
Saf ruh, xoş əhval yaşasın,
Dil-dodaqda bal daşısın,
Hər kəlməsi, sözü gülsün.

Mahir, sən öz ömrünü sür,
Düzü anla, əyrini gör,
Haqq millətin öz gözüdür,
Hər nə düzdür, yozub bilsin.

DAG ÇAYI

Sıxıb o dağ, bu dağ çayı,
Ərşə çəkər bu dağ çayı.
Özün çırpıb daş-qayaya
Aşıb-daşar bu dağ çayı.

Dikdə bilməz tanrı-bən də,
Hamar yerdə axar bəm də.
Çör-cöp ilə salıb bəndə
Azdırar bir budaq çayı.

Gecəsi, gündüzü çapar.
Dağı aşıb, düzü tapar,
Sonunda dənizi tapar,
Dəniz boğub udar çayı.

BAHAR MƏNZƏRƏLƏRİ

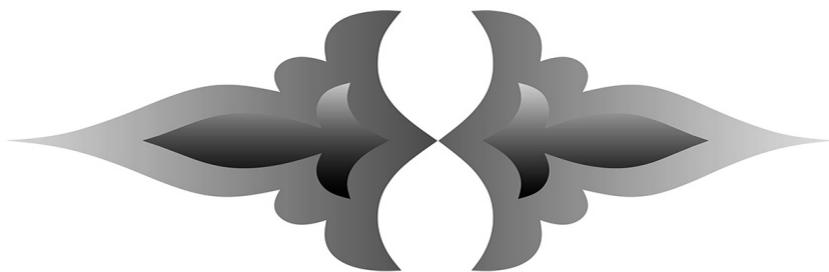
Çırpıb üst-başından sazağı-qarı,
Bahar sorağıyla gəldi mart ayı.
Qaldırıb qədəhtək şış qayaları,
Dağlar salamladı günəşi, ayı.

Yaz yağısı toz qoparır dağ-daşda,
Oyanır təbiət, gülür çöl-çəmən.
Deyəsən əl çəkmək istəmir qış da,
Dağların başını alır duman-çən.

Yuxulu körpətək dodağın büzüb,
Düşür şəfəqlərə meyli qönçənin.
Xallı kəpənəyi gözaltı süzüb,
Gülür gül çöhrəsi şəhli qönçənin.

Büllur bulaqların qaynayıր gözü,
Ay ellər, necə xoş ruzgarım gəlir.
Əlində səməni, döşündə sazi
Yurduma Novruzlu baharım gəlir.

NEMƏT BƏXTİYAR

XORUZ

(hekayə)

...Ay pipiyi qan xoruz, gözləri mərcan xoruz...

Kənddə elə həyat-baca tapılmazdı ki, orada iyirmi, otuz, bəzən də əlli-altmış toyuq-cüçə olmasın. Hələ bir söz arası da deyərdilər: "Ə kasib, kasib, toyuq-cücedən də kasib?" Bizlərdə hansı kasibin evinə qonaq düşsəy-din, olanından, təsərrüfatından qopanından, heç olmasa bir xoruz-beçə kəsməli idi. Hələ qonaqdan soruştırlar ki, nətəhər bişirək beçəni? Çığırtnma, qovurma, pörtləmə, "souz", yoxsa sulu olsun, arvad-uşaq da qol-qənə-dindən bir tikə yeyər...

Bir dəfə Vəli kişi hiss etdi ki, xoruz-beçələr çoxluq təşkil edir, bir-birinə göz verib, işiq vermirlər, bir-birlərini döyüb dimdikləyərək al qana boyayırlar. Yavaş-ya-vaş toyuq-cücənin sayını azaltmağa başladı Vəli kişi. Dost-tanış, gələn-gedən çox razı gedirdilər, xoruz-beçələr qonaqların qarşısında kişinin üzünü ağ eləmişdi.

Toyuq-cücelərin icində bir Qızıl Xoruz vardı. Ona böyük ümidi bəsləyirdi ki, axıra gədər qalsa həm toyuqlardan, fərələrdən müğayat olar, həm də hər səhər tez-dən banlayıb hamını yuxudan ayıltması artıq vərdiş hal alırdı...

Vəli kişi tezdən yuxudan duran kimi, hinə baş çəkər, toyuqları yemləyərdi, hinin qapısını açar-açmaz Qızıl Xoruz kişini qarşılıyordı, qışqırardı, hay salardı, hələ az qalırdı ki, kişinin üstünə atılsın, quruldayardı, "donquldarnardı", öz aləmində nə isə deyinərdi. Yemlərini verəndən sonra onların dənləmələrinə tamaşa edərdi. Yeyib-doyandan sonra Qızıl Xoruz qənəd açıb ucadan banlayardı, səsilə toyuq-cücelərin içində var-gəl edərdi. Sanki başına gələnlərin üstünə də beşini-onunu qoyub xeyli özünü öyərdi:

-Mən Qızıl Xoruz elə vuran-yixanam ki, heç bir xoruz qarşısında belə tab gətirə bilməz. Elə qoçaqlığımı gö-

rə də sahibim həyat-bacanı mənə tapşırıbdı ki, sizdən müğayat olum...

Elə bu vaxt göydən bir qarğı şığıdı ki, toyuqlara tökülen yemdən o da yesin. Bütün toyuq-cüçə bir-birlərinə qarışdı, özlerini gizlətməyə yer axtardılar. Qızıl Xoruz o birilərdən tez, ayaqlarının altında toyuq-cücelərini əzə-əzə bir deşik tapıb özünü ora təpdi...

Aradan bir az keçdi, xəta salamatlıqla sovuşdu, Qızıl Xoruz gizləndiyi yerdə özünə gəldi, istədi başını qaldırı-sın, ancaq dar yer olduğu üçün başı daşa dəyib ağırdı. Toyuq-cücənin səsinə istədi gözünü açınsın, amma qaranlıq idı. Ta bədəni sağ-salamat olduğunu hiss edəndən sonra, arxa-arxa gizləndiyi yerdən çıxdı, silkələnib üst-başının toz-torpağını çırpdı, və ürəkdən qanadlarını çırparaq banladı...

Toyuq-cücelər elə bil heç bir iş olmamış kimi yenə də öz işləri ilə məşğul olmağa başladılar. Kimi yem axtarmaq üçün torpağı eşələməyə başlayır, kimisi də bir-birləri ilə qaçdı-tutdu oynayırdılar...

Qızıl Xoruz ayaqlarının altındakı dəni görən kimi, adəti üzrə yenə tez dəni dimdiyinə vurdu, tez də yerə atdı, bütün toyuq-cücəni səslədi. Bir dəndən ötəri toyuq-cücelərin hamısı gəlmüşdilər, hər biri istəyirdilər ki, xoruzun tapıldığı dəni o yesin, ona görə onu dövrəyə aldılar...

Qızıl Xoruz isə dəni bir neçə dəfə yerə atıb dimdiyinə aldı, istəyirdi ki, dəni ürəyinə yatan, ancaq sarı fərə yesin, elə onun qarşısında yerə atdı. Yerə düşən kimi sarı fərə forslandı, naz eləyərək dəni bir dəfəyə uddu. O biri toyuqların, fərələrin xətiri xoş olsun deyə dimdiyini yalandan taqqıldatdı, gülümşəyərək:

-Küsməyin, əzizlərim, bir də dən tapsam, sizə verəcəyəm. - dedi.

Bayaqdan Qızıl Xoruzun hərəkətlərini izləyən çil-çil beçə dilləndi:

-Bir az bundan qabaq, döşünə döyüb meydan sulayan siz deyildiniz? Deyirdiniz ki, mən heç nədən qorxmuram, bəs qarğı dən yeməyə gələndə, elə bildin ki, bizə Qızıl quş hücum çəkibdir, bizi qoyub hamidən qabaq özün gizləndin...

Qızıl Xoruz dərindən köksünü ötürüb dedi:

-Düz deyirsən, a bala, bu dərd heç deyiləsi dərd deyil, O səs-küy, qorxu bir quşun pir-pir eləməsi, mənim gözümü lap cücə vaxtından alıb, ona görə həmişə onu görəndə, o səsi eşidəndə özümü itirirəm. Bir də ki, təzə dən axtarmağa getmişdim...

Bir il olardı ki, Qızıl Xoruz hörmətdən də, gücdən də düşmüşdü, toyuqların, beçə-fərələrin arxasında qaçırdı, qaçırdı, çata bilmirdi, ta toyuqlar da onun sözünə baxmırıldılar, dən tapsa da, çağırsa da gələn yox idi. Səsinə səs verən də yox idi. Əlini hər şeydən üzmüdü. Bir gün ürəkləndi qonşunun hasarına atlandı, qonub bərkədən banladı. Qonşunun həyətində toyuq-cücənin içində vəl-vələ düşdü, hərə bir tərəfə qaçırlar. Bu həyətdə də Sarı Xoruz meydan sulayırdı, sahiblik edirdi.

Qızıl Xoruzla Sarı Xoruz arasında ölüm-dirim mübarizəsi başladı. Sarı Xoruz da az aşın duzu deyildi, bir də ki, qonşu həyətin xoruzu çəpərə qonsun, banlasın, meydan sulasın, bunu heç bir xoruz götürməzdı, o da ki, olsun Sarı Xoruz...

Sarı Xoruz bir, iki həmlədə Qızıl Xoruzu al qana boyadı, yerə yixib başını, gözünü, dimdikdən keçirdi.

Bu səs-küyə ev sahibi Əli dayı özünü hadisə yerinə çatdırıldı. Sarı Xoruza tərəf əli ilə kiş-kiş dedi, o isə el çəkmək istəmirdi.

Ev sahibi Qızıl Xoruzu Sarı Xoruzun əlindən güclə aldı, Sarı Xoruzun igidliyinə əhsən dedi, bir də fikirləşdi ki, başqasının xoruzu nə üçün onum çəpərinə qonub banlamalıdır. Döyüsdə məğlub olan Qızıl Xoruzu tanıdı, bildi ki, qonşunun həyətindəki xoruzdu, bir də ki qonşu Vəli kişi ilə xətir-hörməti vardı, bir xoruza görə münasibəti korla-mayacaqdır ki, ha...

Qızıl Xoruzun ayaqlarından tutub qonşunu səslədi. Səsə hay verən qonşu Vəli kişi işi başa düşdü ki, onun həyətindəki Qızıl Xoruz səhv edib qonşunun hasarını aşib, günah sahibi olduğu üçün qonşunun da Sarı Xoruzu onun Qızıl Xoruzunu bu günə salmışdır.

-Ay qonşu, xoruzun elə yaxşı eləyi bdi, onu bu günə salıbdı, dinc durayıd, əməlinə görə layiqli cavab alıbdır, at çəpərdən bu tərəfə, yer qazım basdırı, başı batsın onun. - deyə qonşu səsləndi.

O biri qonşunun səsi eşidildi:

-Ay qonşu, hələ ölməyibdir, başını..., o söz də, iki-üç ki-lo əti var, ver arvad bişirsin, uşaqlar bir öynə yeyərlər. - de-

di.

Xeyli vaxt keçmişdi, səhər-səhər tezdən xoruz banı eşidilmirdi, sakitlik hökm süründü. Uzaqdan qonşuların həyətindəki xoruzların banlamaq səsi eşidilirdi. Bu hərarətə dözməyən Vəli kişi bazara yollandı, Ağ rəngli bir xoruz aldı və evə gətirdi, onu toyuq-cücənin içində buraxdı.

Toyuq-cücələr təzə qonağın başına toplaşdırılar, Çil toyuq jestlə irəli yeridi və özünü ona yaxın dost kimi göstərmək istədi, ona bir-iki dimdik atdı. Ağrıdan dözə bilməyən Ağ Xoruz qaćib canını güclə qurtardı. Çil toyuğun başa düşmədi, atılıb ağacın hündür bir budağına qondı.

Vəli kişi axşam toyuq-cücəni nəzərdən keçirdi, Ağ Xoruz yox idi. Ağ Xoruzu ağacdən endirdi, hinə qatdı, fikirləşdi ki, yəqin Xoruz təzədi, o həyət-bacaya öyrəşər.

Xeyli vaxt idi ki, Ağ Xoruz nə xeyirə, nə də ki, şərə yarıyırdı, hinin ağızın açan kimi dəndən bir neçəsini götürər-götürməz aradan çıxırdı. Çil toyuq gözünü yaman almışdı Ağ Xoruzla isteyirdi ki, dostluq eləsin. Çil toyuq hindən çıxan kimi Ağ Xoruzu qabağına qatardı, o da canını qurtarmaq üçün uçub ağacın budağına qondarı.

Qonşu həyətdə də Sarı Xoruzun hörməti birə-beş artırdı. Ev sahibi ona xüsusi qayğı göstərirdi, igidliyindən fərəhlənərdi, ürəyində "əhsən" deyərdi Sarı xoruza...

Sarı Xoruzun "igidliyi" başını gicəlləndirməyə başladı, "çaşdı", intiqam almaq üçün qonşunun çəpərinə attandı və banladı. Meydan sulamağa başladı, özünə rəqib çağırıldı. Toyuq-cücələr bir-birinə qarışdı, pərəm-pərəm düşdülər. O həyət-bacanı nəzərdən keçirdi. Gözünə elə bir rəqib xoruz dəymədi ki, onunla "vuruşsun". Baxıb gördü ki, bir Ağ Xoruz var, o da ki, qorxusundan ağaca çıxıbdır...

Vəli kişinin həyat yoldaşı Səkinə nənə uzun müddət idi ki, həyət bacadakı toyuq-cücənin böyüməsində xeyli təcrübə qazanmışdı. Hər il beş kürd düşən toyuğu özü "basdırıcı", yəni hər toyuqun altına on bir, on üç yumurta yiğardı, 21 gündən sonra sayılı qoz kimi cücelər çıxardı. Təzə çıxan cüceləri özü "mayalandırdı", yumurtanı qaynadardı, sarısını əzib cücelərin qabağına qoyardı. Ana toyuq "qırt-qırt" edərək cüceləri yeməyə səsləyərdi və yeməyi öyrədərdi. Səkinə nənə Vəli kişini səslədi, onu məzəmmət etməyə başladı.

A kişi, bazardan alıb gətirdiyin Ağ Xoruz gələndən, toyuqlar elə bil yumurtlamaqdan kəsiliblər. Gündə yumurtlayan toyuqlar iki gündən bir yumurtlayırlar. O boyda bazarı qururdun. Gedib bir fərsiz xoruz alıb gətirmişən, nə toyuğa baxır, nə də ki...

Bəlkə bu Ağ Xoruz inkubatordan çıxmış cücedir, heç nə əlindən gölmir. Get bazardan öz yerli "Xoruz" umuzdan al, gətir, qat həyətdəki toyuqların içində...

TELMAN ÜMMAN

SORUŞMA NECƏSƏN

Soruşma necəsən, göz öñündəyəm,
Gecəm gündüz olub, gündüzüm gecə.
Yaxşıyam deyimmi, pisəm deyimmi,
Bilmirəm nə deyim, desəm də necə?
Söz deməyin mənası nə, desəm də,
Bağlanıbdır söz bazarı, nə vaxtdır.
Yaxşı sözü pisə yozur yozanlar,
Bu nə gərdiş, bu nə tale, nə baxtdır?

Yalan sözü bayraq edən çoxalır,
Doğru sözü mini desə keçməyir.
At oynadır süvari olmayanlar,
Bu dünyadan gözüm heç su içməyir.

Canı çıxır torpaqda can qoyanın,
Çorək bölür zəmi yeri görməyən.
Dost - düşməni seçəmmədik əzəldən,
İt qalmadı üstümüzə hürməyən.

Soruşma necəsən, pis oluram mən,
Cavablı suallar öldürür məni.
Bu dünyanın alabəzək görkəmi,
Özünə yamanca güldürür məni.

ŞEİR ANA LAYLASIDIR

Şeir ana laylasıdır
Şeir qəlblərin qidası,
Şeir incə gözəllərin
nazı - qəmzəsi, ədası.
Şeir Böyük Yaradanın
bu yerdə səsi - sədası.
Cismimdə candı şeir,
Damarlarda aram - aram

axan, axan qandı şeir.
Yerdi, göydü - asimandı,
bəşərdi - insandi şeir.
Şeir qanadlı bir mələk,
Şeir gəlindi gərdəkdə,
Şirin - şəkər, gözəl - göyçək.
Şeir güldür ləçək - ləçək,
Yeri vardır çox ürəkdə.
Şeir ana laylasıdır,
Şeir soraq - soraq gəzən
məcnunların leylasıdır.
Şeir Tanrı sevənlərin
dillərinin duasıdır.

BU DÜNYANIN QARA DAŞI GÖYƏRMƏZ

(Böyük şairimiz Musa Yaquba)

Bir - birinə can söyləsə insanlar,
Azdırmasa fikirləri gümanlar,
Çalmasa əqrəblər, əgər ilanlar,
Bu dünyanın qara daşı göyərməz?
Insan əgər tapdamasa insanı,
Bulamasa al qanına cahanı,
Yaradana eyləməsə üsyani,
Bu dünyanın qara daşı göyərməz?
Insan nəfsin mal - dövlətdən ayırsa,
Toxluğu özünə halal buyursa,
Qonşuda bir acı əgər doyursa,
Bu dünyanın qara daşı göyərməz?
Üstündə gəzdiyi torpağı sevsə,
Ağacı, budağı, yarpağı sevsə,
Can deyən o dili - dodağı sevsə,
Bu dünyanın qara daşı göyərməz?
Ağacların saçın küləklər yoldu.

Daşa baxdı daş, daha da daş oldu,
Şair sözü məqamında faş oldu.
Bu dünyanın qara daşı göyərməz.

NAĞIL DANIŞMAYIN

Həqiqət yaza bilmir
çox nağıl oxuyanlar,
Bir qəlbə tıkə bilmir
tələ - tor toxuyanlar.
"Biri vardı" qurtardı,
"Biri yoxdu", olmasın.
Baş aldadən nağıllar
Nəsillərə qalmasın.
Nağıl demir nənələr,
Çünki daha nağılı
İstemirlər nəvələr.
Div də o div deyildir,
Ev də işiq tərəfdə
Görünən ev deyildir.
Böyükələrə kiçiklər
Bir ismaric göndərib:
-Biz nağıl istəmirik,
Siz nağıl danışmayın.
Özümüz öyrənərik
Köhnə - təzə nə varsa.
Bircə istəyimiz var,
Siz də bizim işlərə
Nə olar, qarışmayın,
Köhnə fikirlər ilə
heç bizə yanaşmayın,
Bir də bizə gərəksiz
Nağıllar danışmayın.
Payız yağışı
Yağ, ey payız yağışı, yağ,
Daş qəlblərin sərt daşını
asta - asta oyub, qopar.
Şər - şəbədə hər nə varsa,
çırkı, tozu yuyub, apar.
Yağ, ey payız yağışı, yağ,
Cadar - cedar paralanmış
çöllərə yağ,
rəngi solmuş güllərə yağ.
Yağ, ey payız yağışı, yağ,
gün döyən yalçın qayanın
gözü doysun.
Göz baxdıqca hey uzanan
səhraların düzü doysun.
Yağ, elə yağ, leysan kimi,
Qərq elə bu yer üzünü.

Yağ, elə yağ, pisliklərin
yuyub, apar hər izini,
qoyma qala şər izini.

GEDƏRDİM

Baş alib qaçardım pislikdən uzaq,
Çox əfsus əlimdə deyildir ancaq.
Bilmirəm harada yaxşı olacaq,
Bilsəydim yol alıb, ora gedərdim,
Yaxşıya köməyə - kara gedərdim.
Yaxşını qoymaram incidə biri,
Pislərin qırıqdı ipi - kəndiri.
Qoluma vurdurub qandal, zənciri,
Haqq olan yolunda dara gedərdim,
Yaxşıya köməyə - kara gedərdim.
Mən boyun əymədim heç ruzigara,
Çəkmədim özgənin malın bazara.
Qoymadım mənim mənsim otara,
Sanmayın əyilib vara, gedərdim,
Yaxşıya köməyə - kara gedərdim.
Mənimcün insanlıq birinci yerdə,
Tutmayıb gözümü qaranlıq - pərdə.
Fağırə köməkdir əsl hünər də,
Özümçün qazanca sonra gedərdim,
Yaxşıya köməyə - kara gedərdim.
Sevmə məni
Sevmə məni, sevmə gözəl,
Mən özümü sevmirəm heç.
Şair hərdəmxəyal olur,
Mən özümü sevmirəm heç.
Sən bir gözəl, sən bir mələk,
Tanrim sənə olsun kömək.
Məni sevmək nəynə gərək,
Mən özümü sevmirəm heç.
Bağla incə beli, gözəl,
Dara ipək teli, gözəl.
Bülbül sevir gülü, gözəl,
Mən özümü sevmirəm heç.
Bağları sev, nübarı sev,
Dağları, həm də qarı sev.
Lap istəsən əgyarı sev,
Mən özümü sevmirəm heç.
Ömür gedərsə havayı,
Etmə hay - həşir, harayı.
Məndən umma sevgi payı,
Mən özümü sevmirəm heç.
Sən Ümmani sevmə, ey gül,
Sevmə, ey saçları sünbül.
Bu eşq inan mənlik deyil,

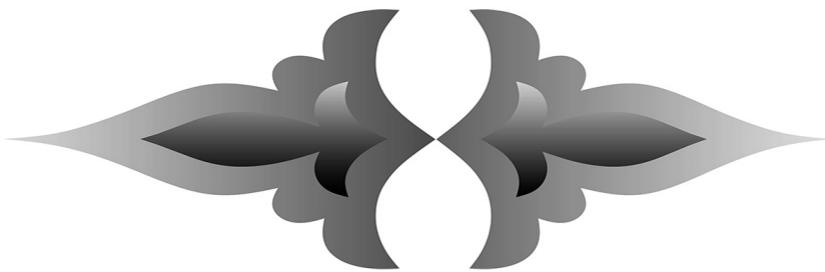
Mən özümü sevmirəm heç.
Həyat, bircə an dayan
Həyat, bircə an dayan,
düşənlər var gözümdən,
düşsünlər, sürüsünlər.
Mənlə yol getməsinlər,
qoşa, ciyin - ciyinə,
özlərinə bab ilə
getsinlər, görüşsünlər.
Həyat, bircə an dayan,
düşənlər var dilimdən,
düşsünlər, əkilsinlər
yolumdan çəkilsinlər,
qorxuram xəta çıxar
istəmədən əlimdən.
Həyat, bircə an dayan,
çıxarıım ürəyimdən
əziyyət verənləri,
haqqı və ədaləti
çaş - əyri görənləri.
Həyat, bircə an dayan,
düşənlər var gözümdən,
çixanlar var izindən.
İnsan tapmaq çox müşkül,
Kim tapsa min -min əhsən,
bircəciyin yüzündən.

DƏNİZ VƏ SƏN

Bir kimsə yox, hənirti yox,
Lal dənizdir, bir də ki sən.
Yenə xəyal alıb səni,
xatırlayırsan çox güman
yaxın keçmiş, dünəni.
Duydunmu, o lal dənizin
ləpələnən sularını,
Dalğa vurdυqca daşlara
coşub - daşan,
səpələnən sularını?
O yelkənli gəmiyə bax,
niyə üzmür, tərpənməyir?
Əsəcəkmi, ya da ki yox,
ala biləcəkmi görən
yol etməkçün
gözlədiyi o köməyi?
əsəcəkmi səmt küləyi?
Daha yorma gözlərini,
bəlkə də qismətin, yarın,
sənə həmdəm olan insan,
bu gəmidə bir sərnişin.
Bəlkə elə çox keçmədən
baş tutacaq ilk görüşün.

BAŞIMIN BƏLASI

Gözündən axıtma yaş gilə - gilə,
Hədərdi, qəlbimə girə bilməzsən.
Mən özgə aləmdə, özgə ruhdayam,
Sən mənim dünyamı görə bilməzsən.
Sən mənim başımın bəlası olma,
Çəkdiyim özümə yetər, bəsimdir.
Bu yollar yamanca yorubdur məni,
Ağrılar - acılar ötər, bəsimdir.
Yazmayıb baxtıma yazan adını,
Get gözəl, baxlığını uzaqda axtar.
Mənim səltənətim səninçün deyil,
Get gözəl, taxtını uzaqda axtar.
Mən sevə bilmərəm səni, ey gözəl,
Sənin duyğuların səni aldadır.
Bu yaşda sevgimin ünvanı başqa,
Bu sevgi müqəddəs, dadı bal dadır.
Sən ömrün yazında, mən qışındayam,
Mənim məhəbbətim dondurar səni.
Nə olar toxunma, toxunma mənə,
Ümmanın sevgisi yandırar səni.
Məni asın dilimdən
İncmişəm özümdən,
Dünya düşüb gözümdən.
Qaçsam əgər sözümdən,
Asın məni dilimdən.
Məni atın yamacdan,
Qurtarın bac - xəracdan.
O tənha - tək ağacdan
Asın məni dilimdən.
Əlimdən heç nə gəlmir,
İnsanlar guya bilmir?
Ölməli niyə ölmür?
Asın məni dilimdən.
Ömür tənlik deyildir,
Təkcə şənlik deyildir.
Yalan mənlik deyildir,
Asın məni dilimdən.
Yalançını qovdum hey,
Dedim, sən mənə ögey.
Sözümə inləyir ney,
Asın məni dilimdən.
Sözüm deyilsə dürrlü,
Ola bilər zəhərli.
Ya da deyilsə fərli
Asın məni dilimdən,
Heç nə gəlmir əlimdən.

ÇİNARƏ NÜSRƏTLİ

AYAQQABI

(*hekayə*)

Lalə axşamtərəfi qonşudan evə qayıtdı. Ürəyi uçmağı təzəcə öyrənmiş quş kimi çırpındı. Ikigöz evdə özünə yer tapmırıldı. Yataq otağına keçdi, əlin-dəki ayaqqabılı yerə qoymağa əli gəlmirdi.

Anasının "Lalə, gəl, yemək hazırlı", deməsi də ona çatmadı. Çəhrayı, üstü muncuqlu ayaqqabılı geyinib, dəhlizdəki siniq aynada özünü süzürdü. Saçlarını dağdırıb təkrar-təkrar özünə baxdı. Anası nə qədər səslənsə də, Lalə aynanın qabağından çə-kilmək bilmirdi.

Bazar günü olduğundan anası evdə idi. Bütün günü iş-güt, biş-düş Naidəni əldən salmışdı. Gün əyilən vaxtıydı, qapı döyüldü, gələn qonşu qadın idi. Qadının üst-başının səliqəsi, dırnaqlarının boyası Naidəynən arasına dağlar düzürdü. Sağ əlindəki toppuz üzük torpağın üstündə saralan nərgizə bənzəyirdi. Naidə "xoş gəldin" deyib, qadını içəri də-vət etdi. Qadın ağızucu salamlaşıb, sinəsini qabar-daraq otağa keçdi. Naidə qadının nəsə sözlü olduğunu hiss etdi.

-Yaxşı gəldin, süfrə də hazırlı, keç əyləş, Alla-hın olanından...

-Sağ ol, oturmayacağam. Ayaqqabılı göturməyə gəlmışəm, - deyib Laləyə baxdı.

Lalə gülümşəyirdi.

Naidə soruşdu:

-Nə ayaqqabı?

-Qızının bizdən oğurladığı ayaqqabı.

Lalə sözdən diksindi. Naidə çəşib qalmışdı.

-Başa düşmədim. Hansı ayaqqabı?

-Əlli dəfə deməyəcəyəm ki. İşinizi yaxşı bilirsi-

niz siz.

Naidənin gözləri hədəqəsindən çıxdı, üzünü Laləyə çevirdi.

-Bir dəqiqə dayan, Lalə, nə deməkdi bu?

Lalə donub qalmışdı.

-Ana, vallah, Allah haqqı mən götürməmişəm.

Lalənin gözü qadında idi. O anda qonşu qadının əli baltalı cəlladdan fərqi yox idi. Qadın hökmətə tə-krar etdi.

-İşinizi yaxşı bilirsınız, guya sənin xəbərin yox-du ki? Qızınızın əlindən oğurluq da gəlirmiş...

Naidə onun sözünü kəsdi:

-Sən nə danışırsan? Mənim qızım elə şey bil-məz, eləməz.

-Necə eləməz? O gün bizdə olanda Aytənin çəh-rayı ayaqqabılılarını oğurlayıb. Qızım gözüylə görüb.

-Ana, vallah, mən götürməmişəm.

Lalə sözünü bitirməmiş qulağının dibi qızışdı. Naidə dəliyə dönmüşdü. Mətbəxə qaçıb yağ bı-çağını qızdırıb qonaq otağına qayıtdı.

-Bir də soruşuram, bu ayaqqabılıları sən götürmüsən?

Lalə hicqırırdı.

-Sənnənəm mən, hansı əlinlə götürdün?

Lalə əllərini arxasında gizlətdi. Naidə qızın sağ əlini arxasından qanırıb bıçağın qızmar ucunu ovcuna basdı. Lalə qıyya çəkdi. Qonşu qadın marığda duran pişik kimi dayanmışdı, tükü də tərpən-mirdi.

-Mən demədim ki, usağı döy. İntəhası qız usağı-

dı da, başında qalar.

Naidə hirsə:

-Ömürlük dağdı, xatircəm ol.

Qonşu qadın, deyəsən, sözdən alındı, sivişib ot-aqdan çıxdı. Naidə onun arxasından gedib əli əsə-əsə bayır qapını bağladı.

Bir neçə gün keçdi. Lalə məktəbdən qayıdarkən Aytənlə qarşılaştı. Aytən özünü itirən kimi oldu, bu görüşü heç istəmirdi. Amma qaça da bilmədi. Dayanıb Laləyə gülümsədi. Bilmədi nə desin. Gözü Lalənin əlində qalmışdı.

*Sait Faiq,
Türk Yazarı*

Ay işığı İpək fabrikinin həyətini aydınlandırdı. Hər tərəf sükut içində idi. Fabrikin qapısının ağızından adamlar gəlib keçirdilər. Mən neyləyəcəyimi bilmirdim. Boş-boş gəzinirdim həyətdə. Birdən gözətçi arxadan məni səslədi:

-Haraya gedirsən?

-Heç, bir az gəzib-dolaşmaq istədim.

-Kəndirbazlara baxmağa getməyəcəksən?

-Elə bir niyyətim yoxdur.

Onu əvəz etməyim üçün yalvardı-yaxardı, sonda razı saldı. Bir az oturdum, durub gəzindim. Daha sonra bir siqaret çəkdirəm, bir nəğmə züm-zümə etdim. Darıxmağa başladım. "Indi mən neyləyim? Ən yaxşısı bir az gəzinim", - dedim. Gözətçinin sıniq-salxaq əsasını əlimə alıb ətrafdə gəzinməyə başladım.

Qızların işlədiyi barama anbarının qarşısından keçəndə bir tappılıt eşitdim. Əl fənərni yandırdım, ətrafa baxdım. Fənərin aydınlatdığı yerdə qaçan iki yalın ayaq gördüm. Arxasında qaçdım, nəhayət, qaçağanı tutdum.

Oğruyla birləkdə gözətçinin otağına gəldik. Gözətçinin sarı işıqlı fənərini yandırdım.

Aman allahım, bu oğru nə balacadır?! Ovcumda bərk-bərk sıxdığım sisqa əlləri az qala qırılacaqdı, gözləri işildayırıdı. Ürəkdən gülə bilmək üçün əllərini buraxdım. Niyə heç özüm də bilmirəm.

Bu dəfə də cibindəki xırda cib bıçağını çı-

-Yarama baxmaq istəyirsən?

Lalənin sualı Aytənin boğazında düyünləndi. Ağlamaq üçün bir himə bənddi.

-Niyə anana demədin ki, ayaqqabıları özün mə-nə vermisən?

Aytən Lalənin gözlərinə baxdı.

-Anam məni öldürərdi, bilirsən axı... Amma sən də deməmisən mən verdiyimi.

-Aytən, sən bir də heç kimə heç nəyini vermə, - deyib Lalə evə tələsdi.

İpək yaylıq

(hekayə)

xarıb üzərimə hücum çəkdi və məni çəçələ barmağımdan yaraladı. Cəld davranışın onu tutдум. Ciblərini eşələdim. Bir parça tütün, bir-iki dənə siqaret və bir təmiz yaylıq tapdım. Barmağım qanayırdı. Cibindən çıxan tütünü yaramın üstünə basdım və yaylığı cırıb əlimi bağladım. Qalan tütünü də eşib bir-iki siqaret düzəltdim. İki dost kimi oturub çəkdik.

Nə az, nə çox, on beş yaşı olardı. Oğurluğu adət etməmişdi, amma gəncdir, belə şeylər olur. Biri ondan ipək yaylıq istəyib, necə deyərlər sevdiyi, qonşu qız. Pulu da yoxdur ki, getsinazardan alsın. Çox düşünüb, ağlına bundan başqa çarə gəlməyib. Mən:

-Yaxşı, - dedim. - Emalatxana bu tərəfdədir, o biri tərəfdə nə gəzirdin?

Güldü. Emalatxananın harada olduğunu nə bilsin axı?

Bir dənə də siqaret yandırdıq, əməllicə do-stlaşmışdıq. Xalis bursalıydı, orada doğulub böyümüşdü. İstanbul bir yana, Mudanyanı belə bu on beş ildə - bunu deyərkən üzünü gör-səyдинiz kaş ki,- bircə dəfə görmüşdü.

Əmir Sultanda, ay işığında xizəkdə sürüşdürüümüz zamanlarda mənim də belə, buna bənzəyən, bu yaşda dostların vardi. Əminəm, bu da onlar kimi, səsini uzaqdan eşitdiyim Göydərənin hovuzlarında qaralıb. Bilirəm ki, hər fəsildə meyvələrin rəngini alır.

Baxdım ki, üst qabığı təmizlənmiş qoz rəngindədir dərisi. Və təzə qoz kimi ağ və kövrək dişləri vardi. Mən bilirəm, yaz girəndə, yazz fəslində Bursa uşaqlarının əlləri ərik və

şəftalı, çizgili köynəklərindən görünən sinələri findiq yarpağı qoxuyardı.

Söhbət qızışmışdı ki, gözətçinin saatı zəng çaldı, on ikini göstərirdi. Kəndirbazların oyunu bitmək üzrəydi.

-Mən qaçım. - dedi.

İpək yaylığı ona vermədən göndərdiyim üçün üzüldüm. Bu haqda düşünürdüm ki, bayır-dan gələn guppultu səsinə diksindim. Gözətçi deyinə-deyinə içəri girdi. Ardından da o oğru...

Gözətçiye heç nə hiss etdirmədən astaca qu-lağını çəkdim. Gözətçi yerdən incə bir söyüd budağı götürüb, onun cılpaq dabanlarını döy-

əcləməyə başladı. Nə

yaxşı ki, fab-
rikin sahibi
orda deyildi,
yoxsa polis çağır-
rardı. "Bu yaşıda
oğurluq? Həbsdə
yatsın, aqlı başına
gəlsin", - deyəcəkdi.

Cox qorxutduq,
ağlamadı. Qaşları tər-
pənmədi, dodaqları
heç səyrimədi. Am-
ma gözləri aqla-
mağa hazır bir
uşağıın gözləri
kimi doldu. Ye-
nə də yerindən
tərpənmədi.
Buraxan kimi
azad qaran-
quş kimi pırr
elədi. Aylı gecədə və qarğıdalı tarlasında qeyb
oldu.

O vaxtlar mən emalatxananın üstündəki mal-
ların yiğildiği otaqda yatardım. Otağım səliqə-
li idi. Hələ ay işığı üzərinə düşəndə bir başqa
aləm olurdu. Düz pəncərəmin yanında bir tut
ağacı vardı. Ay işığı tut yarpaqlarından
süzülüb, para-para otağa töküldü. Yayda da,
qışda da pəncərəni azca aralı qoyardım. Külək
sərin və qəribə əsərdi. Sərnişin gəmisində işlə-
diyim üçün küləyin növünü- lodos, poyraz, qa-
rayel, şər mehi olduğunu iyindən bilirdim.
Örtüyümün üstündən nə küləklər gəldi keçdi,

qəribə yuxu kimi.

Ayıq yatan idim. Dan yeri hələ sökülməmiş-
di. Çöldən guppultu eşitdim. Deyəsən, tut
ağacına kimsə dırmanmışdı. Qorxdum, amma
qalxmadım, səsimi belə çıxarmadım. Elə o an
pəncərədən kimsə ruh kimi içəri girdi. O idi.
Yavaş-yavaş içəri süzüldü. Mənim gözümün
qarşısından keçdi. Özümü yatmışlığa vurdum,
gözlərimi açmadım. Dolabları eşələməyə başla-
di. Səsimi yenə də çıxartmadım. Açığı bütün
malları alıb aparsayıdı, bu cəsarətinin qarşısında
yenə də hec nə deməyəcəkdir. Ertəsi gün
mədir:

-Adə, üstünə ölü
torpağı səpmişdilər? -
dedi, ayağıma bir tə-
pik iləşdirdi.

Məni qovacağını bil-
diyim halda səsimi belə
çixartmadım.

Halbuki o gəldiyi kimi
də, səssiz-səmirsiz
pəncərədən sıvişib getdi.
O anda budaqların şaqqılıt-
sını eşitdim. Ağacdən yı-
xılmışdı. Qaşaqa-aşa
aşağı endim, gözətçi
və bir neçə adam ba-
şına toplanmışdır.

Can verirdi, gözətçi
onun bərk-bərk si-
xılmış yumruğu-
nu açdı, ovcun-
dakı ipək

yaylıq gül kimi açıldı.

Bax belə, xalis ipək yaylıq belədir. Ovucu-
nun içində istədiyin qədər sıx, bürüsdür, əlini
açıdır zaman ovuclarından su kimi axar, ge-
dər...

*Türkçədən
uyğunlaşdırın:
Əli Namazov*

ŞEIR QAPIMI DOYUR

Qış günü qapım döyülür - gələn Ələsgərdi, şair Ələsgər Talıboğlu. Vaxü ilə Ələsgərin "Qəm karvanı" kitabının redaktoru olmuşam. Və o kitaba müfəssəl ön söz yzmışam. Indi Ələsgər Talıboğlu böyük qovluqla mənim qapımı döyür. Qış günü yağış təzəcə kəsib, şəhərdə havalar mələyim keçir, axşamlar şəhərin üstünü duman bürüyür, hələ ki, qar vağmir. Şeir qapımı döyür...

Nə gizlədim, qovluğun həcmi əvvəlcə gözümü qorxutdu, amma bunu Ələsgərə bildirmədim.

"Qəm karvanı" kitabına yazdığım ön sözdə Ələsgər Talıboğlunu yol kənarında bitən tənha ağacaa bənzətmışdım. Yenə də o fikirdəyəm ki, Ələsgər Talıboğlu yol kənarında tənha palid ağacı - uzanıb gedən yolun isə nə əvvəli, nə də sonu görünür. Bu yol şairin ömür yoludu, tale yoludu.

Qalın qovluqda toplanmış şeirləri vərəqləyirəm və oxudğum ilk şeirdə "ölümən o yana" baxan bir şair obrazı görürəm.

Olümən o yana yox artıq yaşam,

Olümddn o yana bir qara daşam...

"Şair, qayalara, dağlara söykən" deyən Məmməd Arazi, qayalara, daşlara söykənib "bu dünyanın qara daşı göyərməz" piçildən Musa Yaqubu xatırlayıram, Ələsgər Talıboğlu Məmməd Araza, Musa Yaquba, Zəlimxan Yaquba, Kəmaləddin Qədimə, Fəxri Müslümə, İnqilab Orxana şeirlər ithaf edib.

Dərdi papaq kimi çəkdim başıma,

Ağrı-aci köç eləyə daşına,

Demə yaşamışam hədər, boşuna,

"Bu da belə bir ömürdü yaşadım".

Bəli, bu misralar vətənin ən çox ərköyü, ən çox da döyülən şair övladı Məmməd Araza ünvanlanıb. Bu torpaqda hər şairin ömründən bir Araz çayı axıb gedir. Məmməd Arazi boyunda qocaman bir çinardı...

Ələsgərin şeirləri aşiq havacatına köklənib, onun şeirləri ni "Kərəmi" havası üstündə yanıq səsle oxumaq olar, Akif Səmədin, Məmməd Dəmircioğlunun,

Fəxri Müslümün (indi adlarını sadalamadığım qələm dostları məni bağışlasın) şeirlərinin havası məni vurdu. Bu havaya könül açmaq, bu havaya aqlayıb gülmək mümkündür, amma bu havaya qol götürüb oynamamaq olmaz sanıram,

Çıxar örپəyini, qoy söz dillənsin,

Bir hava çal, bir hava çal, ay aşiq.

Havalı havacat, avaz dillənsin,

Bir hava çal, bir hava çal, ay aşiq.

Ələsgər Talıboğlu dağları, dağ çiçəklərini, yaşıl yamaclarda çiçəkdən-çiçəyə qonan qanadları xallı kəpənəkləri, torpağın göz yaşları kimi şəffaf bulaqları, özünü bakırə qız kimi qayalardan uçuruma atan şəlalələri, dənizin üstündə rəngdən-rəngə çalan səhər şəfəqlərini, baharı, payızı və insanları sevir. Bu da şairin payız notları;

Saralmış qızılı yarpaqlar kimi

*Boyanıb həyatın payız rənginə,
Ömrümün sonuncu aşırımda
Payız alıb məni xoş ahənginə.*

Dünyanın bütün şairləri payız haqqında şeirlər yazıblar, hər şairin qələmindən heç olmasa bir payız şeiri süzülüb ağ kağıza hopub.

*Həzin xatirələr yaşadır məni
Araz sahilində, Şərur elində.
Könlüm bu dünyaya nəğmə deyərdi
Kəpənək dilində, çıçək dilində.*

*Sulara qarışib axıb gedərdi
Dərdimiz, sərimiz Arpaçayında.
Novruz tonqalları alovlanardı
Hər il yaz gələndə, bahar ayında.*

*İndi o yerlərçün qəribəmişəm,
Gecələr yuxuma girir o yerlər.
Şəhdi-şirəsini ordan alıbdi,
Könlümdən süzülən ipək şeirlər.*

*Ağrı görünərdi pəncərəmizdən,
Gecə Ay doğardı Ağrı dağında.
Kövrək xatirələr hey çıçəkləyər
Sevdalı könlümüň şah budagında...*

Mən "Şərur nəgməsi" şeirləndən bir-iki misra örnək getirməklə kifayətlənmək fikrindəydim, amma şeirlər havası məni elə tutdu ki, bilmərrə özümü unutdum və bir də gördüm ki, bu gözəl şeir məni çəkib aparır. Bu sözləri şair dostumun "Həyat nəgməsi", "Araz axıb gedir başı havalı", "Ömrün payız nəgməsi", "Şəkidə payız", "Bahar nəgməsi" şeirləri haqqında da söyləmək olar. Bu da "Vətən nəgməsi" şeirləndən bir parça;

*Yenə Xan Araziñ sahilindəyəm,
Yenə Araz boyu bahar növraqı.
Ah, məni yandırır odsuz, alovşuz,
İkiyə bölünmüş Vətən torpağı...*

Ələsgər Talıboğlu vətəndaş qayəli şairdi - onun hər misrasında Vətənin nəbzi vurur. O, Vətəni oğul anasını sevən kimi haysiz-küysüz, təmənnasız, pafossuz sevir. O, vətəndaş şairdi, o, Vətən daşıdı, necə ki, "vətən daşı olmayandan olmaz ölkə vətəndaşı..."

Istedadlı şair Ramiz Qusarçaylı Ələsgər Talıboğlunun yaradıcılığı haqqında belə yazar; "Şair Ələsgər Talıboğlunun yaradıcılıq sferası çoxşaxəlidir, rəngarəngdir. Mövzu müxtəlifliyi oxucunu yormur, əksinə, oxu marağını artırır. Xalqımızın mənəvi şərvətini, eyni zamanda da dil xəzinəsini gələcək nəsillərə çatdırmaq üçün şairin ciyinə ağır, həm də şərəfli bir yük düşür. Bu yükün adı ana dilini qorumaqdır..."

Bəli, dostumuz Ramiz Qusarçaylı haqlıdır. Yəni şeir dil məsələsidir, şair dilin gigiyenəsini qorumaq missiyası ilə

dünyaya gelir. Biz şair missiyasını yalnız bir neçə aspektən işıqlandırıq, əslində şair missiyası daha böyük fəlsəfi etik məkanı özündə ehtiva edir və bu da ayrıca, ciddi bir tədqiqat mövzusudur...

Mən Ələsgər Talibogluun tərcüməyi-hali haqqında deyil, onun şeirləri, misraları haqqında danışmaq istərdim, çünkü şairlərin gerçek bioqrafiyaları onlarm qələmə aldığı şeirlərdə yaşayır, çünkü şair şair ürəyinin kardioqramlarıdır. Budur, göz yaşı içine axan bir şairin qəlbinin çırpıntıları - arzuları, ümidi ləri, sevinci və kədəri...

Demişdim axı, Ələsgər Tahboğlu yol kənarında qocaman bir palid ağacına bənzəyir.

Ağrı-acılar içində qovrula-qovlura

Fələstinin, İraqın, Qarabağın -
dünyanın dərdini dirlədi palid.

Göz yaşım düşmənə göstərmədən
İnlədi, inlədi palid...

Ələsgər Talibogluun qalın qovluğundakı şeirləri bir-bir oxuyuram və bu şeirlərin ovqauna köklənirəm.

Bu gün, bu axşam nədən

Könül sakit, könül lal.

Heç özüm də bilmədən

çəkib aparır məni

ag qanadlı bir xəyal.

Yaxud:

Bu gecə göy üzündə
ulduzlar çiçək-ciçək.

Ulduzlar arasında

Könlüm suçu bir mələk.

Düşünürəm ki, görəsən, şeir Ələsgər Taliboglu üçün nədir? Və bu sualın cavabını yenə şairin öz misralarında tapıram - şeir şairin qədəridi, taleyidi, faciəsidi və qurtuluşudu. Şeir onun ulu babası, nəvəsi və sevgilisidir. Şair hər şeiri ilə yanıb külə dənən əfsanəvi quşdur. Və bu əfsanəvi məxluq sanki hər şeiri ilə yenidən doğulur. Mən şairi belə görürəm və hər şeyə şair olaraq baxıram.

Yaradıcılığı Nobel mükafatma layiq görülmüş Boris Pasternaka görə, şeir çiçəkdir, onu qoparmaq üçün əyilmək kifayətdir. Başqa bir Nobel ödüllü şair İosif Brodskinin fikrincə, şeirin mələklərlə hansısa bir ilişgisi olmalıdır.

Mən bəzi şairlər kimi şeirin bu günü və sabahı haqqında heç də bədgüman deyiləm. Düzdür, şeir kilablarımız çox az tirajlarla çap olunur, şeir bazarı kasaddır, şeirlə yaşamaq mümkün deyil. Şeirin yayqılığını kilab tirajları ilə ölçmək yanlış bir şeydi. Bir anlığa düşünün ki, indi bu axşam yüzminlərlə insan Məhəmməd Füzulidən, Nazim Hikmətən, Hüseyn Cavidən, Mirzə Ələkbər Sabirdən, Şarl Bodlerdən, Pol Valeridən bir misra piçildəyir. Deməli, şeir ən yüksək tirajlı sənətdir.

Mən bu yazını Ələsgər Taliboglu, Ramiz Qusarçaylı, Musa Yaqub, Kəmaləddin Qədim, Nazim Şah, Fəxri Müslüm və hardasa ilk kövrək şeirlərini yazan bir yeniyetmə şair üçün, bir də yol kənarındaki palid ağacı üçün qələmə aldım...

Şair ayaqlarının getmədiyi yerlərə gedə bilən adamdı, şa-

ir ayaqlarının getmədiyi yerlərin relyefini, rəngini, qoxusunu duyur. Şair bizim görmədiyimiz şeyləri, dağların ötesini, göydə Ayın görünməyən tərefini və ölümənən sonrakı dünyani aydınca görür, dərk edir və qələmə ahr - bu, şair öncəgör-məsəlidir.

Hara gelsəm də yenə
Öz alçaq-ufaciq dar daxmacıq,
qapısı həmişə
günəşə açıq hücrəmə
dönəsiyəm, dönəsi.
Vətən torpağına qarışacaq
bir ovuc külə çevrilib
sönəsiyəm, sönəsi...

Nərmənazik bir bayatida deyildiyi kimi, gəzməyə qurban olük, ölməyə Vələn yaxşı. Amma bizim şərqli inancırnıza görə, şairlər ölmürələr, zira Söz ölümsüzdü. Söz candır, bilən olsa (M.Füzuli).

Şair cismani ölümündən sonra bir ağaca, bir biluda, bir qışa dönüb başqa bir zaman ölçüsü içinde yaşayır. Və gün gəlir, şair yenidən Sözün bətnindən doğulur. Çağdaş şairlərimizdən bir yazar ki, şair ölmür, şair qara qələmdi - yazır, yazır, qurtarır.

...Qış günü şeir qapımı döyür - ruhu saz üstündə köklənən şeir...

Qapımı döyen şeir sanki öz-özünə damşırmış kimi asta-dan piçıldayı;

Ömür ağacından bir yarpaq düşdü,
Omrumdən bir gün də getdi beləcə.
Məni dərdlərimlə qoyub baş-başa,
Dağlara çəkilib itdi beləcə.

Uzun qış gecəsində masaüstü lampamin işığında oturub şair Ələsgər Talibogluun şeirlərini oxuyuram. Oovluğun həcmi daha məni qorxulmur. İndi gecə saat dördür. Köhnə divar saatından vaxtin qanı damcılaryır. Hər şey zamana baxır, zaman heç nəyə baxmir.

Ələsgərin sadə, ancaq ümidi, bir az qəmli-qüssəli görünsə də, həyat eşqi ilə dolo şeirləri sanki nəfəs alır. Bu şeirlər şairin keşməkeşli həyat yolunun poetik tərcumanıdır. Bu şeirlərin cövhəri insandır, dünyanın əşrəfi sayılan insan. Peyğəmbərimiz buyurub: "Allah Adəmi öz surətində yaratdı".

Bəzən düşünürəm ki, şeir Adəm oğlunun öz varlığını sübuta yetirmək cəhdərində birdir. Zahirən şeir ani olaraq doğulur deyirlər, əslində isə o şürur və tahtəlşürün gizli guşələrində yaranır və qəflələn zühur edir.

Sonda Ələsgər Talibogluna kiçik bir tövsiyədə bulunmaq istəyirəm. Cox istərdim ki, sən duyğularını, sevincini və kədərini, arzularını və ümidi izah etməyə yox, irfani eşq ilə öz oxucularına çatdırısan.

Səndən yeni şeirlər gözləmək ümidi ilə ayrılram.

Şair yaxşı deyib - şair ömrü bir şeir sorağında gözəldi...

Şeir qapımı döyür.

Qoy sənin də qapını şeir döysün, əziz dost...

Adil Mirseyid